

ADOLESCENȚII O PROBLEMĂ, PĂRINȚII UN NECAZ

- Sex
- Singurătate
- Plictis
- Furie
- Comunicare
- Anturaj

PLANNING FAMILIAL

Doctor în psihologie Lawrence Bauman
și Robert Richie

II 308.369

Editura ANTET

BIBL. CENTR. UNIV.
"M. EMINESCU" IASI

11 308.369

“De ce e copilul meu atât de furios tot timpul?”

“Pur și simplu nu putem sta de vorbă.”

“Nu-mi place gașca cu care se învâрте în ultima vreme.”

“Stă tot timpul în camera ei, cu ușa închisă.”

“Nu vrea să lucreze nimic prin casă.”

“Care e situația cu copilul meu și viața sexuală?”

Toate aceste nemulțumiri vă par familiare? Ar fi cazul – dacă aveți un adolescent prin casă. Din păcate, cuvintele de mai sus merg de obicei mână-n mână cu sentimentele de frustrare și neputință – din partea părinților. Dar nu capitulați, nici nu vă frângeți brațele de disperare! Ajutorul se găsește la doar o pagină distanță. Citiți mai departe...

Doctor în psihologie,
Lawrence Bauman
și
Robert Riche

Adolescenții o problemă, părinții un necaz

332560

B.C.U. IASI

Traducere și adaptare de
MIHNEA COLUMBEANU

NOTĂ:

Deși această carte este scrisă din perspectivă strict americană, apreciem că adevărurile conținute în cuprinsul ei sunt universal valabile — și, mai ales în vederea actualei integrări internaționale a societății românești, aplicabile cu doar minime corecții. Prin urmare, acolo unde acest lucru nu afecta conținutul de fond, am eliminat unele precizări și detalii proprii exclusiv societății americane, sau le-am adaptat limbajului și mentalității românești, pentru a obține același impact și în contextul nostru național (de exemplu, în privința sistemului de notare școlară, caracterizat prin litere, pe care le-am echivalat cu notele numerice europene, sau în cazul unor repere topografice ori detalii casnice, precum și într-al referirilor culturale atât de îngust americane încât pentru cititorul român nu ar fi fost relevante decât prin încărcarea cu stufoase note de subsol, câtă vreme cultura românească deține la rândul ei exemple perfect analoge ca sens). Totodată, în alte cazuri, am optat pentru menținerea unor fragmente și exemple deocamdată caracteristice numai lumii occidentale (problema drogurilor, aspecte de moravuri, elemente juridice, sociale sau pedagogice fără echivalent apropiat etc.), atât datorită implicațiilor de fond (cu analogii pertinente și în societatea noastră), cât și dat fiind că, în anii următori, există toate șansele să devină prezente și printre noi. În ultimă instanță, toate acestea nu fac decât să releve și mai clar valențele universale ale materialului de față.

Traducătorul

Orice problemă are o soluție

A fost odată ca niciodată un copilăș frumos, iubitor, cuviincios și fermecător de ascultător. Copilul era comoara lui Tăticu și bucuria lui Mămica. Profesorii de la școala unde învăța copilul întocmeau referate entuziaste despre progresul școlar și succesele integrării sociale ale copilului. Familia avea adesea activități minunate, uneori mergând în excursii și expediții cu cortul, alteori practicând jocuri în curtea casei; câteodată, vizitau muzee și restaurante; cu alte ocazii, le făcea plăcere doar să se lăfaie pe mocheta camerei de zi, cu revîstele de duminică, în dimineți însoțite de iarnă.

Și apoi, într-o zi, nu mult după ce familia sărbătorise cea de-a treisprezecea aniversare a copilului, în casă și-a făcut simțită prezența un nor întunecat. În făptura copilului începuseră să se producă anumite schimbări fizice, care-l făceau să se simtă stângaci și neatrăgător, ducând la o iritabilitate îndreptată spre cei din jur. Copilul nu mai era la fel de respectuos ca înainte și, când părinții i-au atras atenția asupra acestui lucru, a părut să privească dușmănos criticile lor și s-a retras ca într-o cochilie.

Părinții, considerându-se a fi niște oameni rezonabil de luminați, au acceptat la început schimbările cu un soi de curiozitate tristă, sperând ca, în timp, copilul să-și regăsească fericirea și buna dispoziție. De fapt, însă, odată cu trecerea timpului, copilul părea să devină tot mai nefericit și prost dispus, ba chiar, în unele momente, prezența posomorâtă a copilului întuneca viața întregii familii.

Nimic nu părea să reușească a aduce copilul înapoi. Nici blândețea, nici rugămintele stăruitoare, nici dojenile, nici interzicerea privilegiilor, nici pedepsele propriu-zise. De fapt, cu cât încercau mai mult părinții să schimbe atitudinea copilului, cu atât răspundea acesta într-o manieră mai dezagreabilă. Oricât erau de surprinși și oricât nu se

îndemnau s-o recunoască, părinții începeau să-și dea seama că propriul lor copil nu mai avea încredere în ei. Acesta respingea orice sfat, uneori refuzând până și să asculte. Mai mult, se părea că nu-i mai agreea, poate chiar *disprețuindu-i*. Notele copilului au început să scadă; s-a instalat bănuiala că, probabil, experimenta consumul de droguri și alcool; confruntat cu aceste suspiciuni, copilul a refuzat să răspundă sincer. Și a început să frecventeze o societate nefastă.

Pe scurt, copilașul frumos, iubitor, cuviincios și fermecător de ascultător se transformase dintr-o dată, se metamorfozase într-un anti-patic, ursuz, nerespectuos și tiranic *străin* în casă. Cel mai tulburător, indiferent ce încercau părinții, situația părea să se deterioreze tot mai mult cu fiecare zi.

“Ce s-a întâmplat cu copilașul nostru frumos?” se întrebau părinții. “Am greșit ceva, la un moment dat?” “Cum ni s-a putut întâmpla una ca asta – tocmai nouă?” “Unde vom ajunge?”

Părinții se simțeau neajutorați, derutați, speriați, în pragul panicii chiar, că frumosul, iubitorul, cuviinciosul și fermecător de ascultătorul lor copil se preschimba într-un TÂNĂR PUNK grobian, necinstit, submediocru, neascultător, indisciplinat și iresponsabil. Prognoza: tânărul se pregătea să sfârșească în chip de drojdie a societății, parazit, toxicoman, un CRIMINAL, un pușcăriaș, un ASASIN!

Acesta este genul de plângere temătoare pe care o aud în fiecare zi lucrătoare a vieții mele, de la părinți cu băieți și fete adolescente. Vin să-mi ceară sfatul cum să readucă în căminul lor voioșia și fericirea care par să se fi pierdut pe veci. Acești părinți – și copiii lor, să nu uităm – sufără cu adevărat. Nu există nimic amuzant sau caraghios în nefericirea de a-ți escorta copilul prin anii adolescenței spre cei ai maturității incipiente. Este o experiență adeseori dureroasă, amară, frustrantă, plină de deznădejde și, cel mai rău, înfricoșătoare. Dintr-o dată, părinților li se pare că toată educația și instructajul lor, bunul simț, bunăvoința, decența elementară, simțul umorului, dorința altruistă de a le dărui copiilor lor cât mai multe posibilități cu putință nu mai valorează nimic – nimic nu merge. Nu ajung nicăieri. Au muncit rațional și conștiincios în primii treisprezece ani pentru a face posibil

ca minunatul lor copil să devină un adult frumos, iar această *creatură* pe care o au dintr-o dată în față, pe care o iubesc mai presus de orice în lume, se transformă înaintea ochilor lor într-un *monstru*. I-a cuprins disperarea și panica absolută. Simt că propriile lor vieți sunt niște *eșecuri* și nu știu încotro s-o ia. Căci adevărul este că NIMENI NU LE-A SPUS VREODATĂ CUM SĂ CREASCĂ UN ADOLESCENT. Pur și simplu nu sunt pregătiți și, astfel, nu știu cum să rezolve problemele cu care se confruntă dintr-o dată.

În ultimii opt ani, am colaborat cu mai mult de o sută de băieți și fete adolescente și părinții lor și în acest interval am ajuns să înțeleg că, deși fiecare caz studiat este în anumite privințe unic, există în același timp *trăsături* comune caracterizând toate relațiile dintre adolescenți și părinții lor. Conștientizând acest lucru, mi-a trecut prin minte că ar fi util pur și simplu să formulăm unii dintre acești numitori comuni recunoscutibili, propunând unele modalități de rezolvare a situațiilor problematice, care au dat roade cu copiii și familiile pe care le-am cunoscut. De aici a apărut această carte care, în genere, încearcă să vă ofere, dragi părinți, tot ceea ce ați dorit vreodată să știți despre creșterea copilului dumneavoastră adolescent.

Da, există într-adevăr caracteristici comune ale relațiilor dintre părinți și adolescenții-problemă. Surprinde pe cineva? Întrebați pe oricare dintre vecinii și prietenii care au la rândul lor fii și fiice adolescente. În regulă, ați și făcut-o. Și care e concluzia? Mereu și mereu, aceeași poveste: ororile anilor adolescenței. Puteți petrece o seară întreagă în societate discutând cu prietenii calvarul și tribulațiile copiilor dumneavoastră adolescenți. Și *ați și făcut-o*. De ce? Fiindcă există un numitor comun ușor de recunoscut, propriu experiențelor tuturor, și e încurajator să știți că nu sunteți singuri.

Totuși, afirmați dumneavoastră, faptul de-a ști că și alții au probleme nu vi le elimină pe cele proprii. Și aveți dreptate. Dar, fiți liniștiți, cu un strop de calm și bun simț, și câteva indicii utile, copiii dumneavoastră vor atinge o maturitate sănătoasă. Fiindcă, mă credeți sau nu, marea majoritate a copiilor încă se mai maturizează spre a deveni membri responsabili ai societății, întocmai cum ați făcut și

dumneavoastră, deși e foarte probabil că dumneavoastră înșivă ați fost odinioară, în caz că ați uitat cumva, un monstru adolescentin*.

Anii adolescenței

Ce se întâmplă cu copiii din ziua de azi? Am auzit această întrebare de mai multe ori decât pe oricare alta. De ce sunt copiii atât de rebeli? Atât de nepoliticoși? Atât de plictisiți de ei înșiși și dezinteresați de viață? Tot ce vor să facă, pare-se, e să se-nvârtă în găști nespălate și să asculte muzică smucită.

Permiteți-mi să vă atrag atenția asupra unui lucru. Tinerii au fost *dintotdeauna* rebeli, într-o măsură sau alta. Întotdeauna au fost nerespectuoși, în unele momente. Întotdeauna au fost dezinteresați și plictisiți și s-au întrebat ce pot face cu ei înșiși.

Mai țineți minte când ați fost *dumneavoastră* adolescent? Încercați să vă amintiți. Cum erau certurile alea cu tata pentru mașină? Dar mama, care se tot plângea că n-o ajutați în casă. Tata vă cerea să dați radioul mai încet. Ați avut necazuri cu familia datorită fumatului? V-ați *mințit* vreodată părinții? V-ați strecurat vreodată într-un loc unde vi se spusese anumit să nu mergeți? Conflictul între părinți și copiii lor adolescenți este documentat pe tot parcursul istoriei.

Ați auzit vreodată despre *complexul oedipian*? Se bazează pe legendarul rege grec Oedip care și-a ucis involuntar tatăl și s-a însurat cu mama sa. Aceasta a fost *soarta* lui. Nu sugerez că ar fi și soarta familiei *dumneavoastră*, dar multe din *preocupările* vechilor greci referitoare la relația între tați și fii sunt de *același gen* cu cele pe care le avem în ziua de azi.

În "Regele Lear", de Shakespeare, bătrânul rege își dezmoștenește cea mai iubitoare fiică, pe Cordelia, numai fiindcă fata refuză să-l flateze cu ipocrizie. Tragicele consecințe sunt acelea că regele înnebunește de remușcare și vinovăție. Turgheniev, marele romancier rus al secolului al XIX-lea, dezbătea în "Părinți și copii" conflictul dintre

* Cred că e important să subliniem în acest punct – fără a încerca să stărnim nici o teamă alarmantă în plus – că în câteva cazuri, schimbările de comportament emoțional în anii adolescenței pot semnala probleme psihice ascunse. Recomand, ca regulă generală, ca tuturor adolescenților să li se afecteze periodic examene psihice complete din partea medicului de familie, moment în care orice comportament emoțional neobișnuit trebuie discutat cu examinatorul.

generații și timpurile în schimbare. (Nu cumva expresia “astăzi trăim alte timpuri” îi sună familiar cuiva?) D.H. Lawrence, în “Fii și amănți”, expunea eforturile unui fiu de a se elibera de sub dominația mamei.

Da, veți spune, poate că au existat întotdeauna conflicte, dar astăzi lucrurile stau mai rău decât oricând. Este posibil să fie doar ceva mai dificile. Însă, înainte de-a examina acest fapt, să aruncăm o privire la ceea ce înseamnă a fi adolescent.

Mitul adolescenților asemănători cu Ștefan Bănică jr. sau ceilalți eroi din serialul “Liceenilor” lui Corjos exact asta este: un mit. Desigur, acele filme au transmis ceva din umorul și comportamentul excentric al elevilor de liceu. Dar ceea ce nu dezvăluie ele sunt teama, nesiguranța și frustrarea subterană care există în sufletele adolescenților. Căci și aceștia se află într-o situație unde *nimeni nu le-a spus vreodată tot ce ar trebui să știe despre perioada de creștere*. Iar dacă a încercat cineva vreodată să le spună, probabil n-au vrut să asculte, oricum, fiindcă și aceasta face parte din creștere – procesul de a învăța să gândească singuri și a nu face ceea ce sunt sfătuiți de către alții, mai vârstnici, care în toți cei doisprezece primi ani de viață le-au tot spus ce să facă.

Adolescenții trec prin schimbări rapide și drastice. Dintr-o dată, simt că se află în plină călătorie vertiginoasă, la bordul unui vehicul pe care nu știu cum să-l acționeze, pe un drum despre care nu-s tocmai siguri încotro duce. Tot ce știu e că sunt într-o situație serioasă și că nimeni altcineva (și cu atât mai puțin un adult) nu poate aprecia situația suficient de clar ca să-i ajute. Consideră că trebuie să se descurce *de unii singuri*, aducând vehiculul sub control și clarificând destinația călătoriei.

Și au dreptate! În perspectiva timpului, trebuie să devină stăpâni pe propriile lor vieți, și tocmai asta încearcă să facă, dacă-i lăsăm în pace. Dacă dorim să-i ajutăm, trebuie să îi abordăm cu foarte mare atenție.

Vehiculul în care călătoresc este trupul uman. Deodată, acest organism a scăpat de sub control. Coșurile (acneea) erup pe față fără motiv. Răsare păr prin fel de fel de locuri. Fetele suferă dintr-o dată chinurile lunare ale menstruației, ale creșterii și dilatării (și, uneori, în proporții insuficiente sau prea mari ca să le fie pe plac) sânilor. Băieții cunosc schimbări de voce, care-i fac să nu mai sune ca ei înșiși, și experiența deosebită dar nu întru totul acceptabilă a visurilor sexuale.

Și toate aceste transformări fizice semnaleză că a sosit momentul căutării unor noi căi de comunicare cu lumea din jur. Adolescenții nu se mai pot aștepta ca Mămica și Tăticul să le trăiască viața în locul lor. Nici n-o dorește. Simt instinctiv acest lucru. Iar acum, caută să-și formeze noi sisteme comportamentale proprii. Priviți-i cum își agită brațele în gesturi stângace, cum încearcă înnebuniți să se elibereze din vechile constrângeri, în același timp căutând să se agațe de lumea adultă în vâltoare, care încă nu e totemai gata să-i accepte.

Pe parcursul acestui proces de transformare, adolescenții sunt adeseori la fel de speriați ca și dumneavoastră. Cred că nimeni altul – și cu siguranță nu părinții lor – nu a fost vreodată atât de nesigur de sine însuși pe cât sunt *ei*. Nimeni nu înțelege prin ce trec, își închipuie dânsii. Sugestiile părinților sunt “ridicole”. Fiindcă modul cum și-au rezolvat părinții propria metamorfoză adolescentină nu se aplică, în majoritatea cazurilor, problemelor actuale, înscrise într-un nou context social. De exemplu, Mami în minijupă, încercând să-i devină “amică” fiicei sale adolescente, află adesea că nu reușește să fie decât o pacoste, întrucât, în ochii fetei, mamele pur și simplu nu știu cum e să cucerești atenția solistului din grupul rock local. (La urma urmei, ea s-a măritat cu “Babacu”, om serios și la locul lui, nu-i așa?)

Crezând că nici un adult nu-i poate înțelege și temându-se să-și dezvăluie cele mai lăuntrice nedumeriri unor oameni care nu-i pot și nu-i vor înțelege, adolescenții tind să devină secretoși (fiindcă se tem de amestecul celor care nu pot înțelege cu adevărat); lăudăroși (deoarece, șarjând, poate vor reuși să-i păcălească pe ceilalți, făcându-i să-i creadă stăpâni pe viața lor sau poate autoconvingându-se chiar pe ei înșiși că sunt stăpâni); deprimati (fiindcă de cele mai multe ori nimic nu pare să iasă bine); rebeli (pentru că părinții par mereu să aibă reguli care fie contravin vieții lor tumultuoase, fie nu se aplică); sfidători (căci acesta e singurul mod pe care-l cunosc pentru a-i convinge pe părinți să-i lase în pace) și chiar evazivi (dat fiind că înfruntarea directă e prea neplăcută și poate pricinui mai multă durere de moment decât cred ei că pot suporta).

Acesta e tiparul familiei tipice cu copii adolescenți a zilelor noastre. Mama și Tata “nu pot face nimic cu ei”. Copiii sunt ascunși, iritabili, încrezuți, deprimati, rebeli, sfidători și chiar evazivi.

Este mai rău astăzi decât pe vremuri? După părerea mea, avem unele motive să credem că e posibil. Deși ritualul de trecere a fost întotdeauna dificil, anumite aspecte concrete ale societății *s-au schimbat*, rezultatul fiind unele probleme noi și unice, care produc o mai mare tensiune asupra adolescenților din ziua de azi. Categorie, *opțiunile* deschise tinerilor sunt mai ample decât oricând în istoria trecută, oferindu-le variante de analizat și decizii pentru a căror asumare încă nu au destulă experiență. De exemplu, cu doar douăzeci și cinci de ani în urmă, numai câțiva puștani mergeau “până la capăt” cu sexul opus. Astăzi, contactul sexual e mult mai larg acceptat în rândurile adolescenților. Pentru a ilustra cât de departe a ajuns conștiința sexuală în ultimele două decenii, nu trebuie decât să comparați deosebiriile din cursurile de “educație igienică” ale anilor ‘60 și “educația sexuală” a zilelor noastre. Acolo unde existau desene foarte schematici ale organelor reproducătoare masculine și feminine și foarte puține alte mențiuni ale subiectului, astăzi se pune accentul pe contracepție, avorturi, planning familial, incest și abuzuri sexuale. În numeroase cercuri, relațiile sexuale între adolescenți nu sunt numai acceptate, ci chiar *firești*. Există o nouă libertate, pe care însă o însoțesc și noi presiuni de a fi aplicată, chiar dacă individul poate să nu fie inclinat s-o facă.

Categorie, drogurile se găsesc astăzi mult mai ușor decât acum douăzeci și cinci de ani. Mulți tineri ai zilelor noastre au fost expuși traficului de droguri încă înainte de-a fi absolvit școala generală. Tentația de a se grozăvi sau “a fi om de viață” induce enorme presiuni copiilor de azi. Drogurile nu sunt decât o nouă “modă” a tineretului contemporan – dar, spre deosebire de capriciile generațiilor trecute, acesta nou poate duce la eroziunea eticii de muncă, la degradare fizică și, mai rău, la moartea în urma supradozelor sau a accidentelor de administrare.

Chiar și făcând abstracție de problemele libertății sexuale și ale consumului de droguri, lumea însăși pare să devină cu fiecare an tot mai înspăimântătoare, pe măsură ce super-puterile acumulează stocuri de arme nucleare și alte instrumente apocaliptice, iar eforturile de a ne acomoda pașnic la epoca nucleară nu par să reușească. Această

atotprezentă amenințare a catastrofei nu poate să exercite decât o influență deprimantă, făcându-i și pe tineri (precum și pe adulți) să se întrebe dacă, în fața distrugerii întregii lumi, mai merită efortul de a deveni cetățeni responsabili*.

De asemenea, ați auzit spunându-se de milioane de ori că suntem o societate orientată spre tineret. Acest lucru nu înseamnă nimic mai mult decât că există o piață de consum mult mai mare în rândurile adolescenților, iar producătorii de mărfuri n-o uită nici o clipă. Societatea noastră cheltuiește miliarde pentru a-și orienta mesajele către tineri, fie prin filme concepute spre a-i atrage să le revadă de șase ori (costul biletului fiind derizoriu), fie prin noi produse cosmetice pentru combaterea coșurilor. Barajul de mesaje în sensul că viața adolescentină ar trebui să fie o veselie pură, liberă de orice griji (cu condiția să cumpere produsele respective), într-un moment din viață când sunt incapabili să scape de griji fiindcă sunt prea ocupați încercând să înțeleagă unde le e locul, reușește probabil să le trezească mai multe îndoieli chiar despre ei înșiși.

Așa că da, probabil putem fi cu toții de acord că adolescenții au într-adevăr o mulțime de probleme în zilele noastre – probleme generate de simplul fapt că sunt adolescenți și trec prin schimbările suferite de toți adolescenții, de la apariția omului pe Pământ – agravate de faptul că trăim într-un secol al vitezei, un secol precar și chiar cinic.

Și da, ca urmare a numeroaselor probleme agravate ale tinerilor din ziua de azi, părinții lor sunt confrunțați cu dificultăți la rândul-le agravate în încercarea de a-și ajuta copiii să răzbată prin anii adolescenței. S-o spunem pe-a dreptă, indiferent la ce vă așteptați, niciodată nu v-ați așteptat ca situația să fie atât de dificilă cum a reieșit că este. După cum mi-a spus recent un părinte: "Copilul ăsta are probleme, de acord, dar pe mine și pe maică-sa ne scoate literalmente din minți!"

Cum să le facem față

În esență, munca mea constă în a-i ajuta pe tineri să treacă prin și peste unele porțiuni mai aspre ale anilor adolescenței lor, pe cât de

* Cu toate că în anii adolescenței multor părinți din ziua de azi a avut loc Războiul din Vietnam, pe vremea aceea domnea, după părerea mea, un sentiment distinct că se poate face ceva, astăzi părând să nu mai fie cazul.

constructiv posibil. Câtă vreme fac acest lucru și pentru a le ajuta părinții să învingă temerile, anxietățile și sentimentele de neputință pe care le trăiesc în timp ce copiii lor manifestă o comportare aparent irațională, antisocială și inacceptabilă. Când mă consultă o familie sosită la mine pentru a-mi cere ajutorul, eu nu scot din mână nici o formulă magică. Stăm de vorbă și încercăm să ajungem la un nivel comun de înțelegere a problemei, după care familia pleacă acasă pentru a încerca să găsească soluții în arena vieții reale. Întrucât mă aflu într-o poziție de observator al numitorilor comuni recognoscibili ai genurilor de probleme care se ivesc, adeseori sunt capabil să fac sugestii care reies ca fiind utile. Mă consider pe mine însumi nu atât un “medic tratând pacienți” sau “analizanzi”*, dacă preferați, cât ca un *facilitator* care indică posibile soluții pentru probleme, pe care familia le poate încerca după ce pleacă din cabinetul meu, spre a-și trăi viața de zi cu zi.

Așadar, această carte va încerca de asemenea să vă *faciliteze* eforturile de a rezolva unele probleme pe care le aveți cu copiii dumneavoastră adolescenți. Vă va prezenta exemple despre oameni cu probleme pe care le veți recunoaște ca aparținându-vă, și vă va oferi sugestii privitoare la modul de a rezolva acele probleme și a le elimina.

Ca punct de pornire, cea mai general valabilă observație care mi s-a prezentat în activitatea cu familiile ce-mi vizitează cabinetul este aceea că, în nouăzeci și nouă la sută din cazuri, *copilul cu probleme nu este un copil anormal*. E foarte important să înțelegeți acest lucru, căci modul în care gândiți cu privire la copiii dumneavoastră poate avea efecte profunde asupra dezvoltării acestora.

Adolescenții cu probleme, în marea majoritate, nu sunt “pacienți”. Problemele constituie o componentă absolut normală a procesului de creștere. Unicul și cel mai important lucru pe care-l puteți face ca părinte iubitor pentru a vă ajuta copilul cu tulburări să-și rezolve problemele adolescenței este să nu vă mai preocupați dacă el sau ea este “normal(ă)” ori “anormal(ă)” și să începeți a încerca să înțelegeți mai bine ce anume îl/o tulbură.

A, sigur, veți spune. Dar *cum*? Ați încercat tot posibilul până acum

1. (în orig.) “analysands” = termen fără corespondent exact în limba română, desemnând persoanele supuse analizei

și n-ați reușit, motiv pentru care v-ați ieșit practic din minți și sunteți dispus să vă adânciți în paginile acestei cărți. *Liniștiți-vă*. La vremea când veți fi terminat de citit și veți fi observat trăsăturile comune care caracterizează problemele tuturor adolescenților din ziua de azi, veți avea suficiente cunoștințe noi pentru a putea să înțelegeți mai bine decât oricând felurile probleme ale copiilor dumneavoastră.

Dar *înțelegerea nu este decât primul pas*. Partea cea mai grea constă în a *acționa* pe baza înțelegerii – a acționa într-un mod care să-i ajute pe copii și pe dumneavoastră. Ce aveți de făcut? Vom examina felurile soluții ale zonelor specifice pe care le parcurgem, dar în fiecare caz *soluția va depinde în mare măsură de bunăvoința părinților să se schimbe în conformitate cu schimbările pe care le suferă copiii*.

Da, și *dumneavoastră* trebuie să vă schimbați. Cheia ajutorului acordat copilului pentru a evolua constructiv spre un tânăr adult responsabil depinde, în primul rând, de înțelegerea dumneavoastră asupra a ceea ce se întâmplă, iar în al doilea rând, de *a vă schimba modul cum vă comportați și reacționați în relațiile cu copilul*.

Ceea ce vreau să spun este că *nu mai există cale de întoarcere către acel copil frumos, iubitor, cuviincios și fermecător de ascultător pe care l-ați cunoscut cândva*. Așa este! Și cu cât veți înceta mai curând să insistați în acel sens, cu atât mai repede îi veți îngădui să se dezvolte spre a deveni un tânăr adult rezonabil. Noua identitate a tinerei dumneavoastră progenituri adulte poate foarte bine să reiasă ca fiind caracterizată prin frumusețe, iubire, bunăcuviință și voioșie, chiar și obediență, dar se va manifesta în moduri noi, pe care numai cu ajutorul propriei dumneavoastră maturizări și schimbări le veți putea recunoaște.

Tema acestei cărți este aceea că soluția de a vă ajuta copilul să treacă peste problemele anilor de adolescență constă în *a vă schimba dumneavoastră – mai întâi*. Trebuie să faceți acest prim pas. Și va fi un pas dificil. S-ar putea să implice renunțarea la numeroase noțiuni scumpe privind “cum trebuie crescuți copiii”. Trebuie să eliminați unele dintre acele idei vechi pe care le nutriți și să începeți a trata cu copilul așa cum este el/ea cu adevărat, nu cum considerați dumneavoastră că ar trebui să fie. Să luăm, de exemplu, vechea idee care spune: “copiii trebuie să fie văzuți, dar nu auziți.” Vă puteți imagina

ceva mai demodat? Mai crede astăzi cineva cu adevărat că îi poate despărți pe adolescenți de muzica zgomotoasă care ocupă un loc atât de important în viața lor?

În loc de a reacționa invariabil și inflexibil față de atitudinile pe care le dezaprobați, trebuie să începeți a căuta cauza de fond a acestor atitudini. Aproape în fiecare caz, un copil "rău" semnalează o tristețe legitimă pe care nu știe cum să și-o exprime altfel. Înțelegerea dumneavoastră asupra a ceea ce-l frământă, iar apoi efortul de a vă schimba suficient pentru a-i putea răspunde – nu ca "părinte de copil mic" ci ca adult mai vârstnic și atent – sunt cele prin intermediul cărora vă veți realiza cele mai nobile scopuri, ale dumneavoastră și ale copilului.

Să vă dau un exemplu: un băiat de cincisprezece ani a fost adus la mine de părinții lui, fiindcă aveau impresia că glisa spre un comportament antisocial. Deși avea o inteligență medie sau ușor peste medie, lua note proaste la școală, rămânând chiar corijent la o materie și primind numai 5 și 6 la altele. Fusese eliminat o săptămână, după ce-l surprinseseră fumând (marijuana) într-o debara, împreună cu un alt băiat. Începea să "se învârtă" cu un grup de băieți ceva mai mari, prin parkingul orașului – tineri care aveau și ei probleme la învățătură și se zvonea că după-amiaza consumau marijuana și băuturi alcoolice. Băiatul a început să umble șleampăt și insista să-și picteze manual pe jachete un întreg sortiment de capete de mort, șerpi și alte arătări hideoase. (Întâmplător, destul de bine reprezentate.) Nu părea să dorească altceva decât să zacă pe spate ascultând muzică rock și citind reviste de motociclism.

Părinții erau îngrijorați și se întrebau dacă le pot ajuta fiul. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să aranjez un program de ședințe la care să participe atât părinții cât și băiatul. Dacă formula de ușurare a trecerii din copilărie prin adolescență până la tinerețea adultă constă în capacitatea părinților de a înțelege și a se schimba în conformitate cu noile personalități ale copiilor, atunci este adesea util ca părinții să fie prezenți, participând la ceea ce se petrece, pentru a găsi apoi moduri satisfăcătoare de a-și schimba stilul de abordare. Încerc să am prima întâlnire cu părinții în prezența tinerilor. (Fac excepție unele situații.)

Părinții acestui băiat anume manifestau o sensibilitate rezonabilă

față de suferința fiului, dar nu știau ce să facă și sufereau la rândul lor. (Poate că fuseseră conștienți de propria lor suferință, înainte de a ajunge să-și dea seama că și fiul lor suferea.) Băiatul nu a fost foarte comunicativ la început, deși era dispus să participe la sesiuni.

Părinții lui nu-l înțelegeau, a spus băiatul. Îi impuneau prea multe restricții. I se dădeau prea multe treburi de făcut în casă. Viața lui era plictisitoare. Toate, plângeri familiare ale adolescenților.

În prima perioadă a discuțiilor noastre, tatăl l-a întrebat în sfârșit pe băiat ce-ar putea face pentru a-l bucura cel mai mult. Băiatul a răspuns: "Cumpărați-mi o motocicletă de dirt-track." (Este vorba de o motocicletă ușoară, construită pentru deplasarea pe teren accidentat, nu pe stradă.)

Prima reacție a tatălui a fost: "Nici peste un milion de ani!" Pentru el, după cum am aflat ulterior, motocicleta reprezenta o metaforă a ingerilor Iadului și a găștilor de genul cu care fiul său avea deja relații la parking.

Mai târziu, recunoscând importanța de a simula măcar că "este rezonabil", tatăl a cedat, în măsura în care i-a spus fiului său că dacă primește numai 10 la școală poate căpăta motocicleta. Acesta a fost modul său inițial de "schimbare" pentru a-și ameliora relația cu fiul lui. A susținut că propunea o ofertă "cinstită". Desigur, în adâncul său știa, la fel ca noi toți ceilalți, că aveau să mai treacă mulți ani înainte ca băiatul să fie capabil de a-și ridica toate notele până la 10 pe linie. Bănuia că, la vremea când tânărul își va fi îmbunătățit rezultatele până la nivelul unde putea primi motocicleta, avea să fi depășit dorința de așa ceva. Tatăl era foarte mulțumit de propria-i deșteptăciune.

Fiul, bineînțeles, fără a-l fi auzit măcar pe tatăl său recunoscându-și raționamentul, a știut intuitiv mai bine decât oricare dintre noi că acesta era un mod de gândire manipulator. Modul băiatului de a riposta, conturându-se treptat, a constatat pur și simplu în *a-și exterioriza toate fanteziile horror ale "motoristului" pe care tatăl său nu-l lăsa să devină.*

În acest punct, am sugerat că, poate, s-ar face un prim pas dacă băiatul reușește să ia corijența. În schimbul acestui efort, tatăl s-ar putea gândi să-i dăruiască motocicleta, pentru ca apoi să observăm

unde ajungem. Tatăl, întrucâtva îndemnat și de către mamă, a acceptat în final târgul. (Probabil fiindcă toate celelalte încercări eșuaseră.)

Chiar în următoarea sesiune de teze, băiatul a reușit să obțină nota 7 la materia de corijență, iar tatăl a fost nevoit să-i cumpere motocicletă de dirt-track. (Au suportat costul în proporție de fifty-fifty.)

“Cumpărarea acelei motocicletă a fost cel mai bun lucru pe care l-am făcut în viața mea,” a recunoscut ulterior tatăl. După ce și-o dorise ani de-a rândul, băiatul a început s-o îngrijească plin de afecțiune, reglând-o, curățind-o, începând să citească despre motoarele cu combustie internă. Îi mai rămânea foarte puțin timp ca să “se-nvârtă” prin parking. Era prea ocupat să circule cu motocicletă prin pădurile de lângă oraș. A început să bată drumuri mai îndepărtate (după ce a primit permisiunea) și a dobândit interesul în orientare și activitățile generale în aer liber. În același timp, a început să-i împărtășească familiei o parte din entuziasmul său, cum înainte nu făcuse. Notele la școală au continuat să crească. După o plimbare cu motocicletă, făcea duș și se aranja, acordând o mare atenție propriei înfățișări. Pe scurt, după ce fusese tratat, pentru prima oară, ca un om responsabil, a început să se comporte și mai accentuat în acest sens.

Părinții, fiind, cum am spus, oameni sensibili, au recunoscut imediat progresul care avea loc și au reacționat prin a-i acorda fiului lor și alte privilegii care anterior îi fuseseră refuzate. Au încetat să-l mai interogheze, de exemplu, despre toate mișcărilor pe care le făcea în necunoștința lor de cauză. Începând să aibă mai multă încredere în băiat, acesta și-a asumat tot mai multe răspunderi. Iar familia a pornit din nou pe drumul spre a fi unită. Când se iveau probleme – atâta vreme cât ambele părți recunoșteau că nu exista nici o manipulare, ci doar bunăvoința de a negocia, a înțelege și a accepta compromisul – familia reușea să le rezolve.

Situația acestei familii ilustrează ideea pe care vreau să o subliniez – aceea că, în perioada trecerii prin adolescență, membrii de familie trebuie să-și schimbe modul de a se privi unii pe alții. Iar procesul trebuie să înceapă cu părinții, aceștia făcând primii pași. *Se dezvoltă o ființă nouă*, la fel de diferită ca fluturile de omidă. Serios! Între omidă și fluturi se află stadiul de crisalidă, în cocon. Aceasta este perioada anilor

adolescenței și e momentul când are loc adevărata schimbare. Adolescentul *se va schimba*, fiindcă natura insistă în acest sens. Copilul evoluează către *o identitate adultă*. Dacă doriți, ca părinți, să ajutați ca acest proces să se desfășoare cât mai lin posibil, atunci trebuie să vă asumați dumneavoastră înșivă unele schimbări proprii. Credeți-mă, pe termen îndelungat, veți fi despăgubiți cu dobânzi mari!

Nu numai că veți avea un adolescent mai fericit, care își găsește propria identitate cu mai puțină suferință, dar, pe măsură ce această identitate se formează, s-ar putea chiar ca adolescentul să perceapă că *și dumneavoastră aveți o identitate!* Nu mai sunteți doar Mămica și Tăticu. Sunteți persoane cu identități proprii. În regulă, poate că la început sunteți *cam ciudați*, dar pe măsură ce copilul începe să-și dea seama că nu sunteți doar niște figuri autoritare, ci oameni raționali care respectă schimbările ce se produc în *ele*, va răspunde prin a începe să vă trateze la rândul său, pe *dumneavoastră*, cu respect. Da! Nu trebuie să-l *forțați* să vă respecte. În nici un caz nu veți reuși. Trebuie să-i *câștigați* respectul, mai întâi prin înțelegere, apoi adaptându-vă la schimbările care au loc în el/ea, ca urmare a conturării noii sale identități.

Dar regulile?

Oare înțelegerea și adaptarea față de schimbările care se produc în copilul dumneavoastră adolescent înseamnă să *cedați* tuturor capriciilor adolescentine, indiferent cât de ridicole sau destructive sunt? Categorie, nu! Nu există *nici o regulă* căreia adolescenții să i se supună? Firește că există reguli care trebuie respectate! Oare Dr. Bauman recomandă permisivitatea totală? Nu, Dr. Bauman nu recomandă permisivitatea totală! Nu cumva toată această înțelegere și adaptare duce la o *tiranie adolescentină* în casă?

Nu. Ceea ce recomand eu nu va duce la tiranie adolescentină în casă. Dacă tot veni vorba, tocmai pentru a scăpa de tirania adolescenților dorim să rezolvăm problemele familiei. Da, adolescenții pot fi tiranici. Dar tirania își asumă multe forme. Chiar dacă reușiți să siliți un adolescent rebel să se supună tuturor regulilor pe care le stabiliți, tânărul găsește întotdeauna căi de a-și impune tirania asupra întregii

familiei. Există oare vreo tiranie mai cumplită decât aceea de a locui într-o casă unde un adolescent nu permite nici o bucurie, nici o satisfacție, nici o împărtășire reciprocă a plăcerilor vieții? În schimb, casa e plină de nefericire, întunecime, disperare, ură chiar. Un adolescent silit să se supună tuturor regulilor poate totuși să impună familiei o tiranie infernală. Dumneavoastră, părinții, puteți câștiga fiecare luptă în parte asupra copilului adolescent, dar pierdeți războiul general – și o știți. Dorința dumneavoastră finală este liniștea și iubirea, dar dacă insistați să vă comportați ca un temnicer în locul unui părinte înțele-gător, pur și simplu veți genera noi resentimente și veți vedea pacea și armonia devenind o posibilitate tot mai îndepărtată.

Da, este important să aveți reguli și ca aceste reguli să fie respectate. Nici o familie nu poate exista, unită, dacă nu se supune regulilor. Nici societatea ca întreg nu poate funcționa fără legi. Națiunile lumii trebuie să aibă legi. Dar, uneori, legile trebuie să se adapteze timpurilor și împrejurărilor în schimbare.

Și nu toate regulile trebuie stabilite de părinți. Democrația este un concept pe care toți îl susținem cu vorba dar, în calitate de părinți, uneori neglijăm să trăim în casă după reguli democratice. Când copilul dumneavoastră frumos și ascultător era mic, nu aveai nevoie de democrație. Dumneavoastră, ca părinte iubitor, erați capabil să conduceți în sistemul unei dictaturi binevoitoare. Dar această creatură în schimbare prezentă în casă are acum idei proprii, iar unele dintre regulile pe care dumneavoastră le considerați ideale pentru copil pot fi puțin cam desincronizate față de realitatea adolescentului în schimbare. Regulile stabilite anterior trebuie să fie împinse, comprimate și adaptate mai mult sau mai puțin, pentru a cuprinde dorințele familiei ca întreg.

S-ar putea să vă surprindă, dar fapt este că *adolescenții doresc efectiv reguli*. Niciodată – repet, niciodată – nu am întâlnit vreun copil care să-mi spună că nu dorește nici o regulă în viață. *Mai puține* reguli, poate. Dar niciodată lipsa lor. Cu toții trăim după reguli. Regulile ne ajută să ne apreciem rezultatele. Ne măsurăm pe noi înșine prin confruntare cu regulile. Dacă faci cutare-și-cutare, vei realiza așa-și-pe-dincolo. Astfel merge lumea. Conduci mașina pe partea dreaptă a drumului, și nu te vei ciocni de mașinile care vin din sens opus. Regulile pot fi foarte

satisfăcătoare. Ele conferă un sentiment de siguranță, de care adolescenții au nevoie mai mult decât de orice altceva. Numai atunci când ele devin opresive încercăm să le nesocotim.

Să revenim un moment la familia cu băiatul care-și dorea o motocicletă. Oare familia, în fond, a cedat tiraniei adolescentului? Sigur, tatăl, împotriva pornirii sale instinctuale dintâi, a capitulat și i-a permis tânărului să aibă o motocicletă. Băiatul, însă, a progresat cu materia de corijență până la nota 7. Odată ce părintele a fost capabil să înțeleagă că dorința de motocicletă a adolescentului trebuia luată în serios ca etapă a evoluției acestuia, ca modalitate a fiului de a-și verifica aptitudinile cu o mașină și cu responsabilitatea de a o întreține, atunci băiatul a început să-și joace rolul. Și, din acel moment, spirala s-a înscris pe un curs ascendent. Fiul, din partea lui, a început să manifeste o atitudine diferită față de sine însuși și față de părinți.

Care erau regulile, în acea situație? Și care reguli au fost încălcate sau adaptate? Prima a fost aceea că elevul trebuie să-și facă lecțiile, să fie atent în clasă și să nu rămână corijent. Această regulă a fost *respectată*. După care, fiului i s-a permis să-și capete motocicleta.

Odată ce s-a îngăduit motocicleta, ea a stabilit nevoia unor noi seturi de reguli. Cine urma să plătească benzina? Dacă fiul nu-și neglija treburile casnice (golirea gunoiului, tunsul ierbii), tatăl se îngrijea de achitarea prețurilor de întreținere.

Și astfel, familia coopera spre interesul reciproc al tuturor – o lecție de maturizare care nu-i scăpase nici adolescentului, și nici părinților.

În locul permisivității, eu numesc acest mod de rezolvare a problemelor *sinteză creatoare*. Dacă 1) reușiți să înțelegeți nevoile particulare ale copilului dumneavoastră adolescent, și 2) vă adaptați viața și ajustați regulile familiale la situația în schimbare, veți ajunge la o sinteză creatoare în cadrul căreia se întrunesc elementele separate de gândire din cadrul familiei, într-o viziune unificată. Veți fi câștigat concesii rezonabile – repet, *rezonabile* – din partea fiului, suferind totodată o creștere lăuntrică a înțelegerii din partea dumneavoastră. Aceasta nu e permisivitate. Este o sinteză creatoare în cadrul familiei.

Aș dori să dau încă un exemplu de sinteză creativă, remarcat

recent, care ilustrează înțelegerea din partea părinților și o anume bună-voință de a ceda și a se schimba (atât din partea părinților, cât și dintr-a adolescentului), rezolvând o problemă foarte comună, pe care s-ar putea s-o recunoașteți.

Lucram cu o fată de șaisprezece ani și familia ei. Fata era atractivă, ascultătoare în mod normal, dar considera că ar trebui să i se permită să lipsească de-acasă seara până la ce oră voia. Familia a venit să mă consulte întrucât erau îngrijorați de independența crescândă a fetei (vă puteți închipui!) și o anume tendință tot mai mare din partea ei de a fi iritabilă, ostilă, “nefericită” și nedornică să le vorbească părinților despre ceea ce o deranja.

“Nu fac nimic rău când plec seara de-acasă”, mi s-a plâns fata. Și, din câte-mi puteam da seama, era adevărat, nu făcea nimic “rău”. Împreună cu câțiva colegi de liceu, în majoritate fete, se ducea la sala locală de bowling, unde consumau pizza și Coca Cola, petrecând acolo toată seara, întâlnindu-se și stând de vorbă cu prietenii, băieți și fete. Absolut nevinovat. Cu toate acestea, ideea ca o fată la vârsta adolescenței să întârzie noaptea acasă era inacceptabilă pentru acea familie anume, așa că i-au fixat ora limită 23:00, în serile de la sfârșitul săptămânii. Deși fata respecta consemnul, continua seria discuțiilor despre extinderea acestuia până la o oră mai înaintată.

Într-o noapte de weekend, fata nu s-a întors până la ora unu. Mama și tatăl au ripostat imediat, “consemnând-o” la domiciliu pe o perioadă de două săptămâni.

Când a sosit următorul weekend, fetei i s-a reamintit că era “consemnată” și nu avea voie să meargă la galeria de bowling. Acest lucru a iscat o scenă teribilă, fata insistând că ora unsprezece era prea devreme ca să vină acasă, și că trebuia să i se permită să meargă din nou, rămânând până cel puțin la ora unu noaptea.

Mama nici n-a vrut să discute despre schimbarea termenului, insistând că “pedeapsa” oricum nu avea nici o legătură cu ora stingerii. Mai degrabă era legată de faptul că fata fusese neascultătoare, încălcând o regulă prestabilă și convenită “de comun acord”. În acest punct, fiica a devenit sfidătoare, insistând că avea să plece oricum, indiferent de dorința mamei sale. Mama a replicat că dacă fata pleacă, nici să nu se gândească să mai vină acasă, ușa urmând să fie încuiată.

Ambele tabere ajunseseră într-o situație conflictuală ce nu admitea nici un compromis și care se escalada. Fiica era silită să-și desfidă mama și să rămână plecată toată noaptea, numai pentru a nu abdica. Mama nu putea reveni asupra deciziei că fata era "consemnată". În acest moment, din fericire, a intervenit tatăl, asumându-și rolul de intermediar, sau arbitru. A discutat între patru ochi cu fiica sa mai mult de-o oră, iar fata și-a dat pe față toate nemulțumirile. Familia nu avea încredere în ea. Nu-și dădeau seama că nu le cerea decât aceleași drepturi de care se bucurau toți ceilalți tineri etc. etc. După ce i-a ascultat argumentele, tatăl (în urma unei scurte consultări cu mama, care era doar fericită să ajungă la o soluție de compromis) a convenit că probabil fata avea dreptate, că ora unsprezece seara la sfârșitul săptămânii era probabil prea devreme. A întreat-o pe fată dacă accepta un termen limită la orele douăsprezece noaptea. Fiica a primit imediat. (Și ea era mulțumită cu o soluție de compromis.) Apoi, tatăl i-a atras atenția că era "consemnată" pentru nerespectarea unei reguli, și că regulile casei trebuiau îndeplinite. Prin urmare, a propus un târg: dacă fata își accepta "pedeapsa" și nu ieșea în acea seară anume, părinții o suspendau în weekend-ul următor. Câștigând dreptul de a rămâne până la miezul nopții (ceea ce, ulterior, au căzut cu toții de acord că era rezonabil, în termenii uzanțelor din oraș stabilite de generația fetei), fiica a acceptat să-și ispășească "pedeapsa" pentru a fi încălcat regula consemnului anterior (chiar dacă, poate, nu fusese o regulă prea luminată).

După aceea, fetei i s-a permis să rămână până la orele douăsprezece, deși adeseori era acasă pe la unsprezece și jumătate, sau chiar unsprezece. Părinții, însă, îi îngăduiseră să-și câștige un drept important. Începuse să contribuie la stabilirea regulilor familiale. În fond, fusese tratată ca o persoană matură și reacționase printr-o atitudine responsabilă, inițial prin a nu-și mai sfida mama și a rămâne acasă când era "consemnată", iar apoi, respectând cu strictețe noua oră limită în lunile care au urmat. Incidentul și soluționarea sa au marcat începutul unei reexaminări a întregii relații, în cadrul căreia părinții refuzaseră să admită că "fetița" lor începuse dintr-o dată să crească mare.

O sinteză creatoare a diverselor puncte de vedere opuse, aparent

inuabile, a avut câștig de cauză asupra disciplinei inflexibile. Părinții recunoscuseră că tânăra lor fiică era puțin mai mare și avea mai multe drepturi decât le convenise inițial să-i permită. Și ei se acomodaseră, își schimbaseră propriul mod de a-și privi fata, ceea ce a reprezentat un semnal pentru aceasta că era tratată ca o adultă, cu rezultatul că a reacționat comportându-se ca o persoană matură. S-a evitat o confruntare distructivă, iar familia și-a putut continua relațiile cotidiene într-o manieră pozitivă.

Ajungând la sinteza de idei, nu cred că e același lucru cu a fi permisiv. Lumea funcționează în același fel. Perechile care rămân împreună ajung finalmente la o sinteză de idei. (Aceasta nu înseamnă că sunt întotdeauna de acord în toate privințele; uneori, poate însemna a cădea de acord că sunt în dezacord. Ceea ce e la fel de bine, dacă ambele părți au aceeași părere.) Și națiunile își negociază în mod similar neînțelegerile. Dacă n-ar face-o, lumea nu ar mai putea supraviețui. Există vreo lecție mai bună pe care o poate învăța un adolescent despre lume decât aceea că până și cea mai încopistrată contradicție între membrii unei familii se poate negocia cu succes dacă există voința de a aprecia punctul de vedere al celuilalt?

Aș dori să exprim, în acest punct, un *avertisment* în legătură cu procesul de a ajunge la sinteza de gândire într-o situație familială problematică. Avertismentul e următorul: atingerea sintezei nu înseamnă neapărat și invariabil că în toate tratativele cu copiii noștri adolescenți trebuie să despicăm firul în patru. Uneori, se poate ivi și cazul unui *exces de vorbe*. Părinții, care de obicei sunt mai buni vorbitori, tind să folosească limbajul ca pe un mod de a-și manipula copiii spre a urma reguli vechi, aplicabile pe vremea când aceștia erau mai mici. *Discuțiile pot fi o cale de a rezista schimbărilor.*

Tatăl și mama dintr-o familie cu care am cooperat erau foarte mândri de faptul că, ori de câte ori intervenea câte o neînțelegere între copii și adulți, întruneau mereu un "consiliu de familie" pentru a lămuri lucrurile. A reieșit că adolescenții ieșeau întotdeauna în pierdere din aceste "întâlniri democratice". Părinții nu-și dădeau seama că "sesiunile" pe care le țineau nu erau decât moduri de a-și impune propriile puncte de vedere prin folosirea meșteșugită a cuvintelor.

Fii atenți! Fiți sinceri cu dumneavoastră înșivă și cu copiii. Discuți problemele, categoric. Dar nu toți adolescenții, e bine să rețineți, vor să vorbească, sau sunt capabili, în acest stadiu al vieții, să riște exprimarea celor mai intime sentimente, chiar și atunci când, făcând-o, pot servi cel mai bine scopurile tuturor. În asemenea cazuri, intră în joc propria dumneavoastră creativitate. Trebuie să "citiți printre rânduri", ca să spunem așa; trebuie să observați aspirațiile neexprimate ale copilului și apoi să vă adaptați noii situații.

Uneori, trebuie doar să recunoașteți că adolescentul are nevoie de *intimitate*. El sau ea *nu vrea să vorbească*, chiar dacă are o atât de disperată nevoie de *înțelegere*. Încercați să acționați astfel încât, în împrejurările date, să puteți indica *non-verbal* că înțelegeți. Poate puteți oferi un privilegiu până atunci refuzat, fără nici un comentariu. Vedeți care e rezultatul. Iubirea este, vorba cântecului, "un miracol cu multe fețe". Demonstrând dragoste printr-un act de schimbare generoasă a atitudinii, în loc de a vorbi pur și simplu despre ea, puteți face uneori minuni. Iubirea, înțelegerea, creativitatea – toate sunt interconectate. Și, câteodată, doar arătând aceste stări, doar demonstrându-le, fără multă vorbă, vă puteți exprima în cea mai elocventă manieră cu putință. Oamenii – chiar și adolescenții – reacționează la iubire. S-ar putea să fiți surprinși cât de mult poate progresa situația din casă.

Când copilul nu ascultă glasul rațiunii

Unii tineri, ați putea spune, pur și simplu nu răspund, orice ați face. Toate eforturile de a ajunge la un compromis vă sunt luate drept semne de slăbiciune, de care adolescentul încearcă să profite.

Adevărat, există și situații de acest gen, și am lucrat cu familii având probleme foarte dificile*. De obicei, cele mai grave probleme între adolescenți și părinții lor apar în acele familii unde există deja cele mai grave probleme posibile între părinți. Am cunoscut familii unde părinții erau divorțați; în unele cazuri, problema e intensificată fiindcă partenerii despărțiți nu colaborează spre binele propriilor lor copii!

* Dacă, după ce citiți această carte și încercați din răzputeri pe baza ei, constatați că nu vă puteți ameliora în nici un fel situația familială, s-ar putea ca dumneavoastră și copilul să simțiți nevoia unei asistențe de specialitate.

Nici unul dintre aceste lucruri nu modifică nevoia fundamentală de înțelegere din partea părinților și necesitatea ca ei să se schimbe și să se adapteze la personalitățile în schimbare ale copiilor. Și familiile destrămate pot reuși să-și rezolve problemele pe care le au cu copiii. Categorie, situația de părinte singur poate adăuga dificultăți în creșterea adolescenților. Cu toate acestea, de obicei problemele se reduc dacă soțul și soția rămân împreună, înfruntând eventuale greutăți conjugale grave care creează tensiuni în casă.

Oricare ar fi situația, modul de a netezi drumul constă în a dedica timp înțelegerii nevoilor fundamentale ale copilului și a opera apoi acomodarea care-l va ajuta cel mai bine să treacă hotarul spre maturitate. Nu este necesară decât puțin mai multă răbdare și înțelegere decât ați crezut tot timpul că dovediți. Dar merită efortul! Ajutorul acordat adolescentului pentru a învinge acești ani dificili este una dintre cele mai mari împliniri pe care le veți fi cunoscut în viață, iar efortul se va vădi justificat atunci când se instalează în sfârșit maturitatea și, împreună cu odrasla dumneavoastră, veți putea privi în urmă, zâmbind, la toate încercările și tribulațiile grele pe care le-ați înfruntat împreună în toți acești câțiva ani.

Tot ce ați dorit să știți despre creșterea adolescentului

Și astfel, acum suntem gata să trecem la faptele de bază ale rezolvării problemelor cotidiene pe care le aveți de înfruntat cu copilul/copiii dumneavoastră la vârsta adolescenței. Această carte este organizată în nouă secțiuni, fiecare dezvoltând câte o chestiune concretă despre care probabil ați dori să știți mai multe.

Fiecare secțiune e organizată sub o formă care abordează imediat problemele pe care le întâlniți acasă, cu copilul. Structura de bază e foarte simplă, și intenționez să fiu cât mai realist și practic cu putință.

Mai întâi, *titlul fiecărei secțiuni* figurează sub forma unei plângeri comune, ca de pildă "[COPILUL MEU ȘI CU MINE] NU PUTEM DISCUTA UNUL CU ALTUL" (Problema #6). Acesta este enunțul problemei pe care doriți să o rezolvați. Neîncrederea este una din trăsăturile comune despre care am vorbit anterior, caracteristică printre

toate problemele existente în rândul adolescenților. De ce nu vor adolescenții să aibă mai multă încredere în părinții lor?

Urmează așadar, pe baza cazurilor familiale pe care le-am studiat, un *scurt comentariu asupra fenomenului*, în exemplul de față, acela al adolescenților care nu au încredere în părinți. Acesta, în sine, oferă adeseori înțelegerea despre care am vorbit mai sus și pe care o căutați. Înțelegerea vă va ajuta să începeți abordarea problemei.

Apoi, trecem la *câteva exemple de cazuri concrete*. (Identitatea familiilor implicate este protejată.) Factorul comun, numitorul recunoscut, va începe să se întrezărească. Nu în toate amănuntele, poate. Dar, în mai multe exemple pe care le voi da, veți găsi trăsături comune.

După aceea, voi arăta *metoda la care s-a apelat pentru a rezolva problemele* fiecărei familii anume folosită ca exemplu. Vor fi subliniate schimbările de atitudine ale părinților, care au reușit să ducă la o sinteză de idei comună.

Și, în sfârșit, numai pentru a nu omite nimic ce n-a fost inclus în exemplele date, voi propune *câteva sugestii sumare* a căror aplicare o puteți încerca în relația cu adolescentul.

Să nu vă mire dacă unele materiale din secțiuni diferite se suprapun în oarecare măsură. Rareori, problemele adolescenților – sau ale oricui, la o adică – se izolează complet în categorii separate. Când o familie vine la mine îngrijorată de notele proaste la școală ale copilului, de obicei nu trece mult până începem să vorbim despre anturajul acestuia, muncile sau responsabilitățile care i se atribuie prin casă, gradul de încredere între părinți și copil etc. etc. Această discuție continuă până ajungem la o înțelegere mai clară a problemelor acelei familii anume, după care putem trece la atacarea problemelor specifice – inclusiv problema inițială a notelor proaste.

Veți observa că, până în acest moment, m-am referit la băieți și fete doar cu titulatura “adolescenți” sau “copii”, fără a opera nici o diferențiere specială între sexe. Am făcut-o deliberat, căci, din experiența mea, multe dacă nu majoritatea problemelor fetelor și băieților aflați la vârsta adolescenței sunt identice – cel puțin, în ceea ce privește relația lor cu părinții. De exemplu, nu contează prea mult dacă adolescentul e băiat sau fată, când este vorba de acea atât de frecventă nemulțumire a

părinților: "COPILUL MEU NU-ȘI ASUMĂ NICI O RĂSPUNDERE" (Problema #1).

Cu toate acestea, este fără-ndoială adevărat că atât fetele cât și băieții au probleme speciale, care țin de sexele lor diferite, iar în cuprinsul acestei cărți mă voi referi la preocupările lor specifice. (Rețineți îndeosebi Problema #9: "CARE E SITUAȚIA CU COPILUL MEU ȘI VIAȚA SEXUALĂ?")

Deci, să trecem la treabă. Dacă preferați, puteți sări direct la capitolul ce dezbate problema care vă interesează cel mai mult. Sau le puteți lua pe toate în ordine. Oricum, și indiferent de ordine, recomand să citiți toate secțiunile, fiindcă e bine să vă familiarizați cât mai mult posibil cu *metoda* de a rezolva problemele adolescentului, chiar dacă pe una anumită, din fericire, nu o aveți.

Nu vă așteptați la succes instantaneu. Rețineți, înțelegerea este un factor-cheie în a ajunge la miezul soluțiilor pentru problemele cu copilul. Înțelegerea necesită timp și efort. Și presupune curaj din partea dumneavoastră pentru a recunoaște că unele atitudini proprii față de copil pot fi factorul de maximă contribuție la problema pe care o aveți. Pentru a schimba aceste atitudini și a începe să realizați o sinteză în familie, este nevoie de răbdare și de a vă aștepta să faceți greșeli. Nu vă temeți că puteți greși. Ați mai greșit și înainte. Vă cer să riscați o schimbare în modul de a vă aborda copilul, pentru a vedea dacă nu puteți deturna o situație care până acum părea să scape tot mai mult de sub control.

Atât întrebările pe care vi le puneți despre adolescent cât și răspunsurile lor se găsesc în paginile următoare ale cărții. Dacă le veți studia cu atenție și le îmbogățiți cu înțelegerea și bunăvoința de a vă examina unele atitudini proprii față de copil, vă veți pomeni începând să-l tratați altfel. De asemenea, și copilul va începe să acționeze diferit față de dumneavoastră. Niciodată nu e prea târziu. Copiilor nu le plac mai mult decât dumneavoastră tensiunile și problemele în casă. Dacă îi lăsați, vă vor fi recunoscători și, cu timpul, poate chiar vor ajunge să vă iubească pentru asta. Treceți direct la subiect. Veți reuși, dacă încercați!

“Copilul meu nu-și asumă nici o răspundere”

Imaginați-vă că sosiți acasă seara, după o zi grea. În timp ce intrați cu mașina în curte, dintr-o dată trebuie să cotiți brusc, pentru a nu călca bicicleta nouă, de 150\$, pe care tocmai i-ați cumpărat-o fiului dumneavoastră. Lângă alee, aproape de bicicleta abandonată, se văd câteva urme adânci de roți, exact prin locul unde dimineata fusese un fermecător răzor de lalele. Pe măsură ce vă îndreptați privirea spre veranda casei, zăriți câteva pungi cu gunoi trântite neglijent, cu conținutul vărsat pe trepte. Aproape în același moment, observați că un geam al pivniței a fost spart, purtând urma unui proiectil de armă cu aer comprimat.

Copleșit, intrați în casă și imediat vă împiedicați de un teanc de cărți lăsate în antreu. Vă repeziți în bucătărie, pentru a vă găsi odrasla care știți că poartă vina tuturor acelor mizerii și stricăciuni, și constatați că vasele nespălate de la gustarea de după-amiază se află încă pe masă, lângă un referat de la pedagogul școlii care se plânge că elevul nu-și face lecțiile. De la etaj, bubuie acordurile asurzitoare ale muzicii rock.

Dați buzna pe scară pentru a certa copilul și, când deschideți larg ușa, mirosul de teniși murdari aproape că vă doboară înapoi în hol. Iar în cameră, îmbrăcat cu niște blugi peticiți și un tricou cu cap de mort pe piept, călare pe un maldăr de rufe murdare, echipamente sportive împrăștiate, cutii de suc, prelungitoare, prosoape ude, ambalaje de dulciuri și haine de gimnastică, stă însuși fiul dumneavoastră, privindu-vă cu un rânjet inocent până la urechi:

– Ura, Tati! Cum ți-a mers azi?

Vi se pare cumva familiar scenariul? Reclamațiile părinților care

nu-și pot convinge copiii să se poarte responsabil în casă sunt foarte răspândite, mai mult, situația determinând multe neplăceri atât pentru adolescenți cât și pentru părinți.

Desigur, principala îngrijorare a părinților nu constă numai în dezordinea și neglijența spre care sunt atât de înclinați adolescenții; și nici faptul că, în repetate rânduri, copilul își încalcă promisiunile de a se "îndrepta". Dezordinea, delăsarea și promisiunile încălcate fac parte din problemă, dar mult mai important este faptul că aceste tipare de comportament iresponsabil nu sunt decât semnale față de părinți ale unei mai profunde lipse de responsabilitate, putând rezulta numai în evoluția adolescentului spre a deveni un trândav.

Ce fel de adult va ieși dintr-un copil dezordonat, indiferent față de cererile părinților, nepăsător de cum arată, care nu-și face lecțiile, nu le scrie mesaje de mulțumire bunicilor și nu-și face treburile gospodărești? O asemenea persoană nu va intra niciodată la facultate, nu va putea avea o slujbă civilizată, nu va realiza nimic în viață.

Părinții preocupați de iresponsabilitatea copiilor lor adolescenți sunt *realmente* îngrijorați de ceea ce înseamnă acest comportament iresponsabil în termenii viitorului. Pentru mulți părinți, dezordinea exterioară reflectă dezordini psihice. În esență, părinții se tem că progenitura lor nu se va maturiza niciodată, că fiul sau fiica va fi nepregătit(ă) să înfrunte răspunderile vieții.

În mod interesant, am constatat că, cu cât fata sau băiatul se află mai aproape de vârsta absolvirii liceului, cu atâta devin părinții mai intens preocupați de problemele responsabilității. Motivul este evident: în societatea noastră, din partea unui adolescent care a împlinit cincisprezece, șaisprezece sau șaptesprezece ani, se așteaptă îndeobște să se afle în drum spre o mai mare independență față de părinți. În majoritatea familiilor de clasă mijlocie, în ascendență, acest lucru înseamnă că se are în vedere intrarea adolescentului la facultate și lărgirea orizonturilor sale intelectuale, îmbunătățirea relațiilor sociale și, cu puțin noroc și îndrumare, identificarea unui domeniu de interes care să se asemeie, măcar relativ, cu interesele viitoarei cariere și profesii.

Mai mult, pentru acei adolescenți care nu dispun de mijloacele, înclinația sau capacitatea de a urma studii superioare, ultimii ani de

liceu sunt la fel de importanți, sau poate chiar mai mult, ca fază tranzitorie spre responsabilitățile adulte. Pentru acești elevi, obținerea unei slujbe este un fapt de importanță capitală, mai ales atunci când părinții nu au posibilitatea să-i întrețină financiar în continuare.

Astfel, problema preocupărilor părintești față de iresponsabilitatea adolescenței are rădăcini adânci în speranțele firești ale societății însăși. Sentimentele și, într-adevăr, pasiunile se manifestă cu putere. Ceea ce se întâmplă adesea, conform experienței mele profesionale, este faptul că îngrijorările adânc înrădăcinate și comportamentul de reacție în consecință contribuie la agravarea problemei.

Optica adolescenței

Adolescența este o perioadă când necesitățile, atitudinile și interesele copilului se află în schimbare rapidă și dramatică. Vâltoarea activităților din jurul unui adolescent nu constă numai în ceea ce se vede cu ochiul liber; ea există și pe dinăuntru, până și adolescentul fiind nevoit să se întrebe ce se întâmplă în interiorul lui. Ca rezultat, pur și simplu nu-l mai prea interesează să se gândească la "responsabilități" – cel puțin, nu la acele lucruri pe care părinții le consideră responsabilități. Adevărul este că adolescentul care cândva și-a asumat răspunderea de a goli zilnic gunoiera ca un copil cuminte vede deodată apărând responsabilități noi și diferite, mult mai importante, cu care trebuie să se confrunte. Pentru fete, este vorba de băiatul *acela* care le surâde zilnic de după manualul de chimie; pentru băieți, e *acea* fată care mereu pare să-și legene șoldurile puțin mai exagerat când trece pe coridor; au de mers la un *concert*, trebuie să se pregătească pentru *încă o petrecere*. Pentru adolescent, toate acestea sunt *noi responsabilități*, mult mai importante decât aspectul camerei de-acasă.

Comportamentul "uituc" iresponsabil al adolescentului este ceea ce rămâne după ce și-a achitat celelalte răspunderi, mai importante, ale zilei. Dintr-o dată, adolescentul a intrat într-o nouă lume, vibrantă, adeseori captivantă, de obicei derutantă și uneori terifiantă. Pentru moment, cel puțin, părinții cu speranțele lor de ordine și bune rezultate au devenit irelevanți. Pentru adolescent, considerațiile de

responsabilitate ale părinților reprezintă adeseori manifestări ale unei abordări cosmetice, "false", a vieții.

Cu privire la "viitor", adolescenții sunt la fel de preocupati de el ca și părinții lor. Sunt într-adevăr. Atâta numai că ei percep viitorul *altfel*. Pentru fata adolescentă, viitorul poate însemna proxima seară de sâmbătă când, pentru prima oară în viața ei, se va confrunta cu întrebarea dacă să-l sărute sau nu pe noul băiat care a invitat-o în oraș. Aceasta e o decizie importantă. Fiecare experiență este într-un fel *nouă* pentru adolescent, și necesită planificări și cugetare profundă. În optica adolescentului, viitorul este cât se poate de real, dar timpul s-a condensat. Viitorul se situează peste o săptămână, mâine, în zece minute. *Celălalt* viitor, la care se gândesc părinții, este cam la fel de îndepărtat ca ideea existenței formelor de viață inteligentă pe alte planete.

Există și alte aspecte ale iresponsabilității adolescente. Deși comportamentul responsabil e asociat cu maturitatea, adolescentul îl percepe adeseori ca pe a se purta ca "puiul" lui Mămica și Tăticu, – *însuși opusul* unui adult. A se comporta responsabil înseamnă să se poarte ca un copilăș cuminte. Copiii cumiți sunt ascultători, politicoși, răspund respectuos la telefon, dau bune rezultate. Prin casă, îi vezi dar nu-i auzi. Nu e de mirare că adolescentul, în cursa sa nebunească spre maturitate, s-a transformat deodată într-un fel de copil "rău", rebel, necuviincios, irascibil, egoist, spurcat la gură și nerealizând nimic.

În familiile unde copiilor, înainte de a atinge anii adolescenței, li s-a acordat *carte blanche*, fără nici o responsabilitate – cu alte cuvinte, unde copiii, colocvial vorbind, au fost răsfațați – e absurd să ne așteptăm dintr-o dată la un comportament responsabil, acum când copilul a ajuns adolescent. În asemenea familii, tranziția de la copilărie la maturitatea responsabilă prin perioada adolescenței poate fi mai dificilă decât pentru alți copii.

Cu toate acestea, deși poate fi greu de crezut, comportamentul adolescentin moderat-iresponsabil reprezintă, în multe privințe, un semn de sănătate. Adeseori, copilul considerat "bun" este imaginea în oglindă a părinților. Dovezile psihologice indică faptul că, mai devreme sau mai târziu, până și copiii "buni" vor fi obligați să se revolte contra

părinților, în scopul de a-și dezvolta propriile personalități adulte. Uneori, menținerea "cumințeniei" poate pricinui grave probleme pentru individ, în etapele ulterioare ale vieții. În sens larg, comportamentul moderat-iresponsabil din partea unui copil fost "cumințe" este manifestarea sănătoasei insurecții adolescente. Este un semn că adolescentul ține mai puțin la aprobarea lui Mămica și Tăticu, pentru fiecare faptă "bună", interesându-l mai mult să-și urmeze propria cale de auto-descoperire. Așa e firesc să stea lucrurile.

Moduri de a trata cu iresponsabilitatea adolescentină

În pofida faptului că iresponsabilitatea adolescentină moderată este un tipar comportamental normal, părinții adolescenților își au propria responsabilitate de a oferi îndrumare și a indica unele direcții, în cazul unor manifestări flagrante de comportament iresponsabil adolescentin. În fond, trebuie să ne gândim la bacalaureat, la facultate, profesie, căsnicie, copii etc. etc. Nu vrem ca odraslele noastre să fie eliminate din școală, să conducă mașina sub influența alcoolului ori a drogurilor, sau ca fetele să-și descopere o sarcină nedorită.

Deci, ce este de făcut cu adolescentul care e mai iresponsabil, poate, decât îi prinde bine, decât ar trebui să fie?

Ceea ce am constatat în experiența mea profesională este că adolescentul care se comportă iresponsabil într-o prea mare parte a timpului este acela ai cărui părinți *nu-i permit* să fie responsabil. În asemenea situații, există o tendință de a *supra-proteja* adolescentul, de a-l trata ca și cum încă ar mai fi copil. Pe scurt, nu este făcut răspunzător de propriul său comportament.

Să luăm un exemplu. Dacă un adolescent uită mereu să ducă gunoiul, și îi *amintiți* încontinuu că a uitat să ducă gunoiul, el știe că nu va trebui niciodată să se gândească la gunoi, fiindcă se gândesc tot timpul părinții în locul lui. Dacă, pe de altă parte, de exemplu, îl lăsați să se adune până când ușa frigiderului e blocată de pungi cu gunoi, astfel punând adolescentul în imposibilitatea de a-și lua obișnuita gustare de după-amiază, până și cel mai iresponsabil copil, în majoritatea cazurilor, va lua în cele din urmă măsuri.

Pentru adolescent, lecția este aceea că, dacă nu-și asumă răspunderea de a duce gunoiul, acesta nu va dispărea. Așteptarea ca această lecție să dea roade poate presupune un anume stoicism, inclusiv un nas rezistent, din partea părinților. Dar este genul de lecție care, cel mai adesea, își atinge scopul.

Părerea mea este că tratarea comportamentului iresponsabil la adolescenți pretinde cea mai rafinată sensibilitate din partea părinților. Primul pas și cel mai important este acela de a-i permite adolescentului să fie responsabil de el însuși, să *pășească înapoi* și, într-un sens, să *aprecieze consecințele* propriei sale comportări. În același timp, părintele are sarcina suplimentară de a oferi îndrumări subtile și a-i inspira o anume structură tânărului. Pare o contradicție? Nu este, credeți-mă. Ceea ce se cere aici este un “acord fin” care poate necesita din partea părinților răbdarea lui Iov și înțelepciunea lui Solomon. Deși, fără discuție, veți fi oricând disponibil pentru a vă călăuzi și sprijini copilul în caz de nevoie, scopul final trebuie să fie acela de a-i transfera lui însuși responsabilitatea pe care v-ați asumat-o în locul său pe toată perioada anilor de formare.

Cum să procedăm

Înainte de a trece la exemple concrete despre rezolvarea iresponsabilităților adolescente, să examinăm un caz care ilustrează clar, după părerea mea, “acordul fin” necesar transferului de responsabilitate de la părinți asupra adolescentului, oferind în același timp îndrumări și structurări utile.

CAZ DE STUDIU – RICHARD F.

Reclamația

Prima întâlnire cu Richard F. a avut loc în cabinetul meu, de față cu părinții. Cunoscându-l pe acest băiat chipeș de treisprezece ani, cu vocea încă în procesul de alternanță între un chirăit acut și un timbru baritonal jos, mi-a fost greu să cred că era aceeași persoană pe care mi-o descriesese mama lui la telefon.

Richard îmi fusese înfățișat ca învățând prost la școală, neglijându-și temele, ignorând treburile casnice și purtându-se dezagreabil cu ambii părinți. Problema de maximă urgență pentru domnul și doamna F. consta în refuzul băiatului de a-și face temele și modul delăsător în care își practica repetițiile de flaut și pian. (La propria sa cerere, Richard învăța să cânte la ambele instrumente.)

În privința temelor, Richard declara că sunt prea grele. Când tatăl său încerca să-l ajute, băiatul se simțea adesea frustrat și se lansa în crize de nervi, plângându-se că nu e în stare să termine lucrările. Cu privire la cursurile de muzică, de multe ori Richard nu repeta până în ziua lecției. Întrucât, după părerea mamei, de obicei nu era pregătit, ea încerca să-l "pună la punct" revăzând împreună cu el lecția, moment în care Richard reacționa zbierând la maică-sa că de ce se bagă, iar repetiția degenera într-un meci de urlate.

O altă zonă de conflict în casă privea spălatul rufelor. De vreme ce mama lui Richard lucra în timpul zilei, adeseori nu mai avea timp să spele hainele fiului ei. Când acesta nu găsea îmbrăcăminte curată, ceea ce, la drept vorbind, se întâmpla destul de des, iarăși îl apucau dracii.

Trecutul

Richard era singurul fiu al domnului și doamnei F., deși mai aveau două fete gemene mai mari, ambele absolvente de liceu și studente la facultăți diferite, departe de casă. Doamna F. era profesoară cu diplomă, iar domnul F. inginer civil de mare succes, absolvent *summa cum laudae* la Yale.

A reieșit că Richard nu învățase niciodată bine la școală și, ca urmare, într-un anume moment, s-a determinat pe bază de teste că avea o "incapacitate moderată de asimilare", rezultatul unei slabe atenții auditive. Auzea perfect, avea o inteligență medie, dar ceva anume părea să-l împiedice a reține informațiile care i se prezentau oral. Percepea cuvintele și le putea repeta, chiar oferind interpretări inteligente ale sensului lor. Apoi, însă, zece minute mai târziu, uita mult din ceea ce i se spusese. Desigur, dacă trebuia să meargă la o plimbare pe bicicletă cu un prieten, nu uita. Uita numai acele chestiuni abstracte care nu i se păreau prea importante în termenii satisfacției imediate. Incidental,

acest tip de incapacitate asimilativă nu este deloc ieșit din comun.

În primii ani de școală, Richard primise lecții particulare în zone academice alese, iar acum beneficia de "ajutorul special" al tatălui său *summa cum laudae*.

Cu excepția certurilor privitoare la lecții și a altor manifestări de "iresponsabilitate", îmi era evident că între părinți și fiu existau căldură și afecțiune sinceră, din ambele părți. Richard se înțelegea bine cu tatăl lui și abia aștepta să-și "facă de cap" cu Tata când nu-i împiedicau lecțiile. Mai avea și o relație deschisă și glumeață cu mama, deși adeseori glumele erau făcute pe seama lui Richard, de obicei privitor la "uitucenia" lui.

Realizarea înțelegerii

În perioada celor zece sesiuni de terapie cu Richard și părinții săi, a ieșit la iveală că notele proaste ale băiatului reprezentau o preocupare supremă pentru părinți. A mai reieșit și că grija lor se manifesta în moduri oarecum diferite. Domnul F., considerându-și fiul "handicapat", tindea să adopte o atitudine caldă, ocrotitoare, față de dificultățile lui Richard la lecții. Din păcate, pornind cu cele mai bune intenții, domnul F. își pierdea adeseori răbdarea și se enerva când atenția băiatului se dispersa în vise cu ochii deschiși, ceea ce se întâmpla foarte des.

Doamna F., pe de altă parte, tindea să creadă "în adâncul sufletului" că problemele de responsabilitate ale lui Richard aveau cel puțin o legătură parțială cu situația sa de copil "răsfățat". Sistemul ei consta în a avea o atitudine supervizoare mult mai fermă față de băiat. Îl supraveghea în timpul repetițiilor la muzică, pretinzându-i perfecțiunea.

Richard reacționa similar față de ambii părinți. Cu tatăl său, de exemplu, trântea de pământ câte o listă de exerciții gramaticale, insistând că erau "prea grele" și nu le putea face. În cazul mamei, îl apuca furia, declarând că se "amesteca" și ar fi făcut mai bine "să se care".

Odată cu trecerea timpului, am ajuns la concluzia că, în moduri diferite, amândoi părinții făceau același lucru. Aplicându-și propriile baremuri ambițioase, doamna F. se amesteca realmente în repetițiile muzicale (întocmai așa cum se plângea Richard). Incapacitatea de a-i

satisfacă pretențiile tindea să întărească sentimentele de autodesconsiderare ale băiatului, făcându-l să nu mai dorească deloc să lucreze. Doamna F., continuând să-și trateze fiul ca pe o persoană "handicapată", îi accentua de asemenea, involuntar, proasta părere față de sine însuși. Lui Richard îi era mai ușor să creadă că nu-și putea face temele decât să se apuce de treabă și să încerce să le facă, mai ales când îl avea tot timpul alături pe Tata să le facă în locul lui.

Deși era adevărat că acei părinți abordau problemele fiului în moduri diametral opuse – unul pretinzând, celălalt ajutând – efectul final era același. Nici unul nu-i îngăduia lui Richard să-și asume el însuși responsabilitatea.

Sinteza creatoare

Când le-am atras atenția asupra a ceea ce constatasem că se întâmpla, cu toții au fost uimiți. La început, domnul F. a ezitat să admită că exagerase compensând preinsele deficiențe ale fiului său, dar în cele din urmă, după ce s-a gândit bine, a recunoscut că era nu numai adevărat, dar chiar o făcuse parțial pentru a contracara atitudinea mai pretențioasă a soției. Doamna F., pe de altă parte, când a reușit să înțeleagă că amestecul ei în exercițiile de muzică ale lui Richard era, poate, un rezultat al propriei auto-exigențe, a adăugat că, probabil, avusese o comportare exagerată din cauza sentimentelor ei ascunse că soțul îl "răzgâia" pe Richard.

Odată ce aceste lucruri s-au spus pe față, toți au părut să ofteze ușurați. Toată lumea a recunoscut, cel puțin, ceea ce se întâmpla. Domnul și doamna F. au convenit imediat să opereze câteva schimbări importante. Doamna F. a promis că va lăsa toate aspectele lecțiilor de muzică în seama profesorului. Dacă profesorul de muzică îl elimina de la curs, au căzut cu toții de acord, era *răspunderea lui Richard*, nu a mamei lui. (Întrucât Richard îndrăgea muzica și era foarte talentat, imediat a devenit evident că n-avea să-și îngăduie niciodată să fie exclus.) Din partea lui, domnul F. a acceptat să-l "ajute" pe Richard la lecții, dar numai după ce fiul său învăța mai întâi de unul singur. În acest moment, domnul F. și-a amintit că pedagogul școlii declara de

câtva timp că Richard se arătase întru totul capabil să-și facă temele singur și, prin urmare, trebuie să fie răspunzător de propriile sale progrese școlare – de eșecuri ca și de succese.

Evident, Richard a salutat cu entuziasm aceste schimbări propuse de părinți. Dar întrucât *chiar fusese* răsfățat, în oarecare măsură, de exagerata preocupare a părinților săi de-a lungul anilor, în mintea nimănui, inclusiv într-a mea, nu era deloc clar dacă Richard avea să-și preia rolul, mai ales în privința temelor pentru școală. În acel moment, au intrat în joc “acordul fin” și sensibilitatea părinților. Bunele intenții erau una, dar “respectarea deplină” a acestora, cu totul altceva. În înțelegerea făcută a fost introdusă o mică structurare. Domnul și doamna F. au spus că, în schimbul acordării exclusive lui Richard a responsabilității de a-și face temele și a repeta la muzică, băiatul trebuia să stabilească anumite momente concrete pentru aceste activități, după care să respecte programul. S-a încheiat un pact ca, până nu-și termina lecțiile și repetițiile, să nu iasă la întâlnirile cu prietenii.

La scurt timp după ce noile “reguli de bază” au fost stabilite și acceptate de toți membrii familiei, s-au produs mai multe schimbări pozitive. Fără prezența exigentă a mamei, Richard și-a găsit suficientă încredere în propriile-i aptitudini muzicale pentru a intra în orchestra școlii și, nu peste mult, a fost acceptat ca instrumentist. Odată cu acest pas înainte pe calea progresului, părinții au contramandat imediat regula de a urma un program strict de repetiții. I-au spus că, de-acum, se “maturizase destul” pentru a hotări singur când voia să repete, semn clar pentru Richard că-l acceptau ca adult, lucru de care înainte nu fuseseră niciodată în stare!

Lui Richard îi era în continuare greu să-și facă lecțiile, dar a fost încurajat cu fermitate să continue încercările de unul singur, iar când a prezentat cele mai vagi semne de progres, a fost laudat cu prisosință. Când se “blocă”, tatăl său îi oferea ajutorul. Această atitudine consecventă părea să scadă nivelul de furie și nerăbdare din ambele părți, temele lui Richard înregistrând progrese notabile.

Astfel, toți membrii familiei recunoscând că, în pofida incapacității de asimilare atestată anterior, Richard evolua spre a fi un tânăr “normal”, capabil să-și învingă problemele de învățare auditivă dacă

încerca, a mai devenit clar și că existau anumite alte “responsabilități firești”, în legătură cu propria îngrijire, de care Richard fusese “protejat” ani în șir. Cu acest gând, domnul F. i-a propus lui Richard că, dacă nu găsește întotdeauna la dispoziție haine curate în clipa în care le dorește, există un motiv foarte întemeiat – precum și un remediu cât se poate de simplu. Putea învăța să acționeze mașina de spălat și să și le spele singur.

Rezultatul final al acestui caz încununat de mare succes a fost acela că, la două luni după ultima sesiune, domnul F. mi-a telefonat să mă anunțe că toate notele din carnetul lui Richard crescuseră, iar băiatul învățase cum să folosească singur mașina de spălat!

Măsuri practice

În cazul lui Richard F., am asistat la un exemplu aproape clasic de adolescent care dorește și are nevoie să-și asume propria răspundere, dar, din felurite motive, refuză s-o facă. Ceea ce se cerea aici, cum este adeseori adevărat în cazul adolescenților iresponsabili, era ca *părinții*, inițial, să-și dea seama că *ei* erau aceia care stăteau în calea preluării responsabilității de către Richard. Acordând mici concesii, au plasat responsabilitatea acolo unde-i era locul – pe umerii băiatului. În același timp, nu s-au rezumat să-l “arunce în groapa cu lei”. Au negociat o *structură* în jurul căreia Richard își putea planifica activitățile, astfel furnizând un sprijin și totodată lăsându-l stăpân pe viața lui. În cazul de față, există câteva lecții fundamentale privitoare la modul de a vă ajuta copilul să devină mai responsabil.

I. Nu intrați în panică. Nu-l pedepsiți

Foarte adesea, un “spor” de comportament iresponsabil din partea adolescenților *nu* înseamnă cătuși de puțin o creștere a iresponsabilității. Într-o mare parte a timpului, e vorba doar de o percepție accentuată din partea părinților a faptului că adolescentul se află în pragul devenirii adulte; părinții încep să le ceară copiilor lucruri pe care nu li le-au mai cerut niciodată. “Ai ajuns la vârsta când ar trebui să începi să” etc. este refrenul obișnuit.

Iar această preocupare accentuată a părinților intervine chiar în

momentul când tânărul încearcă să-și găsească propria identitate și tinde să echivaleze cerințele de responsabilitate ale părinților cu situația de a fi “tratată ca un copil mic”. Astfel, survine o ciocnire de interese. Fiecare familie cu copii adolescenți trece prin aceeași experiență. Unii sunt mai responsabili decât alții, dar tiparul de bază este același pentru toți.

Părinții au tendința de a exagera importanța și gradul de iresponsabilitate al copiilor. Mulți părinți cred, în mod eronat, că adolescentul încearcă intenționat să le rănească amorul propriu, comportându-se iresponsabil. Dacă intrați în panică și începeți “să faceți din copil un caz” pentru fiecare faptă iresponsabilă, nu numai că-l veți scoate din minți; și dumneavoastră înșivă vă veți pierde mințile. Categorie, pedeapsa – pentru a-l “învăța o lecție”, interzicându-i un lucru dorit, “consemnându-l” în casă – reprezintă o atitudine nepotrivită, atunci când e vorba ca adolescentul să se comporte responsabil. În acest caz, pedepsele nu tind decât să îndârjească ambele părți în rolurile opuse pe care și le-au asumat.

II. Lăsați copilul să fie el însuși răspunzător

Așa cum am văzut în cazul lui Richard F., câtă vreme se plâneau că fiul lor nu e responsabil, părinții nici nu-i permiteau să-și asume singur răspunderea. În eforturile lor de a-l “ajuta”, de fapt îi stânjeneau creșterea.

Adevărat, existau motive valide, de durată, pentru ca părinții să se ocupe de învățătura lui Richard. Dar, pe măsură ce băiatul intra în anii adolescenței, a început să nu mai aibă nevoie de atâta ajutor. Părinții lui pur și simplu nu au observat că se producea această schimbare.

Un părinte “săritor” care îi amintește încontinuu fiului să-și facă temele sau își asumă responsabilitatea de a-și trezi fata care doarme mult dimineața nu face decât să menință starea de fapt existentă. Fiul se va baza întotdeauna pe altcineva pentru lecții, iar fiica va conta pe părinți în locul ceasului deșteptător. Numai după ce mama lui Richard a lăsat toate aspectele pregătirii muzicale în seama profesorului, iar tatăl a renunțat la partea leului în materie de lecții, tânărul a început într-adevăr să se comporte într-un mod mai responsabil și să progreseze în ambele domenii.

Nu știu cum s-o accentuez mai categoric: plasați răspunderea la

locul ei – asupra adolescentului. Și nu vă temeți dacă la început nu va merge perfect. Părinții tind să dorească perfecțiunea, și vor ca și copiii lor să fie perfecți. *Nimeni* nu e perfect, în caz că mai trebuie să vi se spună. Copilul dumneavoastră poate trebuie efectiv să *greșească* de câteva ori, înainte de a începe să înțeleagă că lui îi aparține răspunderea de a nu greși. S-ar putea chiar să aveți de suferit “umilința” faptului că se numără printre ultimii elevi din clasă. Așa să fie. În pofida eforturilor sale *teribiliste* de a se despărți de dumneavoastră, adolescentul vă seamănă probabil mai mult decât credeți. Înainte de a termina, în scopul de a evita aceleași sentimente de umilință pe care le trăiți dumneavoastră, va începe aproape sigur să încerce mai serios.* Dacă vă pasă (și vă pasă, altfel n-ați citi această carte), puteți aproape să fiți sigur că, mai devreme sau mai târziu, îi va păsa și lui. Acesta e un *punct foarte important*, după părerea mea. Rețineți-l cu tărie și folosiți-vă de el pentru a vă liniști și a vă încuraja, dacă în acest moment credeți că fiul/fiica dumneavoastră este mai iresponsabil(ă) decât ar trebui să fie.

III. Încurajați adolescentul

A-i permite copilului dumneavoastră să-și asume propria răspundere nu înseamnă să-l abandonați. Trebuie să intervină sensibilitatea, sau “acordul fin” la care m-am referit. Începeți prin a face un pas înapoi și a vă lăsa copilul adolescent să preia el însuși răspunderea. Observați ce se întâmplă. Cel mai probabil, veți fi surprinși să găsiți câteva domenii unde adolescentul își asumă de bună voie anumite responsabilități; poate să existe zone unde “o zbărcește”. Încercați să-l încurajați în porțiunile reușite. În cazul lui Richard, muzica reprezenta un domeniu evident de exploatat. Deși mama lui n-a mai intervenit la repetiții, când băiatul a făcut primul pas și a dat de înțeles că-și dorește un flaut nou de Crăciun, doamna F. i l-a cumpărat, și încă un model cât mai bun. Când Richard și-a exprimat interesul față de o anumită melodie, domnul F. a luat măsuri să capete și acel disc.

Chiar spre sfârșitul sesiunilor noastre terapeutice, Richard a anunțat, în timpul unei ședințe, că avea în vedere să urmeze cândva

* Evident, unui copil care persistă în a da rezultate nesatisfăcătoare la școală îi trebuie examinate vederea, dislexia, starea generală de sănătate și nutriție și/sau alți factori care pot contribui la incapacitatea de asimilare.

conservatorul. Sper că vă dați seama cât de încântați am fost cu toții să-l auzim spunând-o. Declarația lui răzbătea mult dincolo de simplu interes pentru muzică; implica, pentru prima oară, un interes față de *propriul lui viitor*; implica dorința de a merge la facultate; o altă implicație era aceea că avea să-și asume responsabilitatea de a obține note mai mari și la celelalte materii, alături de continuul progres în domeniul muzicii, ca să aibă medie de înscriere la testul pentru studii superioare.* Toate aceste probleme au fost discutate destins și prietenește, odată ce izvorăseră în mod firesc din propriile interese ale lui Richard. Domnul și doamna F. l-au încurajat în continuare, menționând câteva colegii unde programa de învățământ pune un mare accent pe muzică. Toate acestea, cred, au jucat un rol însemnat în accentuarea simțului de răspundere al lui Richard.

IV. Problema structurii

După cum am văzut în cazul lui Richard, nu e nimic în neregulă cu introducerea unei oarecare ordini în viața adolescentului. Acest lucru îl ajută să afle că, chiar dacă sunteți dispuși să acordați concesiile și să-l "lăsați în pace", există unele *obligații* care trebuie respectate. Se indică, aici, puțină târguială de modă veche.

"Da, n-am să mă mai amestec în felul cum îți faci lecțiile. În același timp, sper să rezervi un anume timp pentru facerea acelor teme și să respecti programul." Acesta a fost contractul încheiat între Richard și părinții lui. Poate că dumneavoastră va trebui să găsiți o altă formulă. Aceleași formule nu se aplică întotdeauna pentru toți copiii.

"Știu că ai nevoie de timp ca să te întâlnești cu prietenii după școală. Dacă-ți rezervi un anume timp pentru a-ți face lecțiile și îl respecti, te scutesc de golitul gunoiului până se termină trimestrul." Ce mai concesie ar fi și asta! Dar s-ar putea să dea rezultate. Sau: "N-am să te mai bat la cap cu temele. Dacă-ți salți 5-ul ăla de la algebră până la 8, meriți să primești bicicleta B.M.X. nouă pe care ți-o dorești atât de mult."

Nu vă temeți să *contramandați* unele dintre responsabilitățile care înainte fuseseră impuse. Alegeți zonele de maxim interes și lucrați în cadrul lor, iar în schimbul progreselor realizate, gândiți-vă să-l scutiți de alte pretenții pe care le avuseserăți din partea lui. Uneori, un

1. Situație proprie legislației învățământului în S.U.A.

adolescent se poate comporta iresponsabil fiindcă simte că i se impun *prea multe* răspunderi, în *prea multe* domenii.

În sfârșit, amintiți-vă că discutăm despre *adolescenți*, nu despre adulți. Nu vă așteptați ca adolescentul – atâta timp cât este adolescent – să fie tot atât de responsabil ca dumneavoastră. Dacă ar fi la fel, atunci n-ar mai fi adolescent.

Așteptați-vă din partea copilului să uite când și când să stingă luminile când se duce la culcare.

Așteptați-vă să uite uneori să închidă televizorul.

Așteptați-vă ca fata să lase uneori mizerie la lavabou când termină de experimentat cu trusa de machiaj.

Așteptați-vă foarte des să găsiți haine și cărți aruncate pe podeaua camerei de zi după întoarcerea de la școală.

Nu spun că n-ar trebui să certați copiii când fac asemenea lucruri. În fond, aceasta e responsabilitatea *dumneavoastră*: concret, să vă îndrumați odraslele spre a deveni adulți civilizați. Ceea ce vreau să spun, însă, este că aceste mărunte fapte iresponsabile sunt repere ale comportamentului adolescentin și, din experiența mea, deși uneori sunt enervante și supărătoare, nu înseamnă în sine atât de mult. Într-o bună zi, vă veți găsi copilul făcându-și ordine în cameră fără să i se fi cerut. Da, chiar se întâmplă. Într-o zi, fiul dumneavoastră va fi plictisit și, din cine știe ce motiv – poate din dorința de a câștiga un ban – va spăla mașina de care dumneavoastră n-ați avut timp să vă ocupați. N-aș sugera să vă țineți respirația până la sosirea aceluia moment, dar pe măsură ce adolescentul crește, va remarca treburi care sunt de făcut pe lângă casă și va începe chiar să vă ajute la rezolvarea lor. (Ba chiar ar putea să se plângă mai întâi că *dumneavoastră* nu le-ați făcut.) Trebuie să încurajați și să răsplătiți fiecare mic semn de maturizare.

Între timp, nu uitați că încă mai aveți de-a face cu niște *copii*. Bucurați-vă de calitățile lor copilărești atâta cât mai aveți vreme. Cel puțin, *fiți toleranți*. Nu-i împovărați peste măsură cu atât de multe responsabilități încât să nu mai poată fi copii. Nu peste mult, vor pleca de-acasă – mai curând decât vă așteptați. Credeți sau nu, vă va fi foarte dor de ei. Bucurați-vă de prezența lor cât îi mai aveți – cu defectele și calitățile pe care le au. Și acest lucru face parte din viața de părinte.

“De ce fierbe de furie încontinuu?”

Pe vremea când copilul era încă un țânc, adorat de Bunița și Bunelu, izbucnirile de furie erau forme de comportament acceptate.

“A, iar are istericale,” spunea Tata Mare. Și fie lua copilul în brațe și-l legăna, fie îl lăsa-n pace să se sature de plâns, sau încerca să-i distragă atenția spre altceva, poate chiar să-i dea o bătaie usturătoare sau vreo altă pedeapsă.

Vă mai amintiți “cumplitul doi”? La vârsta de doi ani, copilul era o “teroare”. Motivul era acela că, în diverse situații, vă certați pe problema cine să fie “șeful”. Un exemplu ideal îl constituie situația antrenamentului pentru toaletă. Dumneavoastră doreați ca micuțul să se “ușureze” la oliță la anumite ore. Copilul încă mai lupta pentru dreptul de “a-și da drumul” când și unde voia el, de obicei în chilotei. În unele cazuri, copilul învață ușor că trebuie să-și golească intestinele la toaletă, nu pe el; în altele, poate exista o perioadă de lupte înainte de a se ajunge la o concluzie.

Important este că, mai devreme sau mai târziu, copilul dobândește deprinderea de a folosi toaleta. Pe scurt, ați orientat comportamentul copilului într-o direcție civilizată.

Iar acum, dintr-o dată, copilul a devenit adolescent, și iarăși vă pomeniți aruncat în lupta pentru putere. Adolescentul se luptă să fie stăpân pe propriul său destin; dumneavoastră vă luptați să mențineți controlul fără de care considerați că e prea tânăr ca să se descurce. De astă dată, bătălia nu mai este unilaterală, copilul având idei și atitudini proprii și mijloace de a riposta.

Deși copilul este acum un adversar mai dur, s-ar putea ca încă să nu aibă experiența necesară pentru a câștiga lupta pentru controlul asupra propriei sale vieți prin argumente logice. Chiar dacă toată logica

se află de partea lui, chiar când cunoaște toate argumentele, e posibil ca dumneavoastră să nu fiți totuși dispus să cedați controlul asupra lui. Și, să recunoaștem, încă mai aveți puterea. Așadar, adeseori adolescentul nu are de ales decât să devină dușmănos și să reacționeze cu furie.

Efectiv, propriul meu copil nu-mi mai place

Furia, indiferent de sursă, e amenințătoare. Însă furia unei făpturi cu carne din carnea ta, sânge din sângele tău, poate fi una dintre cele mai răscolitoare experiențe din viața cuiva. La început, nu vă vine să credeți că se întâmplă. Domnește o senzație de șoc și uimire față de intensitatea atacului. Nu peste mult, șocul se transformă în îngrijorare. Și, curând, îngrijorarea poate deveni teamă propriu-zisă. Nu neapărat teamă de violența fizică – deși, în unele cazuri, pot exista și astfel de temeri – ci, mai adesea, sub forma unei anxietăți generale exprimate prin aceea că vă simțiți un ratat. Ați “greșit ceva”; există, fără doar și poate, un vierme în miezul existenței familiale. Credeați că știți cum să tratați cu copilul, iar acum reiese că toți acei ani de atenție și educație iubitoare n-au folosit la nimic. Deodată, constatați că și dumneavoastră vă înfuriați. S-ar putea chiar să ajungeți la concluzia că efectiv *nu vă mai place* propriul copil. Ceea ce, în fond, nu face decât să vă sporească și mai mult senzația de ratare.

Ei bine, nu disperați. Aceste sentimente sunt întru totul firești! Cu toții le-am resimțit din când în când, dacă nu față de copiii noștri, cu siguranță la adresa altor ființe dragi – față de părinți, de pildă. Unde e copilul care, la un moment dat, n-a țipat: “Mămico, te urăsc!” Dar am supraviețuit; și părinții noștri la fel. Iar acum, că sunteți părinte, veți supraviețui și dumneavoastră.

O problemă serioasă

Nu intenționez să vă minimalizez sentimentele de teamă, frustrare, furie și ratare; nici nu doresc să expediez sau să elimin complet importanța manifestărilor incendiare ale furiei adolescente. Cu toate acestea, ar trebui să vă încurajeze faptul că, în experiența mea profesională, adeseori cele mai extreme situații de izbucniri furibunde repetate au fost cel mai ușor și rapid rezolvate.

Știm că adolescentul se luptă, în acești ani de dezvoltare, să-și determine și să-și controleze propriul destin. După doisprezece ani, poate mai mult sau mai puțin, în timpul cărora i s-au oferit liniile călăuzitoare ale vieții, acum adolescentul este nevoit, prin firea lucrurilor, să-și declare independența. Dorește ca lumea să știe că nu mai este dispus să accepte pur și simplu imperativele părinților.

De acord, veți spune, dar de ce trebuie furia să fie atât de violentă? Pentru a răspunde la această întrebare, să analizăm un moment situația adolescentului. Toată viața, Mami și Tati au fost răspunzători de binele său, de însăși existența lui. Toate deciziile, toate responsabilitățile le-au aparținut Mămichii și Tăticului. Întreținerea casei, ratele și/sau ipotecile, hotărâri privind marca mașinii de cumpărat, locul unde să-și petreacă familia vacanța – toate aceste chestiuni erau stabilite până acum de către Mama și Tata.

Deodată, adolescentul își dă seama că e *diferit* de părinții lui. Frustrarea provine din faptul că nu dispune de mijloacele pentru a-și lua singur zborul. Încă mai depinde de Mama și Tata pentru necesitățile vieții, ca să nu mai vorbim de plăcerile acesteia, până va deveni complet matur. Acest fapt al naturii, în sine, poate provoca resentimente. Cum ar putea adolescentul să *demonstreze* că e altfel, că tânjește după independență? Un mod evident e prin intermediul irascibilității.

Mai mult, întrucât adolescentul este hotărât să-și facă un rost în viață, intră în procesul de a *respinge ajutorul*, “pătura de siguranță” pe care i-o oferă părinții. Este o perioadă înfricoșătoare pentru mulți tineri, fiindcă se pun singuri la încercare pentru prima oară și nu se simt întotdeauna apți pentru sarcina pe care insistă să și-o asume. Adolescenții care nu se descurcă bine în lumea pe care o tatonează devin adesea speriați. O ființă înspăimântată are toate șansele să riposteze, în moduri pline de dușmănie și furie, împotriva constrângerilor, autorității sau chiar a eforturilor de a o ajuta.

Inadecvarea pe care o simte adolescentul în lumea reală este adesea considerată ca izvorând dintr-o incapacitate a părinților. De exemplu, furia se poate naște fiindcă părinții nu au la fel de mulți bani ca ai altor copii; sau părinții sunt divorțați, cel care a plecat de-acasă (de cele mai multe ori tatăl, dar nu întotdeauna) fiind dușmănit; sau

celuilalt partener i se reproșează că și-a alungat perechea; sau regulile stabilite de un părinte nu se potrivesc cu pretențiile celuiilalt.

Ce-i de făcut?

Furia în casă e neplăcută. În același timp, din motivele arătate mai sus, este inevitabilă o anumită cantitate de furie adolescentină. Ce puteți face, ca părinte, pentru a iniția o schimbare în relațiile familiale care să ușureze tensiunea, rezultând într-o sinteză de atitudini comune, acceptabile întregii familii?

Înainte de a examina câteva moduri posibile de a aborda izbucnirile furioase ale adolescentului, haideți să aruncăm o privire asupra a două cazuri studiate în cadrul propriei mele experiențe de lucru cu doi adolescenți furioși – unul, un băiat, Michael T., de cincisprezece ani; celălalt, o fată, Rebecca N., de paisprezece ani.

CAZ DE STUDIU, I – MICHAEL T.

Reclamația

Michael T. a venit la mine în urma unui telefon înnebunit pe care mi l-a dat într-o seară mama lui, care declara că fiul ei e pe punctul să o “omoare”, că o amenință cu fuga de acasă și că distruge mobila.

Când l-am văzut pe Michael, la prima din două sesiuni familiale, nu mi s-a părut deloc a fi “fiara turbată” în care susțineau părinții lui că se transforma. Părea foarte stăpân pe emoțiile sale (dacă mă-ntrebați, chiar mai mult decât părinții), deși își recunoștea sentimentele de mânie față de amândoi, înfuriat îndeosebi pe mama sa, despre care spunea că era “hiper-protectoare”.

Deși promova la toate materiile, chiulise recent, pentru prima oară în viața lui, de la câteva cursuri, iar cu un prilej refuzase să se ducă la școală. În cadrul primei ședințe terapeutice, a spus că, în seara când îmi telefonase mama lui, fugise din casă după ce dărmase o lampă, de teamă să n-o lovească.

În acea primă ședință, domnul și doamna T. au căzut amândoi de acord că Michael era nedemn de încredere, violent și nu-i mai păsa de nimeni din casă cu excepția lui însuși.

Trecutul

Familia T. se mutase recent în noua locuință, venind dintr-un oraș învecinat. La început, Michael prezentase dificultăți considerabile de adaptare. Câtă vreme egalii săi din orașul anterior îl acceptaseră, acum se afla într-o oarecare defensivă cu colegii de generație, părând bleg și "băiețelu' lu' mămica".

Eticheta "băiețelu' lu' mămica" îi fusese atribuită mai ales fiindcă fusese crescut spre a fi foarte respectuos și politicos cu oamenii mari, în conformitate cu educația părinților săi. Familia lui Michael era originară din Spania, iar băiatul fusese crescut în cadrul unei culturi cu pretenții și exigențe întru totul diferite de subcultura orașului unde locuiau în prezent. Conform valorilor culturale ale țării de origine, copiii erau exclusiv responsabilitatea mamei. *Adolescenții erau considerați în continuare copii*, până își găseau de lucru sau plecau de-acasă. Obiceiurile noi, ca întârzierea seara în oraș, contraveneau codului de bună-creștere, iar domnul și doamna T. susțineau cu îndărătnicie această atitudine rigidă.

Michael, pe de altă parte, era hotărât să se arate pe măsura egalilor săi. Insista hotărât să-și înăbușe latura "moale". Încerca să-și "îngroașe pielea" pentru a rămâne la suprafață și a supraviețui emoțional. Dintr-odată, trecuse cu încăpățănare la dezvoltarea propriului său stil de viață, în timp ce părinții doreau să mențină standardele propriilor lor valori culturale. Din acest motiv, cele două părți se aflau într-un conflict ireconciliabil.

Realizarea înțelegerii

Revolta lui Michael împotriva părinților și furia concomitentă față de îndărătnicia lor reprezentau, în acest caz, un *act de supraviețuire*, precum și de auto-descoperire. Băiatul încerca să nimicească toate vestigiile comportamentale care-l legau de atitudinea mamei sale față de creșterea copiilor și pretențiile ei de docilitate.

Mi-a fost evident din capul locului că Michael era într-adevăr un tânăr foarte agreabil, care se lupta cu disperare să-și găsească propria identitate în fața unor idei fixe părintești plasate în contra alor lui. Această opinie despre calitățile sale mi-a fost confirmată de către

comentariile pedagogului școlar, care a declarat că Michael era simpatizat de profesori și elevi deopotrivă, chiar dacă în ultimele săptămâni întâmpinase oarecare dificultăți.

În timpul scurtei terapii, Michael mi-a mărturisit că, după părerea lui, majoritatea problemelor aveau legătură cu un nou cerc de prieteni pe care încerca să și-l cultive la școală. Era vorba de un grup care găsea "mișto" chiulul de la ore și "învârteala" pe la standul de răcoritoare al benzinăriei locale. Michael considera acest grup emancipat, liber de orice griji și complet opus "constipaților" săi părinți. Îl alesese, de fapt, tocmai pentru a scăpa de inhibițiile mediului familial.

Totodată, în pofida atracției sale spre noul grup, Michael a recunoscut la a doua ședință, în prezența părinților, că începea să simtă influențele proaste ale cercului asupra sa. Vedea o legătură directă între "învârtelile" cu gașca și chiulul de la ore, lucru care-l îngrijora.

Sinteza creatoare

Mărturisirea lui Michael a reprezentat cheia capacității părinților săi de a începe să-și înțeleagă mai bine fiul. Începuseră să piardă din vedere faptul că Michael era capabil de judecăți proprii temeinice, că după câteva experimente a reușit să-și pună întrebări asupra propriei sale comportări. Odată ce părinții și-au regăsit perspectiva asupra lui Michael, s-au putut relaxa cât de cât. Nu mai erau atât de îngrijorați că-și pierd fiul, nu se mai temeau că dragostea lor pentru el va dispărea datorită comportamentului său nedemn și furiei față de ei.

Această schimbare de atitudine, la rândul ei, a dus la o reducere imediată a nivelului de tensiune și furie din partea lui Michael. Noua înțelegere a eliberat de îndată drumul spre o sinteză creatoare a feluritelor puncte de vedere existente în sânul acelei familii esențialmente iubitoare. Când părinții lui Michael au explicat, într-o atmosferă mult mai calmă, cât de mult prețuiau necesitatea unei vieți familiale structurate, Michael le-a putut spune că și el credea în orele de stingere, în importanța educației și în stabilirea unor reguli. Ceea ce dorea, a afirmat el, era să fie mai rezonabili în fixarea regulilor.

Aproape imediat, domnul și doamna T. au încercat să-și exprime speranțele de comportare responsabilă într-un mod nou și mai puțin

amenințător. S-au găsit noi căi de exprimare a constrângerilor părintești (de exemplu, în loc să amenințe, acum familia spunea: "Te rugăm, spune-ne unde *te-ai hotărât* să mergi în seara asta și te rugăm să fii acasă înainte de miezul nopții.")

După patru săptămâni de la prima noastră întâlnire, doamna T. a telefonat pentru a contramanda următoarea ședință. "Michael e din nou băiatul dulce dintotdeauna", a ciripit ea. Și am crezut-o.

CAZ DE STUDIU, II – REBECCA N.

Reclamația

Rebecca N. avea paisprezece ani când s-a prezentat la mine pentru terapie, în privința temperamentului ei violent, a neînțelegerilor generale și a atitudinii nefericite. Rebecca avea obiceiul să spună oricui binevoia s-o asculte că familia ei era "oribilă" și că-i ura pe toți. Își critica sora mai mare, Sally, de șaisprezece ani, și pe cea imediat următoare după ea, Penny, de doisprezece.

Rebecca își rezerva cele mai aspre critici pentru mama sa, care nu se purta "cum trebuie o mamă", după părerea ei. Doamna N., femeie divorțată și foarte atrăgătoare, avea o diversitate de amici. Când aducea acasă câte un prieten de sex masculin pentru a-i face cunoștință cu fetele, Rebecca se purta cât de toxic și neplăcut posibil.

Ca reacție la furia Rebeccăi, celelalte surori și mama lor ripostau cu mânie, astfel declanșând un nou ciclu de comportare violentă din partea Rebeccăi. Acesta e un fenomen comun, denumit uneori de către psihologi "bucă de feedback". Ciclul represaliilor pare să se închidă în sine însuși, cu o intensitate crescândă. La fel se întâmpla și în familia Rebeccăi, astfel încât nu mai exista, practic, nici un fel de comunicare, până și eforturile bine intenționate de a o ajuta pe Rebecca reușind numai a genera și mai multă furie.

Trecutul

Mama Rebeccăi nu era divorțată pur și simplu, ci tatăl "fugise" de-acasă cu patru ani în urmă, lăsând-o pe doamna N. să crească singură patru fete.

Toate cele patru fiice, inclusiv Rebecca, aveau note excelente la școală. Totuși, sora cea mai mare, Sally, era extrem de populară printre colegii de clasă, aparținând de clica "exclusivistă". La fel ca mama ei, se întâlnea cu o mulțime de băieți diferiți, sistem care pe Rebecca o îngrozea. Ideea de-a fi sărutată pe buze îi era îndeosebi respingătoare.

Următoarea soră, Penny, era și ea populară și primise distincții speciale la săriturile de la trambulină, în echipa de atletism a școlii.

Rebecca nu părea niciodată a fi fericită, se plângea de propria-i înfățișare (cu toate că era drăguță) și se considera "diferită" de ceilalți băieți și fete de vârsta ei. Membrii familiei aveau obiceiul s-o compare cu tatăl absent, despre care mama afirma că avea "niște maniere groaznice, exact ca tine".

În cursul întâlnirii cu mama și fiica, a devenit evident că Rebecca se simțea înverșunată față de tatăl său pentru că o "abandonase". Mai mult, nemulțumirea ei era legitimă, întrucât tatăl nu vizita decât rareori copiii. Dar sentimentul de abandon se răsfrângea și asupra mamei, despre care fata considera că ținea mai mult la "toți urății ăia" decât la propria ei fiică.

Într-un moment al vieții când nu știa tocmai bine cum să se integreze în lume și avea nevoie de sprijin, Rebecca avea impresia că nu exista nimeni care să țină foarte mult la ea, lucru care o înfuria destul de tare.

Realizarea înțelegerii

În cadrul ședințelor terapeutice cu Rebecca și doamna N., a devenit curând vizibil că fata nu era singura membră a familiei care clocotea de furie. Și mama își dușmănea amarnic fostul soț. Doamna N. fusese lăsată cu sarcina de a fi singurul părinte a patru fete, povară deloc ușoară. Mai mult, fuseseră aduse în discuție și propriile ei calități feminine. Motivul pentru care își prețuia atât de mult popularitatea printre bărbați ("urății" la care se referea Rebecca) era acela că îi oferea asigurarea propriului ei farmec (absolut incontestabil).

Doamna N. pur și simplu nu putea înțelege de ce Rebecca nu-i aprecia sentimentul de singurătate și trădare; sau de ce Rebecca nu vedea cât de greu îi era să crească patru fiice; nici de ce Rebecca trebuia s-o pună în situații penibile față de prietenii pe care-i aducea acasă ca să-i cunoască fetele.

După câteva sesiuni de terapie, doamna N. a început să-și recunoască propriile resentimente (pe care inițial refuzase să le admită). A început să înțeleagă și că ea și Rebecca aveau temperamente mai apropiate decât își dăduse seama. De fapt, doamna N. și Rebecca erau persoanele de sex feminin din casă cele mai asemănătoare temperamentale.

În acest punct, doamna N. a început s-o vadă pe Rebecca într-o lumină nouă. A început să înțeleagă durerea, suferința și sentimentele de abandon și neadaptare ale fetei. A început să-și dea seama că pretindea *prea multă maturitate* de la Rebecca, într-un moment când fiica ei se afla abia la începutul stadiului de evoluție spre maturitate. Odată ce aceste observații au prins să-și facă efectul, doamna N. a reușit să-și modifice furia răzbunătoare și resentimentele față de Rebecca. De fapt, a început să-și dea seama că lucrul de care avea cea mai mare nevoie fata era același care și ei îi era cel mai necesar: încurajare și sprijin. Deși ea, una, reușea să le găsească, într-o oarecare măsură, în popularitatea ei socială, fiica se afla într-o perioadă a vieții când încă nu știa cum să le obțină.

Sinteza creatoare

Fără a menționa niciodată problema furiei sau motivele aflate la baza acesteia, doamna N. a început pur și simplu să-și sacrifice timpul pentru a o ajuta pe Rebecca să-și clădească o părere mai bună despre ea însăși. Atât mama cât și eu îi atrăgeam cu blândețe atenția Rebeccai, când fata își accentua calitățile negative sau indezirabile. În același timp, am început să-i susținem atributele pozitive (ca surâsul adorabil, sentimentele de compasiune față de alții, valorile morale sănătoase).

Începând să se întrebe dacă nu cumva era o persoană de soi, la urma urmei, Rebecca a demonstrat bunăvoința de a participa la unele evenimente sociale ale școlii. Iar când a remarcat cât de atractive erau unele dintre celelalte fete, mama ei i-a propus, cu tact, să se înscrie la un curs de machiaj în salonul local, pentru a deprinde arta înfrumusețării.

Rebecca a preluat sugestia și, aproape peste noapte, înfățișarea i s-a ameliorat, ba chiar, mai important, a început să se simtă încrezătoare și mulțumită de sine însăși.

Continua să nu poată suferi băieții și se burzuluia față de

propunerile de a fi mai vivace cu ei. În acea fază, mama ei, grație unei intuiții, a sugerat că “încrederea calmă” a Rebeccăi era *chiar mai bună* decât vivacitatea. Rebecca s-a agățat imediat de expresia “încredere calmă” și a început să și-o aplice în relațiile cu colegii.

După aceea, consecințele au decurs relativ ușor. Rebecca a început efectiv să aibă întâlniri cu un băiat, lucru de care înainte nu fusese în stare niciodată. Și, cel mai important dintre toate, avea perioade tot mai puține de nemulțumire față de surorile și mama ei, doar izbucniri rare de furie și stări depresive tot mai reduse.

Măsurile practice

Cele două cazuri de studiu citate sunt complet diferite. Totuși, în amândouă cazurile, când părinții au reușit să-și înțeleagă copiii mai bine și să înțeleagă de unde provenea furia, au putut să-și potrivească propria comportare astfel încât să-i *ajute pe adolescenți să învingă problemele de fond* care determinau accesile de mânie.

Oricât de diferite între ele par a fi aceste cazuri, amândouă relevă totuși câteva moduri fundamental-sănătoase de a trata furia adolescentină.

I. Atitudinea

Primul sfat pe care l-aș da oricărui părinte care încearcă să rezolve crizele de furie adolescentină este: *nu intrați în panică*. Dacă, deodată, simțiți că nu vă mai cunoașteți propriul copil; sau dacă simțiți că nu vreți să vă cunoașteți copilul; sau chiar începeți să credeți că vă *displace* copilul – acceptați, pentru moment, situația. Atât părinții lui Michael, cât și mama Rebeccăi, se simțeau plini de teamă, resentimente și furie față de neașteptatul comportament “inexplicabil” al copiilor lor. *Acestea sunt sentimente inițiale firești și de înțeles*.

Și dumneavoastră sunteți o ființă omenească. Adolescentul provoacă deșteptarea celor mai josnice instincte de supraviețuire, venind cu pretenții iraționale, bruscându-vă și purtându-se de parcă el sau ea ar fi cea mai importantă persoană din lume, ale cărei idei trebuie să fie ascultate fără discuție. Nici unei ființe omenești nu-i place să fie agresată. *Este absolut normal să doriți a riposta*.

II. Problema ripostei

Cu toate acestea, în pofida sentimentelor inițiale de furie, sfatul meu cel mai insistent este următorul: *nu ripostați!* Cel puțin, *încercați* să n-o faceți. Nu veniți cu amenințări și pedepse proprii. Acum știți că există un *motiv de fond* pentru furia adolescentului. Este, parțial, o reacție naturală din partea lui față de toți acei ani în care a fost controlat. Adolescentul se poate chiar “simți bine” când “se descarcă”, pentru prima oară, pe *dumneavoastră*.

Represaliile pârintești contra furiilor adolescente de cele mai multe ori nu fac decât să agraveze situația, întrucât fortifică baza nemulțumirii inițiale (după cum am văzut atât în cazul lui Michael cât și în al Rebeccăi). Îndeosebi pedeapsa sub forma retractării privilegiilor etc. nu reușește să risipească mânia. Poate descuraja, momentan, *manifestările* de furie, dar în rest acumulează, doar, noi resentimente.

Am constatat că, în majoritatea cazurilor, adolescentul care a fost crescut în spiritul valorilor normative ale societății privitoare la autoritate, la exprimarea exterioară a emoțiilor și la empatia cu semenii săi se va simți la fel de nefericit ca și dumneavoastră de bruștele sale izbucniri de furie. Ba chiar, poate simți efectiv regret și vinovăție. Dacă de primele câteva ori când au loc incidente sau explozii de mânie nu se aplică riposte severe, adeseori propriul simț al adolescentului de “justețe a faptelor” se va afirma de la sine, iar copilul își va încorpora auto-disciplina în noua personalitate ce se formează, abținându-se de la alte ieșiri nestăpânite. În această perioadă, foarte importantă este înțelegerea. Adolescentul *are nevoie de timp* pentru a lua unele decizii privitoare la sine însuși.

În loc de a încerca să ripostați, căutați să aflați care sunt problemele ascunse care pot provoca izbucnirile de furie. Cu cât e mai violentă furia, cu atât mai mult trebuie să vă străduiți pentru a înțelege ce se întâmplă. În multe, multe cazuri, e vorba doar de simplele dumneavoastră încercări de a trata un adolescent de șaisprezece ani ca pe un copil de șase. S-ar putea să fi sosit timpul să reexaminați unele reguli.

Încercați să înțelegeți mai bine tiparele culturale adolescente în care trăiește copilul dumneavoastră. Dacă norma rămânerii în oraș s-a deplasat de la orele unsprezece la miezul nopții, aveți cel puțin în vedere posibilitatea de a-l lăsa să stea până atunci – dacă nu în fiecare

seară, măcar una pe săptămână. În schimbul acestei concesi, s-ar putea să obțineți promisiunea de a reveni prompt la acea oră.

III. Ascultați cu atenție

Întotdeauna este greu de determinat cu precizie cât de mult din furia unui adolescent este "justificată" și cât din ea e irațională. *Ascultați cu atenție* ceea ce vă aruncă în față copilul. Încercați să citiți printre rândurile insultelor, ale plângerilor, ale pretențiilor. Va fi greu, desigur. Furia copilului se va dirija adesea spre a vă leza sentimentele, sau a vă sonda slăbiciunile, sau chiar a încerca să vă bruscheze.

Toate aceste tactici sunt *strigăte de ajutor*. Dacă vă puteți stăpâni mânia timp destul pentru a încerca să aflați unde e nevoie de ajutor, se vor întâmpla două lucruri: veți începe să fiți capabil de a trata problemele copilului, iar acesta va începe să înțeleagă că sunteți într-adevăr un părinte care-l sprijină, și nu doar un obstacol în calea propriului său progres.

Și nu vă temeți să-i dați de știre că vă rănește sentimentele cu ieșirile sale temperamentale. Dar n-o faceți într-un mod care să-i trezească stări de vinovăție. Când, însă, este o declarație sinceră despre propriile dumneavoastră simțăminte profunde, adeseori adolescentul va avea sensibilitatea – și afecțiunea – de a vă implica și a vă împărtăși problemele sale de fond, în loc de a continua să vă împoaște cu jigniri.

IV. Reexaminați regulile

Într-un moment de calm, încercați să-i explicați adolescentului că, deși *trebuie neapărat să existe reguli în casă*, poate că unele dintre cele vechi ar trebui reexamineate. Explicați-i copilului că sunteți dispus să stabiliți noi reguli și așezați-vă împreună să faceți tocmai acest lucru. Cedați atât cât puteți, menținând limita acolo unde considerați că e absolut esențial.

Acestea sunt câteva din atitudinile pe care le puteți încerca în tratarea furiei adolescente. Cele mai importante lucruri de reținut sunt: nu ripostați; încercați să înțelegeți care sunt problemele de fond; discutați rezonabil, cinstit, cu copilul într-un mod încurajator și care să-l ajute; și, în cel mai potrivit moment calm, încercați să găsiți reguli de comportare în casă pe care le poate accepta oricine, simțindu-se comod în cadrul lor.

“Copilul meu mă minte”

Există pe lume cineva trecut de trei ani care să nu cunoască povestea cu ciobănașul care a strigat “Lupul!”? După cum spune legenda, băiețandru l a chemat de două ori în ajutor, iar când sătenii au dat fuga să-l salveze, de fiecare dată au descoperit că nu era nici un lup; băiatul nu făcea decât să se prăpădească de răs pe seama sătenilor. Mai târziu, când a apărut un lup adevărat, iar ciobănașul a strigat “Lupul!”, oamenii nu l-au mai luat în seamă, iar lupul l-a mâncat.

Atâta despre băiețașii care mint sau le spun povești năstrușnice mamicilor, tăticilor și altor oameni mari din oraș.

Familiarizarea universală cu povestea ciobănașului care a strigat “Lupul!” indică importanța pe care societatea noastră o atribuie adevărului. Chiar mai interesant, pedeapsa cu *moartea* pentru ceea ce poate fi considerat doar rodul imaginației hiper-active a unui copil subliniază și mai mult seriozitatea cu care privește societatea minciunile.

Există, desigur, motive temeinice pentru a le inspira oamenilor încă de la o vârstă fragedă nevoia de a spune adevărul. Toate societățile moderne depind într-o anumită măsură de buna credință și încrederea oamenilor care trăiesc în cadrul lor. Dacă fiecare membru al societății ar fi un mincinos, atunci nimeni n-ar mai crede pe nimeni și nimic, iar traiul împreună într-o minimă armonie s-ar destrăma complet. Nu e de mirare că “Să nu minți (să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău)” este una dintre Cele Zece Porunci Biblice.

Soții și soțiile încearcă să-și spună unii celorlalți adevărul. Când încep să mintă, de obicei este un semn de destrămare a căsniciei. Până și guvernele, într-o oarecare măsură, sunt obligate să acorde adevărului o anume considerație. Abraham Lincoln nu glumea când a spus: “Poți minți o parte din oameni tot timpul și îi poți minți pe toți oamenii

o parte din timp, dar nu-i poți minți pe toți oamenii tot timpul.” Avea dreptate. Iar când un guvernant e prins cu minciuna, mânia poporului e implacabilă, după cum atestă neobosita urmărire a Președintelui Nixon și a personalului său de către ziariști în legătură cu mușamalizarea cazului Watergate.

Când copiii foarte mici “născocesc” povești, cum că au un “prieten invizibil”, toată lumea găsește că sunt drăgălași – și așa și sunt. De fapt, poveștile de acest gen sunt o componentă firească și acceptabilă din viața fantezistă a copiilor. Până și o minciună directă, implicându-l pe prietenul invizibil în invadarea unui platou cu prăjituri, nu e deloc serioasă, căci copiii mici nu se pricep să mintă și de obicei uită să-și șteargă frișca de pe față. Îi învățăm că trebuie “să-i spună întotdeauna lui Mămica adevărul” și, dacă incidentele cu minciuni nu se produc foarte des, suntem convinși că au învățat bine lecția.

Când copiii ajung la vârsta adolescenței, însă, minciuna dobândește o mult mai mare semnificație. Consecințele minciunilor sunt mai grave, întrucât au de-a face cu chestiuni ca automobilele, drogurile, alcoolul, sexul, temele de școală etc. – toate, probleme nu chiar la fel de mărunte ca atacul asupra unui platou cu fursecuri. Ca rezultat, se întâmplă foarte des ca părinții adolescenților să intre de-a binelea în panică relativ la minciunile adolescente. Când un adolescent își minte părinții, aceștia au foarte des senzația neașteptată că li s-a întâmplat cea mai mare nenorocire.

“Nu pot avea încredere în propriul meu copil!” sună țipătul de disperare al unui părinte. Minciunile unui adolescent par să semnaleze părinților că le-a scăpat complet copilul de sub control. Am văzut deja (în *Problema #2: FURIA*) că lupta pentru putere este un element natural al tranziției adolescente spre maturitate. Dacă părinții sunt incapabili să determine adevărul unei situații – dacă odrasla lor îi evită deliberat și sfidător – lumea începe să se învârtască nebunește. Părinții simt că nu mai au absolut nici un mod de a-și exercita influența, înțelegere care poate fi înfricoșătoare. Poate provoca revoltă (furie), depri-mare, sentimente de eșec, anxietăți profunde și chiar abandonul încercărilor de a analiza cât de cât problema.

De ce mint adolescenții

Ființele omenești din toate timpurile tind să evite necazurile. Există, desigur, excepții de la această regulă generală. Dar, în mare, oamenii preferă să nu aibă greutatea și să ocolească sentimentele neplăcute. Foarte frecvent, acest lucru înseamnă să evite o confruntare. Omul de afaceri, spre exemplu, care-și pune secretara să spună cuiva cu care nu vrea să discute că e “în conferință” recurge la o “minciună nevinovată” pentru a evita neplăcerile. O soție care nu vrea să accepte invitația la o anume petrecere poate acuza o boală în familie, sau să scornească o altă “poveste” pentru a evita plictiseala lângă o persoană pe care nu vrea s-o jignească de-a dreptul.

Când un adult ocolește adevărul în maniera descrisă mai sus, se spune că “are tact”. Când un adolescent care a ieșit cu prietenii și nu vrea să se deranjeze telefonând acasă le spune părinților că n-a găsit nici un telefon, aceea e o *minciună*. Într-adevăr, adolescentul care nu telefonează acasă poate cauza mai multe neliniști decât omul de afaceri care nu primește apelul unui comis de asigurări. Totuși, în ambele cazuri, motivele sunt absolut similare. Afaceristul și adolescentul încearcă amândoi să evite neplăcerile.

Dacă adolescenții ar fi la fel de sofisticati ca adulții, probabil ar demonstra o judecată mai bună în privința genurilor de minciuni pe care le spun și a situațiilor când le spun. Ei, însă, nu sunt foarte sofisticati și tind să mintă în momente nepotrivite și în împrejurări inadecvate.

Într-o încercare de a evita neplăcerile, un adolescent va minți adesea pentru a amâna consecințele vreunei calamități care a și avut loc. Dacă tata nu află până mâine că fiica sa a îndoit bara noului lui Corvette, atunci ea nu va trebui să suporte consecințele în seara asta. Mai sunt douăsprezece ore de evitare a supărării! Și poate – poate doar – tata nici nu va observa vreodată îndoitura! Sau va crede că a făcut-o chiar el! Adolescenții sunt pur și simplu destul de lipsiți de experiență și de nerealisti pentru a crede uneori că, în chip miraculos, nu va sosi momentul adevărului.

Există tot atâtea motive de a spune minciuni pe cât de mulți

oameni care să le inventeze dar, printre adolescenți, unele genuri de minciuni se înscriu într-un sistem comun.

În efortul de a-și *exercita independența*, adolescenții tind uneori să fie evazivi. Evaziunea poate să nu fie intenționată ca o minciună deliberată de-a dreptul – categoric, adolescentul nu așa o vede – dar este un mod de a spune *mai puțin decât întregul adevăr*.

“Unde te duci diseară?” întreabă părinții, iar adolescentul răspunde: “A, doar până la pizzerie.” Un răspuns mai adevărat ar putea fi: “nu prea știu de fapt ce-am să fac și nu-s sigur nici dacă voi aveți sau nu dreptul să știți, sau dacă vreau sau nu să vă spun. Probabil că la un moment dat am să arunc o privire și la pizzerie să văd ce se mai întâmplă pe-acolo, și pe urmă mă hotărâsc eu.”

Fapt este că adolescentul dorește să-și mențină deschisă o diversitate de variante și, mai mult, nu vrea să le dea raportul despre toate părinților. Acest lucru e datorat, parțial, faptului că se consideră ajuns la o vârstă când nu mai e obligat și, de asemenea, că e foarte posibil ca părinții să obiecteze față de vreuna dintre opțiuni. Deci nu e surprinzător că răspunde evaziv la întrebarea unde se duce. Dacă, de exemplu, unul dintre prietenii cu motocicletă (neînmatriculată pentru circulația pe stradă* îl va întâlni în drum spre pizzerie și se hotărâsc amândoi să facă un drum până în orașul vecin, acesta e un lucru pe care Mami și Tati nu l-ar permite nici morți. Așa că mai bine să nu le spună. “Ce nu știu nu le face nici un rău.” Sau, mai la obiect, “Ce nu știu ei nu-mi face nici un rău *mie*.”

Adevărata problemă survine după ce Mami și Tati află ce-a făcut fiul lor (ca urmare a unui telefon de la poliție, care a ridicat motocicletă neînmatriculată și a dus-o la secție). În acest moment, declarația anterioară a fiului cum că se ducea doar “la pizzerie” e percepută ca o minciună deliberată. Categoric, reprezenta mai puțin decât întregul adevăr. “De ce nu ne-ai spus că exista posibilitatea să mergi până în orașul vecin cu motocicletă prietenului tău?” vor întreba părinții. “Te-am fi înțeles.” Părinții fac asemenea afirmații după consumarea faptului, într-un efort de a fi rezonabili și, de asemenea, într-o încercare probabil zadarnică de a împiedica scena să se mai repete.

* Particularitate a codului rutier american

“Mhm, sigur”, bombăne băiatul. “Nici vorbă. Nu m-ar lăsa să merg nici măcar cu *bicicleta* până la magazinul din colț, seara, de frică să nu mă lovească un camion. Las-o jos că măcăne.”

Astfel, adolescentul e dispus să riște consecințele faptului de-a fi surprins călătorind ilegal cu motocicleta, în loc să expună totul dinainte și să nu i se mai permită să iasă din casă.

Această atitudine evazivă a adolescenților se manifestă îndeosebi în situații unde tinerii simt că părinții aderă prea rigid la standarde demodate în privința orei stingerii și a regulilor de întâlnire cu parteneri de sex opus. Adolescentul știe că, în clipa când își va dezvălui adevăratele planuri, i se va tăia macaroana. Preferă să riște o minciună și să fie prins, decât să spună adevărul și să trebuiască să se supună îngustelor reguli “scoarțoase”, jenante chiar (pentru el), stabilite de părinți.

Când ajung dincolo de evaziune, minciunile reprezintă uneori o acoperire pentru ca adolescenții să-și salveze firma în privința unei nepotriviri clare din ei înșiși. Tânărul care le spune părinților că merge “zeiss” cu școala când el de fapt o ia tot mai prost, sau nu aduce acasă carnetul de note (falsificând semnăturile), poate încerca să ducă mai departe mitul scump părinților că fiul sau fiica lor se “realizează”. Recunoașterea nereușitei poate fi mai stânjenitoare sau umilitoare decât e apt adolescentul să suporte.

Adolescenții mint uneori pentru a satisface o reputație bazată pe un trecut de izbânzi sau pe standardele egalilor (oricât de greșit orientate). Să ne gândim, de exemplu, la cazul clasic al băieților care se laudă față de ortacii lor că “punctează” cu fetele. Un băiat care procedează astfel speră frecvent să-și creeze imaginea de “gagiu mișto”. Totodată, el își mai poate ascunde și temerile de incurcături sexuale, teama de a părea stângaci și neexperimentat cu fetele sau de a fi respins de acestea, și chiar frica de impotență. Minciunile despre “punctajul” sexual în asemenea situații sunt moduri plauzibile, chiar dacă nu tocmai admirabile, de a-și salva auto-respectul atunci când adevărul îl poate expune pe adolescent ridicolului și sentimentelor de ratare.

Recent, am lucrat cu o fată de cincisprezece ani ale cărei minciuni deveniseră parte integrantă dintr-un număr elaborat pe care îl juca pentru a atrage atenția colegilor de clasă. Acea domnișoară părea să

leșine periodic, ca urmare a unor episoade de hiperventilație. Chestionată la cabinetul medical, a explicat că doctorul familiei îi diagnostica crizele de leșin ca simptome ale unei boli fatale, care-i lăsa mai puțin de un an de trăit. Deși un telefon dat mamei a dovedit imediat, fără umbră de îndoială, că povestea nu era adevărată, fata a continuat să dea sfoară despre moartea sa iminentă, printre colegii de clasă care nu aflaseră adevărul. Ca urmare a acestei povești, a reușit să atragă o atenție considerabilă, cel puțin un timp, devenind aproape o "celebritate".*

După cum am văzut din cele câteva exemple prezentate, minciunile adolescente sunt de obicei încercări dezorientate de a rezolva o problemă sau o situație neplăcută. Cu cât are un adolescent mai multe probleme pe care nu și le rezolvă cu succes, cu atât îi cresc șansele de a recurge la minciuni. Din păcate, minciuna are picioare scurte; ea nu face decât să clădească un ciclu de probleme în continuă expansiune. Scenariul decurge adeseori astfel:

A) Părinții îl întreabă pe copil unde se duce.

B) Copilul minte. (Minciuna Nr 1.)

C) Părinții au o bănuială și-l confruntă cu adevărul.

D) Copilul minte din nou, ca să acopere Minciuna Nr 1. (Iar acum, avem Minciuna Nr 2.)

E) Părinții îl pedepsesc.

F) Copilul asociază pedeapsa cu demascarea minciunii. (Și se pregătește pentru Minciuna Nr 3.)

Și tot așa. Minciunile, din nefericire, distrug încrederea și sapă o prăpastie între adolescent și părinți, între adolescent și egali, între adolescent și comunitatea adultă. Un copil care minte e suspectat, viața îi este supravegheată, devine un fel de proscris fiindcă nimeni nu are încredere în el. Pe scurt, a ajuns într-o gravă fundătură.

* Acest mod de a-și minti egali constituie întotdeauna un motiv de îngrijorare, întrucât poate indica tulburări de fond grave. Dacă un adolescent persistă să folosească minciunile ca mod curent de comunicare cu cei de-o seamă, poate fi vorba de simptomul unei probleme care trebuie discutată cu un terapeut profesionist. Pericolul este acela că asemenea mitomani uzuali în societate tind adesea să-și creadă propriile minciuni despre ei înșiși, amestecând fantezia cu realitatea. Auto-minșirea în acest fel este o problemă serioasă, care trebuie tratată.

Cum să tratăm cu minciunile adolescente

Din ceea ce am văzut, ar trebui să începă a se clarifica faptul că minciunile adolescenților nu sunt un fenomen abstract. Mințitul e legat intrinsec de unele probleme comportamentale de fond. Părerea mea este că se poate trata cu problema minciunii fără a analiza circumstanțele din viața unui adolescent care-l fac să considere că trebuie să mintă. Nu-i poți spune unui adolescent pur și simplu că e "rău" să minți, și nici măcar că e în contra intereselor lui să mintă. Dacă el se comportă, de la bun început, într-un mod care riscă să-i creeze necazuri, atunci e nerealist să ne așteptăm că, ulterior, se va întoarce spre părinții săi, sau spre oricare alt adult, pentru a spune: "A, și, a propoz, face ceva rău." Așa ceva pur și simplu nu se întâmplă. Copilul care face un lucru despre care știe că e rău, sau pe care îl crede ca putând fi considerat rău, nu se va abate din drum să expedieze *buletine de adevăr* despre acesta. Va minți.

Cheia de a accede la un adolescent care minte cu insistență (termenul pe care preferă să-l folosească "autoritățile" este acela de mincinos "patologic"*) constă în a-l ajuta să-și rezolve acele probleme care-i dau convingerea că trebuie să mintă, creîndu-i prin urmare o *ambianță de succes comportamental* în contextul căreia minciunile să devină inutile.

Să examinăm exemplul adolescentului care ascunde de părinți carnetul de note, le falsifică semnăturile și-l duce înapoi la școală. Când părinții află despre cele întâmplate, în majoritatea cazurilor sunt șocați și furioși că progenitura lor a făcut așa ceva.

Reacția tipică e următoarea: "Copilul meu va deveni falsificator de cecuri și-și va sfârși zilele în penitenciar."

Ceea ce le scapă adesea din vedere în asemenea situații este întrebarea: de ce s-a simțit copilul nevoit să facă, din capul locului, ceea ce a făcut?

Oare copilul "se tâmpește" la școală? Dacă da, din ce motive?

Oare fascinația asocierii cu cei de-o seamă îl atrage mai mult decât sterilitatea sălii de clasă? Ce se poate face în acest sens?

1 Sau "mitoman"

Este posibil ca adolescentul să aibă o incapacitate de asimilare care ar trebui îngrijită medical?

Are acasă necazuri care-i subminează puterea de concentrare?

Este copilul însemnat să realizeze mai mult decât poate face față pe moment?

E posibil ca acțiunea punitivă pentru o notă proastă să fie atât de severă încât copilul se teme pur și simplu să spună adevărul?

În împrejurările discutate, acestea sunt întrebări-cheie care trebuie formulate, înțelese și lămurite. Sunt ferm convinși că modul de a trata cu minciunile adolescentine constă, înainte de toate și mai presus de orice, în a afla de ce s-a simțit îndemnat copilul să facă respectiva greșală, și apoi a-l ajuta în acel domeniu comportamental astfel încât să nu mai trebuiască să-și repete fapta, în consecință *înlăturând orice nevoie ulterioară* de a minți? Cazul de studiu care urmează oferă un exemplu al acestui proces și al modului în care poate fi dezvoltat.

CAZ DE STUDIU – CAROLYN P.

Reclamația

La vârsta de șaptesprezece ani, Carolyn P. mi-a fost trimisă de către departamentul pedagogic al școlii. Așa cum se întâmplă adesea în asemenea situații, cu doar șase luni în urmă Carolyn fusese o elevă eminentă, dar acum primea mai mult note de 5 și 6 și, la două materii, avea pe trimestrul doi media 4. Mai mult, fusese suspendată din fanfara de defilare a școlii (pe timp de o săptămână) pentru că urcase în autobuzul școlar având asupra ei băuturi alcoolice. Cu o altă ocazie recentă, fusese trimisă la cancelaria directorului pentru a fi fumat marijuana în clubul claselor mari. Caracterizarea pe trimestrul doi menționa numeroase "chiuluri" de la ore.

La prima întâlnire cu Carolyn și părinții ei, domnul și doamna P. au enumerat și multe alte incidente care se produsese recent. Carolyn fusese prinsă consumând alcool în parkingul supermarket-ului, iar poliția îi consemnase numele. Își făcuse obiceiul să "dispară" de-acasă la începutul serii, fără a le spune părinților unde se ducea, sau măcar că pleca. De atunci, se confirmase că mergea la petreceri, unde consumau cu toții băuturi alcoolice.

Ceea ce-i tulbura cel mai mult pe domnul și doamna P. era faptul că, fiind confruntată cu toate aceste chestiuni, Carolyn mințise. Numai după ce-i fuseseră prezentate probe irefutabile, recunoscuse ceea ce se știa deja.

Domnul P. era cel mai neiertător dintre cei doi părinți și a declarat în prezența noastră, a tuturor, la prima sesiune de terapie, că își “pierduse încrederea” în Carolyn datorită “relelor ei decizii” și a tentativelor de a se ascunde după minciuni. Ca rezultat al “necuviinței flagrante” față de părinți, chiar înainte de prima noastră întâlnire, domnul P. îi lansase fetei un ultimatum: fie se supune regulilor impuse de părinți, fie pleacă de-acasă, să locuiască unde-o ști.

Dacă amenințarea de a-i interzice lui Carolyn să mai stea acasă avusese menirea de a o speria, n-a fost deloc bine gândită. Lipsise deja două zile, cu un prilej, iar la întoarcere declarase că “se simțise bine să scape”. Răspunsul în fața acuzațiilor că participa la bairamuri cu băutură și frecvența, după expresia mamei, niște “oameni nu prea grozavi”, a fost acela că părinții ei erau “exagerat de restrictivi”. Mama lui Carolyn părea să aibă un presentiment al consecințelor conflictului existent între fiica ei și domnul P. La un moment dat, a spus: “Teamă mi-e că ne îndreptăm spre coliziune; Carolyn va pleca definitiv de-acasă, dacă nu ajungem la un soi de compromis.”

Trecutul

Situația, însă, nu era chiar atât de disperată, după cum păreau cu toții să creadă la acea primă ședință. Pe de o parte, deși domnul și doamna P. pusese un accent considerabil pe recente probleme comportamentale ale lui Carolyn, tindeau să treacă pe moment cu vederea unele dintre realizările și trăsăturile pozitive ale fiicei lor. În poziția ei de cel mai mare copil al familiei, cu doi frați mai mici, în vârstă de treisprezece și unsprezece ani, Carolyn fusese întotdeauna, cu cuvintele tatălui, “port-drapel” printre copii, până la recenta serie de incidente. Nu numai că figurase la panoul de onoare al școlii ei, chiar acum, la începutul terapiei, lucra cincisprezece ore pe săptămână într-un magazin local cu animale de casă, și munea ca guvernantă prin

vecini.* Deși toți trei copiii erau inteligenți, Carolyn se distinsese ca “fetița lui Tăticu” și “creierul” familiei.

Pe măsură ce progresam, au ieșit la iveală anumite informații, ajutând să se explice sentimentele intense ale domnului P. cu privire la purtarea fiicei sale. Mama domnului P. fusese alcoolică și murise prematur de ciroză a ficatului, în adolescența fiului ei. Mai mult, sora lui mai mare, care-i devenise tutore, devenise ulterior o toxicomană înveterată și, ca rezultat al acestui viciu, fusese internată prin sanatorii de dezintoxicare de-a lungul multor ani.

Crescând într-o atmosferă de alcoolism și toxicomanie autodestructivă, domnul P. era deosebit de alarmat ca fiica lui să nu sfârșească prin a urma același drum. Temerile și atitudinea sa categorică față de alcool și droguri contraveneau propriilor convingeri ale lui Carolyn cum că nu era “nimic rău” în a merge cu prietenii, făcând “ce face toată lumea”. Ne-a mărturisit că, până nu începuse să se ducă la petreceri și să “mai bea din când în când o bere”, se simțise ca un “automat” și o “persoană plicticoasă”. Era clar că ajunsese la un punct al vieții unde rolul de “fetiță a lui Tăticu” nu mai putea fi luat drept garantat.

Realizarea înțelegerii

Ceea ce a ajutat această familie să ajungă la o înțelegere și la o soluție de compromis a fost faptul că atât părinții cât și fiica doreau realmente să încheie actualul conflict. Deși Carolyn avea o voință puternică și trecea printr-o perioadă de descoperiri și auto-eliberare din rolul de “port-drapel” al familiei, așa cum se întâmplă adeseori în asemenea situații, acest lucru o reținea de la a-și respinge complet părinții. Evident, părinții fetei doreau să realizeze acomodarea, altfel nici n-ar fi încercat să caute sprijin terapeutic. Doamna P. a spus că era “mai mult întristată decât supărată” că fiica ei părea să dorească a-și evita familia în favoarea noilor prieteni. “Poate”, a afirmat doamna P., “ar trebui să acceptăm faptul că are nevoie să fie mai stăpână pe viața ei.”

În această atmosferă favorabilă, Carolyn s-a simțit îndeajuns de liberă pentru a oferi câteva informații care, pentru prima oară, au abordat direct temerile părinților privind consumul ei de alcool și droguri.

1. Obicei foarte răspândit în rândurile elevilor și studenților americani

“Nu merg să mă-mbăt!” a spus ea, cu oarecare emoție, în timpul unei sesiuni. “Cred că a bea prea mult e o *prostie*. Poate am exagerat o dată, de două ori. Dar am învățat să mă echilibrez. Nu mă duc să *beau*. Mă duc să fiu cu prietenii și să iau, eventual, o bere. Nu mi-e rușine de nimic din ce-am făcut. Mă simt mai mulțumită de mine însămi de când am început să fac parte din grupul cu care umblu decât înainte, când eram o mironosiță plicticoasă!”

Carolyn părea să-și asigure părinții că nu era nici alcoolică, nici toxicomană, așa cum se temuseră, și imediat tatăl ei s-a repezit cu ceea ce avea să reiasă ca fiind o *concesie decisivă*. Domnul P. a spus că *nu-l deranja dacă fiica sa bea cu măsură și dacă el știa unde se afla ea în acel timp, mai degrabă decât s-o facă pe la spatele lui*.

În acel moment a ieșit la suprafață cauza de fond a minciunilor lui Carolyn. Ca rezultat al experienței tatălui său cu mama și sora lui, fata îi cunoscuse tot timpul părerea despre băutură și droguri. Da, experimentase cu marijuana de vreo două ori, în compania altor două fete, la clubul claselor superioare. (A mărturisit că “nu se înnebunise după treaba asta”.) A mai recunoscut și că fusese necugetată să aducă sticla în autobuzul școlii și să bea în public, la parcare supermarket-ului, dar nu făcuse decât să încerce a-și “sparge” vechea imagine personală și să-i anunțe pe ceilalți tineri că făcea parte din gașcă. Își mințise părinții și autoritățile școlare în privința acestor incidente din “teama” de cum ar reacționa tatăl ei.

“Și am avut dreptate”, a adăugat ea, întorcându-se spre tatăl ei. “Te-ai urcat pe pereți.”

Lacrimile care începuseră să se prelingă dintr-o dată pe obrajii domnului P. nu erau lacrimi de tristețe, ci de ușurare că fiica lui era într-adevăr “cetățeanul onorabil” pe care o crezuse tot timpul ca fiind, chiar dacă își schimba unele obiceiuri, în procesul de transformare într-o tânără femeie.

Sinteza creatoare

Având prezentată o explicație clară a respectivelor lor temeri și năzuințe, domnul și doamna P. au început să negocieze cu Carolyn o rezolvare a disensiunilor. Domnul P. a anunțat că accepta

“compromisul” de a-i permite lui Carolyn să bea cu măsură la petrecerile din cartier, dacă lăsa numărul de telefon unde putea fi găsită și promitea să nu meargă în mașină cu nimeni care băuse.

Carolyn a primit imediat acești termeni. Avea, însă, de exprimat și câteva nemulțumiri proprii. Părinții ei erau “prea rigizi”, a spus fata, în a nu-i îngădui să fumeze și a-i interzice folosirea lacului de unghii și a vopselei de păr. Și aici s-a ajuns la un compromis, deși, ca în cazul majorității compromisurilor, nu toată lumea a sărit în sus de fericire. Domnul și doamna P. au spus că da, Carolyn putea folosi orice lacuri de unghii și coloranți de păr voia, dar considerau că era mult mai frumoasă “fără toate vopselele, rimelurile și machiajele alea”. În materie de fumat, domnul P., fost fumător de trei pachete pe zi care reușise după mulți ani să se lase, interzicea cu strictețe fumatul în casă. A mers până la a spune că nu va admite ca fiica lui să fumeze *niciunde*, dar apoi s-a înmuiat, declarând că dacă fata fuma în afara casei “și eu nu aflu, n-am să fac din asta un delict federal”. Pentru un fost fumător, conștient din proprie experiență de aspectele destructive ale fumatului, era un compromis onest.

Cu toate punctele etalate la vedere și ajungându-se la o înțelegere, mai rămânea doar să treacă un interval de timp pentru a vedea rezultatele. La o dată ulterioară convenabilă, am discutat cu doamna P., care m-a informat că fiica ei se comporta mai responsabil în toate privințele și, mai ales, atunci când se ducea la petreceri lăsa numere de telefon verificabile. Învăța mai bine, iar notele prezentau progrese spectaculoase. În materie de minciuni, doamna P. a spus: “Acum nu mă mai pot gândi la nici un motiv pentru care ar dori să ne mintă.”

Măsuri practice

Cazul lui Carolyn P. ilustrează clar ideea pe care o exprimam: dacă minte, copilul are un motiv de fond, care necesită atenție.

La vârsta de șaptesprezece ani, Carolyn P. începea să experimenteze cu bere și câteva fumuri de marijuana. Pentru prima oară în viața ei, începea să se simtă “om mare”, cu popularitate în grupul său.

Din motive proprii, aflate în legătură cu istoricul de alcoolism și

toxicomanie al familiei, tatăl lui Carolyn anunțase deja – lucru de înțeles – că nu-i tolera fiicei sale consumul de alcool și droguri, nici măcar rar și cu titlu experimental. Pentru a evita o confruntare directă și neplăcută cu tatăl ei, Carolyn recursese la minciuni față de oricine despre care credea că i-ar putea aduce la cunoștință părinților activitățile ei.

Odată ce au reușit să înțeleagă că fiica lor nu decădea într-o viață de desfrâu și consum auto-destructiv de alcool și droguri, părinții au devenit capabili să accepte un compromis de la propriile lor standarde cam rigide și să stabilească noi reguli de comportare, acceptabile pentru toată lumea. Minciunile au luat sfârșit.

Există lecții pentru părinți, în cazul adolescentului ale cărui minciuni sunt o tentativă prost orientată de a evita dezaprobarea părintească.

I. Priviți dincolo de minciună

Un copil minte ca să ascundă un lucru fie greșit, fie pe care crede că alții l-ar considera rău. În ambele cazuri, minciuna face parte integrantă dintr-un comportament anterior. Copilul încă nu a învățat că, probabil, minșitul îi va crea în timp mai multe probleme decât dacă ar spune din capul locului adevărul.

De obicei, minciunile nu sunt greu de recunoscut. Mai devreme sau mai târziu, se dezvăluie singure. În acel moment, părinții ar trebui să-ncerce să se concentreze nu atât asupra faptului minciunii în sine, cât asupra motivelor pentru care copilul a făcut fapta care a impus necesitatea minciunii.

Poate ar fi util să considerăm minciuna adolescentină un *semnal* că se întâmplă altceva. Nu ignorați semnalul, dar nici nu vă concentrați asupra lui în detrimentul a ceea ce ascunde. Un semafor pe roșu la o trecere de nivel înseamnă că se apropie trenul. Priviți semnalul, dar de fapt sunteți atenți la tren. Semnalul pe care vi-l lansează copilul prin intermediul unei minciuni nu e nimic mai puțin decât indicația că pe linie există altceva de care trebuie să vă păziți.

II. Discutați cu copilul

După primele sentimente de durere, indignare și surprindere că

odrasla dumneavoastră vă minte, începeți să încercați a înțelege ce anume se întâmplă, făcând necesară minciuna. S-ar putea să nu fie o idee tocmai rea aceea de a începe prin a vă adresa dumneavoastră înșivă câteva întrebări. Oare copilul încearcă să-și definească noi direcții și se teme că-l veți critica dacă spune adevărul? Are probleme atât de mari în relațiile cu cei de-o seamă încât îi e frică să vorbească pe față despre ele? Este posibil să se teamă de o pedeapsă aspră dacă vă spune sincer ce are în minte? Ar fi cazul să renegociați unele reguli de familie care pot fi prea stricte?

Explorați, împreună cu adolescentul, toate intuițiile pe care le puteți avea privind ceea ce stă la baza minciunilor lui. Încercați să aflați ce gândește copilul cu adevărat. Țineți minte: a explora zonele de interes împreună cu adolescentul nu e același lucru cu *a sta de vorbă* cu el. Nu-l dăscăliți! Nu creați scene de confruntare grele. Ascultați cu atenție ceea ce încearcă să vă spună copilul. Ascultarea atentă poate pretinde *observații printre rânduri*. Foarte des, copilul vă va spune ce are în cap, deși s-ar putea s-o facă fragmentar și foarte pe ocolite. S-ar putea să fie necesară puțină muncă de descifrare. S-ar putea, de asemenea, să fie nevoie și de răbdare.

III. Nu fiți punitiv

Când l-ați prins pe copil cu o minciună, prima dumneavoastră reacție ar putea fi aceea că e necesară o pedeapsă. Cea mai comună modalitate de pedepsire este "consemnarea" sau oprirea vreunui gen de privilegiu. Nu recurgeți la aceste tactici! Amenințarea cu o pedeapsă este cel mai sigur mod de a încuraja copilul să mintă în continuare. Dacă știe că sunteți critic și-l judecați aspru, vă va spune cât mai puțin posibil din ceea ce e nevoie să aflați. Sarcina dumneavoastră este aceea de a-i câștiga încrederea. N-o puteți face, dacă îl îndepărtați de dumneavoastră prin critici și pedepse.

IV. Examinați-vă propriile valori

Adolescența este o perioadă a experimentărilor. Cum altfel ar putea adolescentul să afle unde e cel mai puternic și unde mai slab, dacă nu explorează noi direcții? Poate fi aproape garantat că adolescentul sănătos se va pune pe sine însuși la o încercare sau alta în domenii pe

care dumneavoastră, ca adult dintr-o altă generație, s-ar putea să nu le aprobați pe de-a-ntregul.

Credeți sau nu, adolescentul vă cunoaște mai bine decât credeți. Amintiți-vă cât de surprins ați fost prima oară când, într-un moment familial destins, copilul v-a imitat unele gesturi la masă despre care nu vă dăduserăți seama că erau vizibile? E posibil ca adolescenții să nu se cunoască pe ei înșiși, dar vă cunosc pe *dumneavoastră*. Și știu ce aprobați și ce nu aprobați. Nici măcar nu e nevoie să le spuneți. Când sunt pe punctul să experimenteze noi direcții în viață, știu exact ce atitudine veți lua. Dacă adolescentul simte că atitudinile și convingerile dumneavoastră sunt puțin cam “neanderthaliene” relativ la tiparele comportamentale curente ale egalilor săi, aproape sigur va fi evaziv în loc de a vă înștiința ce face.

Întrebările pe care trebuie să vi le puneți sunt următoarele: sunteți prea rigid în unele poziții pe care vi le-ați fixat? Copilul e nevoit să vă mintă pentru a vă *proteja* de a fi lezat? Se *teme* să vă împărtășească unele experiențe și experimente normale ale creșterii adolescente datorită modului în care știe că veți reacționa? Dacă da, poate că ar trebui să deschideți cu el subiectul de a negocia noi reguli, acceptabile pentru ambele părți. În cazul fetelor, îndeosebi, părinții trebuie să se întrebe dacă respectă atitudinile curente privind relațiile sociale și viața sexuală. (Vezi *Problema #9: CARE E SITUAȚIA CU COPILUL MEU ȘI VIAȚA SEXUALĂ?*)

V. Minciunile adolescente nu sunt “delicte penale”

În povestea ciobănașului care a strigat “Lupul!”, am constatat că minciuna este unul dintre cele mai stricte tabu-uri ale societății. Ar trebui, însă, să existe o diferență între părinții din ziua de azi și sătenii din localitatea ciobănașului. Sătenii și-au condamnat băiețelul la stomacul lupului flămând. Să sperăm că, într-o societate mai luminată, părinții vor recunoaște că strigătul “Lupul!” poate fi un semnal care necesită cercetări mai aprofundate.

E important să rețineți, cred, că adolescentul care se simte îndemnat să spună o minciună nu e un soi de specie sub-umană. Minciuna este pur și simplu o indicație a faptului că nu a găsit un mod de a rezolva cu succes o anume problemă de viață. Tocmai fiindcă e tânăr și

lipsit de experiență, adoptă o cale care pare să-i ofere cea mai simplă soluție. Mai are de învățat că soluția "cea mai simplă" reiese foarte adeseori ca fiind cea mai dificilă. Datoria dumneavoastră de părinți iubitori este să nu tratați o minciună adolescentină ca pe un "delict penal", ci să ajutați copilul să-și dea seama că există căi mult mai bune.

Dacă-l puteți convinge că vă interesează mai mult să-l ajutați la rezolvarea problemei de la baza minciunii decât vă preocupă faptul minciunii în sine, s-ar putea să constatați că data viitoare, în loc de a vă minți, adolescentul vă va spune deschis ce are pe suflet. În momentul când se întâmplă acest lucru, veți ști că ați făcut un pas uriaș în a vă ajuta copilul să aprecieze una dintre cele mai valoroase lecții morale pe care le va învăța vreodată: viața e mai ușoară când poți spune adevărul.

“Stă plictisit tot timpul”

Mai țineți minte când fiul dumneavoastră, în clasa a șaptea, a marcat un gol din afara careului în Campionatul Județean la Juniori? Sau când, în clasa a șasea, fiica dumneavoastră a jucat-o pe Cenușăreasa la serbare? Ce vremuri minunate erau, când întreaga lume părea să se oprească în loc pentru câteva infime momente, iar dumneavoastră erați năpădit de fericire și uimire.

Au existat și alte clipe frumoase. Ce familie fericită erați, cu norocul de a vă petrece timpul împreună la țară, scăldându-vă în eleșteul părăsit, identificând păsări locale sau flori de câmp, culegând fragi sălbatici. (Copiii și-i înfulecau pe-ai lor pe loc, rămânând cu buzele și obrajii mânjiți cu roșu.)

V-ar fi venit să credeți că, într-o asemenea familie, copiii ar putea vreodată să se *plictisească*?

Și totuși, acum, după doar câțiva ani, într-o frumoasă după-amiază de duminică din iunie, descoperiți că același fiu, ajuns la vârsta de cincisprezece ani, zace în pat trântit pe spate, cu ochii îndreptați vag spre un nimic din apropierea tavanului. Deși stă la orizontală, băiatul nu e relaxat; ca părinte de-o viață, îi simțiți încordarea din membre. (Poate că absența urletelor rock din stația stereo reprezintă adevăratul indiciu că e ceva în neregulă.)

În camera ei, fata în vârstă de treisprezece ani stă și ea în pat. S-a rezemat pe un morman de perne dantelate și ursuleți de pluș. Face baloane cu guma de mestecat, răsfoind neliniștită paginile unei reviste pentru adolescente. Nu pare deloc fericită.

Conversațiile cu fiecare copil decurg conform următoarelor replici previzibile:

– Salut! Ce-i cu tine?

Din experiență, vă pricepeți la toanele adolescentine suficient pentru a tona cu grijă calea.

– Nimic.

– De ce nu ești afară, să prinzi puțin soare?

Nici un răspuns. O ridicare din umeri.

– S-a-ntâmpat ceva?

– Nu.

– Credeam că azi te duci la un picnic cu prietenii.

– E prea plictisitor.

– Plictisitor? Credeam că...

– Totul e plictisitor. Toate mă plictisesc pe-aici.

Încercați imediat să găsiți o cale de a destinde situația.

– Vrei să te duc undeva cu mașina?

– Nu.

Frustrarea crește și descoperiți că vă enervați.

– Poate dacă te scoli din patul ăla și-ncerci să faci ceva, n-ai să te mai plictisești atâta.

Până și o ceartă, pe care ar putea-o foarte bine provoca un asemenea comentariu, e de preferat în locul aspectului înduioșător de deznădăjduit al plictiselii copiilor.

– Nu vreau decât să mă lăsați în pace.

Și asta e tot. Mai mult decât furios, deodată vă simțiți deprimat. Copilul a stat de vorbă cu dumneavoastră, poate, în trecut, dar această vizibilă întoarcere a spatelui către toată lumea din jur nu s-a mai produs nicicând. Dintr-o dată, nu se mai pune doar problema tristeții sau nemulțumirii de a vedea pe acel tânăr atractiv, inteligent și fermecător în multe alte privințe într-o stare vecină cu toropeala. Aveți un nou simțământ, de neputință și chiar teamă.

Cum s-a putut ajunge aici? Ce s-a întâmplat cu interesul copilului de a citi și a se cultiva, cu interesul pentru sport și aer liber? Unde și când a dat deodată totul greș? Unde ați dat dumneavoastră greș? Cum pot niște copii care au atâtea de oferit să irosească totul pe plictiseală?

De ce se plictisesc copiii?

Dintre toate făpturile regnului animal, omul este singurul capabil de plictiseală. Alte animale își petrec timpul vânând pentru hrană,

căutându-și o pereche cu care să perpetueze specia, sau dormind. Întrucât ființelor omenești nu li se cere să petreacă decât o parte din timp pentru funcțiile de supraviețuire, au la îndemână *timp liber*. Trebuie să găsească moduri de a se distra, altfel suferind de această anomie existențială – plictiseala.

Toți oamenii se plictisesc din când în când. Adulții, însă, nu suferă enorm din cauza scurtelor perioade de plictiseală. Au trecut prin această experiență; au învățat că viața nu e întotdeauna o captivantă salată de variante distractive servită pe un platou de argint. Știu că viața nu poate fi interesantă *tot timpul*.

Diferența între plictiseala adolescentină și plictiseala adultă constă pur și simplu în aceea că adolescenții nu știu că plictiseala ocazională e o componentă firească și inevitabilă a vieții. Anii adolescenței constituie o perioadă a *marilor speranțe*. Iar adolescenții sunt, desigur, nerăbdători. Vor să înșface viitorul – chiar acum. Din păcate, realitățile vieții, după cum adulții știu foarte bine, adeseori nu țin pasul cu speranțele tinerești. Absența rezultată a provocărilor sau stimulărilor reprezintă fenomenul cunoscut ca plictiseală. Lipsindu-le experiența necesară pentru a înfrunța plictiseala existențială, adolescenții suferă mai mult. În starea lor de spirit general-nerăbdătoare, câteva momente de plictiseală pot părea o eternitate. Ca urmare, au toate șansele să prezinte simptome de iritabilitate, arțag, delăsare și o tendință de a nu face nimic decât să zacă punând pe restul lumii vina de a fi pricina originară a actualei lor stări nefericite. Intervine un paradox ciudat. În toți acei ani pre-adolescentini, au apelat la dumneavoastră ca să-i distrați; acum, în nerăbdarea de a fi propriii lor stăpâni, nu vă mai doresc ajutorul. În același timp, neînțelegând și neștiind pe cine altcineva să acuze, vă învinuiesc pe dumneavoastră că nu le oferiți mijloacele prin intermediul cărora să fie stimulați.

Astăzi, această situație este intens exacerbată de influențele aplicate asupra adolescenților și pre-adolescenților de către cultura de consum în care trăim. Tinerii sunt bombardați cu mesaje promoționale prin intermediul televiziunii, reclamelor, filmelor, clipurilor rock, videocasetelor și chiar al tipăriturilor. Lumea noastră acut orientată spre promoționalitate a consacrat printre adolescenții de azi speranța

nerealistă că trebuie să fie ocupați, stimulați, provocați în fiecare clipă. (La urma urmei, nu le poți vinde surfboard-uri și răcoritoare unor copii care stau în camerele lor de-acasă, meditănd la nemurirea sufletului.) Publicitatea le spune cum să se îmbrace, ce să facă și cum să se poarte. Întrucât mesajul e exprimat în imagini (de exemplu, aspectul "mișto", conducerea unei mașini sport, alegerea celui mai sexy, mai fericit și arătos partener posibil), tot ceea ce nu corespunde acestor imagini și promisiunilor implicite pe care le portretizează ele riscă să genereze stări de plictiseală.

În consecința acestei expunerii la mijloacele de informare, experiența plictiselii a proliferat și s-a intensificat, cred, printre tinerii din ziua de azi. Când speranțele de împlinire depășesc conținutul posibil al anumitor experiențe, persoana se simte plictisită.

În acest context de așteptări supra-inflamate, adolescenții trebuie să se confrunte și cu provocările realiste ale tranziției de la copilărie la maturitate. Se situează în pragul unei ample diversități de alegeri importante pentru viață, dacă să se ducă la facultate, dacă să lucreze pentru tata, dacă să plece departe de casă sau să rămână pe-aproape. Este un loc unde viitorul poate să pară extrem de descurajator. După ce li s-au acordat majoritatea plăcerilor copilăriei, adolescenții se pomenesc dintr-o dată într-un punct de unde trebuie să înainteze, dar în același timp, când caută spre viitor, văd foarte puține lucruri prietenoase și familiare care să-i întâmpine. Li s-a spus în repetate rânduri cât de nemaipomeniți sunt. (Amintiți-vă golul acela de la Campionatul Județean; sau rolul Cenușăresei.) Nesiguri, poate chiar îndoiindu-se că-și vor defini vreodată o direcție clară în activitatea viitoare, ca să nu mai vorbim de alte zone, mai delicate, ca găsirea compatibilității cu sexul opus, adolescenții sunt predispuși spre confuzie și nehotărâre. E de mirare că mulți dintre ei au tendința de a se eschiva o vreme de la participarea în activități, unde în mod normal vă așteptați să fie prezenți? Foarte des, percep această retragere temporară ca plictiseală – plictiseală de viață, de ei înșiși și de cei care ar dori cel mai mult să-i ajute.

Cu această indecizie privind viitorul se aliază îndeaproape plictiseala exprimată de către adolescenții care pur și simplu se tem de

momentul actual. Adolescenții sunt extrem de sensibili față de opiniile egalilor. Unui adolescent timid, de exemplu, îi poate fi teamă, teamă de participarea la o nouă activitate, de a-și face noi prieteni sau pur și simplu de a abandona vechile tipare comportamentale clar stabilite. Dacă adolescentul se plânge de plictiseală, opunându-se să telefoneze prietenilor și să participe la alte activități sociale, acest lucru poate foarte bine însemna că se angajează într-o formă de hibernare umană, care-l apără de eșecurile sociale. Faptul de-a spune că nu-știi-cine e “plictisitor” poate fi în fond un mod de a respinge acea persoană înainte ca persoana să-l respingă pe el. Această atitudine poate de asemenea ajuta și la salvarea respectului de sine, prin auto-elevarea deasupra celorlalți.

Când copiii se plâng că școala e plicticoasă, acest lucru se poate datora foarte simplu faptului că nu dau bune rezultate. În mod similar, dacă un copil revine de la o lecție de tenis plângându-se că s-a plictisit, poate însemna că nu a reușit să joace cu prea mult talent.*

Unii adolescenți care par a fi plictisiți pot reacționa față de o situație de hiper-control sau dominație exagerată din partea unuia sau ambilor părinți. Copiilor cărora li se permite doar o minimă autonomie acasă se pot plânge cel mai tare de plictiseală. În asemenea situații, adolescentul poartă de obicei în sine o mare revoltă față de mediul restrictiv în care trăiește. Plictiseala sa poate fi doar singura manifestare permisă a adevăratului sentiment, cel de furie. În cazul resentimentelor reprimite, avem șanse să găsim o lipsă de motivație cu privire la temele de școală, sau nesfârșite târăgănări în îndeplinirea treburilor casnice. Scopul subconștient este acela de a înfuria părinții prin intermediul comportamentului pasiv-agresiv, pe care aceștia îl percep de obicei ca fiind “lene”.

La fel ca adulții, adolescenții fac eforturi, desigur, să combată plictiseala. Unii pot opera în programul rutinei cotidiene modificări care să alunge plictiseala. Telefonează unui prieten și stau la taifas, sau

* Unii copii sunt plictisiți de școală nu fiindcă n-ar fi capabili să învețe, ci pentru că sunt extrem de inteligenți, iar capacitățile le depășesc posibilitățile pe care le oferă programa analitică. Multe inspectorate școlare locale fac acum eforturi să înscrie copii supradotați în clase cu alți asemeni lor. De asemenea, în sport, tenisul nu e pentru toată lumea, iar copilul slab pe teren poate fi talentat, cu rezultate excelente chiar, în alte discipline sportive.

se duc la cinema, intră într-un meci de fotbal pe maidan, sau merg la clubul de tenis. Alți adolescenți, parțial datorită speranțelor exagerate și, alături de acestea, unei dorințe de evadare, vor încerca să-și ușureze plictiseala prin mijloace destructive ca, de exemplu, marijuana, băutura, excesul de viteză sau promiscuitatea sexuală. Între toate aceste activități există deosebiri, dar și o trăsătură comună: efortul de a alunga plictiseala prin distracții.

Uneori, adolescenții și alți tineri adulți caută remediul plictiselii dedicându-se unei cauze nobile. Întrucât sunt idealști și consideră că viața ar putea fi mai bună decât e, se înscriu în mișcări politice sau grupări religioase și sprijină sau chiar inițiază opoziția față de nedreptățile sociale perceptibile, într-un efort grandios de a face viața să fie pe măsura idealurilor lor. Acești tineri, în căutarea căilor de a învinge plictiseala, contribuie uneori la realizarea unei lumi mai bune. În mod similar, copiii care sunt atleți talentați sau dețin aptitudini artistice ori creatoare și doresc să muncească la dezvoltarea propriilor lor facultăți au norocul de a găsi debușeuri semnificative pentru abundența lor de energie necanalizată.

De reținut: deși plictiseala ocazională este un ritual de trecere firesc și de așteptat, plictiseala prelungită, însoțită de depresie, poate semnala o stare periculoasă care nu trebuie ignorată. Dacă adolescentul reacționează într-un mod plictisit și deprimat în urma decesului cuiva drag, sau morții unui coleg de școală într-un accident sau, mai grav, prin sinucidere, trebuie să i se acorde atenție. Când copilul își enunță încontinuu plângerea "mă plictisesc", motivul trebuie privit ca depășind, probabil, simpla plictiseală. E posibil ca un asemenea adolescent să încerce a se apăra de atacuri suplimentare asupra stabilității sale. Într-adevăr, când un tânăr se plânge de vid interior, vorbește despre suicid sau manifestă o claustrare generală într-un interval de timp prelungit, intervenția profesională e *obligatorie*. Deși comportamentul suicidar e complicat și enigmatic, există semnale de pericol pe care un profesionist le poate depista. Dacă aveți vreo îndoială cu privire la eventualitatea unor tendințe sinucigașe ale copilului, se impune să consultați un profesionist, fără a le trece în nici un caz cu vederea.

Relația cu adolescentul plictisit

A vă vedea copilul bântuind prin casă abătut nu e numai obositor, ci și îngrijorător. O cale comună de abordare constă în a încerca să ameliorați situația indiferent ce sacrificii sunt necesare. O altă atitudine este reacția furioasă și acuzatoare. Înainte de a sugera câteva măsuri practice pe care le-ați putea încerca față de adolescentul plictisit, haideți să examinăm două cazuri.

CAZ DE STUDIU, I – WILLY N.

Reclamația

Cazul lui Willy N. este deosebit de interesant, întrucât a implicat o abordare oarecum neconvențională, necesitând considerabil curaj din partea mamei. La prima noastră întâlnire, Willy a fost însoțit de mama lui. Era un tablou straniu, să-i vezi pe amândoi: Willy arăta ca o arătare din pădurea virgină – ciolănos, cu tufeie țepoase pe obrazul altminteri imberb, îmbrăcat în blugi albiți, cizme de motociclism cu carâmbii întorși și un tricou lăbărtat cu hârca cine știe cărei scandaloase formații rock pe piept și pe spate. Mama lui Willy, pe de altă parte, era firavă de constituție și purta un costum cu pantaloni, elegant.

“Am încercat să-l conving să-și pună o cămașă omenească, dar n-a vrut”, a fost remarca introductivă a doamnei N.

Acesta nu era decât începutul unei liste de nemulțumiri care se prezenta aproape ca o filă dintr-un raport al poliției. Printre plângeri se înseria aceea că fuma prea multă marijuana, pierdea vremea pe la parkingul supermarket-ului, făcând “Dumnezeu știe ce”, era iresponsabil și nedemn de încredere și-și înjura tot timpul fratele și sora mai mică. Cel mai grav punct îl lăsase la urmă: “E obosit mereu și nu se scoală la timp ca să plece la școală. Probabil că în iunie n-o să promoveze, și nu se va putea înscrie la facultate!”

M-am așteptat ca Willy să treacă în defensivă și să se lanseze într-o tiradă la adresa mamei sale, dar, dimpotrivă, tânărul s-a rezumat să spună: “Sunt obosit fiindcă am materii plictisitoare și abia aștept să scap.” În continuare, a precizat că nu voia să se plictisească, dar “n-am ce face; e o pierdere de timp.”

“Vrei să absolvi și să mergi la facultate?” l-am întrebat.

A ridicat din umeri:

“Cred că da. Așa vrea mama.”

În ședințele ulterioare, când mama sa nu era de față, Willy părea vag deprimat și de o derută anxioasă. Își descria starea de fiind “pierdut și aiurit”. În ideea că reușea să termine liceul, alegerea viitorului era o problemă larg deschisă: nu întrezărea nici o direcție.

Willy se simțea deplasat aproape oriunde, în afara locului unde-și petrecea timpul cu un mic grup de prieteni. Școala era o plictiseală, iar acasă era un mediu iritant. Fratele și sora lui erau “niște tâmpiți”. În oraș era cel mai rău, fiindcă toți păreau “bătrâni” și intoleranți cu tinerii ca el.

Toate ideile de viitor pe care le avea gravitau în jurul fanteziilor de a deveni fie un superstar sportiv profesionist (deși nu participa la sporturile organizate în școală), fie moștenitorul unei averi fabuloase, ducând o viață de plăceri într-o moșie la malul mării sau devenind explorator ca Jacques-Yves Cousteau. Realitatea existenței lui Willy, pe care mama lui o descrisese destul de adecvat, se afla foarte departe de aceste ambiții.

Mă intriga un lucru la Willy. îi plăcea să deseneze și, de fapt, petrecea mult timp în cursul sesiunilor mâzgălind pe un bloc-notes. Desenele pe care mi le-a arătat înfățișau cu linii groase arme grotești, sugerând furie și derădere. Am mai aflat și că lui Willy îi plăcea să citească și chiar să scrie poezie. Prozele sale favorite portretizau un erou învingând obstacole aparent insurmontabile. Versurile preferate erau libretele unor formații rock alienate.

Trecutul

Cel mai mare din trei copii, Willy avea șaptesprezece ani, fiind, la data întâlnirii noastre, în primul semestru al ultimului an de liceu. Avea un frate de șaisprezece ani și o soră de paisprezece, amândoi elevi foarte buni. Părinții lor divorțaseră în urmă cu doi ani, lăsând-o pe doamna N. cu toți cei trei copii. Domnul N. se recăsătorise și locuia în alt oraș.

Deși nu l-am cunoscut niciodată pe domnul N., doamna N. mi l-a descris ca fiind un director de publicitate “de mare putere”. În facultate fusese vedetă la atletism și avusese întotdeauna succes, în tot ce

încerca. Willy și ceilalți doi copii își petreceau o parte din vacanțe cu tatăl lor, dar Willy se simțea complet nelalocul lui alături de domnul N., a cărui atitudine față de viață, proprie omului de afaceri care nu admite compromisul, era legată inextricabil în mintea lui Willy de stilul “plicticos și intolerant” al orășenilor. Deși domnul N. nu aproba modul de viață al lui Willy, nu încerca să-l influențeze (lucru înțelept, probabil), iar relația lor, așa cum decurgea, a fost descrisă de Willy ca “o remiză mexicană”. Cu toate că Willy nu se simțea dornic să calce pe urmele tatălui, în același timp recunoștea că i-ar fi plăcut să-l depășească, în vreo carieră pe care și-o alegea el.

Doamna N. dorise toată viața să urmeze colegiul dar, fiind fiica unei familii de clasă medie-inferioară cu șase copii, fusese nevoită să muncească. Considera că oricine nu învăța la colegiu pierdea ceva important și chiar sugera că, dacă și-ar fi făcut studiile superioare, ea și soțul ei “poate am fi avut mai multe în comun și încă am mai fi fost împreună”. Manifesta o considerabilă tristețe față de posibilitatea ca Willy să fie eliminat din liceu și să nu poată urma facultatea.

Realizarea înțelegerii

Examinând punctele de vedere felurite ale diverselor persoane implicate, a devenit curând clar de ce se simțea Willy “pierdut și aiurit”.

Willy era un băiat cu mult talent și energie creatoare neconștientizată. În același timp, încă nu ajunsese la punctul unde să cunoască direcția pe care o avea de urmat. Școala nu-i stimula interesele și, dându-l drept exemplu pe tatăl său, Willy nu credea că facultatea ar fi fost mult mai grozavă. Pe de altă parte, îl deranja ideea de a apărea ca un ratat în ochii tatălui și-l întrista sincer gândul că n-ar împlini dorința mamei de a avea studii superioare. Pe scurt, Willy se afla într-o situație acut conflictuală. Simțindu-se neajutorat indiferent în ce direcție se întorcea, evada prin refuzul întregii realități, plutind în derivă într-o lume fantezistă a traiului pe picior mare și a vedetismului.

Sinteza creatoare

După câteva luni de lucru cu Willy, am ajuns la concluzia că, în viitorul apropiat, înainte ca băiatul să-și poată ieși din starea

melancolică, mama sa trebuia să-și schimbe parțial sistemul de gândire.

Ne-am întâlnit toți trei și le-am atras atenția că, deși Willy era un tânăr înalt și vânjos (cu tuleiele acelea de favoriți), dezvoltarea sa în privința idealurilor de viață rămăsese în urma celei fizice. Am spus că, deși doamnei N. îi putea fi greu să accepte ideea, unii copii pur și simplu nu sunt la fel de pregătiți ca alții să facă primul pas înainte pe scara vieții. Poate că Willy se număra printre aceia care trebuiau să mai aștepte o vreme înainte de a încerca să dea admiterea la facultate. I-am subliniat doamnei N. că plictiseala lui Willy și ocupațiile neproductive asociate cu aceasta, în care era angajat, reprezentau manifestări ale tentativei lui de evadare, de a intra în hibernare, până în momentul când acea perioadă de amarnic conflict a vieții lui lua sfârșit, tânărul putând ieși din nou în lume, care avea să i se prezinte într-o lumină mai limpede, mai caldă și mai prietenoasă. Willy, am spus eu, ar fi trebuit pe moment să fie încurajat spre a da curs celor mai faste instincte ale sale.

A fost nevoie de puțin curaj, cred, dar peste o săptămână, chiar înaintea următoarei mele întâlniri cu Willy, doamna N. a telefonat ca să-mi spună că ea și băiatul purtaseră "o discuție serioasă" și conveniseră ca Willy să *remunțe la ultimul semestru de liceu și să-și ia o slujbă până în septembrie*. Categorie, era un pas de extremă instanță dar, în împrejurările date, cred că avea cel mai mult sens. În orice caz, Willy ar fi căzut la examenul de bacalaureat. Alegând conștient întreruperea studiilor până la o dată ulterioară, se desprindea de starea sa indiferentă și-și lua viața în serios pentru prima oară după luni de zile.

Și care a fost rezultatul acestei măsuri radicale? În săptămânile care au urmat, Willy s-a angajat cu normă de cinci zile pe săptămână la o benzinărie. Efectiv se simțea victorios să aibă prima sa slujbă cu normă întreagă. Părea să-l relaxeze. A spus clar că pe viitor avea să-și îngrijească mai bine trupul și a redus imediat consumul de marijuana, organizându-și un regim de exerciții fizice zilnice. Îl bucura, am aflat eu cu mulțumire, că mama sa, amânându-și ambițiile ca băiatul să intre la facultate, devenise dintr-o dată mai puțin abătută. Cel mai important, Willy a spus că acum îl "plictisea" mai presus de orice să "piardă vremea" cu vechea gașcă de la supermarket. După un timp, Willy și cu mine am convenit că puteam încheia tratamentul. Paisprezece luni mai

târziu, într-o după-amiază, mi-a dat telefon ca să-mi spună că tocmai absolvise liceul! Se reînmatriculase în următorul semestru de primăvară și trecuse prin cursuri "ca vântul". Depusese deja cererea de admitere într-un colegiu de stat, unde spera să-și urmeze interesele artistice.

CAZ DE STUDIU, II – ROBERT G.

Reclamația

Dacă situația lui Willy N. reprezintă un capăt al spectrului – și anume, tânărul care respinge societatea convențională "prea dreaptă" – cazul lui Robert G. caracterizează cealaltă extremitate – adolescentul a cărui viață e plicticoasă fiindcă este incapabil să se facă acceptat. Robert, un băiat de treisprezece ani, slab și cu o expresie neîncrezătoare, mi-a fost trimis de pedagogul școlii, care și-a pronunțat părerea că băiatul era "alienat de ceilalți de-o seamă cu el".

Alienat, după cum avea să reiasă, era un termen blând; Robert era de fapt ținta multor farse copilărești și ridiculizări. Datorită lipsei sale de încredere și a ținutei generale de câine bătut, tindea să balmăjească și să înghită cuvintele, astfel ascunzând, chiar și față de profesori, faptul că era efectiv inteligent. Nu obținea note bune la cursuri.

Deși foarte conștient că nu se adaptase în colectiv, Robert simula nepăsarea. Ba chiar, se lăuda că e un "individualizat veritabil", nici "pămpălău", nici "premiat", nici "stricat" și nici "tocilar", atribute care efectiv li se puteau aplica aproape tuturor. Se plânga că toți colegii săi erau "nesărați". Ceea ce-l plictisea cel mai mult, a declarat el, era ritualul "ieșirii în oraș" căruia i se dedicau ceilalți elevi. "Văjâielile" erau plictisitoare. Astfel, ca rezultat fie al auto-excluderii, fie al faptului de-a fi exclus de la toate distracțiile sociale, viața lui Robert se limita între școală, pe care o găsea plicticoasă, și casă, care tot plicticoasă era. În sumă, băiatul suferea de o depresie moderată.

Trecutul

Robert avea câteva motive destul de serioase de a se plictisi acasă. Părinții lui lucrau amândoi în industria filmului și lipseau mult timp.

Doamna G. era producător independent de filme documentare, iar domnul G. era proprietarul și administratorul câtorva săli de cinema. Amândoi erau niște personaje colorate și exuberante, iar Robert îi admira mult. Din păcate, erau foarte ocupați cu propriile lor cariere și rareori îi vedea altcândva decât la sfârșit de săptămână. Acasă îi ținea companie doar servitoarea care gătea.

Singur la părinți și cu aceștia lipsind mai tot timpul, Robert mi-a mărturisit că se simțea ca un orfan. Și, ca atâția alți orfani, tindea (după cum a reieșit cu timpul) să se simtă indezirabil și oarecum neatrăgător și neinteresant.

“Nu le pasă de mine”, a spus el. Și aceasta părea a fi părerea lui despre întreaga lume.

La drept vorbind, părinții lui Robert țineau foarte mult la el și-i dureau să-l vadă suferind de atâta ostracizare socială, mai ales deoarece ei erau extrem de populari și participau la multe acțiuni strălucitoare din lumea filmului. În scopul de a compensa frecventele absențe de-acasă și aparent în efortul de a-i insufla un oarecare entuziasm fiului, doamna G. tindea să fie tiranică atunci când erau împreună. Îi propunea zeci de lucruri pe care le avea de făcut ca să se “integreze în mulțime”, pe care el le respingea în totalitate, evident, spre marea ei dezamăgire.

Domnul G., pe de altă parte, când era acasă, se arunca în istovitoare munci de grădinarie, ordonându-i din când în când lui Robert să “facă asta sau aia”, la care băiatul se supunea fără a se plânge vizibil, dar cu multă nemulțumire interioară.

Realizarea înțelegerii

Întrucât plictiseala și deprimarea lui Robert persistau, am încercat să-l ajut, sugerându-i unele măsuri pentru a se apropia de miezul vieții. Aceasta a fost o greșeală, după cum am observat curând, când m-a acuzat că mă purtam exact ca “directorul familiei” – mama lui. A trebuit să recunosc că avea dreptate. Ulterior, când ne-am format obiceiul săptămânal de a juca șah și a ne angaja în mici conversații, terapia a început să progreseze. Natura neamenințătoare a convorbirilor lejere a ajutat ca anxietatea socială a lui Robert să se reducă parțial în privința mea.

În sfârșit, a reieșit că, pentru el, a apela la un prieten și a fi refuzat era o catastrofă vecină cu moartea. Era într-adevăr *foarte furios* că nu-și găsea locul printre cei de-o seamă cu el. Plictiseala era un dispozitiv protector pe care și-l constituise pentru a nu fi lezat. Am ajuns la concluzia că avea nevoie de un strop de încredere, că putea reuși într-o situație socială.

Pentru a-l ajuta pe Robert să câștige auto-încrederea, trebuia ca părinții să-și schimbe unele trăsături ale relației cu el. Eforturile doamnei G. de a-l face pe Robert să "iasă din carapace" duceau efectiv la *întărirea sentimentelor negative pe care le avea față de el însuși*. Încercând să-i direcționeze viața într-o manieră autoritară, de fapt îi submina încrederea de a se descurca singur. Pe de altă parte, bruschețea indiferentă cu care domnul G. îi porunceă băiatului accentua sentimentul lui Robert că tatăl lui nu ținea la el.

Sinteza creatoare

În cadrul unei întâlniri între toți patru, le-am declarat părinților părerea mea fermă că actualele probleme ale lui Robert se datorau în mare măsură unor suferințe crescânde pe care finalmente avea să le lase în urmă. Părinții au fost ușurați că fiul lor nu-i "ura", nici nu era vreun soi de "caz fără speranță".

Deschizând discuția cu aceste remarci, i-am dezvăluit apoi doamnei G. antagonismul inițial pe care-l simțise Robert față de *mine* când încercasem să-l îndrept spre unele activități anume. Doamna G. a zămbit, recunoscând un obicei familiar de-al băiatului. Apoi, i-a fost ușor să accepte încetarea de a mai încerca să-i dirijeze viața, îngăduindu-i să progreseze în ritmul lui propriu. A mărturisit că probabil "hiper-compensase" absențele atât de îndelungate. Considera că în viitor avea să-și poată demonstra afecțiunea și interesul pentru Robert fără a-l copleși cu îndrumări.

Soțului ei i-am adresat un mesaj diametral opus. Robert avea nevoie de un rol masculin model, un om cu care să joace șah și să "taie frunză la câini", dacă preferați. L-am îndemnat să facă un efort de a petrece mai mult timp cu Robert, timp relaxat, nu doar de muncă și comenzi. Domnul G. a fost imediat de acord să-și găsească mai mult timp pentru fiul său. Am avut mulțumirea să observ, în săptămânile

următoare, că reușea să ajungă acasă de cel puțin două ori pe săptămână la ora șase seara, ocazii cu care îl lua pe Robert să mănânce împreună la restaurant.

Pe măsură ce se apropia vacanța de vară, am simțit că pentru Robert începuse o perioadă decisivă; eram îngrijorat că urma să aibă și mai mult timp liber în care se va simți singur și neglijat. Acum, însă, părinții se acordaseră conform nevoilor băiatului. Mama sa, jucând un rol de culise foarte discret, i-a aranjat o întrevvedere pentru o slujbă de curier la compania ei de producție din New York City. Ei bine, ce credeți? A primit postul. În timpul acelei veri, a cunoscut o diversitate de oameni, inclusiv câțiva actori care-i plăceau și care *l-au plăcut pe el*. Călătorea singur cu metroul, transmitând mesaje. A câștigat ceva bani pentru contul său din bancă și a insistat să vadă câteva piese de teatru și o mulțime de filme.

Mai că nu mi-am crezut ochilor când l-am revăzut în toamnă, pentru continuarea tratamentului. În timpul verii, crescuse cu aproape cinci centimetri și începuse să-și schimbe vocea. Schimbările, atât lăuntrice cât și exterioare, au continuat pe parcursul anului școlar. Robert s-a implicat în trupa de teatru a școlii și a jucat un rol principal într-o piesă. (Era talentat; l-am văzut în seara premierei.) Cu aceste noi succese, a început să-i sporească încrederea. Notele i-au progresat de la 6-7 la o medie de 8-9. A prins să iasă la iveală o latură mai jucăușă a personalității lui, care până atunci rămăsese ascunsă. I s-a îmbunătățit până și ținuta fizică.

În semestrul de primăvară, mai crescuse cu *opt centimetri*; arăta ca oricare alt adolescent normal. S-a dus la primul său concert rock, cu doi noi prieteni din clubul dramatic. (Fumau marijuana, despre care mi-a spus că nu-i plăcea.) De-acum, era bine dispus și cam iritat de continuarea terapiei săptămânale. La propunerea *lui*, am convenit să reducem întâlnirile la intervale de două săptămâni, cu titlu experimental. Terapia s-a sfârșit cu o săptămână înainte de încheierea anului școlar, în iunie.

Măsurile practice

Deși Willy N. și Robert G. erau plictisiți din motive diferite, în ambele cazuri exista o cauză de fond similară. Pentru amândoi băieții,

viața nu corespundea așteptărilor; se simțeau neputincioși și derutați. Întrucât nu se puteau agăța de caruselul vieții, erau lăsați în afara acestuia și se plictiseau. Este firesc ca mulți adolescenți să treacă prin perioade similare de plictiseală temporară. Iată câteva măsuri practice care v-ar putea ajuta să vă conduceți progenitura peste zonele mai dificile.

I. Coborâți de pe pedestal

Plictiseala e un aspect al vieții inevitabil, natural și, de cele mai multe ori, trecător. O cunoaștem cu toții și e important să reținem că, în afara cazurilor de depresie cronică, nu e necesar să ne îngrijoreze peste măsură.

Când copilul dumneavoastră e plictisit, *nu-l tratați autoritar. Nu spuneți:* "Când eram eu de vârsta ta, nu lăsam să mă plictisesc."

Înainte de toate, nu este adevărat; probabil că vă plictiseați mai mult decât țineți minte. În al doilea rând, nu veți face decât să-l îndepărtați de dumneavoastră. Nu vă comportați ca și cum plictiseala ar fi o afecțiune exclusivă a celor tineri. Încercați un strop de umilință. Descrieți-i copilului propriile dumneavoastră accese de plictiseală.

Dacă-i transmiteți adolescentului câte ceva din slăbiciunea dumneavoastră, îi veți risipi parțial anxietatea. S-ar putea chiar să-l încurajați să vi se dezvăluie. E posibil să sfârșiți râzând bine amândoi de "corvezile și tribulațiile vieții și ale creșterii".

II. Nu fiți repezit. Ascultați

Ușor le este părinților să le propună copiilor plictisiți ce să facă: cheamă-ți un prieten; croșetează un pulover; fă-ți lecțiile; greblează prin curte. Dar a le spune copiilor ce să facă nu-i ajută cu nimic. Copiii știu deja ce au la dispoziție.

Ați putea pur și simplu încerca să discutați cu copilul despre *altceva decât plictiseala lui*. Jocul de șah cu Robert a fost util. Pe parcursul partidelor, mi-a putut spune multe despre cauzele de fond ale plictiselii lui, și am reușit să-l încurajez să exploreze unele opțiuni pe care *singur le-a ales*. Acesta e un lucru foarte important.

Un adolescent bosumflat care respinge toate sfaturile sau sugestiile va fi adeseori dispus să converseze. Încercați să aflați dacă există

altceva care l-ar putea interesa pe copilul dumneavoastră. Nu contează ce anume (câtă vreme nu e un lucru nociv pentru el sau pentru altcineva). Dacă adolescentul vine cu o idee care vi se pare scandaloasă, încercați să-l încurajați. (Zice fiica: "Poate îmi zugrăvesc camera în purpuriu.") Dacă-i spuneți imediat că nu se poate, veți submina intimitatea pe care încercați s-o instituiți. *Dați-i drumul*, lăsați-o să-și picteze camera în purpuriu. Când se va plictisi, lucru sigur, își va putea vindeca următoarea criză de plictis zugrăvind-o într-un "roz șocant". (Notă: *dumneavoastră* ați ieșit vreodată din "butoiul cu melancolie" redecorând o cameră din casă?)

Dacă ajungeți să stați de vorbă, s-ar putea să găsiți un moment potrivit pentru a-i atrage atenția copilului cum unele dintre cele mai absurde mesaje de la televizor și din alte mijloace de informare tind efectiv să stimuleze plictiseala, amplificând disproporționat așteptările. O asemenea idee, dacă e percepută și înțeleasă, va merge mai departe de a oferi doar o înțelegere a plictiselii; va alerta copilul spre a privi mai critic barajul de mesaje care ne inundă pe toți. Este un mod de a vă ajuta copilul să devină un cetățean adult mai bine informat, într-o societate liberă.

III. Nu intrați în defensivă

Mulți adolescenți încearcă să arunce în spinarea altcuiva vina pentru propriile lor probleme. Părinții, fiind cel mai la îndemână, sunt ținte ușoare ale acestor atacuri cu foc împrăștiat. *Nu ripostați* cu contraatacuri proprii. Acest lucru n-ar face decât să inițieze un *ciclu de acuzații*. Dacă adolescentul încearcă să arunce vina asupra dumneavoastră, rămâneți cu mintea limpede și buzele pecetluite. Ajutați-l să înțeleagă că nu sunteți perfect și că, atunci când se va fi calmat, dacă dorește să continue discuția, sunteți dispus să vorbiți despre orice nemulțumiri poate avea. Dați-i de înțeles că ați accepta unele compromisuri, în limitele rațiunii; veți petrece mai mult timp cu el, dacă așa dorește; îl veți ajuta la lecții, dacă are într-adevăr nevoie de ajutor; îi veți asculta orice altă cerere și veți încerca să-l îndrumați. Dar mai trebuie să știe și că există o limită dincolo de care nu mai puteți face nimic.

IV. Nu vă lăsați cumpărat

Uneori, copiii profită de îngrijorarea părinților încercând să le smulgă câte un cadou pe care-l cereau de mult. Un șiretlic foarte comun: "Dacă mă iubești cu adevărat, îmi cumperi o mașină și-atunci n-am să mă mai plictisesc."

Dacă acceptați, veți constata că data viitoare pretențiile au crescut.

Nu vă lăsați manipulat numai fiindcă vă doare să-l vedeți pe cel drag suferind puțin. Suportarea privațiunilor e o componentă necesară a procesului de creștere. Cedând tuturor toanelor adolescente, nu facem decât să le fortificăm sistemul deja nerealist de așteptări. O parte din maturizare constă în a învăța să înfrunte obstacolele și stările de spirit neplăcute, și să-și folosească propriile resurse pentru a ușura suferința.

V. Ritualurile de trecere

În sfârșit, nu uitați, un acces temporar de plictiseală face parte din ritualul de trecere al tuturor adolescenților. Nu vă alarmați peste măsură de plictiseala ocazională. În orice caz, încercați să aflați ce anume stă la baza oricărei schimbări din comportarea adolescentului. Dacă a fost sociabil și deodată încetează să mai participe la activități care înainte îi făceau plăcere, e important să înțelegeți ce se întâmplă. În cazul majorității adolescenților, nu se întâmplă nimic mai mult decât unele schimbări care se produc în interior. Adolescenții în tranziție de la copilărie spre maturitate își vor elabora în mod firesc noi sisteme de interese, atitudini și valori, mai adecvate noului sens al lor înșile. Renunțând la vechile obiceiuri și boicotând repertoriul uzual de activități, s-ar putea să treacă pentru un timp printr-o formă de hibernare umană care, sperăm, va imprima noi direcții, mai mature și mult mai profund satisfăcătoare.

“Copilul are rezultate proaste la școală”

Când termină clasele de școală primară pentru a începe gimnaziul, copiii fac primii pași nesiguri în lumea adulților. Nu numai că trec la un stadiu superior de învățământ, dar intră și într-o lume mult mai puțin ocrotitoare decât le-a fost dat până atunci. În loc de a mai lucra cu o singură învățătoare, în aceeași sală de clasă familiară, timp de un an de zile, se pomenesc acum într-un mediu care se schimbă de mai multe ori pe zi. Au un diriginte cu care e posibil să nu studieze nici o materie. Au profesori diferiți – bărbați și femei – cu care învață diverse materii, schimbând mai multe săli și laboratoare în timpul aceleiași zile. Trebuie să se orienteze pe coridoare lungi pentru a ajunge dintr-o încăpere în alta; sfârșitul fiecărei “perioade” e anunțat printr-o sonerie stridentă; se amestecă între ei mult mai mulți copii și adulți decât pe vremea claselor primare; unor profesori le este greu să-și amintească numele elevilor*.

Copilul dumneavoastră, la vârsta de doisprezece-treisprezece ani, este împins afară din cuib pentru a-și face primul zbor experimental. În termeni reali, înseamnă că îi incumbă noi cerințe educaționale și sociale, iar dumneavoastră, ca părinte preocupat, doriți în mod normal ca odrasla să dea rezultate bune și să reușească în toate. Dacă până în acest moment copilul nu s-a descurcat foarte bine la învățătură, aveți fireasca părere că *acum* va începe să-și arate adevărata inteligență; iar dacă și înainte a învățat bine, presupuneți la fel de firesc că spirala succesului va continua să urce și să se extindă, pe tot mai luminoase culmi de educație și progres.

* O parte dintre aceste caracteristici (vezi exemplul cu dirigintele, “perioadele” – (in orig.) “periods” – etc.) sunt specifice strict sistemului de învățământ american.

Astfel, când vine ziua în care sună telefonul și la aparat este directorul adjunct, cu mesajul că un copil învață prost, pe deasupra devenind și un element perturbator în clasă, efectul asupra părintelui poate fi pustiitor. La început, vi se pare aproape imposibil să credeți. Sigur, se știe că pușorul a fost de una-două ori obrăznicuț cu Mămica, dar un perdaf sever și un privilegiu suspendat temporar au rezolvat *aceea* problemă anume. Sigur, amplitudinea atenției copilului n-a fost niciodată un posibil articol din Cartea Guinness a Recordurilor. Sigur, a trebuit să consumați câțva timp în plus cu copilul ca să-l învățați tabla înmulțirii. Totuși, ideea că progenitura dumneavoastră e incapabilă să rezolve sarcinile pedagogice care-i sunt acum prezentate – sau, mai rău, că provoacă deranj în clasă – este *aproape incredibilă*.

În asemenea împrejurări, prima reacție poate fi foarte bine aceea de a vă repezi imediat la școala aia ca să le spuneți vreo două directorului adjunct și profesorilor copilului. *Nimeni* nu v-a mai criticat până acum copilul. Mă rog, da, s-a întâmplat *o dată* când copilul l-a “tuns” pe al vecinului de-au trebuit să-l radă-n cap ca să-i crească la loc părul egal; și, da, a mai fost și-atuncea când a demontat bicicleta altui vecin ca s-o “repare” și pe urmă n-a prea știut s-o mai facă la loc. (Și nici dumneavoastră.) Dar... *element perturbator*? Niciodată!

Părinților li se recomandă că, într-adevăr, e o idee bună să viziteze școala când primesc reclamații despre rezultate proaste la purtare și învățătură. Dar probabil că ar face bine să-și stăpânească nervii. Dat fiind că, *de obicei*, reclamațiile școlii asupra unor performanțe nesatisfăcătoare se bazează pe judecăți sănătoase, puteți începe prin a fi conștienți că reflectă probleme de fond ale copilului, care necesită să li se acorde atenție acasă. Când profesorii elevului prezintă dovezi, de obicei părinții sunt nevoiți să se incline în fața adevărului că este ceva în neregulă.* Odată ce părinții își dau seama că există într-adevăr o

* Dacă adolescentul înregistrează în mod consecvent rezultate slabe la școală, ar trebui să-l examineze psihologii școlii sau un consultant extern. Mulți copii cu performanțe mai puțin decât satisfăcătoare la învățătură își, astfel, suferind adeseori, pe plan secundar, de un auto-respect deficitar care generează probleme disciplinare pot avea o incapacitate de asimilare, într-unul sau mai multe domenii. Problemele legate de atenție (sină: *mal atenție* deficitare) pot reflecta probleme de asimilare în domeniul memoriei vizuale, al memoriei auditive sau chiar al dislexiei (interpretarea inversă a simbolurilor din limbă), ca să amintim doar câteva. Ar trebui subliniat că incapacitățile de învățare pot apărea la persoane cu o inteligență normală sau chiar superioară mediei. Deși mulți copii depășesc, sau învăță să compenseze problemele de asimilare, identificarea îndăcăturilor concrete este extrem de importantă, întrucât modificarea cerințelor școlare și/sau expunerea față de o largă varietate de servicii auxiliare pot mări mult șansele unor bune performanțe. Vezi și Problema #4 (FLUCTUAREA), nota de subsol de la pagina 11, cu privire la copiii extrem de inteligenți.

problemă de învățătură din partea copilului, pasul următor este adeseori acela de a da vina pe copil. "Ce-i cu tine?" sună întrebarea exasperată cea mai comună. "Dac-ai înceta să tot ascuți la stereo, sau să caști ochii la televizor, sau să pierzi atâta timp la telefon, ai avea mai mult timp pentru lecții și ai primi note mai bune."

Ideea că adolescentul pierde timp cu activități străine de învățătură poate fi foarte adevărată, dar acesta nu e decât vârful aisbergului. Dacă tot timpul copilul v-a asigurat că are lecțiile făcute, când de fapt nu le avea, atunci reiese că mai și *mințea*. Vă dați seama că nu i-ați mai văzut de mult carnetul de note. Ar fi posibil să vi-l fi *ascuns și, poate, să vă fi falsificat semnătura?! De unde-a deprins asemenea obiceiuri? Oare copilul se învâрте cu un anturaj nociv? Dar dacă s-a apucat de droguri?*

Și apar și alte coșmaruri, de perspectivă mai îndelungată. Vă pomeniți întrebându-vă cum va mai reuși vreodată copilul să intre la facultate, dacă nu e în stare să ia notă de trecere nici la un curs simplu de algebră. (Părinții tind să uite că ei înșiși au avut oarece necazuri cu algebra.) Va fi copilul dumneavoastră neputincios toată viața, incapabil să-și câștige pâinea? Va trebui să-l întrețineți până la sfârșitul zilelor?

Și, în sfârșit, după o profundă cugetare, se instalează și vinovăția. "Ce-am greșit, de-a ajuns copilul să rămână corijent la trei materii și să deranjeze orele?" Rezultatele școlare sunt considerate primul pas spre succes sau eșec în viață. Generații întregi de emigranți în Statele Unite și-au văzut copiii urcând spre poziții proeminente și autoritare datorită posibilităților educative oferite de o societate democratică. Și grupurile minoritare au investit multe speranțe de propășire în sistemul de învățământ. Când copiii lor învață prost, nu se pune doar problema notelor; pentru mulți părinți, acest lucru înseamnă spulberarea celor mai scumpe vise. Ar fi greu de spus care părinți suferă mai mult: profesioniștii realizați din aristocrație care speră să-și vadă copiii pășind pe urmele pașilor lor spre triumf, sau nepoții emigranților, până și strănepoții sclavilor negri, care au acum ocazia să urce spre poziții de securitate financiară și putere în societate pe care familia lor nu le-a cunoscut niciodată. Configurația visurilor noastre poate să difere, dar durerea e identică pentru toți când visele sunt terfelite în noroi.

De ce învață copiii prost

După cum am remarcat anterior, adolescenții trec printr-o perioadă de schimbări rapide. În viața lor se aglomerează noi interese. Pentru elevul de gimnaziu, școala a făcut parte integrantă din viața sa în ultimii șase, șapte sau opt ani. În fiecare zi, însă, i se prezintă noi interese, noi senzații sexuale, noi *posibilități de explorat*. Pentru mulți adolescenți, într-un anume punct al vieții, școala tinde să pară mult mai neimportantă decât faptul de-a câștiga stima fetei sau băiatului din banca alăturată. Dacă o anume doză de bufonerie îi poate atrage respectivului atenția, un copil poate începe dintr-o dată să aibă probleme cu profesorul pentru că deranjează clasa. Temele sunt o corvoadă zilnică, adesea plictisitoare și chiar previzibilă. Pe de altă parte, când află unde va avea loc următoarea petrecere, devine emoționat și pătruns de mister.

Mai este apoi și problema atenției în clasă. Până și copiii care nu se dau în spectacol și nu se gândesc la petreceri trec prin schimbări de maturizare rapide, ceea ce înseamnă că pentru prima oară în viața lor încep să-și formeze opinii și atitudini critice proprii. Dintr-o dată, reiese că unii dintre profesori sunt plicticoși; altul are un mare box-office; o anume fată are "două bombe", iar un anume băiat e un *tip înrănit*. Pentru adolescentul care întâlnește prima oară în viața lui un torent de impresii noi, se desfășoară un *alt gen de proces de asimilare*, mult mai interesant decât algebra, istoria sau engleza.

Mulți adolescenți trec prin perioade când nu mai pot stăpâni cu tot atâta aplomb și abilitate atât procesele de învățământ școlar, cât și pe cele de învățătură socială, cu care se confruntă în clasă. Unii copii își vor manifesta deruta față de această supraabundență de noi senzații prin rezultate temporar slabe la cursuri. Foarte des, părintele alertat va depista această reducere a efortului școlar, iar câteva discuții și explicații prietenești pot ajuta copilul să depășească obstacolul, revenind pe calea învățurii. Uneori e necesar mai mult timp și simplele vorbe nu rezolvă problema. Un băiat care trăiește pentru prima oară atracția sexuală a fetelor sau o fată cunoscând prima "pasiune" serioasă pentru un băiat pot părea să fi "înnebunit" o vreme. În majoritatea situațiilor,

însă, ei înșiși își dau seama după un timp că, le convine sau nu, în lumea adultă unde sunt pe cale să pătrundă au de înfruntat sarcini importante, și tind să se reapeuce serios de treabă.

Deși copiii rămân copii, există desigur alte situații în care slabele rezultate la școală denotă probleme aflate dincolo de simpla distragere și experimentare. Una este ca un băiat să se dea în spectacol și să facă circ pentru a atrage atenția fetei care-i place, și cu totul alta să se prostescă agresiv, deranjând o întreagă clasă, datorită unei posibile nevoi de atenție care acasă nu-i este satisfăcută.

Părinții care trec în propria lor viață prin probleme ca traumele unui divorț, sau au suferit secătuirea emoțională a unei boli îndelungate și decesului cuiva drag, sau care sunt profund implicați în obiective profesionale, nu reușesc uneori să ofere sprijinul și încurajarea necesare adolescentului. În asemenea împrejurări, copiii lor vor fi adeseori aceia care fac "mutre comice" pe la spatele profesorului, într-o tentativă de a câștiga admirația colegilor.

În majoritatea cazurilor, neglijarea adolescenților nu este un act conștient din partea părinților; mai degrabă se datorează complexităților vieții cu care adulților înșiși le e greu să se descurce. De exemplu, dacă mama și tata par a fi profund preocupați de Peter, care la vârsta de cincisprezece ani a fost deja arestat o dată pentru posesiunea de "substanțe controlate", cum denumeste poliția marijuana și alte droguri, Ann cea de treisprezece ani (care se confruntă cu tentația similară a drogurilor) poate începe s-o lase mai moale cu învățatura, într-un efort inconștient de a atrage atenția părinților și spre ea însăși. Notele ei proaste – *la fel ca în atâtea alte situații de copii cu probleme școlare* – nu reprezintă decât un strigăt cerând să i se acorde mai multă atenție.

Certurile adulților în familie și un mediu casnic nefericit pot contribui la proastele rezultate ale copilului în școală. Când Jill, o elevă în clasa a opta, de treisprezece ani, s-a plâns de neconținutele scandaluri dintre părinții ei despărțiți și apoi reuniți de două ori în ultimii patru ani, mi-a mărturisit că trăia cu teama constantă că vor divorța. Pentru ea, lecțiile păreau cea mai neînsemnată sarcină din lume, în comparație cu greaua responsabilitate care simțea că-i apăsa pe umeri: aceea de a-și menține părinții împreună.

În contrast cu mama și tatăl care par să nu aibă destul timp pentru copiii lor, se află părinții care-și sufocă adolescenții cu insistențe de a fi elevi eminenți. Sunt, desigur, în favoarea reușitelor și a distincțiilor de tot felul câștigate la școală – *cu condiția ca elevii să aibă capacitatea necesară și înclinația de a excela într-un domeniu anume*. E o greșeală, însă, ca părinții să-i *forțeze* prea tare pe copii. Adeseori, rezultatele sunt negative, nu pozitive.

Întotdeauna e trist să întâlnim părinți care încearcă să-și accentueze sentimentele de auto-respect prin împlinirile copiilor. Un copil incapabil să satisfacă așteptările părinților poate trăi sentimente profunde de ratare. Comparațiile defavorabile cu odraslele mai mari care au promovat de mult cu 10 pe linie, sau comparațiile cu părintele însuși care probabil a fost la vremea lui premiant în toți anii îl pot determina pe adolescent să capituleze pur și simplu. În asemenea situații, atât adolescentul cât și părintele trec prin dezamăgiri profunde. Părinții pot recepta notele slabe ale copilului ca pe o palmă la adresa lor, câtă vreme copilul (mult mai aproape de adevăr) se simte complet neînțeles. Un asemenea copil se poate simți la fel de neglijat ca acela ai cărui părinți sunt prea absorbiți de propriile lor probleme ca să-i mai poată oferi sprijin și încurajare. Ceea ce se întâmplă în cazul forțării copiilor este faptul că accentul exagerat pus pe note conduce la neglijare a sentimentelor *lăuntrice* ale copilului – nevoile sale, adevăratele lui capacități și aspirații. Simțindu-se neînțeles, adolescentul poate renunța sau *rata cu deliberare*, din nou, într-un efort de a cuceri atenția părinților.

Uneori, adolescenții vor arăta dispreț și desconsiderare față de sistemul educațional în care sunt implicați, fiindcă ajung să pună la îndoială preceptul convențional: succesul în școală = succes în viață. O fi terminat Tata *magna cum laudae* la Harvard, iar Mama o fi fost șefă de promoție la Bryn Mawr, dar acum când te uiți la ei nu te-apucă mirarea, așa că...? După o zi de muncă grea la birou, Tata se prăvale seara în fața televizorului, iar Mama trage pe-ascuns din sticla de gin pe care o ține în frigider după cutia cu suc de ananas. Tata nu mai e în stare să vorbească decât despre cum s-a "încălțat" el cu slujba asta plictisitoare, iar Mama cade de pe picioare din cauza treburilor

gospodărești. Dacă aici ajungi după succesul din școală, adolescentul – mai ales cel mai vârstnic, care e îmboldit să ia note mari pentru a fi admis la facultate, conchide adesea că nici nu vrea s-audă.

Cu o generație în urmă, ca rezultat al nemulțumirii față de implicarea țării în Războiul din Vietnam, tinerii tindeau să respingă complet valorile părinților privitoare la succes. Astăzi, am impresia, adolescenții nu mai contestă atât de mult valoarea succesului părinților, dar tind totuși să refuze *mijloacele de a atinge* aceste valori. *Gloria* este noua parolă a succesului și, după cum reiese din aproape fiecare număr al revistei "*PEOPLE*", studiile nu sunt absolut necesare pentru a ajunge glorios și bogat. Sylvester Stallone nu are facultate.

Chiar și în familiile unde nu există semne flagrante de ratare, vieții părinților îi poate lipsi atracția pentru adolescenții din ziua de azi. Tăticu are meciul de tenis de la mijlocul săptămânii și partida de golf din weekend. Mămica joacă bridge joia seara, iar Mămica și Tăticu împreună cinează la restaurant sâmbăta. Pentru adolescentul zilelor noastre, acest stil de viață poate părea *înebunitor de previzibil*. Există o tendință a adolescentului energic să se întrebe: "La ce bun să trudești pe brânci în școală? Viața nu mai are și altceva de oferit?"

Relația cu adolescentul care ia note mici

Așa cum am consemnat la *Problema #4 (PLICTISEALA)*, mijloacele de informare ale zilelor noastre joacă un rol important în percepția adolescentului asupra a ceea ce înseamnă viața tinerilor. După părerea mea, majoritatea adolescenților ajung să-și dea seama în timp că viața nu e tocmai acea hârjoană glorioasă de petreceri și plaje pe care o prezintă reclamele la Pepsi. Cu toate acestea, pe termen scurt, adolescentul se poate revolta împotriva a ceea ce în ochii lui apare ca fiind rutina anostă a școlii care promovează profesionalismul încorsetat și sec al lumii adulte, respingând complet ideea că școala poate fi o experiență minunată care îmbogățește și luminează viața. Înfruntarea valurilor furtunoase dintre vârstele de treisprezece și optsprezece ani poate fi o experiență obositoare pentru părinți, care pot constata adeseori că au nevoie de înțelepciunea lui Solomon, răbdarea lui Iov și

“bafta irlandezilor” ca să răzbească. Am descoperit, însă, că povestea cu școala se poate compara cu gluma despre bătrânețe – deși e neplăcut să fii bătrân și singur, alternativa e și mai neplăcută. Copiii pot trece prin perioade când o urăsc, dar alternativele de a spăla parbrize sau a șterge mesele la “Trei păduchi” pe tot restul vieții nu se arată nici ele, în ultimă instanță, teribil de atractive. În cazurile de studiu care urmează, vom arunca o privire asupra modului cum părinții a doi adolescenți diferiți și-au schimbat modalitatea de abordare a copiilor, cu efecte pozitive asupra rezultatelor școlare.

CAZ DE STUDIU, I – LISA M.

Reclamația

Încă de la prima întâlnire cu Lisa M. și mama ei, mi-a venit greu să cred că doamna M. își descria propria fiică. Aveam înaintea ochilor o fată de paisprezece ani frumoasă, aproape angelică, vorbind cu voce măsurată, și totuși era acuzată că nu-și făcea temele pentru școală, nici măcar nu se ostenea să-și scrie enunțurile pe caiet, pierdea autobuzul școlii de cel puțin două ori pe săptămână și de câteva ori mai și chiulise. Notele i se prăbușiseră vertiginos. Nu părea să-i pese de absolut nimic legat de școală.

Problema întârzierii la autobuz era un punct deosebit de dureros pentru doamna M., însemnând că de obicei trebuia s-o ducă ea pe Lisa cu mașina la școală, astfel întârziind la serviciu. Motivele pierderii atât de frecvente a autobuzului se datorau faptului că în fiecare seară Lisa se certa cu mama ei referitor la ora de culcare. Conflictele le tulburau pe amândouă, dar îndeosebi pe fată, care adeseori nu mai reușea să adoarmă până după miezul nopții. A doua zi dimineată, avea toate șansele să nu audă nici deșteptătorul, nici vocea mamei sale care-i striga să se trezească.

În plus, o acuza doamna M., Lisa făcea mofturi la treburile casnice și vădea o atitudine foarte indolentă față de ora potrivită pentru a se întoarce acasă după cursuri. Aceasta, după părerea doamnei M., nu trebuia să depășească orele 16:30. Deși Lisa venea într-adevăr acasă, de cele mai multe ori, la ora stabilită, existau și unele excepții pe care doamna M. le considera inacceptabile.

Trecutul

Doamna M. fusese căsătorită timp de douăzeci și cinci de ani și, cu doar doi ani în urmă, când Lisa avea doisprezece, după certuri amarnice și îndelungate, divorțase în sfârșit de soțul ei. În interval de un an, domnul M. se recăsătorise și se mutase în California cu a doua sa tânără soție. Deși contribuia cu ajutor material pentru Lisa, domnul M. voia să-și întemeieze o viață nouă și considera că era mai bine pentru fată să rămână cu mama ei. Sora mai mare a Lisei era măritată, locuind împreună cu soțul și copilul lor în Oregon. Un frate mai mare trăia și lucra într-un oraș din apropiere.

După despărțire, doamna M. și Lisa s-au mutat într-un mic apartament mobilat de la periferia orașului. Cu șase luni înainte de-a fi venit la cabinetul meu, cunoscuse un bărbat cu care spera ca în cele din urmă să se căsătorească. În cadrul unei ședințe confidențiale, doamna M. a recunoscut că i-ar fi viața "mai ușoară" dacă Lisa ar locui cu tatăl ei. Dar, a spus ea, domnul M. nu era dispus "să mi-o ia pe Lisa de pe cap."

"Am nevoie de puțin spațiu ca să-mi refac viața", a fost concluzia doamnei M.

Realizarea înțelegerii

Deși doamna M. dorea să mă concentrez exclusiv asupra problemelor școlare ale Lisei, era evident că trebuia să abordăm și conflictele care aveau loc acasă între mamă și fiică.

Întâlnindu-mă cu amândouă odată, am discutat despre actuala nevoie a doamnei M. de "ordine și claritate" în viața ei. Genul de comportament pe care i-l pretindea Lisei era acela al unei "colege de cameră" mature, fără pretenții și, mai mult chiar, preluând partea leului din curățenie și păstrarea ordinii în casă. Doamna M. avea impresia că nu mai putea funcționa corect dacă Lisa nu era în pat fix la orele 22:30 zilnic, după ce revenise acasă la 16:30 punct. Avusese destul "haos" în viața ei ca rezultat al divorțului de domnul M. Recunoștea că o îngrozea gândul de a-și pierde noul iubit.

Odată ce s-au înregistrat aceste mărturisiri din partea mamei, și fiicei i s-au deschis porțile confesiunilor. Nedorită de tatăl ei, fiindu-i

dor de fratele și sora mai mare și simțind pe deplin ambivalența mamei față de însăși prezența ei în casă, Lisa trăia profunde sentimente de nesiguranță și auto-respect scăzut. Neavând nicăieri unde să se ducă, închistată în sistemul de înregimentare pretins de mama sa răvășită și hărțuită, fata găsea inutilă orice luptă și *nu-i păsa*. În consecință, pur și simplu *nu se ostenea* să-și noteze temele pentru acasă. Nu i se mai părea important dacă învăța bine sau nu.

Sinteza creatoare

După ce toată lumea a întins cărțile pe masă, a devenit evident că atât Lisa cât și mama ei erau sătule de certuri. Căutau o soluție dar nu păreau capabile să găsească o ieșire din cercul conflictual.

Am selectat cele două probleme care mi se păreau cele mai evidente în privința dificultăților școlare ale Lisei. Primul pas trebuia să apară din partea doamnei M. în fond, Lisa era termenul în vârstă de paisprezece ani al ecuației. Doamna M. trebuia să înceteze imediat certurile cu fata referitoare la ora stingerii și s-o lase pe Lisa să hotărască singură când voia să se culce. (Lisa a sugerat că "în jur de zece" ar avea perfect sens). Dacă terminau cu conflictele privind ora de culcare, am spus eu, poate că Lisa ajungea să adoarmă mai devreme, reușind să se trezească la timp pentru a prinde autobuzul de școală.

Lisei i s-a spus clar că doamna M. avea să *înceteze imediat* s-o mai ducă la școală cu mașina. Dacă pierdea autobuzul, o privea pe ea, nu pe mama ei. Această formulă li s-a părut convenabilă atât mamei cât și fiicei.

În sfârșit, am abordat *atât* nevoia mamei *cât* și a fiicei de intimitate și timp petrecut cu cei din categoria de vârstă a fiecăreia. Doamna M. avea categoric nevoie de timp pe care să-l petreacă singură cu prietenul ei, iar Lisa avea nevoie de mai multă libertate pentru a-și strânge relațiile cu colegii de școală. Lisa, i-am atras eu atenția mamei, nu mai avea o soră și un frate în casă, iar tatăl ei începuse o viață nouă în California. Trebuia să i se permită să petreacă mai mult timp cu prietenii, după cursuri, și să-și invite acasă sau să-i viziteze ea, cu condiția de a aranja totul din timp.

Încă o dată, atât mama cât și fiica au fost de acord că aceste propuneri aveau sens și puteau trăi foarte bine în atari condiții.

Rezultatul final a fost acela că după doar patru săptămâni și tot atâtea ședințe familiale, Lisa și mama ei au pornit pe calea unei vieți casnice mult ameliorate, reflectată imediat în progresele fetei la învățătură.

La ultima întâlnire, Lisa m-a anunțat fericită că-și făcuse doi noi prieteni la școală și, la ultimele extemporale, se "simțise bine că știa răspunsurile" și spera ca, printr-un efort susținut, să-și poată ridica media generală la 9. Mama ei a confirmat faptul că Lisa pierduse autobuzul doar o singură dată în ultimele patru săptămâni, își nota temele și le făcea în fiecare zi.

În general, mi-au spus atât mama cât și fiica, Lisa adormea pe la zece și un sfert. Uneori, era în pat chiar de la nouă și jumătate. Părea o fată cu totul diferită. A menționat până și faptul că dorea ca mama ei să aibă mai mult timp pentru "Ed" (prietenuț în chestiune).

CAZ DE STUDIU, II – DAVID R.

Reclamația

David avea paisprezece ani și era în clasa a noua, când mi l-a expediat pedagogul școlii, datorită rezultatelor mediocre la învățătură. Descriș de tatăl său ca "un băiat drăguț", David repeta clasa a noua fiindcă prima oară o terminase prost, iar părinții săi considerau că avea nevoie de un supliment de timp ca să se "maturizeze".

Profesorii lui David erau oarecum mai puțin înțelegători și iertători decât părinții, caracterizându-l ca pe un visător neatent, neimplicat și întrucâtva ursuz și certăreț. Abia dacă reușea să atingă o medie de 8-, în pofida faptului că toate testele de aptitudini îl arătau capabil să obțină 9+ sau chiar 10.

Vorbind într-un limbaj profesionist dar afectuos, domnul R. considera că principala problemă a fiului său o reprezenta slaba încredere în sine însuși. "David e de genul pasiv, dar oricând dispus să ne-ajute pe lângă casă," a afirmat el, pe un ton destul de tandru.

În ședințele ulterioare, a devenit rapid vizibil că deși David putea fi

pasiv în prezența tatălui său, nu exista nici urmă de pasivitate în sentimentele lui față de ambii părinți, deși acest lucru nu ieșea la iveală decât în absența lor. "Mama zbiară la mine tot timpul, iar tata îmi ține predici – o, Doamne, predici, predici, și iar predici..." s-a plâns David.

Când i-am cerut să fie mai concret, băiatul a explicat că neterminarea unei teme pentru acasă, sau fie și o faptă inofensivă, ca ușa frigiderului uitată deschisă, deveneau motive pentru izbucniri explozive din partea mamei și o bună jumătate de ceas de "discuții" (mai mult unilaterale) din partea domnului R.

Spre deosebire de părinții majorității prietenilor săi, domnul R. pretindea ca David să folosească un limbaj "cum se cuvine" (adică, fără colocvialisme sau termeni argotici) și să se îmbrace în costume impecabile. Din dorința de a-și ajuta copiii să ia note mari, domnul R. găsisese pentru David, fratele său mai mare Philip și sora lor mai mică Angela profesori particulari (cu toate că Philip, în clasa a unsprezecea, lua aproape numai note de 10, iar Angela, într-a șasea, avea media de 9+).

David avea sentimentul că nu i s-ar fi putut opune niciodată tatălui său. Conchisese că-i era mai ușor să "tacă" în prezența părinților, pe care oricum nu-i putea învinge, și să se răcorească ocazional în compania prietenilor. În schimbul "tăcerii" păstrate cu tatăl lui și al faptului de a nu-i arăta adevăratele sale sentimente, recunoștea că obținea unele avantaje. Domnul R. îl considera într-adevăr un "băiat drăguț" și, de fapt, îl trata ca pe favoritul lui. David își putea folosi buna imagine cu tatăl ca argument pentru câștigarea unor privilegii și satisfacții materiale pe care le dorea.

Trecutul

Nu puteam să nu fiu impresionat de domnul R. La vârsta de șaiszeci și patru de ani, avea realizări care-l situau mult deasupra majorității bărbaților. Chipeș, înalt și cu spatele drept, încărunit la tâmplă, părea un om renascentist modern, excelând în aproape tot ce încerca să facă. Campion de tenis la club, pianist de succes, fabricant de mobilă talentat, mai era considerat și un "geniu imobiliar" de către toți cunoscuții din afaceri. Începuse prin a cumpăra proprietăți de valoare moderată și,

după ce le renova, le vindea cu un profit frumos. Ajunsesse președintele unei prestigioase companii de tranzacții imobiliare, cu holding-uri diversificate și un personal de douăzeci și cinci de angajați.

Domnul și doamna R. formau un cuplu frapant de reușit. Doamna R., la patruzeci și șase de ani, era încă o frumusețe. Se născuse în Austria și, cu educația ei europeană, tindea să se supună personalității puternice a soțului. Stând de vorbă cu ea, nu puteam să nu simt că, întrucât și ea, asemeni lui David, nu i se putea opune soțului în confruntări directe, adopta în prezența lui o atitudine "pasivă". Totuși, pe dinlăuntru era o femeie aprigă, aprinzându-se mai ales când lipsurile lui David (ca lăsarea ușii de la frigider deschisă) provocau tulburări în programul familiei.

Interessant era că, în pofida slabelor rezultate ale băiatului la școală, atât domnul cât și doamna R. îl considerau mai asemănător tatălui său decât pe fratele lui mai mare, Philip. Deși predispus spre stări de spirit sumbre și note sub posibilitățile sale, David demonstra adesea un farmec charismatic (folosit cu mare efect asupra tatălui), care le amintea ambilor părinți de un mai tânăr domn R. Când avea motive puternice, David demonstra mari aptitudini pentru tenis și, în lunile de iarnă, hockey pe gheață. Mai era binecuvântat și cu un fermecător simț al umorului, întrucâtva autocritic. În ciuda notelor mici, avea un mare talent la științele exacte, surprinzând uneori pe toată lumea cu note de 10 luate la examene și proiecte de laborator.

Realizarea înțelegerii

Ceea ce a devenit foarte clar la scurt timp după începerea sesiunilor noastre a fost distincția dintre tendința lui David de a evita confruntările cu tatăl său și atitudinea contrară, aproape nepoliticoasă și fățiș provocatoare a fratelui mai mare și surorii mai mici, față de domnul R. Atât Philip cât și Angela își înfruntau tatăl și, ca urmare, plăteau prețul unor pedepse mergând de la interzicerea ieșirii în weekend-uri până la nesfârșite prelucrări despre relele neascultării.

Deși David scăpase de soarta fratelui și surorii sale, pe dinăuntru fierbea de furie. În schimbul răsplății bunelor păreri ale tatălui său

despre el, David plătea de fapt un preț mult mai scump decât frații săi. Exhiba simptome de depresiune moderată cu indicii de agravare, reflectată în spirala descendentă a notelor tot mai mici la școală.

Era timpul să-l alertez pe domnul R. asupra a ceea ce se întâmpla cu adevărat în relația dezvoltată și stabilită între el și David. La o întâlnire cu familia, am expus faptele clar, în fața tuturor. Fiind pasiv față de personalitatea și cerințele domnului R., David își reținea adevăratele sentimente; pe scurt, își sacrifică bărbăția pe altarul auto-imaginii trufașe a tatălui său. Lui David îi fusese imprimată de atâta vreme ideea "minunatelor" succese ale tatălui, încât pur și simplu nu se mai putea îndura să-și exprime propriile simțăminte în prezența acestuia. Numai obținând rezultate mult inferioare celor mai dragi speranțe ale domnului R. își putea David descărca adevărata revoltă, astfel învingându-și tatăl. Ratarea, sau reușita la un nivel inferior mediei, constituia modul lui David de a-și afirma propria independență prin pedepsirea subtilă a domnului R.

Situația lui David a început să se clarifice de îndată ce și-a dat seama că avea alternative mai acceptabile decât pasivitatea acasă. Domnul R., odată ce a reușit să înțeleagă ce se petrecea cu David, efectiv și-a încurajat fiul să-și exprime adevăratele sentimente. Am avut câteva ședințe "furtunoase", când David a început pentru prima oară să-și exteriorizeze simțămintele față de părinți.

Ca rezultat al faptului de-a fi capabil pentru întâia dată să vorbească și să-și exprime propriile nemulțumiri, să stea pe picioarele lui și să riposteze când considera că i se impun cerințe nedrepte, încrederea lui David în sine însuși (pe care domnul R. o indicase inițial, pe bună dreptate, ca fiind cheia progresului acestuia) a început să crească în salturi. În interval de trei luni, am fost cu toții martorii unei spectaculoase transformări a băiatului. Notele au început să crească și, curând, a ajuns la o medie de 9+. A câștigat premiul întâi la olimpiada de științe din primăvară, și era Numărul Trei în echipa de tenis a școlii. Încrederea în sine însuși continuând să i se dezvolte, succesele la activitățile școlare crescând la rândul lor, fosta deprimare a lui David a început să dispară. Progresele sale aveau un bun efect și asupra întregii familii. Domnul R., fiind "pedepsit" oarecum de către evoluția

evenimentelor, tindea să dăscălească mai puțin și să asculte mai mult. David a recunoscut față de mine, la ultima întâlnire, că "bătrânul e în regulă", ceea ce, din partea unui adolescent, adeseori poate fi cea mai aleasă laudă.

Măsurile practice

Cazurile lui Lisa M. și David R. sunt într-un totu diferite. Lisa, a cărei mamă era copleșită de problemele ei proprii și personale, se simțea nedorită, rezultatul fiind acela că școala i se părea un factor secundar în viață. În cazul lui David, pentru el nutrea mari speranțe un părinte autoritar pe care David se simțea neputincios să-l înfrunte. Câtă vreme Lisa reacționa "capitulând", David adoptase tactica de a-și "pedepsi" tatăl prin rezultate sub posibilitățile lui.

I. Căutați cauzele de fond pentru slabele rezultate școlare ale copilului

În pofida diferențelor dintre Lisa M. și David R., ambii copii au făcut stânga-mprejur după ce părinții au reușit să-și ajusteze sistemul relațiilor cu ei. Părinții preocupați de rezultatele copiilor la școală sunt sfătuiți să *caute cauzele de la baza problemelor copilului*, în loc de a-l certa, pedepsi sau abandona ca pe o cauză pierdută.

Dacă un copil care învață prost este testat și nu i se găsește nici o incapacitate de asimilare, e posibil să fie tulburat de fricțiunile ce au loc între părinți. Dacă așa stau lucrurile, atunci poate fi indicat consultul familial acordat *părinților*.

Se simte copilul *exclus din scena socială* a egalilor lui? Se afirmă negativ în școală ca reacție față de o *prea mare dominație părintească* acasă? A suferit de *pierderea unui prieten sau a unei rude apropiate*, fie prin deces, fie prin mutarea în alt oraș? Există în viața copilului ceva care să-l facă să fie deprimat?

Părintele preocupat trebuie să-și pună întrebările de mai sus în încercarea de a descoperi toate problemele de fond.

II. Care sunt capacitățile reale ale copilului?

Unul dintre cele mai rele lucruri pe care le poate face un părinte este să-i ceară copilului mai mult decât e acesta capabil. Nu toți copiii

sunt sortiți să ajungă oameni de știință, medici sau avocați. Având pretenții irațional de mari, părinții nu vor reuși decât să creeze o formă de rezistență a copiilor, indiferent că e vorba de o rebeliune pe față (de ex., insubordonare), sabotaj camuflat (de ex., copilul spune că-și face lecțiile și nu și le face) sau supunere excesivă. Cea din urmă reacție poate chiar să ridice probleme de adaptare mai grave în viitor, întrucât comportamentul peste măsură de supus este uneori legat de o incapacitate de a câștiga independența emoțională față de părinți.

Deși părinții nu trebuie să coboare pretențiile *automat* când adolescentul trece prin dificultăți, totuși, un sistem realist de exigențe bazate pe o observare atentă a copilului, la care se adaugă consultarea autorităților școlare și eventuale testări, pot plasa adeseori problema într-o perspectivă mai adecvată.

Nu toți copiii sunt dotați intelectual pentru a urma studiile superioare. În cazul când copilul dumneavoastră are greutăți la istorie, limba maternă sau matematică, e foarte posibil ca aptitudinile sale să se îndrepte în altă direcție. Poate că are talente plastice sau muzicale; poate e îndemânat cu unelte de atelier; poate că facultățile copilului se manifestă exclusiv în zona *atletismului*. Încurajați aptitudinile copilului, susținându-l oricât de mult e necesar în domeniile mai slabe. Cel mai important pentru dumneavoastră este să vă dați seama că în *ultimă instanță, adolescentul trebuie să aibă o motivație care să-i împlinească nevoile interioare de realizare.*

III. Fiți un partener, nu un adversar

Este firesc ca adolescenții să se revolte. În fond, mulți din așa-zișii punkiști sau rockeri de azi au fost hippies în anii '60. Dacă aveți un copil rebel din fire, care pare mereu să meargă "împotriva curentului", fie acasă, fie la școală, sfatul meu este *să nu-l reprimăți prea tare.*

Comportamentul rebel de azi este comportamentul convențional de mâine. Dacă purtarea copilului (vi se) pare oarecum excentrică, indiferent că e vorba de interesul pentru motociclete, muzică rock sau o tunsoare "punk" (în locul tradiționalului cenaclu literar, cerc de biologie sau club sportiv), încercați să nu-l dezaprobați. Într-adevăr, probabil copilul nu vrea să vă împărtășească și dumneavoastră interesele lui. ("Ei, Tati, ție nu ți-ar plăcea «The Grateful Dead»".)

Totuși, există moduri de a-i da de știre că *nu-l respingeți datorită stilului de viață pe care și-l alege*. Poate copilul vă va cere să-l duceți la o cursă de motociclism. Poate-i puteți câștiga interesul pentru un abonament la o revistă despre viața muzicală. (Incidental, un mod deloc rău de a-l încuraja spre lectură.) În cel mai rău caz, încercați să stați prin apropierea subiectelor de interes ale copiilor dumneavoastră. Dați-le de veste că, deși nu vreți să mergeți împreună cu ei la concertul rock, știți cât de importantă e muzica contemporană pentru copiii din ziua de azi. (Vă mai amintiți Beatles-ii de acum douăzeci și cinci de ani?) Evitând tendința de a spune "nu" fiecărei dorințe neortodoxe a copiilor, cu timpul, vor ajunge să aprecieze norocul pe care-l au cu niște părinți atât de înțelegători.

Ascultați-vă copiii. E pe deplin posibil ca aceștia să vă învețe câte ceva ce nu știati despre viață. Cu toții putem beneficia de perioadele de maturizare și, uneori, intuițiile copiilor sunt cele mai adecvate din toate.

IV. Mituirea pozitivă

Mituirea e un procedeu pe care am învățat să-l considerăm necinstit. Dar nu toate mituirile sunt la fel. Când vă înțelegeți cu copilul dumneavoastră adolescent să-i cumpărați o nouă bicicletă cu zece viteze sau un casetofon pentru mașină în schimbul unui progres al mediilor școlare, aplicați principiul pe care psihologii îl numesc "condiționare operantă". Un neprofesionist ar prefera să-l numească "stimulent". Un moralist poate tinde să-l numească mită.

Indiferent cum vreți să-i spuneți, stimulentele va influența comportamentul persoanei numai dacă este *cu adevărat* un stimulent – ceva prețuit într-adevăr de persoana căreia i se oferă. Simplul fapt că *dumneavoastră* puneți mare preț pe biletele la un spectacol de la Teatrul Național nu înseamnă automat că ele înseamnă la fel de mult și pentru copil. Lăsați-l pe el să sugereze o recompensă potrivită și, dacă hotărâți că se înscrie în limitele unei cereri rezonabile, acordați-i-o.

În cele din urmă, când copilul începe să obțină cu regularitate note bune, va începe să descopere că succesul e cea mai valoroasă răsplată: acolada profesorilor, a părinților și a colegilor. Propria sa mândrie și respectul de sine sunt cele mai mulțumitoare recompense din toate.

Un avertisment: nu stabiliți un standard de performanțe pentru

adolescent, pe care acesta să nu-l poată atinge, de exemplu, cerându-i 10 pe linie în trimestrul următor. Dacă un copil știe că nu poate câștiga răsplata, nici nu va încerca s-o merite; mai degrabă poate privi cu ranchiună încercarea de a-l manipula și, alimentându-și resentimentele, va renunța complet.

În sfârșit, nu vă așteptați să continue a progresa la nesfârșit pe baza unei singure recompense. Dacă reușește să-și mărească notele cu 10%, de exemplu, de la 6 la 7, fixați următoarea ștachetă puțin mai sus și oferiți-i o nouă răsplată după ce-și atinge primul țel. (Nu uitați, să vă fie permanent clare realele aptitudini și limite ale copilului.)

V. Întreruperi

Unii copii pot avea nevoie să pășească în afara fluxului principal al procesului educativ, muncind o perioadă. Adeseori, o slujbă va destinde tensiunile până când adolescentul se înțelege mai bine pe sine însuși, sau își determină un nou sistem de priorități.

Munca îi poate oferi adolescentului o nouă perspectivă asupra vieții. Un tânăr care lucrează o vreme va ajunge adeseori să-și dea seama de unul singur că munca necalificată (de genul celor pe care are cele mai mari șanse să le primească fără a avea liceul la bază) nu e deloc grozavă, la urma urmei. În asemenea situații, adolescentul poate fi fericit să revină la școală, și *de multe ori va prezenta noi nivele de performanță la întoarcere.*

Categoric, nu susțin ca tinerii să abandoneze învățătura numai fiindcă au din când în când greutăți. Ceea ce vreau să spun este că, uneori, o despărțire temporară de rigorile presiunilor de-acasă și din școală poate fi benefică, *dacă au fost încercate și toate celelalte soluții.* Părinții, evident, se tem că, atunci când un copil se lasă de școală pentru a munci, nu-și va mai relua niciodată studiile. În multe cazuri, însă, am constatat că adolescentul este de obicei gata să revină la începutul următorului an școlar. În orice caz, după o anumită vârstă, părintele nu mai poate *sili* adolescentul să meargă la școală. În situațiile când un tânăr decide că nu-și va mai continua studiile, părintele îl poate ajuta cel mai mult orientându-l spre genul de activitate care-i va satisface cel mai bine nevoile emoționale și financiare.

“Nu putem discuta unul cu altul”

De câte ori nu ați încercat să-i dați fiului sau fiicei dumneavoastră o mică povață, pentru a fi întrerupt la mijlocul frazei de un “Știiiii!” exasperat?

Fapt este că dumneavoastră *știți* că, probabil, copilul *nu știe*. Totuși, de acest lucru nu-l puteți convinge. Cuvântul “știu” ales de el înseamnă: las-o moartă; nu te-ascult; nu mai vorbi despre asta; habar n-ai de nimic; lasă-mă-n pace.

Ar fi destul de rău dacă totul s-ar limita la atât, dar foarte des această atitudine a adolescenților de a nu dori ca părinții să se amestece reflectă un tipar comportamental de bază mai generalizat, de a bloca total comunicarea cu părinții, excepție făcând cele mai rudimentare și strict necesare schimburi de idei. Fetița aceea dulce sau băiețelul drăgălaș care obișnuia să trântescă un “Bună, Mami!” de fiecare dată când răsărea în aceeași cameră cu dumneavoastră, indiferent de câte ori în interval de cinci minute, acum s-a transformat deodată într-un mârlan posomorât care vă tratează ca pe un intrus și comunică în mare măsură prin bombăneli și strâmbături, dacă nu chiar mârâieli animalice.

Prima reacție a părintelui care începe să constate o lipsă a schimburilor conversaționale cu adolescentul este adeseori de durere. De ce, dintr-o dată, copilul dumneavoastră pare să vă antipatizeze atât de tare? Ce-ați făcut ca să meritați un asemenea tratament acru? *Dumneavoastră* de fapt nu v-ați schimbat prea mult. Ce anume a schimbat felul copilului de-a fi?

Pe lângă că-i doare, părinții se *îngrijorează* pentru copilul care deodată se închide în cochilie și nu mai are nimic de spus. Este posibil să crească spre a deveni un mohorât inadaptat social? Asemenea temeri

se risipese de obicei atunci când părintele își zărește copilul în prezența grupului său de prieteni. (Îndeobște, așa ceva se observă de la distanță, de obicei privind într-ascuns pe o fereastră.) Văzut de departe, iată-l pe copilul dumneavoastră, emanând farmec, angajat în conversație animată cu prietenii. Nu, copilul nu e un inadapdat social; atâta numai că nu vorbește cu *dumneavoastră*, părintele lui.

Și ce zic alți adulți care-l cunosc? De multe ori, vorbind despre acel copil care mormăie și boscorodește și vă aruncă priviri piezișe prin casă, profesorii și vecinii se dau peste cap să vă spună cât de politicos e, cât de curtenitor și manierat.

Oricât de încântat și ușurat sunteți văzând că adolescentul comunică bine cu egalii și că alți oameni mari au o părere bună despre el, într-un anume moment, durerea și îngrijorarea pe care le-ați resimțit se pot transforma în furie.

“Nesimțit mic!” a exclamat o mamă într-o zi, în cabinetul meu. “L-am adus pe lume. I-am schimbat scutecele murdare. Am suferit «teribilul doi» și toate celelalte «traume cumplite», am încercat să fiu o mamă bună, și cu ce m-aleg în schimb? Cu *nimic*! Nici măcar un «bună dimineața» la micul dejun.”

Părinții care se înfurie sau se miră astfel pot avea momente când pur și simplu le vine să renunțe, adoptând următoarea atitudine: “Dacă nu se poate purta cu mine ca o persoană civilizată, n-am să mă mai port nici eu civilizată cu el.” O asemenea poziție e de înțeles dar, inutil de spus, nu tinde decât să agraveze o situație deja încordată.

În mod surprinzător, părinții descoperă adesea că, atunci când, exasperați, izbucnesc în fața unui adolescent, sunt toate șansele ca acesta să fie complet uimit de ieșirea lor. Un tată mi-a spus cum, după ce explodase de furie față de fiica lui, fata s-a dus la maică-sa și s-a plâns: “Ce-i cu Tăticu, Mămico? Cred că are nevoie de-o vacanță.”

Comunicarea (sau lipsa ei) constă în mai mult decât simplele cuvinte. Dacă un copil e necomunicativ în general, înseamnă că nu se prea oferă să ajute la gospodărie. Atitudinea de bază pare a fi una de non-cooperare deliberată.

Cum poate rămâne un adult cu mintea întreagă, locuind în aceeași casă cu o ființă capricioasă și imprevizibilă ca un adolescent

necomunicativ? Simțiți că faceți toate eforturile și în schimb nu vă alegeți cu nimic. Mai rău, copilul poate reuși efectiv să vă afecteze propria părere despre dumneavoastră înșivă. În loc de a fi apreciat ca un adult rezonabil, inteligent, perspicace și stăpânit, cum sunteți de fapt, dintr-o dată vă treziți tratat ca un idiot, un neghiob sau un incapabil. Copilul nu ascultă nimic din ceea ce aveți de spus și nu se oferă să vă spună nici el nimic. În casă domnește tăcerea, cu furia clocotind pe dinăuntru.

Cel mai important, există *unele chestiuni* pe care părinții pur și simplu *trebuie să le discute* cu copiii lor, dacă vor să-și ducă la îndeplinire responsabilitățile părintești. Dar când toate subiectele de discuție abordate, indiferent cât de diplomatic sunt deschise, sunt dușmănite și blocate, rezultatul final poate fi epuizant și frustrant. Părinții nu pot decât să se întrebe cum de-au ajuns din capul locului în această fundătură non-comunicațională și dacă va mai sosi vreodată o vreme când familia va putea reveni la un comportament de oameni civilizați.

De ce nu comunică adolescenții cu părinții lor

Dacă a existat vreodată în realitate un cerc vicios, acesta se aplică problemei comunicării dintre adolescent și părinții săi. Într-o perioadă din viața adolescentului când acesta încă mai depinde aproape total de părinți pentru nevoile fundamentale ale înseși vieții lui – mâncare, îmbrăcăminte, adăpost, educație, sprijin emoțional – în același timp, niciodată nu s-a luptat mai îndârjit ca acum să fie complet independent.

Inevitabila contradicție are toate șansele să ducă la conflict.

Să luăm, de exemplu, chestiunea simplă a adolescentului care ia cu împrumut mașina familiei. Într-un scenariu tipic, e vineri seară, iar fiul dumneavoastră cere mașina. E în regulă, deci îi răspundeți da.

Băiatul se îmbracă – adică își pune un tricou și o pereche de blugi curați (pe care i le-a spălat Mămica) – telefonează câtorva prieteni (folosind telefonul familiei) și, după ce-și înfulecă cina (preparată de maică-sa), e gata de plecare. În timp ce-i întindeți cheile, spuneți: "Nu uita, fără bere în mașină. Condu atent. Să fii acasă la ora unu."

Și ce răspunde adolescentul? “Știu, tată.”

Fiul dumneavoastră ia cheile, bodogănind un cuvânt de mulțumire, și se urcă la volan. Vă crispați când iese din curte “frigând cauciucurile”. În tot restul serii, încercați să vă ocupați gândurile cu o varietate de interese proprii – lectură, televizor, conversație, orice – dar mereu aveți într-un colț al minții acea grijă sâcâitoare pentru momentul când mașina – și băiatul – vor fi din nou în siguranță, acasă.

Între timp, băiatul e regele serii, gonind prin oraș cu amicii lui, impresionând fetele din partea locului, oprindu-se la braserie să bea o Coca Cola, apăsând acceleratorul până-n podea, pe un tronson de șosea pustie la marginea orașului.

La ora unu fix, adolescentul parchează mașina în curte (presupunând varianta optimă). În timp ce motorul se oprește, pe băiat îl cuprinde o emoție asemănătoare cu aceea pe care se vede c-a simțit-o Cenușăreasa când, la bătaia de miezul nopții, caleașca i s-a transformat în doivleac și telegarii în șoriceii. Acasă îl așteaptă din nou *realitatea*. Mașina care i-a dăruit fiului dumneavoastră câteva ore în care să se simtă ca un prinț nu e mașina *lui*; e mașina *lui Tata*. Fiul dumneavoastră nu e deloc liber. Este *dependent* de părinții care-i acordă câteva ceasuri de independență iluzorie. Cât de recunoscător poate fi, când ceea ce-și dorește mai presus de orice în această etapă a vieții este să fie *liber*? E de mirare că a doua zi dimineată, la micul dejun, nu dă pe dinafară de istorioare drăgălașe despre cât de grozăv s-a distrat cu prietenii aseară în mașină? Dacă nu poate avea o mașină proprie, ceea ce-i *aparține* cu adevărat este experiența celor câteva ore departe de oamenii pe care, într-un fel, nu-i poate vedea decât ca pe niște “temniciperi”, și va păstra cu mult zel prețiosul secret al acelor câteva momente de libertate, ținându-le numai pentru el.

Părinților le e greu să înțeleagă această nevoie de intimitate și secretomanie din partea adolescenților. Cel mai nemulțumitor e că fie și atunci când părinții te fac copiilor o favoare – ca împrumutul mașinii – copiii sunt incapabili să răspundă cu multă recunoștință sau apreciere.

“Nu apreciezi toate lucrurile pe care le facem pentru tine”, este o plângere comună a părinților față de copiii lor adolescenți.

Dar, după cum tocmai am văzut, stă în firea adolescenților să aibă

resentimente pentru înseși lucrurile care-i fac să depindă de părinți. Cum ne-am putea aștepta să exprime *gratitudine*?

Mai este apoi problema *oferirii de îndrumare părintească* adolescenților. Dacă aceștia dușmănesc până și sprijinul și privilegiile pe care li le oferă părinții, imaginați-vă ce simt când li se impun constrângeri, în efortul de a-i călăuzi și controla. Adolescenții cred că știu totul; și chiar dacă nu știu, nu vor să li se amintească acest lucru. Trec printr-o perioadă în viață când *vor să afle singuri*. Timp de treisprezece ani sau cam atâta, totul s-a făcut pentru ei din afară. A sosit acum vremea să-și încerce tăria. Din păcate, tăria lor depășește adeseori înțelepciunea, iar părinții nu s-ar mai numi părinți dacă n-ar interveni uneori, impunând restricții.

Desigur, fiica dumneavoastră "știe" că vreți să vină acasă la cutare-și-cutare oră de stingere; fiul dumneavoastră "știe" că nu trebuie să se dea rotund și să conducă prea repede mașina familiei; amândoi "știu" că n-au voie să umble cu o anume gașcă, că trebuie să-și termine temele înainte de a ieși, că sunt anumite treburi de făcut prin casă.

Și totuși, în pofida pretențiilor lor că "știu" aceste lucruri, există probe care dovedesc contrariul. Bara din față a mașinii are o îndoitură de ultima oară când li s-a dat voie să iasă cu ea. Iau note mici la școală. Gunoiul se revarsă pe dușumea, iar vasele n-au fost spălate.

Adolescenții nu știu atât de multe pe cât cred că știu și, indiscutabil, în majoritatea cazurilor nu știu tot atâtea câte știți dumneavoastră. Dar, când găsiți de cuviință să-i îndrumați sau să-i controlați în situații unde știți că greșesc, sau împotriva dorinței lor, le vine foarte greu să vă accepte disciplina.

Acest conflict între ceea ce știți dumneavoastră despre adolescenți și despre ce e mai bine pentru ei, și ceea ce știu ei despre ei înșiși este una dintre cauzele fundamentale a ceea ce se numește uneori "prăpastia dintre generații".

Să luăm, de exemplu, o situație asupra căreia mi s-a atras atenția, despre o fată de șaisprezece ani care într-un weekend și-a anunțat părinții că se duce să facă *parașutism* cu prietenul ei. Părinții fetei aveau concepții rezonabil de liberale și înțelegeau firea înflăcărată a fiicei lor, dar, cu toate acestea, au avut unele rezerve serioase de a-i

permite să meargă cu un băiat pe care abia dacă-l cunoșteau, la un aerodrom de parașutism al cărui amplasament nici măcar fata nu-l știa, ca să sară din avion.

Când au chestionat-o cu blândețe asupra câtorva detalii, fata s-a infuriat, a pornit ca o furtună prin casă, plângându-se că părinții ei n-o înțelegeau, nu-i acordau nici urmă de "drepturi civile", și informându-i, în final, că indiferent dacă ei sunt de acord să sară cu parașuta sau nu, ea tot se duce, c-o fi azi c-o fi în altă zi, și n-au absolut nimic ce să facă.

În acest moment, deși erau destul de alarmați, părinții au păstrat o atitudine de bun-simț și le-au telefonat părinților prietenului. Apelul lor a nimerit în toiul unei scene similare acasă la băiat, întrucât și părinții acestuia tocmai aflaseră despre planurile fiului lor, cu câteva minute în urmă.

Băiatul era la fel de încăpățânat ca fata în chestiunea parașutismului, dar de vreme ce, după cum a reieșit, se punea măruntă problema a taxei de 150\$ per săritură, sumă pe care nici băiatul nici fata n-o aveau, plus nevoia de a împrumuta mașina lui Tăticu ca să ajungă la aerodrom, expediția a fost înăbușită în fașă. (Un epilog al povestirii spune că, la vremea când acea domnișoară emancipată economisise cei o sută cincizeci de dolari pentru parașutism din munca de guvernantă, își pierduse de mult interesul pentru prietenul ei și, în același timp, și pentru săriturile din avion.)

În exemplul de față, avem o situație unde părinții s-au simțit obligați să oprească o faptă a adolescentei, despre care aveau motive întemeiate să creadă că era prost orientată. Parașutismul poate fi o activitate legitimă, chiar și pentru adolescenți, dar cel puțin nu trebuie luat cu ușurătate, fără supravegherea părinților și câteva discuții serioase.

Deși părinții adolescenților au responsabilitatea clară de a interveni și ghida activitățile copiilor, în același timp este ușor de înțeles de ce adolescenții tind să privească ostil ceea ce ei consideră a fi un amestec în viața lor tânără. Ceea ce se întâmplă adesea într-o asemenea situație este că tânărul tinde să vadă în părintele său "personajul negativ" și se opune îndrumărilor. Astfel, părintele e împins în poziția

de a *deveni* efectiv "ăla răul", în scopul de a-și exercita influența. Acest lucru duce la și mai multă rezistență din partea copilului și, la rândul său, la noi "amestecuri" ale părinților, într-un sindrom în spirală numit uneori de psihologi "bucă de feedback". Rezultatul constă într-o defensivă reciprocă din ambele părți, consecință a dușmăniei comune intense care în ultimă instanță îi împiedică fie pe părinți, fie pe adolescent, să înțeleagă punctul celuilalt de vedere. Incapabili să-și aprecieze unul altuia punctele de vedere, schimbul deschis de idei se frânge inevitabil.

Ca o ironie a sorții, când se produce acest gen de fractură, *ambele* părți au sentimente de abandon. Părinții declară că odraslele lor sunt "nerecunoscătoare și nepăsătoare". Adolescentul susține: "Nu țin la mine."

La lipsa de comunicare dintre adolescenți și părinții lor contribuie ipoteza categorică din partea majorității tinerilor că părinții nu-i vor putea înțelege niciodată, pe ei și interesele lor, sau prin ceea ce trec. Știu, la nivel intelectual, că și părinții lor trebuie să fi fost adolescenți cândva, dar le este imposibil să creadă că problemele adolescenței cu care s-au confruntat părinții au vreo relevanță în situația pe care o trăiesc ei acum. Cu siguranță, "prăpastia între generații" nu este strâmtată de argumentele adulților în sensul că "Pe vremea când eram eu de vârsta ta..." Când sunt folosite de părinți pentru a întări un argument, asemenea declarații nu fac decât să le dovedească tinerilor că părinții lor au pierdut complet contactul cu realitatea contemporană.

Și, uneori, copiii pot avea dreptate. Timpurile *s-au* schimbat, și încercarea de a crește copiii din ziua de azi la fel cum erau crescuți cei de-acum douăzeci și cinci de ani pur și simplu nu duce nicăieri. Copiii care încearcă să afle cine sunt ei, ce poziție ocupă în lume, ce pot face de unii singuri, au mai multe șanse să asculte și să acorde atenție opiniilor și comportamentului categoriei lor de vârstă decât unor grămezi de povești deplasate de la Mămica și Tăticu.

Gândiți-vă, de exemplu, la chestiunea intereselor de învățătură și carieră prezentate de majoritatea adolescenților din zilele noastre. În anii '70, absolvenții de liceu (când nu făceau muncă patriotică la porumb sau pe șantierul patriei) se înghesuiau la arte plastice sau

actorie și regie. Astăzi, alegerea preferată a bacalaureaților inteligenți (progenitura acelei generații anterioare) constă într-o carieră de științe economice sau computere*. Pedagogia, opțiune de mare popularitate printre adolescenții din urmă cu un sfert de secol, astăzi nici nu mai intră în vederile multor tineri. Spitalele, cândva înțesate de cereri pentru calificarea de soră medicală, caută acum cu lumânarea infirmiere pentru strictul necesar de muncă. Indiferent ce părere avem despre aceste chestiuni, nu putem nega că vremurile s-au schimbat. Iar părinții par adesea să fie ultimii care o știu.

Confrunțați cu o serie de reacții ale părinților față de problemele lor, ce par disperat de asincrone cu realitatea prezentă și presiunile din partea colegilor, adolescenții tind să "închidă sonorul și imaginea" îndrumărilor și sfaturilor părintești.

Mai există și un alt aspect al tendinței adolescenților de a refuza comunicarea verbală cu părinții. Anii adolescenței sunt o perioadă când tinerii devin predispuși către introspecții profunde, care adeseori dobândesc aparența proastei dispoziții.

Adolescenții *nu se cunosc pe ei înșiși*. În același timp, simt nevoia de a afla cine sunt. Suferă presiuni de a lua decizii mature, din toate direcțiile: dinspre părinți, din partea autorităților școlare, de la cei de-o seamă, din reclame. Se simt stângaci și, de multe ori, "doar tâmpiți de-a binelea" și nepregătiți. Încearcă să afle cum apar în ochii sexului opus, cum se înțeleg cu prietenii de același sex, prin ce anume sunt *diferiți* și individualizați, și în ce sens se aseamănă. Toate acestea sunt probleme care-i preocupă o mare parte din timp.

"Ce-am să fac" și "Ce-am să devin", sunt întrebări fundamentale care-i domină pe adolescenți și adesea îi fac să se retragă nu numai din fața părinților ci, temporar, chiar și între ei. Iar răspunsurile se găsesc rareori imediat. Realitatea simplă este că majoritatea copiilor, pentru un timp cel puțin, nu se cunosc. Nu știu cum să se comporte în situații sociale. (Nici unii adulți nu știu.) Dacă privesc un adult în ochi, dacă dau mâna, oare acel adult va fi capabil să privească până în adâncul sufletului lor? Privind în altă parte și rămânând tăcuți, pot avea o cale de a evita să se rădă de ei, sau să fie sfătuiți, sau judecați ca "suciți".

* Cf. statisticilor din "New York Times", 25 martie, 25 iulie, 1984 (n.a.) - cu adaptarea de rigueur. (n.tr.)

Poate nu vă mai amintiți, dar și *dumneavoastră* ați fost odată așa. Procesul prin care v-ați maturizat a implicat desprinderea modalităților de a vă *acoperi* multe îndoieli și temeri proprii față de *dumneavoastră* înșivă și relațiile cu viața. Ați petrecut mulți ani construindu-vă un scut protector. Până și mult-trâmbițata *dumneavoastră* “deschidere” în fața altor oameni poate fi un mod de a le ascunde cele mai intime gânduri. Poate că ați devenit priceput la a vă vâri pe sub pielea altora. Îi puteți vrăji, intimida, manipula, cum poftiți. Dar dezvoltarea tuturor acestor tehnici a cerut timp și, odată, a fost o vreme când încă nu le aveți puse la punct.

Un adolescent se întreabă adesea dacă va fi vreodată capabil să-și dezvolte meșteșugurile sociale ale adulților pe care-i vede în jur. Și întrucât nu este sigur, fiindcă se teme, este intimidat de fapt, poate foarte bine să se retragă într-o carapace de tăcere. Cu cât i-ar fi mai ușor de-ar putea numai să aibă încredere în *dumneavoastră* și să vă împărtășească spaimile sale! Însă chiar dacă ar simți că poate avea încredere, tot e posibil să nu fie în stare să vorbească. Pur și simplu fiindcă trăiește într-o asemenea contradicție și confuzie încât nici nu știe ce întrebări să pună. Partea nefericită este că adeseori părinții n-au încotro și trebuie să suporte experiența acestei perioade de imobilitate temporară din partea copiilor ca pe un refuz sau o ostracizare intenționată.

Relațiile cu adolescentul necomunicativ

O anume cantitate de stângăcie și incapacitate de comunicare este inevitabilă din partea tinerilor în anii adolescenței. Până la momentul când copilul intră în lumea matură și începe să se simtă din nou la largul său pentru a comunica, puteți lua unele măsuri care să-i grăbească sosirea. Înainte de a examina câteva sugestii practice, să examinăm un caz de studiu tipic din arhivele mele.

CAZ DE STUDIU – DARRELL B.

Reclamația

La prima vedere, Darrell B. dădea impresia de-a fi “băiatul american întruchipat”. În vârstă de șaisprezece ani, avea aproape un metru

optzeci, umeri lați de fotbalist și un surâs fermecător. Biletul trimis de tatăl său, înainte de vizita familiei la cabinetul meu, crea însă o altă impresie. Conform celor scrise de domnul B., Darrell, cu o medie școlară de 7-, nu învăța deloc bine. Profesorii anunțaseră acasă că băiatul nu avea motivație la studii, era neatent și distrat în clasă și, lucru mai tulburător chiar, cu câteva ocazii fusese nerespectuos.

Atât domnul cât și doamna B. erau niște părinți rezonabil de luminați și au recunoscut imediat că se întâmpla "ceva" cu fiul lor, cauzându-i probleme. Una dintre primele măsuri luate, după cum mi-a spus doamna B. la prima întâlnire, a fost să se așeze relaxați la masa din bucătărie și să afle de la Darrell dacă și ce anume era în neregulă. Reacția negativă a băiatului față de acea întrevedere anume și o atitudine general-ostilă în săptămânile care au urmat i-au împins mai mult decât orice pe părinți la decizia că Darrell avea nevoie de ajutor profesionist.

Doamna B. a spus pe față: "Nu sunt deloc sigură ce gândește Darrell, în cea mai mare parte a timpului. Obişnuiam să discutăm totul. Acum e imposibil să avem o conversație normală cu el fără să se înfurie."

Tatăl a intervenit imediat: "Nu-l înțeleg. E un băiat inteligent, arătos. Suntem sută la sută alături de el. O știe. Și totuși, e imposibil să scoatem ceva ce la el."

La care Darrell a replicat: "Deocamdată, situația e cam confuză. Mi-e puțin cam greu să-mi fac ordine în gânduri, cred."

Trecutul

Darrell provenea dintr-o familie care poate fi descrisă ca "luminață". Tatăl lui era un distins profesor de engleză la o universitate din apropiere, cu reputația de a fi un fel de purtător de cuvânt al studenților în campus. Mama era asistentă socială psihiatrică, lucrând la o agenție de stat pentru problemele alcoolismului la adulți.

Fratele mai mic, Larry, de paisprezece ani, nu părea să aibă probleme la școală. Media sa era de 10- și, la fel ca Darrell, avea o înfățișare "atot-americană".

Între domnul și doamna B. existau unele diferențe. Domnul B. era fiul unei familii muncitorești și ajunsese la poziția sa actuală prin “muncă grea și încercarea de-a da tot ce am mai bun”. Ca atâția alți oameni realizați prin forțe proprii, considera că secretul succesului era auto-disciplina. Deși încerca să fie de o cinste scrupuloasă, mai era și un auster susținător al disciplinei “ca la carte”.

Discutând cu familia în cadrul unei sesiuni, domnul B. a dat de înțeles că una dintre cele mai mari temeri din viața lui era aceea că generația următoare (copiii săi) ar putea cădea înapoi în lumea clasei muncitoare. “Nu vreau să văd vechiul adagiul, «mâneci suflecate din două-n două generații», devenind realitate în familia *asta*”, a declarat el.

Doamna B., pe de altă parte, era mult mai liniștită decât soțul ei. Descendentă unei lungi genealogii de intelectuali, inclusiv o bunică sufragetă, militantă de marcă pentru drepturile femeilor, considera mai sigură poziția socială a familiei. Ca asistentă psihiatrică profesionistă, avea înclinația de a fi mai înțelegătoare cu fiul ei și de a căuta căi de a înțelege lumea gândurilor și sentimentelor interioare ale lui Darrell.

Realizarea înțelegerii

Cu toate că între Darrell și părinții lui exista foarte puțină comunicare, băiatul nu a fost reticent în discuțiile cu mine. Odată ce un copil își dă seama că nu sunt un instrument al părinților săi, pus să-l controleze, de obicei se deschide. În cazul lui Darrell, problema însă era aceea că habar n-avea de ce se simțea închis în sine.

“Încerc să înțeleg”, mi-a mărturisit el. “Dar nu știu cum stau. Nu știu ce părere au oamenii despre mine, dacă mă consideră un nătărău, sau un tip mișto, sau ce. Nici măcar eu nu știu.”

Apoi m-a privit pătrunzător:

“Dumneavoastră ce credeți?”

Categoric, nu-l socoteam un nătărău. Am sugerat că ne-ar putea fi de folos să pătrundem în sentimentele sale față de familie. Din acel moment, am început să progresăm.

Mama și tatăl lui, a declarat Darrell, erau “rămași complet în urmă”. După care a adăugat: “Poate prea mult.” Domnul B., insistând

să-l vadă pe Darrell ajuns un "realizat" ca el însuși, intervenea mereu să-l ajute. Dacă Darrell trebuia să completeze un formular pentru școală, tatăl lui era alături, asigurându-se că-l scria cum trebuie. Mi-a spus că petrecea fiecare sâmbătă dimineață antrenându-l la tenis. "Crede că-mi place, dar mi s-a făcut greață de tenis", a spus băiatul. "Aș prefera să mă zbgui cu băieții."

Darrell s-a plâns că tatăl său dorea să-l trimită în cantonamentul de tenis la vară, câtă vreme el voia să-și ia de lucru la o stație de benzină din apropiere, pe unde se învâteau mulți prieteni de-ai lui, și să câștige bani pentru o gitară electrică scumpă și un sistem de sunet.

"De ce nu-i spui ce vrei tu să faci?" l-am întrebat.

"Nu vrea să m-asculte!" a explodat Darrell. "Mda, mă rog, aude cuvintele, dar nu ascultă ce înseamnă ele pentru mine."

Aceasta, am considerat, era o expunere destul de clară a problemei, chiar provenind de la un băiat despre care se zicea că ar avea greutăți de comunicare.

Mama lui Darrell, din partea ei, îl încuraja să facă tot ce-l trăsnea capul, dar voia să știe tot timpul *de ce* făcea ce făcea. "Mereu îmi pune aceleași întrebări", a spus el. "Uneori, aș prefera să mă lase-n pace. Îmi vine câteodată să-i spun doar să *tacă din gură*."

Ceea ce reieșea clar din comentariile lui Darrell era că părinții lui nu preocupau nici un efort pentru a face ceea ce se cuvenea ca să-l ajute, dar erau jalnic de puțin conștienți de impactul negativ al eforturilor și intuițiilor lor asupra lui.

Sinteza creatoare

Uneori, este mai greu să convingi niște oameni extrem de inteligenți că fac greșeli decât să-i convingi pe unii plasați la un nivel intelectual nu tot atât de înalt. Atât domnul cât și doamna B. erau convinși că opiniile lor despre creșterea celor doi băieți adolescenți erau sănătoase.

Problemele pe care le trăia Darrell i se datorau, după părerea lor, în mare parte lui însuși.

"Numai de-ar fi mai serios la școală", spunea doamna B.

“Și mai responsabil pe-acasă,” adăuga domnul B.

“Dacă ar petrece mai mult timp cu noi, și mai puțin rumegându-și gândurile, sau ascultând muzica aia pe care și-o tot pune.”

“De-ar înțelege doar cât de mult ținem la el, atunci și-ar da seama ce băiat extraordinar îl considerăm.”

De obicei, prefer abordările subtile, dar uneori consider că e necesar să dau cu barosul.

“Dar vă dați seama cât de supărat e Darrell pe dumneavoastră, domnule și doamnă B.?” am întrebat.

“Ei, și noi suntem supărați pe el!” s-a repezit doamna B.

“Probabil din această cauză nu comunicați”, am replicat.

Acesta a fost un schimb critic de păreri. Ambele părți recunoșteau că erau supărate una pe alta, dar nici una nu accepta să cedeze. Mi-am îndreptat comentariile spre domnul B.

“Dacă l-ați lăsa pe Darrell să ia singur unele hotărâri...”

Darrell, considerându-mă acum un aliat, a reușit deodată să-și comunice sentimentele fără nici o dificultate. Și-a acuzat părinții că aveau o “mentalitate de reclamă”.

“Nu vorbim”, a spus el, “fiindcă în clipa când nu sunt de acord cu voi, discuția se întrerupe. Mă aleg cu o predică. Și-atunci, ce rost are?”

Era evident pentru ambii părinți că Darrell le spunea un lucru despre ei înșiși pe care trebuiau să-l asculte. Fiind într-adevăr niște oameni iluminați și având cele mai bune intenții, l-au ascultat în timp ce le spunea că nu voia să meargă în cantonamentul de tenis, nu voia să facă parte din echipă, nu voia să fie un tociar și un elev eminent. Voia doar să fie “un om normal”.

Aceasta nu era o ambiție tocmai rea, am îndrăznit eu să adaug. Și, lucru deloc surprinzător, domnul și doamna B. au spus că erau de acord.

În lunile următoare, domnul B. a făcut un efort vitejesc și în mare măsură încununat de succes, pentru a rezolva “cazul” fiului său. Odată cu sosirea verii, Darrell a primit o slujbă la benzinăria locală, aducând acasă un salariu săptămânal, pe care parțial i-l achita mamei ca rentă. A reușit să economisească o anumită proporție și, spre sfârșitul verii, își cumpărase ghitara electrică și exersa cu ea regulat, câteva ore pe zi.

Toamna, Darrell nu s-a înscris în echipa de tenis. Nimeni nu l-a întrebat de ce și nici el nu s-a oferit să-și expună motivele. Cred că s-a acceptat că, oricare ar fi fost, erau motivele lui și nu era dator să le explice nimănui. S-a împrietenit cu alți doi băieți care aveau ghitară și au reușit să cânte împreună câteva melodii rock decente (chiar dacă destul de zgomotoase).

Absolut remarcabil a fost faptul că Darrell a început să se "deschidă" față de familie, discutând despre unele ambiții care, cel puțin pentru moment, erau strâns legate de muzică. S-a înregistrat o perceptibilă bunăvoință crescândă din partea lui de a-și asuma responsabilități casnice, iar stilul i-a devenit în general mult mai cooperativ și prietenos. Când terapia s-a întrerupt, după primele câteva săptămâni din toamna următoare, membrii familiei se simțeau mult mai destinși unul cu altul, iar Darrell dădea toate semnele că era pregătit pentru un an școlar de succes.

Măsurile practice

Cazul lui Darrell B. este instructiv fiindcă se aplică majorității, dacă nu tuturor, factorilor despre care am discutat cu privire la non-comunicare. Ambii părinți doreau să-și ajute și să-și susțină fiul. Totuși, tatăl lui Darrell, încercând să administreze toate aspectele vieții fiului său, se amesteca și nu-i permitea să devină stăpân pe sine însuși. Mama, cu cele mai bune intenții, încerca să-i sondeze zonele celor mai intime sentimente, înainte ca băiatul să și le fi pus în ordine suficient pentru a i le împărtăși unui adult. Nefiind capabil să-și exprime verbal nevoia de liniște, Darrell tindea să reacționeze violent față de părinții lui, astfel făcându-i și pe ei să devină furioși și plini de resentimente. Amândouă părțile ajunseseră într-un impas de comunicare.

I. Fiți un bun ascultător

Nici nu pot sublinia suficient de mult cât de important este să-l *ascuțați* cu adevărat pe copilul dumneavoastră. Ascultatul implică mai mult decât a auzi cuvintele rostite. Tatăl lui Darrell auzea, dar nu asculta. Puteți crede că aveți toate răspunsurile și, într-adevăr, e posibil chiar să fie adevărat, să *știți realmente* ce e mai bine și mai just pentru

co. lui dumneavoastră. Dar dacă el sau ea nu este gata să accepte în acel moment anume ce e mai bine și mai just, atunci sfaturile dumneavoastră gratuite pot fi înțelese greșit, dușmănite, rezultând într-o închidere a comunicării.

Cu excepția situațiilor disciplinare sau de control, e mai bine ca *sfaturile nesolicitate* să le păstrați pentru dumneavoastră.

– “Pentru ce vrei să te-nvârti cu băiatul ăla, când cutare de pe strada noastră e mult mai simpatic?”

– “Dacă porți părul nu-știu-cum, îți vine mult mai draguț.”

– “Vorbește frumos cu oamenii mari, și vor face mai multe pentru tine.”

Dați uitării povețele de acest soi. Copilul probabil știe că aveți dreptate, dar nu vrea să audă.

Adolescentul a ajuns la un moment din viață când vrea să-și rezolve singur problemele. E bine să *ascultați*; copilul poate încerca să vă spună ceva; și, ascultând, veți afla multe despre copilul dumneavoastră. Dar *nu-i oferiți prea multe sfaturi dacă nu vi le cere*. Și, pentru numele lui Dumnezeu, nu vă apucați să-i puneți copilului întrebări indiscrete. Darrell avea senzația că mama lui încerca să-l *iscodească*.

Poate că, într-un târziu, adolescenții vă vor spune ce au pe suflet. Și dacă n-o fac? Dreptul lor la intimitate interioară nu trebuie violat.

II. Ofertiți-i copilului un oarecare control

Adolescentul se află într-o perioadă a vieții când aproape tot ceea ce face reprezintă experiențe noi. Sexul, condusul unei mașini, prima slujbă de vară. În toate aceste domenii sunt implicate multe opțiuni, fiecare provocându-l și fascinându-l la fel de mult pe cât vă înfricoșează pe dumneavoastră. Dacă poate fi sigur că întotdeauna îi refuzați permisiunea de a face aceste lucruri care i se înfățișează pe neașteptate, mai devreme sau mai târziu copilul va înceta să vă mai ceară acordul sau părerea.

A-i spune “da” unui adolescent poate fi pentru părinte cel mai greu lucru de făcut. Și totuși, ori de câte ori e posibil, îi îndemn pe părinți să-și lase copiii să hotărască ei singuri. În asemenea situații, părinții trebuie să aibă *cât mai mult tact posibil*. Dacă adolescentul pare deschis spre discutarea participării sale într-o activitate pe care dumneavoastră

o considerați tabu, încercați să-l faceți să analizeze punctele de vedere pro și contra. Îngăduindu-i să cântărească el însuși problema, puteți reuși să evitați necesitatea unui refuz de-a dreptul, în același timp dându-i copilului posibilitatea să-și formeze propria opinie asupra chestiunii. Dacă, în ultimă instanță, trebuie să faceți uz de dreptul dumneavoastră de veto, copilul cel puțin va ști care sunt felurile de argumente. Și poate – doar poate – după ce sunt expuse toate faptele, veți ajunge chiar *dumneavoastră* să vă răzgândiți; poate veți trage concluzia că propunerea copilului nu este chiar atât de îngrozitoare, în fond.

III. Păstrați-vă mintea deschisă

Această chestiune de a reveni la analizarea unei probleme sau a lua o decizie din același punct de vedere cu al copilului nu este de trecut ușor cu vederea. Nu există o cale mai bună de a vă convinge copilul că sunteți de partea lui, decât împrumutând punctul lui de vedere. *Nu vreau să spun că trebuie să cedați când aveți convingerea că ceva e rău.* Dar, adeseori, un lucru pe care la început ați avut tendința să-l considerați nepotrivit, la o cugetare mai profundă poate reieși ca nefiind astfel. Dacă adolescentul crede cu-adevărat că sunteți permeabil la rațiune, vor fi mai multe șanse să vă asculte punctul de vedere când nu sunteți de acord cu el. O atitudine inflexibilă, dominatoare, stăpână, autoritară sau critică față de copil este un mod sigur de a-l ține la distanță.

IV. Ajutați-l să afle că și dumneavoastră sunteți o ființă omenească

Copiii dumneavoastră v-au considerat în primii treisprezece ani ai vieții lor ca fiind dictatorul atotputernic și (să sperăm) binevoitor. Acum, încep să-și reexamineze unele atitudini de durată. Sunt toate probabilitățile să tindă a vă vedea tot ca pe un dictator, dar nu neapărat la fel de binevoitor. Copiii nu cred că și părinții lor au trecut prin aceleași probleme și dileme cu care se confruntă ei. Un tată care-și dăscălește fiul despre "Când eram eu de vârsta ta", etc. nu e totuna cu tatăl care se coboară la același nivel cu copiii și le mărturisește că, atunci când era singur cu portarul și a dat mingea în tribună, toată

școala l-a numit tăntălău două săptămâni în șir. Auzind acest lucru din gura dumneavoastră, copilul s-ar putea distra chiar mai mult decât vă convine, dar cel puțin veți avea avantajul de a-l înștiința că "babacu" a avut cândva și el un moment de umanitate.

V. Relaxați-vă

Oricât v-ar fi de greu să vă confrunțați dintr-o dată cu un adolescent taciturn, amintiți-vă doar că probabil lui îi este mai greu decât dumneavoastră. Din varii motive, după cum am văzut, se întâmplă foarte des ca adolescenții să treacă printr-o perioadă de comunicare limitată, mai ales în relațiile cu părinții lor. Vă puteți întreba ce s-a întâmplat cu copilașul acela fermecător care dădea fuga la dumneavoastră de fiecare dată când se julea în cot și vă cerea sfatul ce să facă atunci când Johnny sau Sarah din vecini "trișau". Cu siguranță, aceste zile s-au sfârșit. Copilul dumneavoastră încearcă să-și rezolve propriile probleme – *așa cum și trebuie* – și, oricât de neatractiv ar putea să vă pară în această perioadă, este o trecere pe care n-o poate evita. Tot ce puteți face pentru a-l ajuta este să vă relaxați și să încercați să-l înțelegeți. Poate dura un timp, dar țineți minte, și copilul dumneavoastră este la fel de neliniștit de tranziția din copilărie spre maturitate. Așteptarea în timp ce se întâmplă acest lucru va merita orice sacrificiu atunci când într-o zi, aproape ca prin farmec, adolescentul, poate la întoarcerea acasă după un semestru în campusul universitar, sau dintr-o scurtă vacanță, ori după o muncă estivală în afara orașului, vă va privi în ochi și deodată vă va scălda în același surâs luminos pe care vi-l amintiți de pe vremea când era doar un băiețuș, spunând: "Bună, Mamă. Bună, Tată. Ce bine e din nou acasă."

“Copilul meu nu are nici un prieten”

Toți părinții vor să aibă copii sociabili. Popularitatea copiilor pare a fi o răscumpărare a tuturor acelor ani de sprijin pe care li i-au acordat părinții și a efortului de a-și crește copiii. O populară comedie de situații la televiziune, realizată acum câțiva ani, se intitula “O călătorie de neuitat” și avea ca eroi un grup de adolescenți. Puștii din acel amuzant serial alcătuiau o gașcă veselă, erau *tot timpul* împreună și făceau toate acele minunate fapte savuroase, adorabile și vesele la care ne place să ne așteptăm din partea adolescenților. Desigur, aveau micile lor neînțelegeri și dezamăgiri (riguros atenuate de “indicațiile” kulturnice ale anilor 1988-89, când s-a turnat filmul), dar până la urmă totul se rezolva perfect. Așa am dori să trăiască toți copiii noștri.

Popularitatea e o trăsătură caracteristică tuturor popoarelor, ca plăcinta cu mere și înghețata pentru americani, tarta de “Mardi Gras” și cidrul pentru francezi, sau mămăliguța și țigările “Carpați” pe plaiurile mioritice. Așa cum îi sublinia personajul Willy Loman fiului său Biff în piesa clasică “Moartea unui comis-voiajor”, de Arthur Miller, este important “să faci impresie bună”. A face impresie bună e rețeta succesului. Când, în cazul lui Willy, rețeta n-a dat rezultate, viața lui s-a sfârșit tragic. Publicul simpatiza cu visele năruite ale lui Willy și plângea fără ascunzișuri în fața întâmplărilor triste de pe scenă.

Anterior anilor adolescenței, adesea e greu să ne dăm seama când un copil e popular printre ceilalți. În afara cazurilor în care un pre-adolescent este vădit ostil și agresiv sau brutal cu alții de-o seamă cu el, copiii mici tind să accepte mai mult sau mai puțin de-a gata compania celor din jur. Adevărat, au gălceville lor și formează biserițuțe, dar aliniază-mente se schimbă încontinuu și de obicei nu există o configurație clară a asimilării sau izolării sociale. În acei primi ani,

părinții sunt liderii populari ai pre-adolescenților, rolul părintelui fiind acela de a reuni copiii la un loc, de a organiza aniversări, a-i duce cu mașina în vizită la prieteni și a conduce excursii la sfârșit de săptămână.

În anii adolescenței, însă, când copiii își formează identități individuale și intră în faza de a-și face singuri planuri, tind să-și privească egalii mult mai critic și selectiv. Și întrucât știu că ei înșiși sunt studiați, fac eforturi de a se acomoda cu ceea ce așteaptă de la ei ceilalți de aceeași vârstă.

Calitatea de a se desfășura a acestui proces de acomodare și selecție este factorul hotărâtor pentru popularitatea adolescenților. Părinților nu le trebuie mult timp pentru a observa cum se descurcă odraslele lor în procesul de acomodare și selecție.

Ce observă părinții

Pe măsură ce copilul se apropie de vârsta adolescenței, remarcăți numeroase schimbări care au loc și sunteți curios să vedeți cât de onorabil se prezintă acesta în fața celorlalți. Aveți toate șansele să nutriți unele păreri preconcepute privind grupurile de copii zgomotoși dar simpatici care se adună în bucătărie să execute razii prin frigider înainte de a se retrage în camera de zi sau de joacă, pentru a se destinde și conversa în acordurile muzicii stereo.

Când copiii nu apar în casa dumneavoastră, preferând să se adune în vecini (la puștiul acela cam "banal" care ani de zile a fost cel mai bun prieten al copilului dumneavoastră) și, de fapt, fiul dumneavoastră dintr-o dată nu mai e invitat să li se alăture, simțiți primul junghi de neliniște.

Poate că reușiți să lăsați grijile neluate în seamă, cu gândul că "oricum n-a fost niciodată mare lucru de capul" puștiului vecinilor. Există destui alți copii cu care să se înhăiteze și al dumneavoastră.

Apoi, însă, la ședința cu părinții din toamnă, vi se spune că fiul dumneavoastră pare să se "țină deoparte", că nu participă la nici o activitate școlară. Aflați că, după părerea profesorilor, copilul este timid, sau poate chiar un "singuratic" care nu pare să-și facă ușor prieteni.

Ei bine, vă spuneți, copilul stă pe propriile-i picioare și nu are nevoie de o liotă de prieteni. Și poate că aveți dreptate. Dar, așa cum se întâmplă foarte des cu cei ce nu se împrietenesc ușor în perioada adolescenței, copilul poate începe să se bazeze mai mult pe *dumneavoastră* pentru a-i aduce lucruri interesante în tânăra sa viață. Deodată, constatați că adolescentul, în loc de a trece printr-o etapă de independență față de părinți, efectiv vă cere sprijinul mai mult decât înainte vreme. Deveniți conștient că cerințele copilului asupra timpului *dumneavoastră* devin oarecum sufocante.

“Da’ mare noroc aveți!” comentează părinții puștiului popular din vecini. Odrasla lor e atât de agreată încât pare să nu-i mai fi rămas deloc timp pentru părinții săi.

Există toate șansele ca nici să nu știți dacă aveți noroc sau nu. Ați dori ca și copilul *dumneavoastră* să iasă cu gașca, să nu mai piardă atâta vremea cu Mămica în bucătărie, sau cu Tăticu în garaj. Vă place să vă luați cu *dumneavoastră* băiatul sau fata la restaurant, dar numai din când în când, nu de fiecare dată când plecați.

“Aveți un copil atât de matur!” spun admirativ prietenii când văd cât de bine crescut se manifestă în cercurile sociale ale adulților. Și vă face plăcere – oarecum. Dar, în adâncul sufletului, nu puteți să nu vă întrebați dacă nu cumva copilul *dumneavoastră* “matur”, ca rezultat al companiei excesive a adulților, nu face pur și simplu decât să-și amâne propria maturizare prin evitarea proceselor necesare de acomodare și selecție naturală în rândurile colegilor de generație.

Poate chiar mai tulburător pentru părinți este adolescentul care, dat fiind că nu are prieteni, tinde să se retragă din absolut orice activități sociale. Adolescenții care simt cu acuitate durerea respingerii adeseori suferă o concomitentă scădere a respectului față de ei înșiși. Copilul se simte un ratat, un inadapdat social. Sentimentul său de nevrednicie se reflectă frecvent în învățătură, și începe să aducă acasă note proaste. Copiii cu auto-respect scăzut tind să graviteze pe lângă alții asemănători lor, apărând pericolul ca împreună să se îndrepte spre droguri și alte deprinderi socialmente indezirabile.

Unii copii singuratici încep să mănânce prea mult și devin supraponderali, astfel ajungând și mai neatrăgători și în același timp oferindu-și lor înșile o scuză a nepopularității.

“Vezi, am problema asta cu tonajul și copiilor nu le place de mine, fiindcă nu pot alerga la fel de repede ca ei.”

Există, desigur, și excepții. Uneori, copilul sfios sau stingher din punct de vedere social își va canaliza energiile spre eforturi constructive, căutând să obțină aprobarea prin a deveni un “creier”, un artist, un comic scripitor, om de știință, filosof. În pofida dificultăților de integrare în societate, asemenea copii au personalități puternice care-i împiedică să-și piardă respectul fundamental față de ei înșiși. Au o credință de bază în propria lor valoare, în ciuda tuturor aparențelor contrare. Adeseori, când ajung la maturitate, realizează fapte extraordinare în viață.

Dar, indiferent ce formă își asumă nepopularitatea copilului, părintele adolescentului care nu-și găsește prieteni nu poate să nu fie alarmat. Și, în îngrijorarea lor, părinții încearcă frecvent să acționeze ca “dirijori sociali” asupra vieții copiilor. Caută să însceneze situații în care copiii lor să se întâlnească și să se amestece printre alți adolescenți. Își îmboldesc copiii înainte, încercând să-i determine să-și facă noi prieteni. Când aceste eforturi dau greș, cum se întâmplă mai întotdeauna, resimt o considerabilă decepție.

“Ce nu-i în ordine cu copilul meu?” este întrebarea pe care mi-o pun cel mai ades părinții copiilor fără prieteni.

Părinții ale căror fii și fiice se sfiesc de membrii sexului opus se întreabă câteodată dacă nu cumva aceștia au înclinații homosexuale. Se întâmplă foarte frecvent ca adolescenții ce nu leagă ușor relații în categoria lor de vârstă să-și îndrepte atenția exclusiv spre o singură persoană de același sex. Asemenea atașamente le pot pricinui părinților reale îngrijorări.

Părinții adolescenților care nu se integrează ușor printre alți adolescenți își pierd uneori răbdarea cu copiii lor. Dezamăgirea simțită de părinți (adesea în legătură cu propriile lor ambiții neîmplinite) poate fi foarte vizibilă pentru adolescentul neliniștit, cu rezultatul că sentimentele de inadecvare deja resimțite de el se exacerbează, agravând și mai mult o situație deja nefericită.

De ce unii copii nu au prieteni

Anii adolescenței sunt o perioadă a schimbărilor. Copii care în urmă cu doar un an, doi, erau încântați să joace leapșa pe biciclete sau să croiască rochițe pentru păpuși consideră acum asemenea activități “copilărești”, mai prejos de ei. Pe măsură ce interesele li se schimbă, își schimbă și categoria de prieteni. Fata care dintr-o dată devine o populară prințesă sexy a campusului poate să nu mai aibă prea multe în comun cu prietena ei nu prea atrăgătoare, dar brici la științele exacte. Băiatul care e un talentat ghitarist poate avea foarte puține de împărțit cu fostul său amic devenit acum vedeta echipei de baschet. Toți acești adolescenți, cu interesele lor individuale în evoluție rapidă, vor gravita spre noi prieteni, care par să le împărtășească o anume parte din noile concepții de viață.

Pentru adolescent, procesul de a afla unde își are locul nu este întotdeauna ușor. Să privim un moment la copiii care par a nu avea deloc asemenea probleme, la starurile sportive și reginele frumuseții. Adesea se pare că societatea noastră prețuiește gloria mai presus de orice altceva. Viețile și stilurile de trai ale celor bogați și celebri ne interesează mult. Reviste ca “V.I.P.” și “SUPER-Magazin” prezintă viețile “particulare” ale vedetelor de cinema și ale așa-numitelor “Miss”. Adolescenții chipeși sau deosebit de talentați într-un anume domeniu care captivează actualele fantasma populare ale culturii adolescentine nu întâmpină nici o dificultate în a atrage spre ei alți adolescenți.

Popularitatea generată din propriul aspect fizic sau din victoriile în campus nu este însă neapărat o indicație a numărului de prieteni adevărați pe care-i are un adolescent. Asemenea adulților, personajele “populare” se pomenesc adeseori înconjurate de sicofanți, oameni care speră că o parte din strălucirea figurii de mare popularitate se va reflecta și asupra lor.

Există și un revers al medaliei. Oamenii populari adesea se desfată în gloria popularității lor, adunându-și “prieteni” și înfățișându-i în lume ca pe o colecție de flecuștețe. Prietenii colecționați ca niște obiecte sau valori materiale, bune de aruncat când li se uzează utilitatea

sau noutatea, nu sunt adevărați prieteni. Adolescenții, sau la o adică oricine altcineva care se folosește de alții pentru a-și înălța propria imagine, urmează un sistem pe care psihologii îl numesc *narcisism*. Există felurite grade de narcisism, desigur, dar personalitatea narcisistă clasică este aceea care denotă o fundamentală goliciune interioară, reflectând o subdezvoltare a sentimentelor veritabile de auto-prețuire. În scopul de a compensa și a stăvili sentimentele depresive, asemenea copii se simt adesea îndemnați să adune în jur oameni pentru a-și fortifica respectul de sine însuși deficitar. Acești copii manifestă de obicei o falsă exuberanță, sau o tendință forțată spre flirt. Când ai o droaie de băieți care se țin după tine, sperând cu toții să “puncteze”, nu mai e vorba de popularitate, ci de disperare.

Adevărații prieteni ocupă un loc important în dezvoltarea unui adolescent. Când adolescenții își găsesc propriul cerc de prieteni, se află pe calea de a-și defini față de ei înșiși (și față de lume) identitatea. “Cine se aseamănă se-adună” este zicala cea mai răspândită și li se aplică în special tinerilor. Adolescenții tind să graviteze în jurul celor cu care au interese comune.

Dar acest proces de “asociere” adolescentină nu este neapărat rapid sau simplu. Motiv pentru care îi previn pe părinți să nu se aștepte din partea copiilor lor prea curând la popularitate. Dacă adolescentul nu se integrează ușor în “clica” sau grupul de “elită”, pot exista diverse motive.

Copilul dumneavoastră *poate să nu fie gata încă* pentru a-și găsi locul între cei de-o seamă. Fie încă nu știe exact care sunt adevăratele sale interese, fie poate crede că știe dar încă e prea timid ca să se auto-testeze. Nu toți copiii se dezvoltă psihologic în același ritm cu cel al dezvoltării cronologice. Un băiat căruia i s-a schimbat vocea și i-a crescut părul pubian poate fi gata să-și încerce puterea cu fetele, câtă vreme un băiat de aceeași vârstă care încă nu a ajuns la pubertate poate fi înspăimântat la gândul de a *sta de vorbă*, măcar, cu ele.

Problema găsirii grupului *potrivit* este, desigur, cheia pentru fiecare copil. Iar pentru asta e nevoie de timp. Copilul care nu-și găsește prieteni pe care să-i simpatizeze sau care să-l placă pe el poate încerca să se integreze într-un grup pentru care de fapt nu are nici o afinitate

firească. Adeseori, aceștia sunt copiii care *cred că ar trebui* să se asocieze cu un grup anume de care nu-i leagă nici o trăsătură comună. Am lucrat odată cu un băiat de șaiszeci de kilograme, slab ca o scândură, neîndemânatic, care căuta cu disperare să fie acceptat de vedetele echipei de fotbal. Nu putea juca fotbal și nu era nici neapărat genul comic sau de mascotă. De fapt, nu avea absolut nimic în comun cu fotbaliștii liceului. Ceea ce-i plăcea lui cel mai mult era să scrie poezii! Undeva pe parcurs, probabil ca rezultat al prea multor reclame văzute la televizor, îi venise ideea că nu putea fi fericit dacă nu se bătea pe burtă cu membrii echipei de fotbal.

Nu fiecare copil are șanse să-și facă la fel de mulți prieteni ca altul. Unii nu-și vor găsi decât unul, doi cu care împărtășesc o atitudine comună față de viață. Mai ales în gama de vârstă dintre treisprezece și cincisprezece ani, uneori copilul leagă pentru un timp o prietenie strânsă cu un altul de același sex. Devin inseparabili, aproape ca și cum prin vene le-ar curge același sânge. În ochii unui privitor adult, par a fi secretoși și infantili; cel mai mărunț lucru pe care și-l spun unul altuia pare să fie de toată coma. Dispar mereu într-o porțiune retrasă a casei, sau undeva unde nu pot fi văzuți, în curtea din spate. Foarte adesea, vor încerca să arate la fel, cumpărându-și haine identice. Indiferent că seamănă sau nu, fac cu siguranță toate eforturile ca să *acționeze* deopotrivă.

Este oare anormală această formă de relație socială? mă întreabă mulți părinți. Dimpotrivă, menținerea unei prietenii exclusive poate fi un mod sănătos al copilului de a se apăra de așteptările normative adesea impresionante și înfricoșătoare ale vârstei adolescente. Pentru adolescentul ușor matur, un prieten exclusiv oferă un spațiu de respirație în afara chemărilor la meciuri de baschet sau întâlnirilor cu un grup de copii în care încă nu e gata să se integreze, sau care nu-l interesează. Faptul de a avea un prieten exclusiv poate întreține un timp importanta iluzie de asemănare și certitudine, într-o perioadă din viața adolescentului când întreg trecutul pare să-i scape printre degete. Ce ușurare, să poată petrece fiecare moment al timpului liber cu cineva care se comportă ca el, apreciază aceleași valori ca și el și-i oferă *tot timpul* un sentiment de absolută acceptare și siguranță! Un prieten

apropiat validează punctul de vedere al adolescentului asupra vieții, pregătindu-l totodată pentru următorul pas, care constă în legarea unor alte prietenii sau dezvoltarea unor diverse grade de prietenie cu o varietate de persoane, de la relațiile pasagere până la cele mai profund loiale.

Unii adolescenți trec prin perioade când nu au nici măcar un singur prieten. Aceștia sunt adevărații singuratici, printre care îi vom găsi, cum s-ar zice, pe gânditorii profunzi, și pe filosofi. Petrec ceasuri îndelungate meditănd la locul lor în lume, sau întrebându-se dacă au cât de cât un loc. Sunt cei care-și țin părinții toată noaptea treji de îngrijorare.

Adolescentul singuratic trece adeseori printr-un stadiu deosebit de important în procesul său particular de creștere, proces care implică încercările de a afla cărui grup îi aparține – *dacă* există vreun asemenea grup. Este posibil ca, pentru moment, să nu se integreze cu-adevărat în nici un grup anume.

Cu timpul, mulți singuratici se schimbă, devenind mai puțin amenințați de relații, mai încrezători cu ceilalți și poate chiar găsind în ei înșiși puterea de a coborî ștacheta irațional de înaltă a exigențelor pentru a-și găsi un grup de prieteni sau, cel puțin, un prieten apropiat, doi.

Pe de altă parte, dacă fiul sau fiica dumneavoastră este extrem de sensibil(ă) și predispus(ă) spre meditație profundă, își poate menține o anume distanță față de cei de-o seamă pentru un timp mai îndelungat, poate chiar toată viața. E important să vă dați seama că acest lucru *nu e neapărat rău*. Important este ca adolescentul să fie fericit sau mulțumit de relația sa aparte cu viața, pe care și-a format-o. E o greșeală să încercați a împinge un adolescent singuratic spre legături pentru care nu e pregătit, nici nu le dorește și nu are nevoie de ele. Dacă avem despre fericire o părere asociată, în mintea noastră, cu popularitatea de grup, toate bune și frumoase, câtă vreme nu încercăm să impunem această optică de viață unor copii care pot să nu aibă același punct de vedere. Principala sarcină a adolescenței – și poate a întregii vieți înseși – este aceea de a descoperi cine suntem și a urma ritmul propriului nostru metronom. Dacă avem o calitate pozitivă unică, separată de

grup, trebuie s-o alimentăm, s-o lăsăm să prospere și să se dezvolte pe dinăuntru. Când o persoană nu se poate dezvăra de dorința de a fi ceea ce nu e, când nu poate renunța la unele standarde impuse din afară care se potrivesc prea puțin esenței sale sufletești, va rămâne nefericită și, foarte posibil, alienată de sine însăși și de ceilalți pentru toată viața.

Foarte des mi se întâmplă să întâlnesc câte un tânăr care ar putea fi descris ca un "individ fără prieteni", câte un adolescent în genul proscrisului clasei, al ostracizatului, al eternului minimalizat, al "nerodului". Reveniți cu gândul la zilele dumneavoastră petrecute pe terenul de joacă și probabil vă veți aminti că exista întotdeauna un copil care era bătaia de joc a celorlalți, copilul tachinat fiindcă pășea caraghios, arăta caraghios, vorbea caraghios sau pur și simplu proiecta o aură de "ciudat". Pentru acel copil nu părea să existe nici o speranță. Rareori îi lua apărarea cineva dintre zurbagii și, chiar din rândurile mai sensibilibilor copii liniștiți, nimeni nu era vreodată dispus să intervină în favoarea lui.

Faptul de-a fi pe post de receptor al farselor crude poate fi una dintre cele mai umilitoare și frustrante experiențe ale adolescenței. În asemenea împrejurări, nu există nici o șansă de victorie; încercările copilului persecutat de a riposta sunt inefficiente împotriva forței covârșitoare a gloatei; și a-i ignora pe torționari nu înseamnă decât a atrage atacuri intensificate și escaladate.

Ce anume determină fenomenul atacurilor colective asupra unui singur individ? Am impresia că ființele omenești aflate în acea situație se simt îndemnite să urmeze aceleași dictate ale naturii ca și alte specii din regnul animal. Animalul slab din turmă este adeseori atacat de celelalte. Această comparație antropomorfică a comportamentului uman cu cel animal este valabilă, presupun, și probabil adânc înrădăcinată în nevoia dominantă a colectivului de a lichida speciile mai slabe pentru a asigura supraviețuirea speciei. Spre deosebire de animale, noi oamenii suntem capabili să operăm, în ultimă instanță, o alegere între comportamentul civilizat și cel atavic, dar îndeosebi la nivelul adolescentin (și uneori și la cel adult) simțul civilizației nu este întotdeauna atât de dezvoltat pe cât ar trebui să fie.

În experiența mea, copilul proscris poartă asupra sa o aură de

slăbiciune sau, mai exact spus, de lipsă de apărare. Acest lucru este exprimat, cred, în literatura noastră bogată în proze despre outsider-ul chinuit care începe să ia în secret lecții de box sau judo și într-o bună zi se întoarce asupra bătaușului din gașcă și-l doboară la pământ. Afirmându-și astfel valoarea și forța, fostul "sucit" este apoi acceptat în cercul elitist.

Echipamentele de culturism Charles Atlas prezentau reclame în care "slăbănogul de 45 de kile" era lovit în față cu nisip de către o brută musculoasă și chipeșă care apoi se îndepărta cu iubita slăbănogului. (De felul meu, o uram pe fată pentru că era atât de necredincioasă.) După câteva luni de folosire a extensoarelor Charles Atlas, fosta aschimodie revenea pe plajă, îl bătea pe mameluc și-și lua înapoi fata.

Din păcate, copiii proscriși pe care i-am văzut de cele mai multe ori n-au făcut pașii necesari pentru a se smulge din rolul perdantului în care fuseseră distribuiți. Nu propun să se apuce de culturism pentru a-i face knock-out pe bătauși (deși condiția fizică poate fi foarte bine un semn de putere pe care bătaușii, în ultimă instanță, l-ar respecta). Propun ca adolescentul-victimă să ia unele măsuri pentru a deveni mai puțin lipsit de apărare.

Motivul pentru care acest gen de copil anume e neajutorat, presupun, este acela că nu are resurse interioare de auto-respect. Adolescentul se simte de la bun început în pierdere, stare pe care o aduce cu el în arena competiției adolescentine pentru poziție socială și auto-definire. Care este originea slabului respect de sine însuși?

Foarte des constat că proscrisul are sentimentul că propriii săi părinți nu-l aprobă pe deplin. În unele familii, unde sunt doi copii, unul poate fi favorizat în detrimentul celuilalt, întrucât primul copil e fermecător, charismatic, independent, athletic, foarte inteligent sau chiar de sex diferit; copilul proscris poate prezenta trăsături pe care familia nu le prețuiește prea mult, ca timiditatea, caracterul retențios, stângăcia, lipsa farmecului fizic, neîndemânarea. Uneori, în mod foarte subtil (și alteori de-a dreptul flagrant), părinții își arată dezaprobarea sau dezamăgirea față de acesta din urmă, astfel instalându-se în sufletul copilului sentimente de nevrednicie.

Tinerii care intră în anii adolescenței simțindu-se stingheriți de ei

înșiși sunt principalele ținte ale celorlalți mai puternici, care cu toții se luptă pentru a-și găsi locul în lume. Părinții care, fără-ndoială involuntar, au ajutat la crearea acestei situații, au o grea povară de responsabilitate pentru a-l ajuta pe adolescent să-și restabilească sentimentul propriei valori.

Moduri de a-i ajuta pe adolescenții fără prieteni

Îi puteți spune unui copil să se lase de fumat, de mințit sau de atitudini iresponsabile, sau să învețe mai bine la școală, și poate să dea sau nu rezultate. Dar un lucru e sigur, nu-i puteți spune unui copil să "fie popular", așteptându-vă ca asta să-i folosească la ceva. Copiii trebuie să *învețe* cum să înfrunte lumea, trăind alături de alți copii și, prin procesul de acomodare și selecție, să-și definească nișa socială anume în care își au locul. Uneori, puțină *îndrumare* poate fi de ajutor, ca de pildă dirijarea unui copil spre anumite zone unde par să se manifeste cel mai plenar capacitățile sale. Dar, mai presus de orice, puteți fi de mare ajutor plecând o ureche înțeleghătoare și sprijinindu-vă copilul în timp ce trece prin momentele dureroase ale respingerii și clipele vesele ale acceptării.

Înainte de a examina câteva măsuri practice pe care le pot lua părinții pentru a-și ajuta copiii adolescenți, vom studia cazul unui copil deosebit de nefericit, care nu-și putea găsi prieteni.

CAZ DE STUDIU – TIMMY F.

Reclamația

"E un băiat minunat", mi-a spus doamna F. aproape imediat după ce a intrat pentru prima oară în cabinetul meu, împreună cu soțul ei și cu Timmy.

"A, cum să nu", a fost de acord și domnul F.

Și, fără zăbavă, ambii părinți au început să-și descrie în continuare fiul ca "lipsit de încredere în sine, posesor al unei proaste păreri despre el însuși, fără prieteni și prea dependent de părinți".

Timmy era un băiat de paisprezece ani extraordinar de chipeș, cu

părul blond-nisipiu și o expresie oarecum serioasă, dar și cu o lucire răutăcioasă în ochi. Era greu de crezut că acela era un tânăr căruia îi venea greu să lege prietenii. Și totuși, când i-a venit lui rândul să vorbească, în mare parte a confirmat opinia părinților.

“Mă plictisesc”, a mărturisit băiatul. “Nimănui nu-i place de mine, fiindcă sunt introvertit și nu-mi găsesc locul.” Văzând că găsise un auditoriu înțelegător, a continuat prin a spune că băieții ceilalți se luau de el, cu toate că niciodată nu făcea nimic care să-i provoace. Era un șoc, să-l aud pe băiatul acela arătos și bine clădit povestind cum era agresat și hărțuit, trecând drept un “păgubos” fără speranță. Și nu glumea. Era evident că avea o părere proastă despre sine însuși și despre relațiile sale cu colegii de școală.

În timp ce Timmy vorbea, n-am putut să nu observ fruntea domnului F. încrețindu-se a îngrijorare.

“Vă deranjează să-l auziți pe fiul dumneavoastră descriindu-se pe el însuși în acești termeni?” l-am întrebat.

“Da, sincer vorbind, mă deranjează”, a răspuns el. “Se poartă de parcă ar căuta cu lumânarea moduri de a o încasa. Nu știu de ce o face.”

La care Timmy a replicat:

“Oricum sunt toți niște jigodii. Nu-mi place să am de-a face cu ei. Cu toții sunt ipocriți, crezi că-s niște băieți de treabă și imediat își arată adevărata față.”

În primul moment nu mi-am putut da seama dacă într-adevăr *nu-i plăcea* să se afle printre cei de-o seamă cu el, sau dacă se *temea* de compania lor. Ceea ce am aflat curând, însă, a fost că Timmy se baza foarte tare pe părinți pentru a-i coordona relațiile sociale. După cursuri, în loc să meargă acasă la câte-un prieten, Timmy stătea pe lângă maicăsa. Cel mai des îi cerea sfaturi despre cum să rezolve una sau mai multe dintre spinoasele probleme avute în relațiile cu colegii de școală în aceeași zi. Una dintre activitățile pe care le aștepta zilnic cu nerăbdare era ajutorul acordat mamei lui la bucătărie.

N-a trecut mult și doamna F. a izbucnit, în timpul unei sesiuni, spunând că de fapt nu-i plăcea ca Timmy s-o ajute la bucătărie, și nu-i convenea deloc că o împovăra cu rezolvarea problemelor dintre el și

ceilalți băieți. A mărturisit că uneori, când îi propunea să-l ajute, Timmy o contrazicea cu vehemență. Acest lucru îi nemulțumea pe amândoi, ducând la certuri destul de înverșunate.

Un scenariu similar se desfășura aproape zilnic între Timmy și domnul F. După cină, Timmy îi solicita sprijinul la lecții. Când, însă, tatăl lui făcea efortul de a-l ajuta, băiatul nu era decât pe jumătate atent, cu urechea ciulită spre stereo, în timp ce domnul F. primea partea leului din munca propriu-zisă. Din nou izbucneau scandaluri. Domnul și doamna F. spuneau că, fiind atât de preocupați de Timmy, ezitau să-l lase singur când plecau de-acasă. Îl târau după ei ca pe un bagaj oriunde se duceau – la cofetărie, la restaurant, la competiții sportive.

Am avut impresia că asistam la un cerc vicios. Pe de o parte, Timmy era tulburat de vizibila sa incapacitate de a-și face prieteni la școală. Pe de altă parte, se baza tot mai mult pe părinți pentru ieșirile în societate, rezultatul constând în acumularea unei anumite iritări între părinți și fiu, acasă. Cu alte cuvinte, Timmy părea să se înstrăineze de oameni în toate zonele vieții sale.

Trecutul

La paisprezece ani, Timmy era "prâslea" dintr-o familie cu trei copii, având două surori mai mari, ambele studente. Relația lui Timmy cu surorile lui fusese întotdeauna oarecum încordată. Cea mai mare, Leslie, era o concurentă feroce și o studentă a marilor realizări. Cealaltă, Janet, mai puțin ambițioasă ca Leslie, reprezenta însă mândria și bucuria familiei și principala favorită a colegilor și profesorilor.

Atât domnul cât și doamna F. erau inteligenți și pragmatici. Domnul F. era vicepreședinte de marketing într-o companie de fabricare a computerelor, iar doamna F. deținea o funcție importantă la o agenție de publicitate. Amândoi sperau multe de la copiii lor, deși în anii trecuți aceștia nu-și avuseseră întotdeauna părinții alături pentru a le oferi prea mult sprijin. Ambele fete reușiseră să satisfacă așteptările domnului și doamnei F. Timmy, însă, fiul pe care amândoi îl doreau ca devenind port-drapelul generației următoare a familiei, părea întrucâtva lipsit de elan.

“Nu pot să sufăr un copil care nu vrea să încerce!” a explodat domnul F. într-una din primele noastre ședințe.

Doamna F. avea o atitudine oarecum similară. “Cea mai mare teamă a mea”, a spus ea într-o zi, “este să nu rămână neajutorat și dependent toată viața.”

Realizarea înțelegerii

Ceea ce depistam eu din schimburile de replici între părinți și fiu, în acea familie anume, era că părinții erau foarte dezamăgiți de băiatul lor. Impresia mea a fost că decepția nu se datora numai faptului că Timmy nu putea lega prietenii sau că pretindea prea mult din timpul părinților pentru a-și compensa singurătatea, ci și faptului că pur și simplu nu îl simțeau capabil să se ridice la nivelul așteptărilor lor – *și aveau de mult timp această senzație*. Nu egala nici măcar performanțele celor două surori.

În timp ce făceau multe încercări de a-l ajuta pe Timmy, domnul și doamna F. nu reușeau să-și recunoască propria dezamăgire în privința lui. Timmy pur și simplu nu era la fel ca surorile sale și nu înainta spre maturitate tot atât de lin ca alți copii. Această “lipsă” a fiului lor îi irita lăuntric. Ceea ce nu înțelegeau era că Timmy le simțea cu acuitate dezamăgirea și, de fapt, *se aștepta ca părinții să-și exprime nemulțumirea față de el*. Se învățea pe lângă mama lui la bucătărie și o “ajuta”, doar așteptând să se supere pe el. Îi cerea tatălui să-l ajute la lecții, însă îi acorda doar o atenție minimă, așteptând din nou izbucnirea scandalului. Rezultatul era acela că, atunci când amândoi părinții își manifestau sentimentele, acestea păreau să-i confirme lui Timmy că era o persoană bună de nimic.

Timmy purta asupra-i această povară de auto-subestimare oriunde se ducea, inclusiv la școală, zilnic. Fiindcă în sens fundamental nu se considera un om “agreabil”, găsea inconștient moduri de a demasca “ipocrizia” *tuturor* celor cu care intra în contact.

De exemplu, Timmy se dădea peste cap să lege prieteșug cu “vedetele” școlii, participând la meciurile de fotbal în sală. Când bâjbâia cu mintea în repetate rânduri, ceilalți băieți îl criticau, moment

în care el lua reproșurile la un nivel foarte personal, i se confirmau așteptările și pleca îmbufnat de pe teren. Nu era de mirare că ceilalți copii începeau să-l trateze ca pe un "nerod".

Sinteza creatoare

Pentru a-l ajuta pe Timmy să-și facă noi prieteni și să depindă mai puțin de domnul și doamna F., era nevoie să întreprind o abordare bilaterală.

Mai întâi, cu privire la Timmy și părinții lui, le-am atras acestora din urmă atenția că adevăratul motiv pentru care cheltuiau atât de mult timp și efort ca "planificatori sociali" era acela că de fapt aveau foarte puțină încredere în fiul lor. Îi îngrijora capacitatea sa de a acționa pe plan social, în primul rând fiindcă nu aveau o prea mare considerație pentru personalitatea lui aparte, atât de diferită de a surorilor. Rezultatul era că îl ajutau să-și submineze încrederea în sine, simultan cu a-i reproșa timpul pe care-l pierdeau cu el. Aveau să-i facă lui Timmy o favoare, precum și lor înșile, le-am spus, dacă *încetau să se mai îngrijoreze* pentru el. Nu-l ajutau deloc încercând să-i umple viața socială prin propriile lor eforturi.

Domnului F. i-am spus: "Vă temeți că Timmy va fi dependent de dumneavoastră toată viața, și tot ce faceți contribuie la a-l face cu atât mai dependent. În realitate, sentimentul pe care-l aveți față de el e un soi de dispreț."

Domnul F. a intervenit mărturisind că dorea de mult să iasă din "povestea asta cu planificarea socială", dar cedase în fața soției lui, care era "șefa cu îngrijorările" în familie.

"Nu mai fiți *îngrijorați* pentru mine!" a ripostat Timmy. "Credeți că sunt neajutorat fiindcă nu semăn cu Leslie!"

"Nu e nevoie să semeni cu Leslie", a replicat cam spășit domnul F.

"Chiar vorbești serios?" l-am întrebat.

"Tot ce doresc e să fie fericit", a răspuns domnul F.

"Atunci, să-i dăm o șansă să fie el însuși", am propus eu.

"De-acum încolo", a spus domnul F., "îmi voi vedea de treburile mele și poate să facă și el la fel."

"Ei, atunci să încercăm așa", am acceptat. "Cred că s-ar putea ca toată lumea să se simtă mai bine."

Apoi, în absența părinților, Timmy și cu mine am început să-i organizăm un program de legare a unor noi prietenii. Mi-a fost greu să-l conving că era o persoană “agreabilă”, dar i-am atras atenția că, de exemplu, eu unul îl plăceam foarte mult. Era genul de om, i-am spus, cu care majoritatea celorlalți ar fi fericiți să fie prieteni. Inteligent, chipeș, cu umor, îi plăceau sporturile în aer liber – cui nu i-ar plăcea un astfel de băiat?

Când a continuat să exprime unele îndoieli, i-am sugerat ca, în loc de a porni să-și “facă un prieten” (unul care ar putea reieși ca fiind ipocrit), ar trebui pur și simplu să caute în preajmă pe cineva cu care, în sens limitat, i-ar putea plăcea să facă o activitate agreabilă pentru amândoi. A fost de acord că nu era o idee rea și, după două săptămâni de “privit prin vitrine”, și-a adunat curajul pentru a-l întreba pe alt băiat dacă i-ar face plăcere să skieze împreună.

Excursia la ski a fost reușită, iar în săptămâna următoare băiatul s-a achitat, invitându-l el pe Timmy să skieze.

Între timp, Timmy s-a hotărât să “ia puțină distanță” de “vedetele” care-l chinaseră și cu care, recunoștea el, oricum nu avea prea multe în comun. S-a apucat de o nouă activitate extrașcolară – break dance – care-i plăcea și, după câte se părea, avea talent. În trei săptămâni, una dintre fetele din grupul de break dance l-a invitat *pe el* într-un weekend la ski, cu părinții ei la remorcă, pe post de domnișoare de companie.

După acel weekend, Timmy mi s-a lăudat că avea o “prietenă”. Deși se temea că alții, inclusiv părinții lui, puteau să nu fie de acord, întrucât nu era “fătoasă”, a spus că el o simpatiza oricum și plănuia să meargă iarăși împreună la ski.

“Nu contează ce cred ceilalți”, i-am spus eu. “Dacă e o fată cumsecade, și tu o placi, asta e singurul lucru important. Faci ce vrei *tu*, nu ce crezi că ar aștepta alții de la tine.”

Lui Timmy i-a plăcut să audă aceste cuvinte. Îl făceau să simtă că propria lui judecată avea valoare. A invitat-o pe fată la ski cu el și le-a cerut părinților lui să-i ducă la munte.

Însemna acest lucru că le cerea iarăși să-i fie directori sociali ai vieții? a vrut el să știe.

Categoric, nu, l-am asigurat. Apelul la părinți pentru o favoare în

scopul de a-și putea duce propria viață socială era cu totul altceva decât a le cere să-i *împlinească* viața socială distrându-l.

Indiferent ce-or fi crezut părinții lui Timmy despre noua lui prietenă, au avut destul bun simț să nu-și exprime prin cuvinte sau gesturi nici o eventuală dezamăgire. De fapt, păreau sincer încântați să afle că fiul lor simpatiza efectiv o fată care-l plăcea la rândul ei. Aceasta era tocmai atitudinea necesară pentru ca Timmy să fie mulțumit de el însuși.

Iar Timmy *începea* să se simtă mulțumit de sine și să-și dea seama că putea să lege prietenii, întocmai ca toată lumea. Odată ce această atitudine a devenit parte integrantă din viața lui, aproape a uitat cum fusese hărțuit înainte. Peste șase luni, când terapia a luat sfârșit, Timmy avea câțiva prieteni cu care se simțea bine și care se simțeau bine cu el.

Măsuri practice

Nimeni nu-i poate găsi prieteni altei persoane. Ceea ce pot *face părinții pentru a ajuta un adolescent care are dificultăți* în a lega prietenii este să încerce să descopere problemele de fond care îi stânjenesc acțiunile.

I. Dați-i de înțeles copilului că-l agreați

Adolescenții nu sunt întotdeauna agreabili. Pot fi arțăgoși, nepoliticoși, dezordonați, iresponsabili și într-o sută de alte feluri care fac compania lor neplăcută. Dar toate acestea le știți deja. Dacă sunteți într-adevăr dezamăgit de copilul dumneavoastră, dacă, efectiv, *nu vă place* direcția în care evoluează, e posibil să lansați semnale de genul "Ești o persoană antipatică". Exact acest lucru se întâmpla în cazul lui Timmy F., motiv pentru care băiatul considera că nu-și putea găsi prieteni.

Nu e nevoie să aprobați, nici măcar să vă placă, toate tiparele comportamentale ale copilului. Dar dacă vă aflați într-un punct unde, cu toată sinceritatea, trebuie să recunoașteți că nu vă place foarte mult genul de adolescent în care se transformă copilul dumneavoastră, atunci trebuie să priviți adevărul în față. Hotărâți-vă ce anume nu vă place la el. Dacă reușiți să găsiți răspunsuri concrete, atunci trebuie să

faceți pasul următor și să decideți dacă pretențiile dumneavoastră nu sunt cumva nerealiste.

Nu cumva fiindcă fiica dumneavoastră nu este băiat și nu știe să joace fotbal vă dați dintr-o dată seama că sunteți dezamăgit de ea?

Este oare fiul dumneavoastră un geniu matematic căruia îi place să creeze programe pe computerul personal, când ceea ce vreți dumneavoastră de fapt ar fi să *deteste* matematica, la fel ca dumneavoastră, și să devină poet (cum dumneavoastră n-ați reușit)?

Aveți un copil favorit pe care-l răsfățați în detrimentul fratelui său?

Dacă răspunsul la oricare dintre întrebările de mai sus – sau la orice întrebări *similare* cu acestea – este “da”, atunci e posibil ca dumneavoastră să faceți ca adolescentului să-i fie greu să-și facă prieteni. În acest caz, sfatul meu este să *vă debarasați* de propriile idei preconcepute asupra a ceea ce ați dori să se întâmple cu copilul. Apoi priviți-i și respectați-i acele calități care îi aparțin cu adevărat numai lui. Acesta este modul de-a-i insufla copilului încrederea necesară pentru a intra în lumea egalilor săi și a lega prietenii de durată.

Dacă aveți mai mult de un singur copil, fiecare dintre ei poate fi cu totul diferit de ceilalți. Dar cu toții au calitățile lor aparte. În felurite momente, unul sau altul dintre copii poate avea nevoie de mai mult ajutor, îndrumare sau înțelegere – chiar mai mult timp și atenție – decât ceilalți, dar în nici un moment și sub nici un motiv nu trebuie să *favorizați* un copil în paguba altuia. Copiii trebuie să înțeleagă cu toții că sunteți cât se poate de echitabil. Câtă vreme știu că în adâncul sufletului îi iubiți pe toți la fel pentru propriile lor calități interioare, vor avea încredere în lumea celor de-o seamă cu ei și vor reuși să lege și să păstreze prietenii.

II. Evitați atitudinile critice

Ultimul lucru de care are nevoie un adolescent lipsit de prieteni este *criticarea* acestui fapt de către părinți. Evident, copilul se simte deja mai prejos decât este. Toată lumea dorește și are nevoie de un soi de prietenie. Îndemnând un copil să fie mai “sociabil” sau ridiculizându-l pentru că nu face mai mult efort, adeseori îl veți face să se retragă și mai departe de arena socială.

Simplul fapt că un copil pare să nu aibă prieteni nu înseamnă că nu

va avea niciodată. Adolescenții trec prin perioade de introspecție și îndoială de sine, în timp ce concurează pentru poziții sociale. Dacă fiul dumneavoastră pare oarecum singuratic, nu-i criticați comportamentul. Încercați să aflați care sunt interesele lui particulare și încurajați-l să și le urmeze. Există toate șansele ca, în timp ce se ocupă de activitățile care contează cel mai mult pentru el, să se împrietenească automat cu alți copii care au interese similare. Timmy F. și-a găsit cei mai apropiați prieteni prin interesul pentru ski și break dance.

III. Nu-i criticați pe cei câțiva prieteni ai copilului dumneavoastră

Copilul singuratic va ieși adeseori din perioada sa de solitudine aducând într-o bună zi acasă un nou prieten, care la început poate părea la fel de însingurat și trist ca el. Deși e posibil să nu fiți foarte impresionat de acest prieten nou, trebuie să faceți toate eforturile pentru a le încuraja prietenia.*

Dacă adolescentul găsește ceva de valoare la un alt copil care poate să nu arate conform propriei dumneavoastră idei despre un prieten "cum se cuvine", e posibil ca el să întrezărească aspecte ale vieții care dumneavoastră vă scapă. Ce anume are noul sosit – indiferent că e de același sex sau de sex opus – care îl atrage pe copilul dumneavoastră? Ce trăsătură ați omis să vedeți la propriul dumneavoastră copil, care îl face să se îndrepte spre acest nou prieten?

Rețineți, o critică la adresa prietenului său este, într-un sens, și o critică adusă lui. Oricât de greu vi se poate părea de acceptat, copilul dumneavoastră poate găsi mai multă înțelegere din partea noului său prieten cu care nu sunteți de acord, decât de la dumneavoastră. E posibil ca încă să-l mai vedeți așa cum ați dori să fie, nu cum se dezvoltă. În asemenea cazuri, copilul va tinde să aibă mai multă încredere în prietenul său decât în dumneavoastră. Opuându-vă prieteniei, săpați o prăpastie între dumneavoastră și copil.

IV. Evitați să-i fiți planificator social

Dacă adolescentul e incapabil să intre cu succes în arena socială,

* Evident, dacă noul prieten are obiceiuri urâte, cum ar fi consumul de droguri etc., trebuie să purtați o discuție serioasă cu fiul dumneavoastră. Vezi Problema #8. "UMBLĂ ÎNTR-UN ANTURAJ NOCIV"

nu vă ajută la nimic încercările de a-l împinge de la spate. Este de înțeles să vă simțiți neliniștit când un copil nu reușește să învingă un obstacol al procesului evolutiv. Dar dacă vă siliți copilul să intre într-o situație socială datorită propriei dumneavoastră neliniști, iar el eșuează, consecințele pot fi dezastruoase în termenii umilinței pe care o va trăi. Când copilul e gata să-și facă un prieten, și-l va face. Amestecul dumneavoastră nu este decât un semnal că nu aveți încredere în copil, ceea ce-l face să devină și mai nesigur.

În situația când copilului îi este realmente greu să-și găsească prieteni, e posibil să-i caute în locuri nepotrivite. Timmy F., de exemplu, era mult mai fericit cu prietenii de la break dance decât cu "vedetele" de la fotbal. Acestea sunt chestiuni pe care adolescentul le decide singur.

Trebuie să fiți atent la propriile dumneavoastră moduri subtile și inconștiente de a vă împinge copilul spre zone unde nu se simte comod. Să luăm de exemplu cazul familiei care-și înscrie fiul în clubul country local. Copilul se poate simți obligat să-și petreacă timpul lângă piscină sau pe terenul de golf, când de fapt își dorește mai mult decât orice să bată tobele acompaniind niște discuri noi de hard rock pe care tocmai și le-a cumpărat. La club, poate să nu fie capabil să-și facă prieteni, tocmai fiindcă acolo se găsesc copii cărora le place activitatea clubului. Înțelepți, într-adevăr, sunt părinții care recunosc din timp că, fie și cu cele mai bune intenții, și-au cârmuit copilul prin ape neprietenoase.

“Umblă într-un anturaj nociv”

Probabil că în zilele noastre părinții sunt mai îngrijorați ca altădată de direcția în care o apucă progeniturile lor și genurile de copii cu care “se învârt”. Și au motive serioase. În lumea de azi, anturajul prost e asociat în mintea tuturor cu câteva îngrijorări specifice: infracțiunile și accidentele rutiere, delinvența minoră, prostituția, alcoolismul și – mai ales în societatea americană – coșmarul consumului de droguri.

Drogurile se găsesc peste tot (Observatorii au remarcat și o creștere a consumului de *alcool* în rândurile adolescenților.) Există toate șansele ca, dacă fiul sau fiica dumneavoastră să nu fie consumator regulat de narcotice, să le fi încercat măcar, sau *cel puțin* să-i fi fost oferite de către amici.

Consecințele acestei “culturi a drogurilor” în care trăim au efecte devastatoare asupra adolescenților noștri. Drogurile (și alcoolul) sunt direct asociate zilnic cu accidentele de mașină și un inepuizabil sortiment de fapte antisociale, inclusiv hoția, contrabanda și omuciderile. Drogurile și alcoolul sunt direct sau indirect răspunzătoare pentru renunțarea la școală, performanțele reduse în muncă (și accidentele de muncă) și condamnările la ani de închisoare. Fapt este că drogurile pot eroda caracterul și temeiurile morale ale unei întregi societăți.*

Conform cu David Toma, fost consumator de droguri și alcool, astăzi vindecat și militant pentru “Eliminarea toxicomaniei din licee”**, în Statele Unite mor zilnic aproximativ douăzeci și cinci de

* Martoră e China de la începuturile secolului X, unde sărăcimea pauperizată devenise dependentă de opiu și, mai recent, țăările Orientului Mijlociu, unde hașiqul e fumat fără reticențe în cafenele. Lucru interesant și, poate, de reținut, cele mai mari răsturnări revoluționare din timpurile noastre au avut loc sau se află în curs de desfășurare în aceste zone ale globului.

** (în orig.) “Taking the High Out of High School”, joc de cuvinte sugestiv: high = 1. înalt; 2. (sl.) extaz, consum de droguri; high school = liceu (n.tr.)

adolescenți (aproximativ o sută șaptezeci și cinci pe săptămână) ca rezultat al accidentelor provocate de droguri sau alcool. Sinuciderile, adesea asociate cu consumul de droguri, răpesc câte o sută de vieți adolescente în fiecare săptămână.

Dar părinții nu au nevoie să li se amintească statisticile în scopul de a avea un respect sănătos și temător față de primejdile toxicomaniei cu care se confruntă orice adolescent al zilelor noastre. Zilnic aflăm despre celebrități și sportivi demascați pentru consum de narcotice – în prezent, de cele mai multe ori cocaină. Unii au intrat în pușcărie; alții au murit de supradoze. La concertele rock și în parcurile municipale, marijuana este fumată sub ochii poliției. Mirosul fumului de marijuana poate fi simțit cu regularitate în unele săli de cinema.

Mai mult, drogurile nu mai reprezintă domeniul exclusiv al “hippies”-ilor sau marginalilor, al radicalilor debusolați ori al interpreților rock. Toate segmentele societății adolescente actuale sunt expuse drogurilor. Consumul de narcotice, s-ar putea spune, e foarte democratic. Nu face discriminări pe bază de rasă, religie, apartenență etnică sau clase sociale. Astfel, nu este ușor ca părinții să afle rapid dacă gașca prin care se învâрте copilul lor e “rea” sau nu. Spilcuitul atlet sportiv poate fi un consumator de droguri la fel de înrăit, sau chiar mai mult, decât puștanul jerpelit în geacă de blugi și pletos, ultima rămășiță a epocii decadenței hippy.

Primele suspiciuni

Puteți fi rezonabil de siguri că, prima oară când experimentează cu drogurile, copilul dumneavoastră nu va veni să vă ceară permisiunea, sau să vă povestească. Cu toate acestea, probabil veți afla destul de curând. Într-un fel sau altul.

Părinții depistează primele semne ale consumului de droguri din partea adolescenților printr-o varietate de moduri. Foarte des, devin bănuitori ca rezultat al unei schimbări în obiceiurile copilului – o schimbare propriu-zisă de personalitate. Copilul poate avea greutăți la deșteptare și plecarea la școală dimineața. Sau, poate, apare într-o seară la masă complet “bui măcit”. Sau e dintr-o dată hiper-activ și peste măsură de vorbăreț, spre deosebire de stilul său în mod normal liniștit.

Cel mai adesea, părinții devin pentru prima oară conștienți de folosirea drogurilor când găsesc produse farmaceutice sau alte urme pe care copiii le lasă neglijent la vedere sau în buzunarele hainelor. Se pare, aproape, că în ziua de azi copiii vor ca părinții lor să afle că au ajuns la vârsta când drogurile le stau la dispoziție. Acum treizeci de ani, fiecare băiat adolescent purta în portofel un prezervativ până se deteriora și se destrăma de atâta nefolosință. Astăzi, este pipa de hașiș sau sfertul de uncie de marijuana care se învechește într-un pliculeț de plastic, sub lenjeria din sertar.

Genul de anturaj în care umblă adolescentul este un factor crucial în a determina dacă un copil se va implica sau nu masiv în consumul de droguri. După cum am arătat, factorii superficiali, legați de îmbrăcăminte, "stil" etc. nu sunt neapărat decisivi. Mai degrabă, dacă aflați că lumea prin care se învâрте copilul are necazuri cu poliția, să zicem de pe urma unor furturi, sau și-a format o reputație proastă la școală, aveți motive să deveniți atenți. Există șanse ca, dacă adolescentul umblă cu un grup cunoscut ca alcătuit din "uscături" și toxicomani, mai devreme sau mai târziu să aflați despre propriul său consum de droguri, în urma unui telefon de la autoritățile școlare sau, mai rău, de la poliție.

Cea mai comună reacție a părinților când află că odrasla lor e implicată într-un fel în problema drogurilor este panica. După care, de obicei, urmează o confruntare cu copilul, în prezența ambilor părinți. Aceste confruntări nu au întotdeauna mare succes. Invariabil, adolescenții neagă că au luat droguri sau, dacă asta nu ține, încearcă să joace pe coarda cantității. Dacă sunt presați destul de tare, adeseori vor promite că nu vor mai consuma niciodată narcotice. (Să nu-i credeți.)

Urmează apoi o perioadă tipică în timpul căreia pe părinți îi apucă o ușoară "nebuție". Foarte des, unul sau amândoi vor simți că "nu mai pot avea încredere" în copil. Ca rezultat, recurg la infamii ca percheziționarea în taină a rufelor murdare, deschiderea corespondenței copiilor, scotocirea prin sertarele biroului, observarea dilatației pupilelor etc. etc. Nu rareori, părinții cuprinși de panică își amenință copiii cu închisoarea sau alte internări în instituții de reeducare dacă mai continuă să aibă vreo tangență cu drogurile.

Dat fiind contextul culturii în care trăim și pe care l-am expus

sumar, acest comportament panicard din partea părinților este, desigur, de înțeles, dar de cele mai multe ori e zadarnic, și rareori va avea vreun efect pozitiv asupra unui copil confruntat cu dilema dacă să se implice sau nu serios în consumul de droguri.

Întrebarea pertinentă a părinților din ziua de azi nu e atât "Are copilul meu tangență cu drogurile?" ci, mai curând, "În ce măsură are copilul tangență cu drogurile?".

Este copilul nostru un consumator *de-o singură ocazie*?

A experimentat copilul dumneavoastră *de o jumătate de duzină de ori* consumul de droguri?

Este copilul, deși neconsumator, foarte *conștient* de prezența drogurilor, prieten fiind cu alții care le folosesc?

Este un consumator *înveterat*, fie dependent deja, fie pe calea spre dependență?

Acest capitol este menit să ajute la îndrumarea acelor părinți care se confruntă fie cu dovezi, fie doar cu bănuieli că adolescentul experimentează narcoticele sau se află într-un moment al vieții când tentația de a o face este foarte clară. Secțiunea *nu se adresează problemelor tratamentului pentru copiii dependenți*. Are rostul de a-i ajuta pe părinți să trateze cu dificila descoperire că progeniturile lor pot fi actualmente expuse consumului de droguri și a-i învăța ce măsuri să ia pentru a reuși la timp să *împiedice* apariția dependenței sau a consumului masiv de droguri.*

De ce sunt copiii atrași de droguri

Astăzi, drogurile și alcoolul se găsesc pretutindeni. Din experiența mea, nu mă pot gândi la nici un singur copil cunoscut mie care să nu fi absolvit liceul fără a fi experimentat măcar fugitiv cu bere, vin, țarie,

* Definesc consumul masiv de droguri în proporția în care intervine asupra bunăstării și activităților normale, și/sau reprezintă o amenințare față de bunăstarea celorlalți. Dacă adolescentul consumă deja masiv, sfatul meu este să căutați ajutor profesionist. Există o diversitate de abordări spre rezolvarea problemelor de consum masiv. Consultingul familial, psihoterapia individuală, clinicile de dezințoxicare și programele sociale pot fi toate de folos, în funcție de situația individuală și relațiile personale dintre părinți și copii. Au fost elaborate tehnici terapeutice specifice și modalități de angajare față de abuzul de droguri, și avem toate motivele să fim optimiști că, recurgând la programul adecvat, copilul își va reveni complet.

sau vreo formă de substanță controlată (marijuana încă fiind cea preferată, din ultima categorie.)

Drogurile reprezintă o forță atotprezentă în cultura noastră contemporană. A ne aștepta ca adolescenții să nu fie influențați de cultura epocii lor este o speranță la fel de nerealistă ca și credința în Moș Crăciun. Bunicii noștri au crescut în epoca prohibiției și riscau să orbească bând “gin la cadă”. Faptul că distilerile de alcool erau ilegale și jumătate din produsul servit de ele îi putea otrăvi nu făcea decât să confere o și mai mare atracție băuturii. Era “Epoca Flapper”, iar consumul de alcool era “la modă”.

În anii celui de-Al Doilea Război Mondial, sute de mii de infanteriști adolescenți și muncitori la apărarea frontului s-au dedat *fumatului*, în mare măsură datorită reclamelor și cartușelor de țigări gratuite trimise pe front de către companiile de tutun. Pe vremea aceea, nu exista nici un panou de afișaj chemând la înrolare care să nu înfățișeze un pifan cu țigara fumegându-i în colțul gurii.

În anii ‘60, activiștii Drepturilor Civile și demonstrații împotriva Războiului din Vietnam își ardeau carnetele de recrutare și sărbătoreau o nouă libertate sexuală.

Acestea au fost “ritualurile de trecere” adolescentine ale altor timpuri, și a ne aștepta din partea copiilor zilelor noastre să nu fie prinși în cultura epocii lor înseamnă să ne așteptăm ca firea umană să devină dintr-o dată, miraculos, ceea ce nu este.

Astfel, influența celor de-o seamă joacă un mare rol în experimentele contemporane cu droguri. Ne convine sau nu, presiunea egalilor dobândește adesea întâietate față de influența părintească în anii adolescenței. Câtă vreme în perioada copilăriei familia oferea izolare față de realitățile mai înfricoșătoare ale vieții, în anii adolescenței grupul de prieteni tinde să preia el funcția protectoare. Domnește un sentiment de siguranță, când toată lumea din gașca unui adolescent aprobă un anume gen de comportament.

Și nu e nevoie decât să ne amintim cea mai veche poveste din lume – Adam și Eva în Grădina Raiului – pentru a reține că factorul curiozității – experimentarea cu necunoscutul, cu misteriosul, cu *interzisul* – este unul dintre cele mai primare instincte ale omului (și ale femeii lui). Experiențele cu droguri sunt alimentate de curiozitate și de aura

misterului. Pur și simplu nu ajută la nimic să le spunem copiilor ce efect are un drog, dacă nu l-au gustat și ei.

Am observat deja, în alte capitole, cum se luptă adolescenții să devină independenți și, astfel, să-și găsească propria identitate. Participarea într-o activitate pe care societatea a interzis-o este un mod al adolescenților de a-și afirma independența. Într-un rotocol de fum se găsește iluzia maturității atinse instantaneu.

Adolescenții care simt furie sau resentimente față de părinți află adesea o plăcere perversă umblând într-un anturaj pe care părinții îl dezaprobă. Acesta e modul adolescentului de a le spune: "Pot face tot ce am eu chef și n-aveți cum să mă opriți."

Părinții furioși care încearcă să-și împiedice copiii să se asocieze cu un anume anturaj, impunându-le sancțiuni disciplinare, sunt aproape invariabil condamnați la eșec. Cu cât îi reprimă mai brutal părinții pe copii, cu atât se înstrăinează aceștia mai mult de ei. În asemenea împrejurări, copiii pot, efectiv, să fie împinși în brațele deschise ale altor tineri alienați, care întâmpină noii recruți ca pe o justificare a propriei lor existențe. Susținuți de cei de-o vârstă, este firesc ca adolescenții care se simt neînțeleși acasă să cunoască sentimentul nou și îmbătător de a fi împreună "în afara legii" – coalizați împotriva părinților și a societății pe care par aceștia s-o reprezinte.

Genul de situație descris mai sus nu e ieșit din comun și, uneori, conduce la fuga copiilor de-acasă. Dacă nu se iau măsuri, problemele pot escalada, creând dificultăți și mai serioase odată cu trecerea timpului. Aceasta este, evident, o situație de evitat cu orice preț.

Dar dincolo de experimentare, dincolo de presiunea egalilor, dincolo de sentimentele de independență și revoltă ocazională, trebuie să ne întrebăm ce anume îi îndeamnă pe unii adolescenți să decadă tot mai profund în marasmul alcoolismului, al consumului de droguri sau al amândurora.

Un tânăr cu care am lucrat, *nefiind* consumator de droguri confirmat, adus la mine de către părinți fiindcă umbla cu un anturaj de consumatori masivi de droguri cunoscuți, a caracterizat gașca amicilor foarte adecvat și succint în momentul când a recunoscut: "Nu-s decât niște păguboși. Trozniți tot timpul. Nu vor să privească în față nimic."

A experimenta e una – și, poate, este de așteptat – dar copiii care

ajung la toxicomanie sau alcoolism masiv, sau amândouă, sunt copii cu tulburări care încearcă în esență să fugă de viață. Drogurile sunt un mod de a alunga permanentele stări de depresie pe care le cunosc ca urmare a unei diversități de probleme nerezolvate. Este adevărat că drogurile întrerup temporar monotonia vieții, și adeseori intensifică percepția vizuală, auditivă sau tactilă, astfel înlăturând prezentul dureros prin eliminarea protecțiilor naturale ale psihicului împotriva eșecului și primejdiei (și anume, vinovăția, voința, anxietatea). Aceste mijloace de apărare și emoțiile intense pe care le provoacă sunt înlocuite de sentimentul de "Nu-mi pasă" sau "Cui îi pasă?". Ca rezultat, consumatorul curent tinde să evite toate responsabilitățile și, mai important, să renunțe la necesara căutare de soluții pentru problemele vieții în fața fireștii adversități.

Drogurile oferă făgăduiala iluzorie a scăpării de deznădejde, producând temporar sentimente culminante, sau "extaz". Drogurile reduc anxietatea socială, unele dintre ele producând o senzație de bunăstare, altele generând sentimente de invincibilitate și posibilități nelimitate de împlinire în viață. (Tuinalele, o formă de barbiturice, sunt uneori numite "biscuiți pentru gorile", întrucât îl fac pe consumator să se simtă amplificat la proporții, puteri și capacități gargantuești.) Suferind de diminuarea judecării, consumatorii înveterați demonstrează adesea o vădită incapacitate de a aprecia existența unui adevărat potențial de a comite acte auto-destructive. După ce, într-o zi, scapă la un pas de moarte, tind să repete a doua zi aceeași faptă de mare risc. (Acesta este denumit uneori sindromul celor "nouă vieți".)

Categoric, există mai mult de un singur motiv care să le provoace adolescenților stări depresive. Multe dintre problemele pe care le-am discutat în această carte, dacă nu sunt rezolvate, pot duce în principiu la consumul de droguri. Plictiseala, furia, lipsa de responsabilitate, incapacitatea de comunicare cu părinții, învățatura slabă, lipsa prietenilor – toate sunt factori care deschid potențial calea spre toxicomania masivă. Cheia pentru a bloca recurgerea unui copil la droguri ca mod de viață nu constă atât în a încerca să i se explice pericolul drogurilor sau a i se interzice folosirea lor, cât în a căuta să-l ajutăm să-și rezolve problemele. Este un adevăr simplu că adolescentul

sănătos care se simte mulțumit de viața lui rareori va depăși experimentarea cu măsură și consumul ocazional de narcotice.

Înainte de a examina câteva măsuri practice pe care le pot lua părinții pentru a-și ajuta copiii să evite integrarea într-un anturaj nociv și implicarea în consumul masiv de droguri, să privim două cazuri de studiu, caracterizând două categorii de tineri foarte diferite.

CAZ DE STUDIU, I – JANE L.

Reclamația

Când am deschis prima oară ușa cabinetului pentru a-i primi pe Jane L., mama și tatăl ei, au trecut câteva secunde în care am crezut că cele două femei din fața mea erau surori. Doamna L. era o frumusețe izbitoare, fost fotomodel, cu ten de fetișcană. Fiica sa, Jane, deși sub șaisprezece ani, ar fi putut trece drept o tânără femeie de vreo douăzeci și cinci.

“Asta e o reclamă t.v. la săpunuri”, mi-am spus. Dar înainte de a mă putea adânci mai departe în această fantezie, domnul L. m-a asaltat cu o întreagă serie de plângeri. Jane, se părea, devenea “încontrolabilă”. Refuza cu strășnicie să vină acasă înainte de ora stabilită de mama și tatăl ei și într-o seară, recent, nu se întorsese deloc. Mai rău, doamna L. găsisese recent marijuana în poșeta fetei, ceea ce a dus la o căutare prin birou și sertarele măsuței de toaletă, de unde a apărut o “pipă de hașiș”.

“Devine toxicomană, doctore”, a exclamat domnul L. “I se citește în ochi. Umblă cu unii mai mari ca ea și se duce cu ei la discotecă fără să ne ceară permisiunea. Foarte bine dacă îi place viața, dar a scăpat de sub control. Ne întrebăm dacă n-ar trebui să ne gândim la internarea într-un sanatoriu.”

Tăcerea lui Jane în fața acestor acuzații părea să confirme suspiciunile tatălui. Înainte de a primi vreun răspuns de la ea, însă, termenul a trecut și am fixat o întâlnire individuală cu Jane.

În absența părinților, fata mi-a spus o cu totul altă versiune a povestirii relatate de tatăl ei. Da, a recunoscut că rămăsese de câteva ori până după ora stingerii. Când ajunsese acasă, tatăl ei o încuiase afară,

spunându-i prin ușă să plece. (O primise în casă mama, după ce tatăl se culcase.)

Cu un prilej, când lipsise toată noaptea, Jane venea spre casă de la o petrecere, cu mașina prietenului ei, când li se spărsese un cauciuc. Neputând schimba roata pe întuneric, făcuseră autostopul până acasă la prietenul său, unde dormise pe jos în living.

Jane a adăugat: "Tata nu are încredere în mine. N-are nici un rost să-i explic nimic. Nu-mi spune decât că mint."

"Și cu drogurile cum e?" am întrebat-o.

"Asta-i o glumă", a replicat ea. "Ei mă cred consumatoare fiindcă au găsit o pipă și câteva firișoare de iarbă. Nici nu fumez chestia aia, dar i-au apucat dracii și pe mine mă scot din minți."

Faptele descrise de ambele părți erau aceleași. Interpretarea, însă, se prezenta oarecum diferit.

Trecutul

Era evident că Jane nu era o "față simplă". Era o tânără domnișoară frapant de atractivă și matură la înfățișare. Avea o față frumoasă, încadrată de păr negru drept, și o siluetă voluptuoasă, bine proporționată. Datorită dezvoltării sale precoce, Jane tindea într-adevăr să "se învârtă" într-un anturaj mai vârstnic. Se simțea absolut la largul ei printre studenți și studente.

Pe lângă toate celelalte, Jane era ageră la minte, spirituală și de-o aprigă individualitate, iar în acel moment al vieții se lupta din răzputeri să-și impună maturitatea. Faptul de-a avea propria ei pipă de hașiș și o cantitate mică de marijuana în poșetă constituia un mod de a-și demonstra sieși și prietenilor independența.

Din păcate, tocmai datorită înfățișării adulte și a firii independente, alături de vârstei fragede, părinții erau speriați de moarte să nu sară calul în activități pentru care era prea devreme. Se temeau de o sarcină și că ar putea luneca într-o lume a dezordinii și consumului de droguri.

Ceea ce părinții lui Jane nu știau, și am ajuns să aflăm în urma câtorva discuții individuale cu ea, era că planurile de viață ale acestei foarte sensibile tinere nu se potriveau cu dezordinea și toxicomania ei,

dimpotrivă, abia aștepta să intre la facultate și să studieze sociologia. În același timp, avea destulă minte (sau, cu un termen mai potrivit, sensibilitate sufletească), pentru a reflecta la efectul emoțional al plecării ei la facultate asupra părinților. Chiar își punea întrebări: aveau să se simtă părinții singuri fără ea? Aveau să-i ducă dorul? O vor uita? Vor ajunge vreodată s-o aprecieze?

Aceasta nu era o toxicomană. Era o fată frumoasă și deosebită, pe care părinții o iubeau prea mult, poate, dar nu foarte înțelept. Se impunea, am considerat eu, ca toată lumea să înțeleagă puțin mai clar cu cine aveau de-a face – *nu* fiindcă ar fi existat pericolul ca Jane să decadă în dependența de droguri, ci pentru că familia crea inutil scene detestabile care aveau într-adevăr potențialul producerii unor răni necesitând mulți ani dureroși pentru a se vindeca.

Realizarea înțelegerii

O afirmație a domnului L. la prima noastră întâlnire, consemnată de mine pe hârtie, mi-a atras atenția în timp ce mă întrebam cum să ajut această familie răvășită să treacă peste atâtea neînțelegeri înrădăcinate. Domnul L. spusese: “Foarte bine dacă îi place viața, dar a scăpat de sub control.”

M-am întrebat dacă domnul L. considera *într-adevăr* că era bine ca fetei să-i placă viața; chiar recunoștea el pofta puternică și pozitivă de viață a fiicei sale? La una din sesiunile de grup cu familia, i-am pus exact aceste întrebări.

Nu tocmai surprinzător, domnul L. a recunoscut că, în tinerețe, fusese la fel de “destrăbălat” ca fiica sa. De multe ori, a spus el, băuse prea mult la petrecerile studențești, și-și amintea “o noapte oribilă” când îi venise rău de la daiquiri cu gheață. “Nici în ziua de azi”, a încheiat, “nu suport gustul de daiquiri.”

“Dar n-ați devenit alcoolic”, am subliniat eu.

“Păi, nu, firește. Îmi place un păhărel, dar n-am de gând să-mi distrug viața.”

“Credeți că fiica dumneavoastră este oarecum la fel ca dumneavoastră în tinerețe?” l-am întrebat.

“Posibil”, a răspuns domnul L.

“Credeți că vrea să-și distrugă viața?”

“Nu vreau să-mi distrug viața, tată!” a exclamat deodată Jane, cu mare convingere. “Voi face lucruri frumoase cu viața mea! La anul, mă duc la facultate! Abia aștept să încep!”

În pofida obișnuitei mele detașări profesionale, acesta a fost un moment când mi-a venit să mă ridic și s-o îmbrățișez. M-am bucurat s-o văd pe doamna L. negăsind nici un motiv similar de a rămâne stăpânită. A luat mâna fetei într-a ei. Domnul L. s-a mulțumit să plece privirea. Din expresia chipului său parțial ascuns, se vedea clar că și el pricepuse mesajul.

Sinteza creatoare

Încurajați oarecum de perspectiva serioasă în esență și intențiile pozitive ale fiicei lor, domnul și doamna L. au acceptat în săptămânile următoare să-i acorde lui Jane câteva noi concesii pe care înainte nu i le mai îngăduiseră. Cu o ocazie, i-au permis să petreacă un weekend în afara orașului, cu o prietenă studentă la facultate. Cum nu s-a întâmplat nici o catastrofă, doamna L. anunțat că era atât surprinsă, cât și ușurată.

Și eu eram ușurat, dar nu surprins.

Jane, din partea ei, era în extaz – nu pentru noile libertăți acordate, ci datorită atmosferei din casă.

“Atitudinea ambilor mei părinți e mult mai normală”, mi-a spus. “Cum ar veni, mă tratează dintr-o dată ca pe o femeie în toată firea. Mă fac să mă *simt* matură și nu mai trebuie să dovedesc nimănui nimic.”

În cele câteva sesiuni cu Jane rămase, fata s-a lăudat că învățase să-și controleze nervii față de tatăl ei. “Încearcă. E într-adevăr un băiat de treabă”, a comentat ea.

Peste câteva luni, după întreruperea terapiei, Jane mi-a dat telefon să-mi spună că fusese admisă în facultatea aleasă de ea și urma să ia avionul în vinerea următoare, împreună cu mama ei, pentru a merge în campus. Trebuia neapărat să mă anunțe că notele îi crescuseră dintr-o dată și scrisese la ora de engleză o proză ulterior acceptată de publicația literară a școlii. Tema povestirii: auto-descoperirea.

Ceea ce trebuie subliniat în legătură cu acest caz de studiu este

faptul că, în timpul ultimelor ședințe cu Jane și cu ocazia ulterioarei convorbiri telefonice, problema drogurilor nici n-a fost menționată. Întregul subiect devenise irelevant pentru reala evoluție a situației ei. Și aceasta era domnișoara pe care tatăl dorise s-o încarcereze într-un sanatoriu de dezintoxicare.

CAZ DE STUDIU, II – PETER R.

Reclamația

Când Peter R., un băiat de șaisprezece ani, a venit împreună cu mama lui la cabinet, mi s-a părut a avea mari necazuri, iar direcția în care se îndrepta se prezenta și mai sumbru. Problemele sale nu erau o simplă plâsmuire a imaginației părinților. Rămăsese corijent la trei materii în anul doi de liceu și, la ședința cu părinții, profesorii se plânseseră că părea complet dezinteresat de cursuri, că în cea mai mare parte a timpului nu-și făcea temele și că *nici măcar nu-și începuse* lucrările trimestriale. În loc să asculte la clasă, părea să-și piardă mai tot timpul desenând caricaturi ale profesorilor (dintre care pe unele mi le-a arătat mai târziu, și erau foarte reușite). În câteva situații, fusese obraznic cu profesorul de istorie și cu câțiva colegi. Refuza cu îndârjire să participe la orice activitate sportivă și, deși sportul nu era obligatoriu în școală, liceul se mândrea mult cu reputația sa de-a fi produs câțiva atleți celebri în comitat; adolescenții care nu participau tindeau să fie oarecum desconsiderați.

Acesta nu era decât începutul. Mai devreme în cursul anului, în prima săptămână de școală, Peter fusese prins fumând marijuana cu alt băiat în spălător, fiind eliminat o săptămână. Cam prin aceeași perioadă, mama sa îi găsisese o pipă de hașiș sub pernă și o uncie de marijuana în sertarul de sus al scrinului. Între timp, cultiva marijuana într-un ghiveci de flori pe pervazul ferestrei și, când i-a fost descoperită, a încercat să susțină că era un *morcov*.

Ceea ce a determinat finalmente familia să mi-l aducă a fost un incident cu poliția. Peter se "învârtea" cu o gașcă de băieți mai mari, exmatriculați din liceu. Locul favorit al acelei grupări era grădina publică. Consiliul municipal luase recent notă de prezența lor, emițând

o lege împotriva consumului de băuturi alcoolice în public. Unul dintre băieți îi dăduse lui Peter o bere, pe care acesta tocmai începuse s-o bea, când polițiștii s-au repezit din boscheți și i-au arestat pe amândoi. Răstignit pe trunchiul unui copac, Peter a fost percheziționat și i s-a găsit încă o pipă de hașiș, cu puțină marijuana în ea. Acest lucru se întâmplase în aprilie, iar procesul (ca delincent minor) urma să intre pe rol la începutul lui iunie.

Într-adevăr, nu era vorba de o Jane L. neînțeleasă. Aveam în față un copil aflat pe muchie de cuțit, riscând, cum a spus tatăl lui, "să se ducă de izbeliște."

Trecutul

Deși părinții lui Peter erau foarte alarmați de fiul lor, în același timp aveau convingerea că era un "băiat bun" și doreau să facă orice era necesar pentru "a-l readuce pe calea cea dreaptă."

Atât domnul cât și doamna R. erau inteligenți și extrem de creativi, considerându-se oarecum în afara vieții de rutină a orașelului unde se mutaseră de la New York în urmă cu șaptesprezece ani, înainte de nașterea lui Peter. Amândoi fuseseră radicali "destul de înaintați" în anii '60 și chiar participaseră la un seminar de instructaj pentru protestele non-violente contra Războiului din Vietnam. Încă mai nutreau convingeri politice destul de stângiste. Domnul R., publicase cu zece ani în urmă un roman în care descria viața tinerilor radicali idealiști din anii '60. (Cartea nu avusese mare succes, dar n-aveam cum să nu dobândesc impresia, citind-o, că viața de tânăr radical a domnului R. fusese o experiență pe care nu o regreta. Căsnicia, nașterea lui Peter și a fiicei lor, Gigi – sora în vârstă de treisprezece ani a băiatului – îi astâmpăraseră pe amândoi. Acum domnul R. conducea o reputată firmă de public relations, cu doi angajați, activând într-un sediu lipit de casa familiei R. Doamna R. era o pictoriță realizată, destul de apreciată, iar în studioul din spatele casei luau ființă uleiuri impresionante, dintre care unele fuseseră achiziționate de diverși colecționari și muzee.

Astfel, tiparul comportamental de "proscris" al lui Peter nu se datora în mod direct domnului sau doamnei R. Ba chiar, până la

apariția problemei cu drogurile, fuseseră mai mult sau mai puțin mândri de el, pentru spiritul său independent.

Acum, însă, cu recente probleme ale băiatului, părinții nu mai erau atât de siguri dacă nu cumva făcuseră, cu cuvintele doamnei R. “o teribilă greșeală”.

“L-am crescut pe Peter să gândească de unul singur și să fie sceptic față de multe baliverne adolescente convenționale care există pe lume”, a spus ea, “dar se pare că nu s-a ales decât cu scepticismul și nimic pozitiv de care să se agațe.”

Peter însuși părea sincer derutat de viața lui și de locul său în lume. Chipeș fiind, ezitarea sa de a participa la sporturile organizate nu se datora, fără-ndoială, vreunei incapacități fizice. Unul dintre puținele lucruri care-i plăceau era să exerseze cu greutate, și era la fel de vânos ca toate “vedetele” echipei de fotbal pe care le cam disprețuia.

În grupul de excluși cu care umbla, era respectat nu numai pentru condiția fizică, ci și pentru “ideile” sale, în majoritate privind chestiuni ca loialitatea față de prieteni, lărgirea propriilor orizonturi, călătoriile și “aventura”.

Cât despre diversele sale transgresiuni, Peter nu simțea nici un regret sau vinovăție aparte. Între patru ochi, mi-a spus că după părerea lui părinții își făceau “prea multe griji” și că dacă nu mai “făceau un caz” din el, totul avea să fie în regulă. Nu a făcut apologia plăcerii găsite uneori “înmuindu-se” când asculta muzică (genul favorit fiind hard rock-ul, ce altceva?) dar nici “toxicoman” nu se considera. Fusesse “tâmpit” să se lase prins fumând în spălătorul școlii, iar incidentul cu berea (și drogul) în parcul orașului fusesse “o prostie”.

Cât privea școala, detesta matematica, nu găsea nici un motiv de a învăța franceza și avea cel mai total dispreț pentru profesorul de istorie (cel cu care se obrăznicise), pe care-l descria drept un “nătăflet”. Lui Peter îi plăcea profesorul de arte și reușise să ia 9+ la desen.

A fost nevoie de ceva timp pentru a-i câștiga încrederea suficient ca să vorbească despre el însuși. Când în sfârșit s-a deschis în fața mea, a apărut o imagine corespunzătoare celei pe care începusem deja să mi-o formez.

Realizarea înțelegerii

Ceea ce mi s-a părut clar era că aveam de-a face cu un tânăr caracterizat prin exact aceeași fire idealistă pe care o avuseseră părinții lui cu douăzeci de ani în urmă, diferența fiind că în epoca actuală nu reușise să-și găsească un debușeu pentru energiile sale sufletești. Cele câteva marșuri la care participaseră domnul și doamna R. în timpurile recente, în sprijinul Dezarmării Nucleare, nu aveau nimic atractiv pentru Peter. (În mintea lui, se identificau prea strâns cu părinții și alți “babalâci”).

Prin urmare, Peter, el singur recunoscând-o, se plictisea de moarte. Interesele lui particulare, mai degrabă introspective decât zgomotoase social, nu-i erau satisfăcute nici în școală, nici de către majoritatea colegilor. Cel mai semnificativ lucru, nu era atât înamorat de gașca drogaților, cât nemulțumit de toți ceilalți. Pe scurt, căuta alternative la tipul convențional de viață pe care părea să i-l ofere orașul. Întrucât nu făcea nimic care să-l satisfacă în acea perioadă a vieții, glisase către tinerii anti-sociali, anturajul consumatorilor de narcotice.

Ceea ce-i era necesar lui Peter, mi se părea, era o cale de a-și descărca idealismul și sensibilitatea care să fie pozitivă, îndepărtându-l de influența nefastă a celorlalți din gloata toxicomanilor. Mai avea nevoie și să-și exploreze în continuare talentele artistice.

Sinteza creatoare

Fără a pomeni măcar cuvântul “droguri”, Peter, părinții săi și cu mine am discutat despre ce i-ar plăcea mai mult să facă în viitoarea vacanță de vară. M-am bucurat să văd că băiatul a participat cu entuziasm la discuție.

Primul lucru pe care trebuia să-l lase în urmă erau cele treizeci și nouă de ore de muncă în serviciul municipalității la care îl condamnase tribunalul în primele zile ale lui iunie, pentru recentul incident cu *drogurile*.^{*} Corvezile sale implicau săparea unui șanț de canalizare împreună cu o echipă de muncitori, ceea ce lui Peter i se părea aproape

^{*} Ca delinvent minor, nu urma să aibă cazier, dacă efectua satisfăcător sentința de muncă în serviciul comunității.

o *răsplată*, nu o pedeapsă. Fără cămașă pe el, în soarele fierbinte de iunie, stătea umăr la umăr cu ceilalți lucrători și dădea cu târnăcopul. Când și-a încheiat termenul, tatăl lui mi-a spus că muncitorii au lăsat jos uneltele și au aplaudat, în timp ce domnul R. aștepta lângă bordură cu mașina.

Una dintre ocupațiile favorite ale lui Peter, împreună cu câțiva dintre cei mai aventurieri membri ai anturajului, era să escaladeze râpile din apropiere. Domnul R. a profitat de acest lucru și l-a întrebat pe Peter dacă i-ar plăcea să participe la o expediție de alpinism pe stâncile din Outward Bound, Colorado.

"*Yee-e-e-a-a-h!*" a fost răspunsul băiatului.

Peter a petrecut o lună în Colorado, cu un riguros program de ascensiuni montane (plătind taxa din propriile sale economii; tatăl lui achitase biletele de avion). Într-un referat scris de ghid peste o lună, se spunea despre Peter că a adus "o contribuție uimitoare" în cadrul grupului, demonstrând considerație prin a-i ajuta pe unii membri mai slabi fizic să surmonteze obstacolele grele și "manifestând veritabile calități de lider".

După participarea încununată de succes la două activități care-i solicitau capacitățile fizice, Peter prezenta deja o nouă vioiciune a pasului și, uneori, o undă de surâs triumfător.

În urma revenirii sale din Colorado, familia și-a făcut concediul anual de trei săptămâni la Cape Cod, unde doamna R. obișnuia să picteze mult în fiecare vară. Soții R. au reușit să-l înscrie pe Peter la un program de arte în Provincetown, și acela a fost locul unde și-a găsit într-adevăr menirea. Ceilalți studenți aveau în majoritate peste douăzeci de ani și, după ce se luptaseră deja cu vârsta adolescenței, inclusiv experimentele cu droguri, erau acum artiști devotați, ei înșiși idealisti romantici, întrucâtva în afara curentului principal al societății convenționale, dar foarte îndrăgostiți de viață și plini de planuri pentru viitor. Cu acești tineri pe post de model, Peter s-a lămurit dintr-o dată că independența sa față de proza cotidiană a orașelului natal nu era atât de "ciudată", că putea fi diferit fără a se identifica neapărat cu scursorile drogate ale societății.

Părinții lui au jucat un rol foarte discret, dar decisiv, în a-și călăuzi

fiul pe căi pozitive, în timpul acelei veri de răscruce. Era o perioadă când Peter creștea accelerat. În toamnă a revenit la școală, iar zilele sale de "consumator" înrăit au rămas în urmă. A reușit să-și afle câțiva prieteni (inclusiv o fată cu talente artistice) care-i împărtășeau unele dintre idei. Cu timpul, fără a trebui să se supună cerințelor sportive și de altă natură ale majorității, Peter și cercul său au reușit chiar să cucerească respectul celorlalți colegi.

Din când în când, Peter se întâlnea întâmplător cu vechea gașcă de drogați, ai cărei membri continuau să sugă bere din pahare de hârtie și să poștească chiștoace. Mi-a spus că-i părea rău pentru ei. "Sunt băieți buni", i-a calificat el, "dar n-ajung nicăieri, și o știu și ei." Când îi întâlnea, respectându-și noțiunile idealiste de loialitate, nu-i lua niciodată de sus; se oprea, conversa cu ei, glumeau și râdeau. Dar le refuza întotdeauna ofertele de a fuma un chiștoc sau a lua o bere.

Nu mai era nevoie de terapie. Peter scăpase ca prin urechile acului. La una din ultimele întâlniri, mi-a spus că încă mai trăgea câte un chiștoc de marijuana din când în când, iar părinții păreau s-o știe, dar nu-i deranja. În materie de învățătură, reușind să treacă la matematică în iunie (cu nota 6), repeta anul la franceză. Deși nici acum nu-i plăcea subiectul, se simțea capabil să se descurce.

"Am nevoie de medie pentru intrarea într-o școală de arte bună", a încheiat el.

Măsuri practice

Cele două cazuri de studiu pe care tocmai le-am revăzut par să ilustreze extremitățile opuse ale spectrului consumului adolescentin de droguri din zilele noastre. O fată, Jane L., s-a implicat în droguri doar în infimă măsură, cu titlu experimental. Băiatul, Peter R., e posibil să se fi aflat în pragul prăbușirii într-o toxicomanie gravă. În ambele situații, acțiuni preventive, de bun simț, din partea părinților, au furnizat un sprijin prețios pentru a-i ajuta pe cei doi tineri să depășească perioadele dificile.

I. Nu vă "ieșiți din minți"

Dacă și când devine evident că adolescentul consumă, sau a

consumat, un gen de droguri sau alcool, nu intrați în panică. Recunoașteți că în ziua de azi copilul care nu a experimentat cel puțin, dată sau de două ori, cu drogurile, e o rară excepție. Sarcina dumneavoastră de părinte responsabil și rațional nu este aceea de a vă "ieși din minți" cu o sumedenie de acuzații și bănuieli nefondate, ci de a încerca, înainte de toate, să *aflați măsura consumului de droguri* din partea copilului, după care să acționați în consecință.

II. Ce se ascunde dincolo de consumul drogurilor?

Oare copilul nu face decât să tatoneze experimental "mistica" drogurilor? Nu cumva el încearcă doar să fie "tip de gașcă" și să o ia de capul lui, o dată sau de două ori, în urma presiunilor anturajului? Caută copilul să "se dea mare" arătându-vă dumneavoastră și sieși că poate fi "rău pe bune" în lumea contemporană? Jane L. era un asemenea copil.

Sau cumva copilul dumneavoastră are un soi de necazuri mai profunde? Sunteți capabil să legați consumul drogurilor de alte probleme adolescente, dintre care multe sunt dezbătute în această carte?

Înainte de a putea reacționa într-un mod pozitiv și util, este important să *ajungeți la baza problemei care determină consumul de droguri*.

Cazul lui Peter R., de exemplu, era tipic pentru adolescentul a cărui viață este *plucticoasă*, și prin urmare nefericită. Peter avea nevoie să-și găsească ieșiri convenabile pentru forța fizică și ideile oarecum individualiste.

Dacă ascultați ceea ce are de spus adolescentul, puteți reuși să-l îndreptați către activități suficient de interesante pentru a-l abate dinspre consumul masiv de droguri. Aici se impune cu stringență o *abordare delicată*. Scopul *nu* este de a-i sugera copilului cutare-și-cutare activitate sau interes, ca alternativă a drogurilor; mai la obiect, dacă adolescentul se implică intens într-o nouă sferă, interesul pentru droguri are toate șansele să scadă de la sine.

III. Fiți furios, dar nu vă repeziți la gâtul lui

Dacă bănuți că fiul sau fiica dumneavoastră consumă droguri, confruntarea cu el/ea într-o manieră ostilă și proferarea de amenințări nu folosesc la nimic. Sfatul meu este să discutați subiectul drogurilor

fără ostilitate. Copilul să știe că sunteți conștient de presiunile exercitate de către prieteni; că sunteți conștient de curiozitatea inevitabilă a adolescenților despre droguri; că principala dumneavoastră grijă este nu dacă adolescentul a gustat sau nu droguri, ci mai mult care ar fi consecințele unui consum masiv.

Încercați să cunoașteți sentimentele copilului față de folosirea drogurilor. Dacă simte că poate vorbi cu dumneavoastră într-un mod rezonabil de sincer pentru droguri, ați înlăturat pe dată unul dintre cele mai răspândite motive ale copiilor de a le consuma – acela de a-și șoca părinții, silindu-i să admită că au crescut.

IV. Cum să ajutați copilul în a face față presiunii prietenilor

Influențele celor de-o seamă, după cum am constatat, sunt extrem de puternice în anii adolescenței. A refuza în fața unui prieten consumul de droguri e o provocare formidabilă, chiar și pentru adolescentul bine educat și sigur de sine. Dacă aveți norocul unui copil care vă cere sfatul în asemenea privințe, spuneți-i că nu e cu nimic mai prejos – ba chiar, e mai *presus* – de ceilalți dacă are curajul să refuze oferta drogurilor. E nevoie să fii om mare ca să te desprinzi din mulțime. Un copil care respinge drogurile fără a-i judeca pe cei care i le-au oferit nu riscă să piardă prietenia nimănui important. Spuneți-i acest lucru.

V. O schimbare de context poate ajuta

Părinții copiilor încurcați în anturaje nefaste unde predomină consumul de droguri mă întreabă adesea dacă nu cumva ar trebui să-i retragă dintr-un mediu școlar anume, transferându-i într-un altul. Răspunsul meu este acela că schimbarea de ambianță nu se dovedește neapărat folositoare. În fond, drogurile și consumatorii lor se găsesc peste tot, iar dacă un copil e hotărât să umble cu un anume gen de tovarăși, îi va găsi indiferent unde s-ar duce. Pe de altă parte, schimbarea mediului ambiant poate fi uneori utilă, mai ales dacă adolescentul însuși o propune, indicând astfel o puternică dorință de a o lua de la zero. Dacă însuși copilul consideră că poate face față mai bine într-un alt context – parțial datorită actualelor influențe negative pe care vrea să le evite, și eventual și din cauza proastei reputații în ochii prezentelor autorități școlare care poate fi aproape ireversibilă – s-ar putea să fie indicată o

schimbare. Copilul trebuie ajutat să înțeleagă, însă, că schimbarea va genera și câteva noi probleme, ca necesitatea de a-și găsi noi prieteni, a se acomoda într-o situație nouă, a respecta reguli noi.

Expedierea din oraș a lui Peter R. în timpul verii a avut, cate-goric, un efect salutar în acea situație anume. Perioada estivală este foarte potrivită pentru schimbări, întrucât reprezintă un moment firesc al călătoriilor. Mai mult, copilul care se deplasează vara într-un nou mediu nu ajunge să se simtă un laș sau un învins, cum se poate întâmpla uneori dacă schimbă școala în mijlocul anului de învățământ.

VI. Subliniați pericolele consumului de droguri

Întrucât copiii nu vor fi niciodată la fel de conștienți de pericole ca adulții, fiecărui părinte îi revine îndatorirea de a-și alerta copiii adolescenți asupra consecințelor nocive ale consumului masiv de droguri. Asta nu înseamnă că trebuie să-i aruncați copilului în față ultimul buletin medical apărut în ziare despre “efectele vătămătoare ale narcoticelor asupra creierului”, sau ce-o mai fi. Personal, cred că, indiferent de proporția în care sunt adevărate, asemenea materiale nu au absolut nici un efect asupra adolescenților. De fapt, simpla referire la ele nu face decât să-i încapățâneze.

Cred, totuși, că mulți adolescenți care experimentează cu drogurile sunt în oarecare măsură conștienți de înaltul risc al accidentelor rutiere ca rezultat al efectului narcoticelor. (În care localitate din Statele Unite nu există exemplul cel puțin al unui elev de liceu care a murit într-un accident de mașină datorat drogurilor sau alcoolului?) E potrivit să abordați subiectul cu adolescenții și să-i preveniți împotriva amestecului folosirii drogurilor cu cea a autovehiculelor.

Și, desigur, există și consecințele legale ale consumului de droguri, după cum a aflat Peter R. Se cuvine întru totul, consider eu, ca părinții să le amintească adolescenților că “substanțele controlate” sunt ilegale, iar consecințele de a fi prins folosindu-le pot fi grave. Deosebit de grave sunt arestările pentru accidente de mașină în relație cu drogurile. Mesajul este: copii, atenție. Vă puteți răni; puteți răni pe altcineva; puteți distruge o mulțime de vieți.

VII. Sunteți dumneavoastră înșivă un toxicoman înveterat?

Credeți că veți scăpa fără a scoate o vorbă și despre drogurile pe care chiar dumneavoastră le luați? Fumați din când în când câte un chiștoc de marijuana? Prizați cocaină? Fumați țigări? Sunteți băutor?

Toate acestea sunt droguri. Iar dacă sunteți fumător înveterat, sau aveți *obiceiul zilnic* de a bea vreo două martini-uri înainte de cină – destul ca să vă dinamizați puțin în fiecare zi – dați copiilor un exemplu de folosire a drogurilor.

Nu sunt un ascet. Îmi place și mie câte un cocktail din când în când. Îmi place un pahar de vin la cină; consider că vinul sporește savoarea mâncării. Îi recomand consumul, de fapt, cititorilor. Mă opun cu tărie, însă, băutului peste măsură – din multe motive. În scopurile acestei cărți, mă opun fiindcă dau exemplu prost adolescenților.

Sunt și mai îndărătnic în atitudinea mea față de fumat. Oricine nu crede că fumatul creează dependență înseamnă că n-a încercat niciodată să “se lase”. Din nou, nu intră sub incidența acestei cărți o discuție despre pericolele fumatului. Dar *primejdiile sunt reale*. Iar tutunul e un *drog*. Băutorilor sau fumătorilor înrăiți le spun pur și simplu că dau exemplu rău copiilor.

Voi mai adăuga un lucru: aceia dintre dumneavoastră care ați fumat și ați reușit să vă lăsați, le oferiți un exemplu minunat adolescenților. Ei știu, din ceea ce au aflat în copilărie, că fumatul este dăunător. Da, această lecție chiar au asimilat-o. Dacă vă văd chinându-vă să vă lăsați de obicei, și reușind, vor rămâne cu un exemplu pozitiv și de neșters care le va fi de mare folos în anii dificili ai adolescenței. Este cel mai bun stimulent pe care-l cunosc pentru ca adulții să se lase de fumat. Și e cel mai valoros dar pe care i-l puteți oferi vreodată copilului.

“Care e situația cu copilul meu și viața sexuală?”

În afară de “cum e vremea”, nu există subiect cunoscut omului despre care să se discute mai mult decât despre sex. Sexul înflorește în mahalalele și speluncile claselor de jos, precum și în palatele regilor și reginelor. Sexul a fost alternativ proslăvit sau blamat pentru toate viciile, calamitățile, victoriile, triumfurile, înfrângerile, cuceririle, tragediile și toate celelalte consecințe cunoscute de om. I se închină cântece, se scriu poezii de amor, se promulgă *legi* privitoare la sexualitate. Pur și simplu, se pare că n-avem “cum nu-l iubi pe bădița meu” – sau pe “drăguța mea”. Perspectivele continuității sale, indiferent ce altceva încetează să mai existe sau nu, sunt foarte clare. Sexul, indiferent că-l iubim sau îl detestăm, este aici și aici va rămâne.

Sexualitatea umană există sub infinite forme, în toate grupele de vârstă, depinzând de cazurile individuale. Se găsesc octogenari și nonagenari angrenați într-o viață sexuală activă. Din primii ani de viață, băiețașii și fetițele se angajează într-un soi de încântătoare activități sexuale, examinându-și feluritele organe ale trupului. Îndemnați inițial de curiozitate și de instinctul de a explora, copiii învață repede că anumite părți din corpul lor produc plăceri senzuale. Pe la vârsta de patru ani, un joc comun printre băieți și fete este cel “de-a doctorul”. Băieții se joacă uneori sexual cu băieți de aceeași vârstă, la fel făcând și fetele, fără a părea să existe nici o corelație între acest gen de activitate și homosexualitatea adultă.

Adevărata sexualitate, însă, cu deplinul ei potențial de voluptate precum și de consecințe serioase, se manifestă prima oară în anii

adolescenței*. În timpul acestei perioade, o activitate care a fost în primul rând experimentală, deși generatoare de plăceri, devine imbold fiziologic. Adolescenții intră "în călduri".

În anii adolescenței, ceasul biologic uman dă primele semnale că a sosit vremea pentru înmulțirea speciei. Acest deșteptător poate suna timp de încă treizeci, patruzeci, cincizeci sau oricât de mulți ani, dar bateriile nu vor mai fi niciodată la fel de încărcate ca la început. Adolescenții, asemenea adulților, simt acest semnal sub forma unei tensiuni corporale, cunoscută și sub denumirea de "excitație". La fel ca foamea, excitația sexuală cere satisfacere pentru ca tensiunea să se destindă. Numai recurgând la un comportament concret (contact sexual sau masturbare) sau prin echivalentul său inconștient (poluțiile nocturne) tensiunea cedează. Până la proxima ocazie.

Această tensiune sexuală se insinuează profund în viața adolescenților și *nu poate fi negată*. Ea determină primele eforturi adolescentine de a lega relații și a experimenta sexualitatea adultă. Principala problemă a acestei activități naturale este aceea că, în cultura noastră, factorul biologic acționează oarecum în avans față de capacitatea asumării consecințelor de a "merge până la capăt". În alte culturi – mai ales acolo unde condițiile de viață sunt grele și longevitatea e redusă – poate fi dezirabilă procrearea unei noi generații în cel mai rapid moment posibil. În unele civilizații, familia sau tribul preia responsabilitatea tinerei mame și a noului născut până când copilul atinge vârsta de a contribui la binele general. În societatea noastră, o persoană de sex feminin, în funcție de perspectivele ei sociale, de cele mai multe ori nu este gata să-și asume răspunderea unei progenituri până nu are un partener mai mult sau mai puțin stabil și/sau o educație ori slujbă (cu asigurare de maternitate, garanții de concediu etc.).

Astfel, în societatea noastră, de îndată ce adolescenții ajung la vârsta întâlnirilor, părinții nu pot să nu se îngrijoreze de riscurile unei sarcini nedorite. Este necesar un singur contact sexual pentru ca o fată să rămână gravidă, și nu există nici un motiv ca aceasta să nu se întâmple de *prima dată*, mai ales întrucât cu prima ocazie fata poate fi

* De fapt, odată cu creșterea nivelurilor nutritive în țările industrializate ale lumii, funcția menstruală a fetelor începe la vârste tot mai fragede, încă înainte de instalarea adolescenței. Unele fete sunt capabile să procreze – și o fac – la o vârstă când sunt încă niște copii pre-adolescenți, chiar mai devreme de doisprezece ani.

cel mai vulnerabilă. Când are cel mai puțin experiența propriului ei trup, cea mai redusă pricepere de a și-l proteja de fecundare, atunci șansele de concepție sunt maxime.

Dar sarcina nedorită nu e singura consecință negativă posibilă a sexualității adolescente. Părinții au și alte griji – griji privind lucruri ca regulile și limitele relațiilor erotice (în special atunci când întâlnirile pun problema plimbărilor cu automobilul); promiscuitatea și, ca rezultat, reputația proastă; și opusul acestora, lipsa de interes pentru reprezentanții sexului opus (de unde, posibilitatea tendințelor homosexuale); influența pornografiei și a masturbației asociată cu aceasta; presiunea egalilor de a implica un adolescent în activități sexuale pentru care poate să fie sau să nu fie pregătit încă; pericolul bolilor venerice.

Acestea nu sunt decât câteva dintre preocupările părinților de adolescenți. Întrucât fiecare generație aderă la standarde diferite de ale generației precedente, părinții sunt adeseori în imposibilitatea de a ști cum să trateze comportamentul sexual al copiilor lor.

Sexualitatea adolescentină în lumea contemporană

Adolescenții, ca oricine altcineva, nu trăiesc în compartimente izolate. Cu toate energiile, obsesiile, jinduirile și impulsurile lor sexuale, ei trăiesc în lumea reală a zilelor noastre, iar în caz că cineva nu e conștient de acest lucru, începând din anii '60 Occidentul a cunoscut o așa-numită revoluție sexuală. (Probabil că începutul acesteia datează de pe vremea celui de-Al Doilea Război Mondial, dar a dobândit cu adevărat elan abia în deceniile următoare.)

Deși s-a cam depus praful pe giumbușlucurile trăsnite ale anilor '60, când arderea sutienelor, nudismul în public, promiscuitatea și chiar sexul în grup erau oarecum la modă, schimbările de practică sexuală, inclusiv o mai mare libertate de a participa în acte prenuptiale și non-conjugale, au dăinuit totuși. Cel puțin, vor mai fi valabile o vreme, până se va întâmpla ceva care va convinge generația următoare că forma cea mai înaltă de sex este non-sexul, sau sexul la trapez, sau sexul în imponderabilitate sau te miri ce altă formă de sex mai poate născoci imaginația omenească.

Am sentimentul că, în mare, revoluția sexuală a timpurilor recente a

avut în general câteva efecte pozitive asupra atitudinilor omenești. Pe de o parte, revoluția sexuală a dus la recunoașterea, poate pentru prima oară în istoria omenirii, a faptului că femeile au aceleași drepturi sexuale cu bărbații – adică, sexul este o activitate care să-i bucure pe *ambii* parteneri, nu doar pe bărbați. Efectul acceptării acestei idei a fost acela de a elibera femeile dintr-un soi de servitute care impunea ca propriile lor sentimente și dorințe să se plaseze pe un plan secundar față de cele ale bărbaților.* (Implicațiile sociale ale acestei egalități recunoscute, incidental, răzbat dincolo de limitele simplei activități sexuale.)

Mai mult, revoluția sexuală a dus la o mai largă acceptare a contactului sexual ca posibilitate exterioară instituției conjugale. Eu însumi sunt căsătorit, îmi place căsnicia, dar recunosc dreptul altora de a avea relații sexuale în afara căsniciei și cunosc oameni care trăiesc împreună fără a fi căsătoriți. Este un sistem destul de răspândit în zilele noastre.

Pe scurt, revoluția sexuală a dus la o tendință accentuată de a *permite adulților cu drept de consimțământ să facă ce vor, câtă vreme nu fac rău nimănui, inclusiv lor înșile* – colocvial spus, “trăiește-și lasă să trăiască”. Și, în genere, o consider o evoluție pozitivă.

Pe de altă parte, nu încape nici o îndoială că liberalizarea atitudinilor sexuale a decimat o parte din pozițiile noastre *morale* legate de erotism și chestiunile asociate lui, ca virtutea și virginitatea, contracepția și avorturile. Pentru a aprecia ampla schismă care s-a produs în societate privitor la aceste subiecte, nu aveți decât să luați orice ziar matinal sau să deschideți televizorul. Veți găsi reprezentanți ai ambelor optici contradictorii dezbătând cu pasiune problemele. Ba chiar, unele grupări și indivizi au ajuns dincolo de discuții, recurgând până și la violență, ca în cazul clinicilor pentru avorturi, ca să-și impună punctul de vedere.

Nu încape nici o îndoială că atenuarea sancțiunilor morale a

* Pentru cititorii tineri, care ar putea fi surprinși de acest memento al moravurilor anterioare anilor '60, amintesc faptul că în celebrul roman "1984", de George Orwell, legea interzicea orgasmul feminin, reducând rolul erotic femeilor la simpla procreere – premoniție oarecum surprinzătoare pentru cititorii din anii ulteriori deceniului șapte, neavând nimic comun cu moravurile comuniste; de fapt, viziunea lui Orwell exacerba prejudecățile existente, extrapolându-le, în contextul ucroniei sale, mentalităților totalitariste generalizate; nici chiar el nu a avut în vedere revoluția sexuală a anilor '60 și implicațiile acesteia.

determinat o reprezentare mult mai deschisă și explicită a atitudinilor și practicilor sexuale prin mijloacele de comunicare și divertisment. În urmă cu o generație, la cinema, perechile căsătorite puteau fi arătate dormind în aceeași cameră numai dacă aveau paturi separate. Acum le putem observa la fel de detaliat ca și cum am fi studenți la medicină înghesuți în jurul unei mese de operație, cum se zvârcolesc, se zbenguiesc în costumul lui Adam și efectuează uluitoare exerciții de acrobație sexuală.

Industria publicitară a știut dintotdeauna că o fată drăguță e calea cea mai sigură de a atrage atenția asupra unui produs. Dar, câtă vreme, într-o perioadă, fata de la Morton Salt stătea cu trenciul pe ea sub o ploaie de sare, astăzi negustorii audio-vizualului cheamă și îndeamnă milioane de telespectatori să se integreze într-un stil de viață mai opulent prin intermediul unor imagini cu legiuni de adolescente sumar echipate, zbânțuindu-se pe plajă, bând răcoritoare și bere, mâncând, distrându-se, arătând ceasuri, făcând gimnastică, conducând mașini, citind cărți, spălând vase și lucrând la computere. Și nu e decât începutul.

Într-un stil similar însă mult mai flagrant pornografic, noua vogă rock video exploatează imageria sexuală, adeseori în combinație cu comportamentul violent (sado-masochismul). Scopul pare a fi acela ca interpreții rock să atragă atenția asupra lor prin mijloacele unor continue apeluri, în escaladă și fără limite, spre latura nihilistă a viziunilor contemporane asupra lumii.

O mare parte din această reprezentare rock video a sexualității în zilele noastre contravine *conținutului uman* de la baza relațiilor sexuale și prezintă o imagine foarte deformată a adolescenților, într-o perioadă când aceștia încearcă să-și dezvolte atitudinile inițiale față de sex. Adolescenților care caută ieșiri pentru noile lor energii sexuale explozive li se oferă imagini comportamentale aflate, de fapt, în conflict cu cele mai fundamentale nevoi ale lor ca ființe omenești.

Ceea ce învață adulții cei mai sănătoși, în ultimă instanță, este că activitatea sexuală aduce cele mai mari împliniri atunci când face parte dintr-o relație umană de afecțiune și admirație reciprocă; când e non-exploativă (altfel spus, când nu servește interesele unui partener în

detrimentul celuilalt); când e caracterizată prin considerație și respect. Imaginile care portretizează sexualitatea ca modalitate de amplificare a orgoliului sau, mai rău, ca mod de compensare a furiei sau urii, le fac un deserviciu adolescenților și contribuie cu prisosință la confuzia privind însăși natura sexului.

Ce trebuie să știe adulții despre comportamentul sexual adolescentin

Unii adulți pot considera că e nepotrivit ca oamenii de orice vârstă să aibă contacte sexuale în afara căsniciei. Alții pot tolera ideea de sexualitate prenuptială, dar nu pentru adolescenți. Și mai sunt și aceia care susțin că relațiile sexuale sunt potrivite pentru adolescenții pregătiți.

Respect toate aceste puncte de vedere dar, din experiență, aș spune că în lumea de azi chiar nu contează prea mult ce aprobă sau dezaproabă adulții. Unii adolescenți nu se vor deda relațiilor sexuale, iar alții da – indiferent de dorința părinților. Prin urmare, fără a propovădui neapărat contactele sexuale între adolescenți, cred că părinții *ar trebui să fie pregătiți pentru această posibilitate*, și chiar probabilitate.

Întrebarea pentru părinții din ziua de azi, pare-mi-se, nu este dacă să le permită sau nu adolescenților să aibă relații sexuale ci, mai degrabă, cum să procedeze în eventualitatea vieții sexuale adolescentine, dacă are loc. Această atitudine înseamnă că părinții pot cel puțin să le ofere îndrumare și ajutor copiilor ior, astfel încât experiențele acestora să nu aibă efecte dăunătoare.

La ce vârstă e cel mai bine să înceapă viața sexuală?

“Doctore, știu că fiica mea vrea să se culce cu prietenul ei. Dar credeți că e destul de mare?”

Aceasta e o întrebare pe care părinții mi-o pun foarte des. Și trebuie să spun că nu există un răspuns stas. Unii copii – atât băieți cât și fete – sunt pregătiți fiziologic și psihologic pentru sex de la vârste foarte timpurii, iar alții nu sunt gata decât mult mai târziu. (Unii oameni nu ajung *niciodată* la o maturitate psihică suficientă pentru a face față relațiilor sexuale.)

După cum am arătat, o relație sexuală trebuie să se bazeze înainte de toate pe sentimente de *afecțiune umană între cei doi parteneri*. Trebuie să fie *non-exploativă*; mai exact spus, să nu servească interesele unui partener în paguba celuilalt. Și mai trebuie să fie bazată pe *grijă și respect reciproc*. La acestea, aș adăuga – mai ales în cazul adolescenților – că ambii parteneri iubitori trebuie să aibă *suficientă maturitate* pentru a înțelege că există *consecințe ale contactului sexual*. Poate interveni cu ușurință o sarcină, dacă nu se iau măsurile cuvenite de precauție, într-un fel sau altul.

Ce vreau să spun prin “afecțiune umană care este non-exploativă, bazată pe grijă și respect reciproc”?

Marea majoritate a romanțelor adolescentine pot fi catalogate ca “iubiri cu caș la gură”. Altfel spus, doi copii intrați “în călduri” împărtășesc un interes comun, dar trecător, față de un subiect sau altul – poate o formație rock, un program de studii, o activitate în timpul liber, concepții asupra frumuseții fizice ideale, orice, nu contează. Opiniile și interesele ambilor copii se vor schimba aproape invariabil în scurt timp, aproape la fel de repede pe cât se schimbă direcția vântului. Și tot atât de repede, cei doi își vor pierde interesul unul față de altul, deși nu fără o anumită doză de tristețe. Aceasta e “iubirea cu caș la gură”.

S-ar putea să-i surprind pe cititori dar, indiferent de natura sa fugitivă, consider realmente că “iubirea cu caș la gură” este o formă validă de *afecțiune umană, pe care părinții trebuie s-o ia în serios*. Este luată foarte în serios de către adolescenții pe care i-a pocnit. Deși are toate șansele să treacă, atâta timp cât există, adolescenții pot fi atrași reciproc irezistibil, prin pasiune sexuală. Dacă simt o afecțiune sinceră unul față de celălalt, pot foarte bine să fie pregătiți psihologic pentru contactul sexual.

Pe de altă parte, trebuie evitată cu orice preț “relația exploativă” în care interesele sexuale ale unui partener sunt satisfăcute pe cheltuiala celuilalt. Ce anume, exact, înțeleg prin asta? Mă refer la situația în care un partener nepregătit pentru implicarea sexuală, încă în faza de tatonare, este *presat* să participe de către celălalt. Vorbesc despre partenerul care spune: “Dacă mă iubești cu adevărat, pe mine, mergi până la capăt.” Vorbesc despre partenerii care doresc o întâlnire sexuală pentru a se putea lăuda față de prieteni, sau a-și dovedi ceva lor înșile.

Adolescenții care-și îngăduie să fie duși cu vorba spre a face un lucru pe care în sens fundamental nu-l doresc, ori nu sunt siguri dacă vor sau nu să-l facă – indiferent de motivul nehotărârii, moral sau de altă natură – pot fi lezați psihic prin “capitulare”. Înseamnă, de fapt, să se supună unui soi de viol; adeseori e vorba de o violare a propriilor lor convingeri adânc înrădăcinate. Părinții atenți, care depistează din timp o potențială relație sexuală adolescentină inechitabilă, vor face bine să exercite orice influență pot pentru a o descuraja.

Cu totul aparte de supunerea la presiuni, contactul sexual suferit de unii adolescenți sensibili care încă nu s-au acomodat întru totul cu ideea le poate provoca sentimente de vinovăție post-coitale care pot fi profund răscolitoare, afectându-le viața cotidiană normală. Actul sexual al adolescenților *nu* se reduce doar la problema de “a o face”. Are consecințe emoționale, iar unii adolescenți sensibili descoperă că îi împinge spre profunzimi emoționale mai presus de puterile lor. Sentimentele de culpabilitate sunt doar una dintre posibilele reacții post-coitale. Dacă se ridică întrebări privind maturitatea unui copil și pregătirea sa de a-și asuma bagajul emoțional al unei relații sexuale, atunci înțelept ar fi ca adolescentul să fie încurajat, dacă e posibil, să se abțină o vreme.

Pentru mulți tineri sensibili (ca să nu mai pomenim și de unii adulți), contactul sexual implică un angajament și un predominant sentiment de responsabilitate față de partener. Deși adulții de obicei învață cum să-și organizeze aceste simțăminte în proporții ușor de administrat (adeseori dezvoltându-și o atitudine discriminatorie foarte selectivă față de problemele sexuale), adolescenții, din partea lor, se pomenesc uneori copleșiți de sentimentul responsabilității. Este cazul să se întâlnească și cu alte persoane în timp ce e în relații sexuale cu cineva anume? Aceasta e o întrebare cu răspuns dificil pentru adolescentul sensibil a cărui identitate psihică e încă neformată. În asemenea împrejurări, scenariul comun (și nefericit) este acela în care adolescentul (indiferent de sex) își asumă un angajament ce nu mai e susținut sentimental, angrenându-se astfel într-o căsnicie nedorită care are toate șansele să se sfârșească prin divorț, peste un an, doi sau trei.

O fată în vârstă de șaptesprezece ani mi-a spus că a renunțat la

întâlnirile cu toți prietenii (de ambe sexe), rămânând acasă în serile de la sfârșitul săptămânii, timp de patru luni, fiindcă prietenul ei lucra noaptea în weekend, iar ea considera că dacă se distra în vreun fel comitea o faptă neloială. (A venit să-mi ceară sfatul când a descoperit că respectivul o "înșela" cu o prietenă de-a ei din cartier.

Alte situații când trebuie descurajat contactul sexual

Așa cum am reținut în repetate rânduri pe parcursul acestei cărți, anii adolescenței sunt o perioadă a rebeliunilor, un interval când se stabilește o nouă independență, o fază de confuzie și furie, o etapă a indolenței în asumarea responsabilităților mature, un timp al încercărilor de a fi popular.

Uneori, adolescentul folosește sexul ca mod de a-și satisface una dintre aceste necesități. O fată, de exemplu, revoltată contra părinților și dornică să-și stabilească propria independență de adult, poate foarte ușor să se implice într-o relație sexuală, cu speranța că își va oferi sieși un nou sentiment al independenței față de familie.

Un băiat în căutare de popularitate printre colegi pentru a-și stabili reputația de amant viril poate la fel de bine să încerce a seduce cât mai multe fete cu putință. Desigur, într-un asemenea comportament este implicat așa-zisul "dublu standard", în virtutea căruia le facem cu ochiul băieților cu succes la fete și dezaprobăm fetele care cedează "ușor". Este trist că societatea le condamnă pe fetele promiscue ca ușuratece sau "târfe", în același timp în care persistă tendința de a admira băieții capabili să obțină cât de mult sex pot. ("Ai tras multe-n ultima vreme?" nu e atât o întrebare cât o încurajare la adresa băieților de a continua să seducă fete.) Adevărul, însă, e că purtarea de "Don Juan" forțată reprezintă un efort disperat din partea băieților de a-și întări respectul de sine apelând la popularitatea vulgară, precum și o disperată tentativă a fetelor promiscue de a fi iubite sau a-și satisface prin intermediul unei fantezii momentane nevoia de a fi luate în seamă.

Părinții ai căror copii par porniți spre acest gen de implicare sexuală neîubitoare ar face bine să examineze mai atent ceea ce se află îndărătul unui asemenea comportament. Poate câteva cuvinte

înțelegătoare ori, la nevoie, încurajatoare, vor schimba ceva, stăvilind sau deturnând un entuziasm sexual ce nu poate decât să creeze mai multe probleme decât rezolvă. Nu este spre avantajul fetei să-și formeze o reputație proastă. O fată care persistă în comportamentul sexual ce-i afectează propria reputație (indiferent de gradul de "nedreptate" al dublului standard) acționează din motive* care au foarte puțin în comun cu sexul ca experiență a plăcerilor.

Despre pericolele de sarcină

Care părinți de fată adolescentă nu s-au luptat cu o fantezie de coșmar ca aceea care urmează? Fiica lor în vârstă de paisprezece ani se întâlnește cu un băiat "drăguț" și e "moartă" după el. Sunt împreună ori de câte ori au ocazia. După un timp, fata începe să se plângă de oboseală și grețuri frecvente, mai ales dimineța. Da, este însărcinată, o știe și izbucnește în lacrimi, în prezența părinților: "Vreau să țin copilul! Nu încercați să-mi schimbați hotărârea!"

Oricât de trist ar putea fi acest scenariu, gândiți-vă la următorul (dacă n-ați și făcut-o deja): aceeași fată iese cu același băiat, dar după șase săptămâni se despart și, din nou, fata descoperă că e gravidă. Simțindu-se abandonată, neajutorată, fără speranțe, singură și deznădăjduită, se hotărăște să fugă de-acasă. Scenariul de față are mai multe finaluri la alegere: fata poate încerca să avorteze singură; poate, fiind năpădită de sentimente de nevrednicie și silă de sine însăși, se înhăitează cu o gașcă decăzută și se-apucă de droguri; sau, într-un act disperat final, încearcă să se sinucidă. Sau toate trei.

O tragedie, dar o tragedie foarte comună, după cum vedem zilnic la actualitățile de seară.

O sarcină adolescentină înseamnă sfârșitul copilăriei. Indiferent ce planuri își face fata, sau partenerul ei, o sarcină neașteptată impune o drastică schimbare de direcție. Astfel, sfatul cel mai bun pentru părinți, cred, este să stea de vorbă cu fata înainte de apariția unei sarcini – ceea ce, de obicei, înseamnă înaintea primului contact sexual – la o discuție deschisă despre modalitățile de a o evita.

* Premisarea sexuală nepăsătoare și periculoasă poate fi pământul pentru defecțe grave de personalitate, de obicei asociate cu sentimente de nesiguranță profundă, respect de sine scăzut, rătăcirii înseamnă al propriei ignoranțe. În asemenea situații, trebuie să se recurgă la asistență terapeutică profesională.

A discuta cu copilul pericolele sarcinii și diversele căi de prevenire *nu* înseamnă neapărat că-i încurajați relațiile sexuale. Dacă sunteți de părere că adolescentul/a nu e gata pentru o relație sexuală completă, i-o puteți spune. Puteți avea chiar surpriza să constatați că vă respectă opinia și nu aștepta decât să v-o cunoască. Pe de altă parte, dacă adolescentul este decis să aibă relații sexuale, indiferent de aprobarea sau dezaprobarea dumneavoastră, e mult mai bine să știe ce măsuri poate lua pentru a evita o sarcină, decât să continue vrei-nu vrei, fără nici o măsură de prevedere.

Dacă se întâmplă ca fiica dumneavoastră să devină una dintre cele aproape șapte sute de mii de femei necăsătorite care rămân însărcinate anual în Statele Unite,* indiferent că vă convine sau nu, ați face bine să vă ajutați fiica la maximum posibil. Poate că nu sunteți de acord cu sarcina, dar trebuie să rețineți și că *vă iubiți fiica*. Copilul are nevoie de dumneavoastră, acum mai mult ca oricând, iar dacă-i întoarceți spatele, în actuala sa stare, măriți riscul să adopte o posibilă atitudine distructivă.

În sfârșit, cu privire la această problemă a măsurilor preventive împotriva sarcinii, și *băiatul* are o parte de răspundere. Dacă aveți un fiu adolescent activ sexual, acesta trebuie sfătuit să ia măsuri contra riscului de a lăsa fata însărcinată. Dacă intervine o sarcină, trebuie să înțeleagă că îi incumbă responsabilitatea morală de a-i rămâne alături fetei.

Despre relațiile sentimentale

Cât sunt de preocupați părinții de posibilitatea unei sarcini, probabil că și mai mult îi îngrijorează suferințele prin care pot trece copiii lor când iau parte la ritualurile sentimentale. Mai bine să ai o fiică însărcinată, sau un băiat care o lăsat gravidă o fată, decât un copil ucis într-un accident de mașină, înecat în timpul unei petreceri pe plajă, sau intrat în comă după o supradoză de droguri/alcool.

Cândva, adolescenții își făceau curte sub ochiul vigilent al însoțitorilor adulți. În unele culturi, această practică se aplică și astăzi.

* Numărul și rata nașterilor din rândurile adolescenților necăsătoriți, atât albi cât și negri, este în creștere, ajungând la cifra de aproape 700.000 în anul 1980. Cea mai mare proporție s-a înregistrat în Districtul Columbia — mica unitate departamentală în care se află orașul Washington D.C. (n.tr.) — unde 88% din totalul mamelor adolescente din anul 1982 erau necăsătorite. Rata națională de ansamblu a natalității din părinți necăsătoriți depășește acum 20%; cf. "New York Times", 20 octombrie 1985.

Evident, nu și în societatea noastră. Nu puteți fi de față să vă supravegheați copilul.

Ceea ce puteți face, însă – și *trebuie* să faceți – este să stabiliți anumite “reguli de comportament la întâlniri”. Am discutat în celelalte capitole cum se pot fixa reguli reciproc acceptate pentru adolescenți. Având permanent în vedere comportamentul prezent al generației lor și ajungând la o “sinteză creatoare” cu copilul, ar trebui să fiți în măsură de a stabili anumite linii călăuzitoare rezonabile.

Dacă adolescentul merge undeva cu automobilul, trebuie să înțeleagă că băutura/drogurile nu fac casă bună cu volanul. Credeți-mă, copilul o știe deja. Un memento blând poate provoca obișnuitul “Știu, Mami!” Dar merită să-l auziți exclamând astfel încă o dată, doar să fiți sigur că ați dat sfatul cel bun – din nou. Mai ales dacă adolescentul merge cu *mașina dumneavoastră* la o petrecere (sau concert rock) unde se vor găsi droguri și/sau alcool, aveți dreptul (și obligația) de a impune un consemn strict asupra oricărui consum – *sub sancțiunea, cel puțin, de a-i interzice să mai folosească mașina*. Cu excepția faptului că ar putea fi rănit sau ucis într-un accident, dacă adolescentul conduce sub influența alcoolului și se întâmplă un accident în care au de suferit *alte persoane* – fie pasageri în mașină sau într-o alta, fie pietoni – copilul va avea probleme serioase cu legea.

Dacă adolescentul merge cu mașina altcuiva la o întrunire unde se vor găsi droguri sau alcool, trebuie să-l instruiți *să nu se urce în mașină cu nimeni care a băut sau s-a drogat*. Spuneți-i clar că va trebui să *coboare din mașină și să circule cu altcineva la volan*. Să sune la unul dintre numerele hot-line înființate în multe localități (și adesea operate de adolescenți) și să vină acasă cu un conducător auto în deplinătatea facultăților rutiere. Dacă partenerul/a este beat(ă) și se urcă la volan, copilul îi va face un serviciu nelăsându-l/o să conducă. Poate va fi necesar puțin curaj din partea lui să se împotrivească presiunii celorlalți, în emoția momentului, dar a doua zi, treji – și nevătămați – prietenii îi vor fi recunoscători. Spuneți-i copilului acest lucru – și, poate, salvați o viață.

Aflați unde se duce, ce fel de activitate se prevede și la ce oră va fi înapoi acasă. *Negociați ora de întoarcere*. Evident, un bal la liceu

presupune o revenire mai târzie decât un film de sâmbătă seară. Fiți flexibil, dar odată ce s-a stabilit ora, înștiințați copilul că vă așteptați s-o respecte. (Puteți acorda o marjă de o jumătate de oră.) Copilul să știe că dacă intervine o problemă (ca o pană de cauciuc, sau altceva) trebuie să *telefoneze acasă*. Un telefon la miezul nopții, în caz de urgență, este preferabil lipsei oricărui telefon. Copilul trebuie să înțeleagă că nu vă veți supăra dacă vă trezește din somn; dimpotrivă, îl veți primi cu bucurie, în caz de necesitate, și veți face tot ce se cere pentru a vă ajuta copilul în acea situație anume.

Nu e rea ideea să cunoașteți persoana cu care pleacă fiul/fiica dumneavoastră. Dacă fata este invitată de un băiat cu mașină, acestuia nu-i face nici un rău să știe că prietena lui are părinți care o iubesc și speră să fie tratată cu respect și considerație. Dacă fiul dumneavoastră are întâlnire cu o fată, mai ales dacă se văd regulat, nu trebuie să aibă nici o obiecție față de a o aduce acasă s-o cunoașteți. Văzând-o pe fata cu care se întâlnește băiatul, îl veți înțelege mai bine.

Uneori, e greu să aprobați total persoana cu care e în relații copilul dumneavoastră. Poate că fata cutare e "prea dezvățată". Băiatul cu care iese în oraș fiica dumneavoastră poate fi nedemn de încredere; vă întrebați dacă puteți fi încredințat că va conduce mașina treaz; vă întrebați cât de mult insistă ca fata să aibă relații sexuale cu el etc. etc.

Chiar dacă cele mai negre temeri ale dumneavoastră privitoare la persoana cu care se întâlnește copilul sunt întemeiate, e foarte greu să-i "interziceți" întâlnirile. (Nu să le exprimați, ci să fiți sigur că se aplică.) În asemenea circumstanțe, vă recomand să fiți politicoși cu orice persoană pe care o aduce copilul în casă. Politețea este o formă de respect nu numai față de partenerul/a copilului, ci și față de judecata adolescentului, lucru foarte important pentru a dura între dumneavoastră și el/ea o relație bazată pe încredere.

Dacă, însă, regulile de întâlnire stabilite clar sunt încălcate, atunci aveți dreptul clar de a impune restricții asupra relației. Procedând astfel, poate fi posibil să deschideți o discuție despre părerile copilului față de cealaltă persoană. S-ar putea să aflați ce există dincolo de atracție și, în funcție de gradul de respect și încredere dintre dumneavoastră și copil, să-i puteți exprima deschis îngrijorările pe care le aveți

referitor la persoana respectivă. Dacă discutați nu pe un ton acuzator ci, mai curând, ca un om pur și simplu curios "cum merge treaba", e posibil să aflați că adolescentul vă împărtășește multe din punctele de vedere și de fapt nu e deloc atât de interesat de cealaltă persoană; sau, eventual, veți afla că unele dintre temerile dumneavoastră sunt *nef fondate*, că adolescentul a dovedit o mai bună putere de judecată în a-și face relații cu acea persoană decât vă dăduserăți seama inițial. Cel puțin, ar trebui să acceptați o atare posibilitate și să încercați să vedeți persoana în cauză prin ochii copilului.

Copilul care nu vrea să aibă întâlniri

Unii adolescenți dau impresia că ar fi gata pentru primele relații erotice, dar denotă prea puțin interes, sau deloc, față de membrii sexului opus. Dezvoltarea fizică nu este neapărat un indicator corect al unei maturizări psihice corespunzătoare. Unii adolescenți pur și simplu nu sunt încă gata să aibă întâlniri, din felurite motive – timiditatea fiind, categoric, printre primele de pe listă. Unii copii au nevoie de mult curaj pentru a risca să-și expună toate temerile tainice despre ei înșiși intrând pentru prima oară în arena sentimentală. (Orice cititor care a trecut printr-un divorț și deodată s-a văzut în situația de a reîncepe să aibă întâlniri cu cunoștințe noi va înțelege ușor această șovăire din partea adolescenților.) Un caz de acnee, fie și doar un coș, două, îi poate părea adolescentului cea mai hidoasă desfigurare. Fetele care consideră că au sânii prea mici (sau prea mari); băieții preocupați de mărimea bicepsilor, a pectoralilor, a penisului, a oricărui alt organ – cu toții pot ezita să se expună ridicolului despre care sunt convinși că-i așteaptă, în momentul când vor încerca să înceapă întâlnirile.

Este de înțeles de ce au adolescenții asemenea temeri. Lumea îi potopește cu imaginile sale stereotipe a ceea ce ar constitui dezirabilitatea romantică. Rareori, într-adevăr, se găsește câte un copil care să se avânte încrezător într-o lume unde riscă să nemulțumească prin mirosul gurii, coșuri, păr gras (sau cu mătreață), unghii ciuntite, pete menstruale, abdomen umflat, sâni lăsați sau miopie. Nu le pot recomanda părinților decât să aibă răbdare și să-i înțeleagă pe

adolescenții care nu se grăbesc la întâlniri. Poate că le-ar fi de ajutor un strop de încurajare. Nu cumva i-ar îmbărbăta să afle că și *dumneavoastră* v-ați eschivat o dată de la o întâlnire datorită unui coș foarte copt care vă ieșise pe vârful nasului?

Firește, adolescentul care nu corespunde standardelor stereotipe de frumusețe poate avea reale probleme când sosește vârsta întâlnirilor. Există copii sașii, cu picioarele în X, ai căror dinți au nevoie de îndreptare, cu dificultăți de vorbire, incapacitate de asimilare, defecte auditive, diformitatea membrelor, șchiopătat. Unor asemenea copii le poate fi foarte greu o vreme – până sosește sorocul unei mai depline maturități. Poate fi necesar un timp ceva mai îndelungat pentru ca adolescentul cu unul sau mai multe defecte fizice să-și găsească un partener sexual. Dar va veni și vremea aceea. Faceți-l să înțeleagă. Dați-i de știre că adevărata dragoste care stă la baza celor mai împlinite relații sexuale e fundamentată pe mult mai mult decât simpla înfățișare fizică. Și unui asemenea copil îi va veni timpul.

Dacă adolescentul e homosexual

Înainte de orice altceva, trebuie să stabilim clar că băiatul ori fata sfioasă, sau care nu are întâlniri, ori prezintă manierisme comportamentale în mod normal asociate cu sexul opus (de exemplu, “strângere de mână moleșită” la băieți, atitudini “băiețoase” din partea fetelor), *nu sunt neapărat homosexuali*. Părintele care se confruntă cu un asemenea copil și îl acuză de homosexualitate comite o faptă infamă, greu de iertat.

Chiar și în situațiile când a avut loc contactul sexual între adolescenți de același sex (atât băieți, cât și fete), acest lucru nu indică obligatoriu o orientare spre preferințele homosexuale adulte. Mai ales în cazurile unde membrii aceluiași sex sunt izolați de sexul opus, ca în anumite școli segregate pe sexe, de exemplu, poate exista o anumită cantitate de activități homo-erotice, deosebite de orientările și preferințele homosexuale angajate. Se spunea că întreaga clasă conducătoare britanică a participat, la un moment dat și într-o anumită măsură, la activități homoerotice, în școlile segregate. Comportamentul homoerotic al acestor băieți privilegiați reprezenta o descărcare temporară pentru dorințele sexuale în absența

partenerelor de sex feminin. În celebrul studiu al lui Alfred Kinsey asupra practicilor sexuale masculine*, se dezvăluia că 37% din toți bărbații Statelor Unite au participat într-un moment sau altul la o întâlnire homosexuală *finalizată prin orgasm*. Astfel, simplul fapt de "a o face" cu titlu experimental – mai ales în libertinajul sexual al culturii noastre – nu indică homosexualism.

Am abordat problema adolescentului non-homosexual care prezintă "manierisme homosexuale" sau care a participat la întâlniri homoerotice limitate, fiindcă domnește o atât de mare confuzie cu privire la subiectul homosexualității din zilele noastre. Am văzut băieți adolescenți izbucnind în lacrimi și "mărturisindu-mi" că erau "homosexuali" când, de fapt, erau absolut heterosexuali, dar se calificau drept homosexuali datorită ideilor societății asupra modului de comportare și faptelor homosexualilor, față de cum ar trebui să se poarte heterosexualii. Problema este că trebuie să fim foarte prudenți înainte de a cataloga un adolescent drept homosexual pe baza unor dovezi superficiale.

Pe de altă parte, știm că homosexualitatea e o realitate și, întrucât în număr tot mai mare homosexualii se simt liberi să-și declare deschis preferințele, știm că aceștia există în proporție apreciabilă.

Dacă aflați că fiul sau fiica dumneavoastră e homosexual(ă) – fie fiindcă vă spune el/ea, fie deoarece reiese clar datorită unor semnale sexuale manifestate evident într-o perioadă de timp îndelungată – există toate șansele ca descoperirea să vă producă un șoc. Există părinți care reacționează prin dorința de a nu-și mai vedea copilul în ochi. Alții își asumă sentimente de "vinovăție" și se învinuiesc singuri pentru ceea ce consideră a fi o boală îngrozitoare.

Desigur, nu e ușor să fii homosexual în lumea de azi. Până și în epoca noastră "liberală", homosexualii au greutăți, nu e cazul să ne amăgim. Dacă nu simt în mod curent culpabilitate și silă de ei înșiși, cel puțin în trecut au trăit asemenea sentimente în plus, mai există și problema confruntării cu o lume a marii ostilități împotriva homosexualității (cunoscută ca "homofobie") din partea unei mari părți a lumii heterosexuale ("cinstite").

* Kinsey, A.C., Pomeroy, W.B. și Martin, C.E. "Sexual Behavior in the Human Male", Philadelphia: W.B. Saunders, 1948, pag. 623

Lăsând însă la o parte aceste foarte reale dificultăți, părinții se pot simți consolati cu gândul că majoritatea profesioniștilor contemporani în domeniul sănătății mintale nu mai consideră homosexualitatea o *patologie* sau boală. Vești bune: homosexualitatea e considerată un *stil de viață alternativ*.*

Veștile proaste, pentru mulți părinți, sunt acelea că, indiferent de motivele unei orientări homosexuale, dacă adolescentul este homosexual, nu vor folosi absolut la nimic încercările de a-l schimba prin discuții. Dacă încercați așa ceva, veți reuși în mare măsură să săpați o prăpastie între dumneavoastră și copil. Oricare ar fi originea de bază a homosexualității, problema e complicată și omiliile familiale nu vor schimba nicicând situația. Cel mai bun lucru pe care-l puteți face dacă adolescentul e homosexual este să recunoașteți realitatea faptului și să nu-i îngreunați și mai mult viața prin critici, acuzații sau încercări de a schimba ceea ce există în fapt. Tânărul homosexual are dreptul să iubească și să fie iubit, în egală măsură cu tânărul heterosexual. Dacă fiul sau fiica dumneavoastră este homosexual(ă), vă sfătuiesc să-i dăruiți toată dragostea părintească; probabil că acum are nevoie de ea mai mult decât oricând.

Ce e cu "pasiunile ciudate"?

Cum spuneam, în anii adolescenței, tinerii încă neformați caută modele care să o ajute să-și dezvolte o mai bună înțelegere a lor înșile. În *Problema #7* ("COPILUL MEU NU ARE NICI UN PRIETEN"), am făcut o referire la situația atașamentelor strânse și exclusive între doi indivizi de aceeași vârstă, adeseori de același sex, dar nu neapărat. În aceste relații exclusive, adolescenții se bazează unul pe celălalt pentru sprijin social și psihic, și caută unul la altul îndrumări spre dezvoltarea propriilor lor personalități individuale.

Adolescenții se mai îndreaptă și spre persoane mai vârstnice,

* Chiar dacă această concluzie e încă discutabilă, rămâne fundamental aspectul social și moral al problemei, într-un context încă tarat de obscurantism de tip medieval. Nu mai demult de anul 1995, în România s-au înregistrat presiuni din partea unor categorii presupuse lucide (ca studenții de la Universitate sau Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat) spre a nu se elimina prevederile legale care condamnă homosexualitatea la măsuri penale.

uneori de același sex, alteori de sex opus, dorind ajutor și modele. Dacă un adolescent găsește un om matur care pare să reprezinte tot ceea ce prețuiește și așteaptă el de la viață, admirația față de adult poate evolua ușor spre dependență – deținând toate aspectele unei afecțiuni cu motivații sexuale. Adolescentul pare să nu se mai sature de acel om, fie că e un profesor, un antrenor, un vecin, o rudă sau oricine.

“Domnul Cutare a zis așa,” și “Doamna Cutare spune că”. Copilul îi citează pe Domnul sau Doamna Cutărică într-o măsură care-i face pe părinți să le vină să-l strângă de gât pe Cutărică.

N-o faceți – cel puțin, n-o faceți până nu ați examinat mai atent problema. Există șanse ca Domnul Cutare sau Domnișoara Ixulescu să reprezinte într-adevăr modele de rectitudine pentru copii și acestora le prinde bine să ia exemplu, încercând să-i imite, cel puțin într-o oarecare măsură. Evident, un interes obsesiv din partea copilului spre o persoană mai în vârstă trebuie cercetat, pentru a vă asigura că adolescentul nu e exploatat în vreun fel – sexual sau altminteri. Mai poate interveni și cazul adolescentului care-și înfiripă sentimente romantice nerealiste ce vor afecta drastic alte zone ale vieții. În majoritatea cazurilor, însă, aceste “pasiuni” adolescente sunt normale și sănătoase, iar intensitatea sentimentelor nu durează mai mult de câteva luni.

Dar pornografia? Dar masturbarea?

Pentru un adolescent, nu există nici o cale de a eschiva un elan sexual persistent. Acesta nu numai că nu cedează, dar nu are nici un caracter temporal coerent. Recent, un tânăr de șaisprezece ani musculos, instructor de gimnastică într-o tabără de fete între doi și doisprezece ani, îmi descria umilința resimțită când a avut o erecție în timp ce coordona exercițiile clasei în fața părinților. Jena i s-a acutizat îndeosebi când o fetiță de trei ani l-a apucat de “mâner” pentru a se sprijini după ce stătuse în cap.

Pentru băieți și fete deopotrivă, cea mai evidentă și imediată descărcare a tensiunilor sexuale o reprezintă masturbăția. *Să fim recunoscători pentru acest lucru.* A existat o vreme (nu demult), când

pe seama masturbării erau puse tot felul de boli, inclusiv coșurile, orbirea, chiar și nebunia. Știm că aceste vechi dogme nu mai sunt valabile; totuși, încă mai stăruie o anume îngrijorare din partea părinților la gândul că adolescenții s-ar masturba “excesiv”.

Lăsați-i în pace. Lăsați-i s-o facă. Masturbația este *firească*. E o eliberare a tensiunilor care intervin asupra altor activități, la fel de importante, din viața lor. Dacă băiatul se încuie frecvent în baie și bănuieți că se masturbează, *nu vă faceți griji*. Dacă e musai să mergeți la w.c., folosiți toaleta de serviciu. Sau abțineți-vă. Sau duceți-vă după o tufă. Fiul dumneavoastră va ieși peste câteva minute, arătând vag amețit și calmat, și probabil spășit.

Adolescenții, în special băieții, sunt stimulați de imaginile sexuale explicite. (Precum și de materialele scrise sau înregistrate pe bandă audio.) Gradul de explicitare al acestor mijloace de informare nu este cu-adevărat important. Indiferent că băiatul privește prim-planuri ale vaginului în cine știe ce revistă “porcoasă”, sau domnișoare cu lenjerie mătăsoasă Bloomingdale și pijamale de salon în vreo revistă de modă lucioasă, rezultatul e același și, după părerea mea, din punctul de vedere al adolescentului, oricum nu prea contează. Există toate șansele să fi găsit albumul pe măsuta din living, sau revista porno în fundul unui sertar al lui Tăticu.

Lectura revistelor care încearcă să stimuleze fantezmele sexuale prin intermediul *sado-masochismului*, al violenței împotriva femeilor sau bărbaților, sau care portretizează sexul sub forme mai ezoterice și “crețe”, ar trebui, probabil, descurajată. Acestea sunt, după părerea mea, cam la fel de dăunătoare ca unele programe mai violente ori “excentrice” pe care le vedem la televizor – nu mai mult, dar nici mai puțin – care de asemenea ar trebui combătute. *Ambele* deformează adevăratul conținut uman al sexualității, contribuind la sporirea confuziei din concepțiile adolescente asupra relațiilor sexuale.

Ar putea fi nerealist să credeți că-i puteți *interzice* unui copil să ia cunoștință de aceste materiale sexuale distorsionate. Întrucât activitatea sexuală, inclusiv masturbăția, ține în mare măsură de intimitate, copiii vor găsi căi de a se uita la tot ceea ce doresc să privească pentru a-și primi “bobârnacele” erotice. Poate fi foarte bine vorba de un obiect

ajuns în mâinile lui de la un prieten, neînsemnând nimic mai mult decât atât. Dacă așa stau lucrurile, aveți răbdare, revista se va dezintegra curând de prea multă folosință și-i va lua locul una nouă. Există toate șansele ca revista cea nouă să fie una dintre ale lui Tăticu, iar familia își va putea regăsi liniștea.

Ce știm despre boli?

S-ar părea, aproape, că cineva acolo sus nu iubește promiscuitatea sexuală între ființele omenești. În secolul al XVIII-lea, "frențele" (denumirea de-atunci a *sifilisului*), făceau ravagii prin Europa. Sifilisul este o boală progresivă, care dacă nu e tratată duce, în stadiul terțiar, la vătămări ale creierului, nebunie și, în final, moarte. A rămas incurabilă până mult după începutul secolului XX.

Mai puțin ucigătoare, dar chinuitor de dureroasă și culminând uneori prin astuparea trompelor uterine la femei și blocarea canalului urinar la bărbați, este gonoreea. Tratamentul eficient contra gonoreei a apărut tocmai la timp pentru ca *herpesul* să devină noua boală asociată cu activitatea sexuală neprotejată igienic. Pentru herpes încă nu există leac, dar noul tratament reușește să-l controleze în timpul fazelor sale active – și dureroase.

În ultimii ani, am devenit conștienți de o nouă temută boală transmisă sexual, *Sindromul Imuno-Deficitar Auto-dobândit*, sau S.I.D.A. Deși despre S.I.D.A. încă mai sunt multe de aflat, se știe că e generată de un virus, H.I.V., transmis prin schimbul fluidelor corporale – sânge, spermă, salivă etc. – și subminează imunitatea organismului față de orice boli, uneori mai multe în combinație. Când se întâmplă acest lucru, S.I.D.A. cauzează moartea. Face prăpăd printre homosexualii care și-o transmit veneric și printre toxicomanii care se contaminatează folosind în comun ace de seringă infectate. Toxicomanii par să fi reușit să infecteze prostituatele, care acum le-o transmit bărbaților heterosexuali, iar aceștia, în unele cazuri, predau ștafeta femeilor heterosexuale ne-prostitute.

Un adolescent care poate fi convins de amicii săi să viziteze o prostituată ca "ritual de trecere" își va asuma marele risc de a contracta

una dintre bolile mai sus menționate. Ar fi o tragedie, într-adevăr, ca fapta considerată a fi fost o “poznă sexuală” ocazională să ducă la primejdiuirea vieții prin contractarea virusului H.I.V. Dintr-o multitudine de motive igienice, adolescenții activi sexual trebuie să fie avertizați din timp asupra măsurilor de prevedere, ca folosirea prezervativului.

Câteva remarci de ordin general

Dacă este incontestabil faptul că toată lumea vorbește despre sex, printr-o ironie a vieții, aproape nimeni nu discută despre *propriile sale obiceiuri sexuale*. Adolescenților le e deosebit de dificil să le vorbească părinților despre sexualitatea lor. De ce? Fiindcă sexul este cea mai personală și intimă dintre numeroasele noastre activități umane, iar când copiii ajung la pubertate, unul din “drepturile” lor ca indivizi și ființe independente este acela de a stopa invazia vieții intime care a funcționat în cei circa doisprezece ani precedenți, practic toată viața de până atunci. Au trecut zilele când vă ajutați copilașii să-și tragă chiloștii, sau le făceați baie în cădiță sau le examinați iritațiile. Au mușcat mărul din Grădina Plăcerilor și și-au pierdut inocența; cunosc cunoașterea și, odată cu cunoașterea, a sosit și porunca de a se acoperi.

Prin urmare, părinților nu le e niciodată ușor să discute cu adolescenții despre sex. Totuși, nu există nici un alt subiect care să aibă o mai mare nevoie de a fi dezbătut. Ori de câte ori e posibil, aș recomanda discuții cu adolescenții despre problemele sexuale *înainte* de primul contact. Trebuie discutate în special măsurile necesare pentru a evita sarcina (atât cu fetele, cât și cu băieții), consecințele grave ale sarcinii fiind expuse cât mai clar.

Nu este ușor să se antameze o asemenea discuție cu un adolescent. Aș spune că există mai multe “nu”-uri decât “da”-uri despre cum o abordați. Indiferent ce faceți, *nu-i acuzați* de nimic. Scopul dumneavoastră este acela de a deschide o discuție biunivocă, nu de a-i sili să se apere. *Iscodirea e o pierdere de timp*. Dacă vor să vă spună ce fac, vă vor spune; altfel, *întrebându-i*, nu scoateți nimic de la ei. Sunt toate șansele să se închidă mai strâns decât o scoică în timpul unui taifun. Oricum nu are nici un rost, indiferent dacă “o fac” efectiv sau nu. O mai bună abordare a copilului ar putea fi cea cu *dar dacă*; ești conștient

de toate cele de care trebuie să fii conștient? Și vrei să știi ceva anume, cu care te pot ajuta?

Nu le țineți mari predici. (Ar urma *m-hmm-uri* și căscături.) Îi inhibă total. Predici pot auzi și la școală. Faceți-i doar să știe că-i înțelegeți și că, dacă vor să afle ceva, le sunteți alături pentru a-i ajuta.

Există probabilitatea ca unei fete să-i fie mai ușor să discute cu mama ei între patru ochi, decât cu tatăl, sau cu ambii părinți împreună. Același lucru e valabil și pentru băieți. Dacă e dat ca fiul să se deschidă, probabil are mai mari șanse s-o facă în fața tatălui său decât într-a mamei.

Încercați să vorbiți la modul general. Cu alte cuvinte, o mamă îi poate spune fiicei sale: "Tu și Cutărică păreți prieteni foarte buni. Dacă vrei să vorbim despre ceva, știi că mă ai alături." Sau un tată, fiului: "S-ar putea ca zilele-astea să te aprinzi destul de tare după o fată. Probabil știi deja cât de important e să vă luați anumite măsuri de prevedere. Dacă vrei să vorbim despre ceva..." etc. etc.

Nu există nici o garanție că oricare dintre sistemele de mai sus va da rezultate. Copilul poate să răspundă: "Știu, tată!", refuzând apoi să continue discuția. Dar este o fază trecătoare. Dacă adolescentul știe că sunteți *dispus să stați de vorbă*, poate sosi momentul când el sau ea va va cere vreun sfat – să sperăm că înainte de-a fi intervenit vreo problemă gravă.

Dacă, la urma urmei, copilul dă de necaz – fie fata, fie băiatul – și vin în sfârșit să vă ceară sfatul sau, cel mai probabil în acel stadiu, ajutorul, *nu le întoarceți spatele*. S-ar putea să vă nemulțumească un lucru care s-a întâmplat; poate veți fi furios, dar indiferent cât de prost vă simțiți, *adolescentul este cel care are cu adevărat necazuri*. Pentru o fată nemăritată, sarcina este o experiență răscolitoare. Nu e momentul s-o amenințați cu degetul; se cere gândire limpede asupra variantelor existente și a diverselor consecințe ale fiecăreia dintre acestea. Este momentul când familia are nevoie să se reunească – să sperăm că împreună cu ambii parteneri sexuali în cauză. Dacă e necesară o consultație terapeutică, sau sfatul bisericii, acestea trebuie căutate fără ezitare.

În sfârșit, să încercăm să ne creștem copiii spre a înțelege corelația de o importanță crucială dintre sex și iubire. S-a spus că cele mai

importante două lucruri din viața omului sunt dragostea și munca dedicată unui scop precis. Din păcate, trăim într-un secol când prea mulți oameni, teamă mi-e, confundă dragostea cu *sexualitatea agresivă*, iar munca, cu *a scoate bani*.

Sexul fără iubire este o promisiune neîmplinită. Sexul *face parte* din iubire, dar, după cum mi-a spus recent un băiat de șaisprezece ani, "Sexul nu-i totul. Tre' să mai fie și *altceva*." Mi-a amintit de versurile unuia dintre cântecele mele favorite, de Cole Porter. Când auziți prima oară cuvintele, vă fac să râdeți, căci par să se refere exclusiv la subiectul favorit al tuturor: sexul. Dar adevărata *senzație de înălțare* intervine atunci când cântăm versul final:

"Păsările o fac,
Albinele o fac,
Chiar și puricii dresați o fac.
Hai s-o facem!
Hai să ne îndrăgostim!"

Cuprins

ORICE PROBLEMĂ ARE O SOLUȚIE	7
<i>Anii adolescenței</i>	10
<i>Cum să le facem față</i>	14
<i>Dar regulile?</i>	20
<i>Când copilul nu ascultă glasul rașunii</i>	26
<i>Tot ce ați dorit să știți despre creșterea adolescentului</i>	27
 Problema 1	
“COPILUL MEU NU-ȘI ASUMĂ NICI O RĂSPUNDERE”	30
<i>Optica adolescentină</i>	32
<i>Moduri de a trata cu iresponsabilitatea adolescentină</i>	34
<i>Cum să procedăm</i>	35
<i>Măsuri practice</i>	40
 Problema 2	
“DE CE FIERBE DE FURIE ÎNCONTINUU?”	45
<i>Efectiv, propriul meu copil nu-mi mai place</i>	46
<i>O problemă serioasă</i>	46
<i>Ce-i de făcut?</i>	48
<i>Măsuri practice</i>	54
 Problema 3	
“COPILUL MEU MĂ MINTE”	57
<i>De ce mint adolescenții</i>	59
<i>Cum să tratăm cu minciunile adolescente</i>	63
<i>Măsuri practice</i>	68
 Problema 4	
“STĂ PLICTISIT TOT TIMPUL”	73
<i>De ce se plictisesc copiii?</i>	74
<i>Relația cu adolescentul plictisit</i>	79
<i>Măsuri practice</i>	86

Problema 5

"COPILUL ARE REZULTATE PROASTE LA ȘCOALĂ"	90
<i>De ce învață copiii prost</i>	93
<i>Relația cu adolescentul care ia note mici</i>	96
<i>Măsuri practice</i>	104

Problema 6

"NU PUTEM DISCUTA UNUL CU ALTUL"	108
<i>De ce nu comunică adolescenții cu părinții lor</i>	110
<i>Relațiile cu adolescentul necomunicativ</i>	116
<i>Măsuri practice</i>	121

Problema 7

"COPILUL MEU NU ARE NICI UN PRIETEN"	125
<i>Ce observă părinții</i>	126
<i>De ce unii copii nu au prieteni</i>	129
<i>Moduri de a-i ajuta pe adolescenții fără prieteni</i>	135
<i>Măsuri practice</i>	141

Problema 8

"UMBLĂ ÎNTR-UN ANTURAJ NOCIV"	145
<i>Primele suspiciuni</i>	146
<i>De ce sunt copiii atrași de droguri</i>	148
<i>Măsuri practice</i>	161

Problema 9

"CARE E SITUAȚIA CU COPILUL MEU ȘI VIAȚA SEXUALĂ?" ..	166
<i>Sexualitatea adolescentină în lumea contemporană</i>	168
<i>Ce trebuie să știe adulții despre comportamentul sexual adolescentin</i> ..	171
<i>La ce vârstă e cel mai bine să înceapă viața sexuală?</i>	171
<i>Alte situații când trebuie descurajat contactul sexual</i>	174
<i>Despre pericolele de sarcină</i>	175
<i>Despre relațiile sentimentale</i>	176
<i>Copilul care nu vrea să aibă întâlniri</i>	179
<i>Dacă adolescentul e homosexual</i>	180
<i>Ce e cu "pasiunile ciudate"?</i>	182
<i>Dar pornografia? Dar masturbarea?</i>	183
<i>Ce știm despre boli?</i>	185
<i>Câteva remarci de ordin general</i>	186

În curând:

Pitagora, *Tablele de aur*

Paul Arnold, *Cartea mayașă a morților*

La editura ANTET 2000 mai puteți găsi următoarele titluri:

Alvin Toffler, *Puterea în mișcare*

Alvin Toffler, *A crea o nouă civilizație*

Alvin Toffler, *Război și anti-război*

René Guénon, *Omul și devenirea sa după Vedânta*

Ch. Autran, *Mithra, Zoroastru*

Le Club de l'Horologe, *Religia contra ideolo-giilor socialiste*

Nicolae Simon, *Extazul creștin*

Evanghelia după Iuda (apocrif)

În pregătire:

E. Lévy, *Dogmă și ritual al înaltei magii*

Fabre d'Olivet, *Cosmogonia lui Moise*

Editura ANTET 2000

vă oferă servicii de difuzare carte
în București și în țară,
tehnoredactare computerizată (la calc în oglidă), coperti în
policromie (descompunere pe film).

Adresa noastră este:
București, sector 1, Str. Miron Costin nr. 9A.
Tel/Fax: 01/ 6175332

Păsările o fac,
Albinele o fac,
Chiar și puricii dresați o fac.
Hai s-o facem.

Hai să ne îndrăgostim

